

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ТАРЧИНЕЦЬ ОЛЕКСІЙ СЕРГІЙОВИЧ

УДК [338.24.021:330.322.01]:338.124.4(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
СТРАТЕГІЯ НАРОЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В
УМОВАХ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ
ЕКОНОМІКОЮ

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 051 Економіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

Дисертація містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на

відповідне джерело

О.С. Тарчинець

Науковий керівник:

Маргасова Вікторія Геннадіївна, доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України, директор офісу міжнародної та проєктної
діяльності, професор кафедри фінансів Київського національного університету
технологій та дизайну

АНОТАЦІЯ

Тарчинець О.С. Стратегія нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка (05 Соціальні та поведінкові науки). – Національний університет «Чернігівська політехніка». – Чернігів, 2026.

У дисертації обґрунтовано теоретичні та методичні положення, а також поглиблено прикладні аспекти формування стратегії нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування стратегічних основ нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою.

Об'єктом дослідження є процес формування стратегії нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що сучасні реалії функціонування економічної системи України через умови воєнного стану супроводжуються посиленням впливом негативних факторів, а це потребує формування та впровадження ефективних інструментів антикризового управління. Це зумовлює об'єктивну необхідність нарощення інвестиційного потенціалу як ключового засобу стабілізації макроекономічних процесів та фінансування в подальшому післявоєнного відновлення національної економіки. За умов недостатності внутрішніх фінансових ресурсів країни зростання інвестиційного потенціалу може розглядатись як провідний інструмент

антикризового управління, здатний мінімізувати деструктивний вплив економічних наслідків війни та подолати сучасні виклики геополітичної нестабільності.

В дисертаційному дослідженні удосконалено науково-теоретичні засади ідентифікації функціонально-реляційної структури інвестиційного потенціалу, представленої як система, що складається з внутрішнього потенціалу, який поєднує інтелектуально-інноваційний, підприємницький, фінансово-економічний субпотенціали, бар'єрного потенціалу, який охоплює нормативно-регуляторний, екологічно-регенеративний, репутаційно-іміджевий субпотенціали, трансмісійного потенціалу, що включає інформаційно-мережевий, логістично-мобільний, інституційно-сервісний субпотенціали. Така структура представляє складну мережу прямих і зворотних зв'язків, в якій кожна складова має специфічне трансформаційне значення в цілісній динамічній моделі функціонування.

У роботі поглиблено понятійно-категоріальний апарат економічної науки через уточнення змістовного наповнення таких термінів, як «інвестиційний потенціал національної економіки», що визначається в якості динамічної, багаторівневої системи внутрішніх ресурсів та інституційних спроможностей економічної системи, які визначають її здатність до накопичення, трансформування та ефективного використання капіталу в контексті розвитку національної економіки; «антикризове управління національною економікою», що набуло трактування стратегічно спрямованої, складної управлінської системи, заснованої на попередньому визначенні загроз та застосуванні оперативних, гнучких засобів впливу задля збереження критично важливих ресурсів економічної системи, зростання її інвестиційного потенціалу та забезпечення трансформації стану виживання в стан поступового відновлення та стабілізації; «державне регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки», що було визначено як цілеспрямована діяльність органів державної влади, щодо створення інституційних і правових умов та застосування стимулів акумулювання

інвестиційних ресурсів з внутрішніх та зовнішніх джерел, трансформування їх у високоефективні активи та забезпечення зростання національної економіки в цілому.

Автором удосконалено концептуальні основи функціонування інвестиційного потенціалу в системі антикризового управління, які було розкрито через деталізацію його функцій, а саме: акумуляція капіталу, алокація ресурсів, мультиплікація доходів, інституційна трансформація, санація та модернізація, а також визначення відповідного інструментарію державного управління, що дало можливість ідентифікувати інвестиційний потенціал національної економіки у якості ключового елемента антикризової системи управління.

У дисертації запропоновано методичний підхід до оцінювання стану інвестиційного потенціалу національної економіки, який відрізняється від вже відомих концепцій тим, що передбачає визначення інтегрального індексу інвестиційного потенціалу через величину чотирьох субіндексів, а саме: субіндексу ресурсного забезпечення, що характеризує стійкість економічного середовища та визначає основу інвестиційного потенціалу; субіндексу фінансової спроможності, що свідчить про внутрішню здатність економічної системи до розвитку та визначає рівень фінансової автономії національної економіки; субіндексу інвестиційної активності, який характеризує фактичну реалізацію інвестиційного потенціалу через оцінювання рівня перетворення фінансових ресурсів в матеріальні та нематеріальні активи; субіндексу інноваційного оновлення, який відображає якість інвестиційного потенціалу та свідчить про перспективу розвитку національної економіки.

Обґрунтовано стратегічні орієнтири удосконалення державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки через формування спеціальної матриці, яка визначає для кожного напрямку основний інструментарій, об'єкти впливу, показники ефективності, а також враховує виклики воєнного часу та перспективи

подальшого повоєнного відновлення в умовах необхідності боротьби з кризовими проявами в економіці.

В дисертаційній роботі розроблено концептуальну модель управління інвестиційним потенціалом національної економіки задля його нарощення через визначення національних пріоритетів економічного розвитку. Модель представлена як динамічна адаптивна система, що складається з таких взаємопов'язаних елементів, як: теоретико-методичні засади управління інвестиційним потенціалом; концептуальні основи стратегії державного управління інвестиційним потенціалом; аналітичне дослідження ендогенних та екзогенних детермінант впливу на інвестиційний потенціал національної економіки; принципи управління зростанням інвестиційного потенціалу в національній економіці; напрями удосконалення державного регулювання процесами формування і нарощення інвестиційного потенціалу; процес побудови оптимальної структури інвестиційного потенціалу; моніторинг та оцінювання стану інвестиційного потенціалу національної економіки.

В роботі запропоновано стратегічні напрями нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки в умовах антикризового управління. До таких напрямів належать імплементація інвестиційно-інноваційної моделі відтворення капіталу, інституціоналізація системи страхування та гарантування захисту від воєнно-політичних ризиків, формування цифрової інфраструктури управління інвестиційними активами, удосконалення фіскально-монетарних інструментів стимулювання інвестицій, відновлення та модернізація критичної інфраструктури, розвиток внутрішнього ринку капіталу та інвестицій.

Ключові слова: антикризове управління; інвестиції; інвестиційна діяльність; інвестиційна політика; інвестиційний потенціал; криза; повоєнне відновлення (відбудова); національна економіка; нарощення інвестиційного потенціалу; система антикризового управління; стратегія; стратегічне управління; управління національною економікою; розвиток; цифровізація.

ABSTRACT

Tarchynets O.S. Strategy for enhancing investment potential in the context of crisis management of the national economy. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 051 Economics (05 Social and behavioral studies). – National Chernihiv Polytechnic University. – Chernihiv, 2026.

The dissertation substantiates the theoretical and methodological provisions and deepens the applied aspects of forming a strategy for building investment potential under crisis management of the national economy.

The purpose of the dissertation is to deepen the theoretical and methodological provisions and to develop practical recommendations for shaping the strategic foundations of enhancing investment potential in the context of crisis management of the national economy.

The object of the study is the process of forming a strategy for building investment potential under crisis management of the national economy.

The subject of the study is the theoretical, methodological, and applied aspects of strengthening investment potential in the context of crisis management of the national economy.

The relevance of the research topic stems from the fact that the contemporary realities of Ukraine's economic system, shaped by martial law, are accompanied by the intensified impact of negative factors, which necessitates the formulation and implementation of effective crisis management tools. This creates an objective need to build investment potential as a key means of stabilizing macroeconomic processes and financing the subsequent post-war recovery of the national economy. In the face of insufficient domestic financial resources, the growth of investment potential can be viewed as a leading crisis management instrument capable of minimizing the destructive impact of the economic consequences of war and overcoming the current challenges of geopolitical instability.

The dissertation research enhances the scientific and theoretical foundations for identifying the functional-relational structure of investment potential. This structure is presented as a system consisting of: internal potential, which combines intellectual-innovative, entrepreneurial, and financial-economic sub-potentials; barrier potential, which encompasses regulatory-normative, environmental-regenerative, and reputational-image sub-potentials; and transmission potential, which includes information-network, logistical-mobile, and institutional-service sub-potentials. Such a structure represents a complex network of direct and feedback loops, in which each component holds a specific transformational significance within an integrated dynamic operational model.

The study deepens the conceptual and categorical apparatus of economic science by refining the substantive content of such terms as: «investment potential of the national economy», defined as a dynamic, multi-level system of internal resources and institutional capacities of the economic system that determine its ability to accumulate, transform, and effectively utilize capital within the context of national economic development; «crisis management of the national economy», which has been interpreted as a strategically oriented, complex managerial system based on the proactive identification of threats and the application of operational, flexible tools of influence in order to preserve critical resources of the economic system, enhance its investment potential, and ensure the transformation from a state of survival to a state of gradual recovery and stabilization; «state regulation of the processes of forming and building the investment potential of the national economy», which is defined as a purposeful activity of public authorities aimed at creating institutional and legal conditions and applying incentives to accumulate investment resources from internal and external sources, transforming them into highly efficient assets, and ensuring the growth of the national economy as a whole.

The author enhances the conceptual foundations of the functioning of investment potential within the crisis management system, which are disclosed by detailing its functions, namely: capital accumulation, resource allocation, income multiplication, institutional transformation, restructuring and modernization, as well as by identifying

the relevant public administration toolkit, thereby allowing the identification of the national economy's investment potential as a key element of the crisis management system.

The dissertation proposes a methodological approach to assessing the state of the national economy's investment potential. This approach differs from existing concepts by introducing the determination of an integral investment potential index based on the value of four sub-indices, namely: the resource provision sub-index, which characterizes the stability of the economic environment and defines the foundation of the investment potential; the financial capacity sub-index, which indicates the internal ability of the economic system to develop and determines the level of financial autonomy of the national economy; the investment activity sub-index, which characterizes the actual realization of the investment potential by assessing the rate of transformation of financial resources into tangible and intangible assets; and the innovative renewal sub-index, which reflects the quality of the investment potential and indicates the development prospects of the national economy.

The strategic guidelines for improving the state regulation of the processes of forming and building the investment potential of the national economy are substantiated through the development of a special matrix. For each strategic direction, this matrix defines the core toolkit, objects of influence, and key performance indicators, while simultaneously accounting for wartime challenges and the prospects for subsequent post-war recovery under the necessity of countering crisis manifestations in the economy.

The dissertation research develops a conceptual model for managing the investment potential of the national economy to ensure its growth by defining national priorities for economic development. The model is presented as a dynamic adaptive system consisting of the following interconnected elements: theoretical and methodological foundations of investment potential management; conceptual frameworks for the public administration strategy of investment potential; an analytical study of endogenous and exogenous determinants influencing the investment potential of the national economy; principles of managing the growth of investment potential

within the national economy; directions for improving the state regulation of the processes of forming and building investment potential; the process of constructing an optimal structure for investment potential; and the monitoring and assessment of the state of the national economy's investment potential.

The study proposes strategic directions for building the investment potential of the national economy under crisis management. These directions include: the implementation of an investment-innovative model of capital reproduction; the institutionalization of a system for insuring and guaranteeing protection against military and political risks; the formation of a digital infrastructure for investment asset management; the improvement of fiscal and monetary instruments to stimulate investment; the restoration and modernization of critical infrastructure; and the development of the domestic capital and investment market.

Keywords: *crisis management; investments; investment activity; investment policy; investment potential; crisis; post-war recovery (reconstruction); national economy; building investment potential; crisis management system; strategy; strategic management; national economy management; development; digitalization.*

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в іноземних наукових виданнях:

1. Voznyi D., Garafonova O., Voinalovych I., Melnyk S., Zahorodnia K., Yankovoi R., & **Tarchynets O.** Competency-Oriented Management Model of Private Medical Institutions: Synergy of Business Leadership, Digital Transformation and Security. *Business Ethics and Leadership*. 2025. № 9(4), P. 180-194. DOI: [https://doi.org/10.61093/bel.9\(4\).180-194.2025](https://doi.org/10.61093/bel.9(4).180-194.2025) (1,7 ум. друк. арк.). (наукометрична база: SCOPUS). Особистий внесок: досліджено вплив діджиталізації на ефективність антикризового управління (0,25 ум. друк. арк.).

Статті в наукових фахових виданнях та виданнях, внесених до наукометричних баз даних:

2. **Tarchynets O.**, Sakun O., Marhasova V., Tarasiuk H., Vdovenko N., & Artemov S. The investment potential in the context of crisis management of the Ukraine economy. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2026. Vol. 1(66). P. 340–353. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.66.2026.5019> (1,2 ум. друк. арк.). (наукометрична база: Web of Science Core Collection). Особистий внесок: визначено сутність поняття інвестиційного потенціалу та уточнено його значення для антикризового управління національною економікою (0,25 ум. друк. арк.).

3. Тарчинець О.С. Роль інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т.1 С.264-269. (0,56 ум. друк. арк.). DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.19.264-269> .

4. Artem Koldovsky, **Oleksii Tarchynets**. An assessment of Ukraine's investment potential in today's realities. *Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві*. Том 4 (50), 2023. С.16-24. (0,9 ум. друк. арк.). DOI: <https://doi.org/10.55643/ser.4.50.2023.536> Особистий внесок: досліджено сутність інвестиційного потенціалу як економічно категорії в контексті антикризового

управління економікою країни та проведено аналіз його сучасного стану в Україні (0,5 ум. друк. арк.).

5. Решетняк Я.В., **Тарчинець О.С.** Корупція та фінансова безпека: аналіз наукового підґрунтя та системних взаємозв'язків. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Економіка*. 2023. Том 28. Випуск 4(98). С.46-55. (0,5 ум. друк. арк.). DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-98-7> . Особистий внесок: досліджено значення фінансово безпеки в контексті інвестиційної активності та забезпечення антикризового управління (0,25 ум. друк. арк.).

6. Тарчинець О.С. Використання інвестиційного потенціалу в системі антикризового управління національною економікою. *Економіка та підприємництво*. 2025. № 55. С. 106-115. (0,6 ум. друк. арк.). <http://doi.org/10.33111/EE.2025.55.TarchynetsO> .

7. Тарчинець О. Нарощення інвестиційного потенціалу для антикризового управління національною економікою. *Economic Synergy*. 2025. №. 4. С. 333–341. 2025. (0,52 ум. друк. арк.). DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2025-4-23> .

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Marhasova V., **Tarchynets O.** Forming of investment potential for the crisis management of national economy. *Sustainable Development in Wartime Ukraine and the World: Multidisciplinary conference for young researchers* (November 25, 2022). Prague, Czech Republic, 2022. P.58-59. (0,1 ум. друк. арк.). Особистий внесок: досліджено особливості формування інвестиційного потенціалу (0,05 ум. друк. арк.).

9. Тарчинець О.С. Значення внутрішнього аудиту в системі антикризового управління. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: VIII Міжнародна науково-практична конференція* (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С.77-79. (0,2 ум. друк. арк.).

10. Тарчинець О.С. Значення інвестиційного потенціалу в антикризовому управлінні економікою. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі*: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 21 квітня 2023 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С.381-384. (0,1 ум. друк. арк.).

11. Тарчинець О.С. Теоретичні аспекти інвестиційного потенціалу національної економіки. *Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: збірник тез доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 46-47. (0,1 ум. друк. арк.).

12. Тарчинець О.С. Нарощення інвестиційного потенціалу України задля повоєнного відновлення. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: IX Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С.125-127. (0,2 ум. друк. арк.).

13. Тарчинець О.С. Інвестиційний потенціал антикризового управління національною економікою: теоретичний аспект. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу*: тези виступів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 09-10 листопада 2023 р.). Житомирська політехніка, 2023. С.180-182. (0,2 ум. друк. арк.).

14. Тарчинець О.С. Інвестиційний потенціал антикризового управління національною економікою. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ХДУ, 02-03 листопада 2023 р.) / за ред. А.І. Соловйова. Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. С.314-318. (0,2 ум. друк. арк.).

15. Тарчинець О.С. An evaluation of Ukraine's capacity for investment. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі*: збірник тез

доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 19 квітня 2024 р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2024. С.90-91. (0,1 ум. друк. арк.).

16. Тарчинець О.С. Інвестиційні аспекти антикризового управління в національній економіці як фактор повоєнного відновлення. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: Х Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 25 листопада 2024 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2024.С.166-167. (0,1 ум. друк. арк.).

17. Тарчинець О.С. Сутність і значення антикризового управління в національній економіці. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі*: збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 20 березня 2025 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2025. С. 68-70. (0,1 ум. друк. арк.).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ.....	26
1.1. Сутність інвестиційного потенціалу як економічної категорії та його роль в антикризовому управлінні національною економікою.....	26
1.2. Державне регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу.....	53
1.3. Методичні підходи до оцінки стану інвестиційного потенціалу національної економіки.....	77
Висновки до розділу 1.....	91
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРАМЕТРІВ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ.....	95
2.1. Аналіз макроекономічних чинників формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки.....	95
2.2. Оцінка сучасного стану інвестиційного потенціалу національної економіки.....	119
2.3. Джерела нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою.....	151
Висновки до розділу 2.....	165
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ НАРОЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ.....	170
3.1. Концептуальні основи підвищення рівня інвестиційного потенціалу як інструменту антикризового управління економікою.....	170
3.2. Стратегічні напрями нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління.....	188
3.3. Прогностична оцінка динаміки інвестиційного потенціалу національної економіки України в умовах стратегічного відновлення.....	208

Висновки до розділу 3.....	218
ВИСНОВКИ.....	221
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	226
ДОДАТКИ.....	247

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасна парадигма функціонування економічної системи України в умовах воєнного стану характеризується інтенсифікацією деструктивних чинників, що обумовлює необхідність розробки та імплементації ефективного інструментарію антикризового управління. За цих обставин особливої актуальності набуває стратегічна необхідність реалізації інвестиційного потенціалу як фундаментального драйвера подолання макроекономічної нестабільності та забезпечення подальшого повоєнного відновлення національної економіки. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів та неможливості автономного виходу з рецесії, нарощення інвестиційного потенціалу розглядається як ключовий інструмент антикризового управління, спрямований на нівелювання негативних економічних наслідків війни та подолання викликів сучасної геополітичної турбулентності.

Вагомість досліджуваного питання актуалізує розробку цілісного теоретико-практичного підґрунтя щодо нарощування інвестиційного потенціалу, оскільки саме він є базисом для впровадження інноваційної моделі розвитку економічної системи України.

Дослідження дефініційної сутності та особливостей формування інвестиційного потенціалу стали предметом наукових напрацювань таких вчених, як І. Бланк, Р. Бойчук, Л. Борщ, О. Боровик, Д. Войт, Н. Гавловська, С. Герасимова, Т. Гриньова, О. Гуторов, Ж. Дерій, А. Дука, А. Завгородній, Т. Затонацька, І. Кичко, Л. Кравець, А. Кравчун, І. Крамаренко, О. Кришан, О. Мініна, О. Мітал, Б. Москаленко, У. Нечитайло, Я. Решетняк, О. Руденко, С. Сілюкова, П. Сокурєнко, В. Худолєй, Г. Шамота, Дж. Бейлі, Дж. Гітман, Дж. Кейнс, Дж. Хансон, У. Шарп, Й. Шумпетер та інші.

Проблематика сутності та ролі антикризового управління була досліджена у працях таких науковців, як Д. Болотнов, О. Борисенко, Л. Васечко, Т. Воронкова, В. Гобєла, Л. Ємельяненко, І. Єпіфанова, З. Живко, О. Коваленко, Г. Лєськова, Л. Лігоненко, І. Малий, С. Мельник, Т. Назаренко, Н. Носань,

А. Олешко, Я. Приймак, І. Радіонова, А. Ткаченко, О. Терещенко, О. Шатайло, О. Юринець, І. Адізес, Е. Альтман, П. Друкер, Б. Паттерсон, Н. Рубіні, Дж. Стігліц, С. Фінк, А. Штангрет, та інші.

Разом з тим, теоретико-прикладні аспекти імплементації інвестиційного потенціалу в систему антикризового управління національної економіки залишаються фрагментарними, що зумовлює актуальність комплексного наукового обґрунтування з урахуванням специфіки сучасних трансформаційних процесів в економіці України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Результати дослідження, запропоновані та систематизовані теоретико-методологічні положення й висновки дослідження відповідають тематиці науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, зокрема «Формування організаційно-економічних засад запобігання загрозам сталого розвитку в умовах війни» (номер державної реєстрації 0122U201268, 2022-2026 рр.), у межах якої запропоновано концептуалізацію підвищення рівня інвестиційного потенціалу як інструменту антикризового управління економікою; переосмислено теоретико-прикладні засади управління інвестиційним потенціалом, що визначає ключовим завданням не лише визначення напрямів його відтворення, а й формування адаптивної системи діагностики та вимірювання його параметрів. Це створює підґрунтя для прийняття ефективних управлінських рішень у межах антикризової стратегії держави, спрямованої на збереження та нарощення економічної стійкості.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування стратегічних основ нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- визначити сутність інвестиційного потенціалу як економічної категорії та його роль в антикризовому управлінні національною економікою;
- охарактеризувати державне регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу;
- розробити методичні підходи до оцінки стану інвестиційного потенціалу національної економіки;
- проаналізувати макроекономічні чинники формування та нарощення інвестиційного потенціалу економіки України;
- оцінити сучасний стан інвестиційного потенціалу економіки України;
- ідентифікувати джерела нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою;
- окреслити концептуальні основи підвищення рівня інвестиційного потенціалу як інструменту антикризового управління економікою;
- обґрунтувати стратегічні напрями нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління;
- запропонувати методичний інструментарій прогнозування інвестиційного потенціалу національної економіки для цілей антикризового управління.

Об'єктом дослідження є процес формування стратегії нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою.

Методи дослідження. Теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії щодо інвестиційного потенціалу та його ролі в антикризовому управлінні національною економікою. Для досягнення визначених завдань дослідження в дисертаційній роботі було використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи, а саме: ретроспективного аналізу – з метою дослідження еволюції наукових підходів до визначення дефініцій «інвестиції», «потенціал»,

«інвестиційний потенціал», «антикризове управління», «державне регулювання»; групування та узагальнення, діалектичного і системного підходів – для здійснення аналізу і проведення систематизації наукових поглядів щодо об'єкта дослідження, формулювання і доведення гіпотези про роль інвестиційного потенціалу в антикризовому управлінні національною економікою, розробки методичного інструментарію, а також проведення оцінки стану інвестиційного потенціалу економіки України; аналізу та синтезу – з метою визначення змістовного наповнення окремих понять, обґрунтування застосованих принципів та підходів для досягнення визначених завдань; економіко-статистичного – при аналізі макроекономічних чинників формування та визначенні джерел нарощення інвестиційного потенціалу економіки України; інтегральний – для оцінки стану інвестиційного потенціалу економіки України; графічного, схематичного, табличного способів відображення інформації – для візуалізації отриманих результатів дослідження; нормативно-правового – під час визначення законодавчого підґрунтя управління інвестиційним потенціалом економіки України.

Інформаційну базу дослідження склали Конституція України, закони України, укази Президента України, нормативно-правові акти Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Державної служби статистики України, Національного банку України, офіційні звіти органів державної влади, аналітичні звіти міжнародних та громадських організації, науково-дослідні роботи наукових та освітніх установ України, інтернет-ресурси, наукові напрацювання українських та зарубіжних учених, експертні публікації, особисті результати дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у формуванні теоретичних, методичних положень, а також розробці практичних рекомендацій щодо нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління економікою України, а саме:

уперше:

- обґрунтовано концептуальну модель управління інвестиційним потенціалом економіки України з метою його нарощення на основі встановлення національних пріоритетів розвитку національної економіки, що являє собою гнучку динамічну систему поєднання таких структурних компонент, як: теоретико-методичні положення управління інвестиційним потенціалом; концептуальні засади стратегії державного управління інвестиційним потенціалом; аналіз факторів зовнішнього та внутрішнього впливу на інвестиційний потенціал національної економіки; принципи управління нарощенням інвестиційного потенціалу національної економіки; напрями удосконалення державного регулювання процесами формування і нарощення інвестиційного потенціалу (інституційний; фіскальний; монетарний; цифровий; соціальний); процес формування оптимальної структури інвестиційного потенціалу; моніторинг та оцінювання стану інвестиційного потенціалу національної економіки. Запропонована модель стала підґрунтям для формування стратегічних напрямів нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління економікою України та конкретизувати його значення як інструменту забезпечення фінансування повоєнного відновлення;

удосконалено:

- наукові положення щодо визначення функціонально-реляційної структури інвестиційного потенціалу, яка включає внутрішній потенціал (поєднує інтелектуально-інноваційний, підприємницький, фінансово-економічний субпотенціали), бар'єрний потенціал (охоплює нормативно-регуляторний, екологічно-регенеративний, репутаційно-іміджевий субпотенціали), трансмісійний потенціал (містить інформаційно-мережевий, логістично-мобільний, інституційно-сервісний субпотенціали) та відображає складну мережу прямих і зворотних зв'язків, де кожен елемент виконує свою специфічну трансформаційну роль в динамічній моделі функціонування. Системна взаємодія в межах запропонованої архітектури інвестиційного

потенціалу ґрунтується на принципах циклічності, адаптивності та динамічної рівноваги;

- концептуальні засади функціонування інвестиційного потенціалу в системі антикризового управління, які були поглиблені шляхом конкретизації таких його функцій, як акумуляція капіталу, алокація ресурсів, мультиплікація доходів, інституційна трансформація, санація та модернізація, а також відповідного інструментарію державного управління. Це дало можливість визначити інвестиційний потенціал національної економіки як багатофакторну макроекономічну категорію, що є центральною ланкою антикризової системи;

- обґрунтування стратегічних напрямів удосконалення державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки шляхом формування відповідної матриці, яка ідентифікує для кожного напрямку ключові інструменти, об'єкти впливу, показники ефективності та ґрунтується на врахуванні загрози воєнного часу та перспектив подальшого повоєнного відновлення, а також необхідності подолання наслідків економічної кризи. Запропонована матриця напрямів стратегічного удосконалення державного регулювання формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки являє собою інтегральний інструмент, що дає можливість впорядкувати дії державних органів влади за окремими напрямками, трансформуючи визначені нами теоретичні принципи регулятивного впливу держави на інвестиційний потенціал в конкретизовані управлінські дії, спрямовані на подолання наслідків кризи та формування траєкторії сталого розвитку;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат економічної науки шляхом уточнення дефініцій: «інвестиційний потенціал національної економіки», яку було запропоновано розглядати як динамічну, багаторівневу систему ендогенних ресурсів та інституційних спроможностей економічної системи, що визначає її здатність акумулювати, трансформувати та ефективно спрямовувати капітал у пріоритетні сфери розвитку; «антикризове управління національною

економікою», яке було визначено, як стратегічно орієнтовану, багаторівневу систему управління, що базується на попередній діагностиці загроз та імплементації невідкладних і адаптивних інструментів, спрямованих на збереження критичних ресурсів економічної системи, стабілізацію її інвестиційного потенціалу та забезпечення керованого фазового переходу від функціонального виживання до комплексного інституційної реконструкції в умовах геополітичної та воєнної турбулентності; «державне регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки» як цілеспрямованої діяльності органів державної влади, яка передбачає формування інституційно-правових умов та використання важелів впливу для мобілізації інвестиційних ресурсів ендogenous та екзогенного походження, перетворення їх в продуктивні активи та забезпечення високої ефективності функціонування економічної системи;

- методичний підхід до оцінки стану інвестиційного потенціалу національної економіки, що, на відміну від існуючих, передбачає ідентифікацію значень таких складових, як субіндекс ресурсного забезпечення, що характеризує стійкість економічного середовища та визначає основу інвестиційного потенціалу; субіндекс фінансової спроможності, який відображає внутрішню здатність економічної системи до розвитку та визначає рівень фінансової автономії національної економіки; субіндекс інвестиційної активності, передбачає надання характеристики фактичної реалізації інвестиційного потенціалу через оцінку стану трансформації фінансових ресурсів в матеріальні та нематеріальні активи; субіндекс інноваційного оновлення, що характеризує якість інвестиційного потенціалу та виражає перспективу розвитку національної економіки. Аналіз кожного субіндексу шляхом застосування розробленого підходу під час дослідження результатів дозволив визначити інтегральний індекс інвестиційного потенціалу національної економіки та проаналізувати динаміку його стану відповідно до розробленої шкали інтерпретації;

- стратегічні напрями нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління, а саме: запровадження інвестиційно-інноваційної моделі відтворення капіталу; інституціоналізація системи страхування та гарантування воєнно-політичних ризиків; формування цифрової інфраструктури управління інвестиційними активами; модернізація фіскально-монетарних інструментів стимулювання інвестицій; відновлення та модернізація критичної інфраструктури; розвиток ринку капіталу та внутрішніх інвестицій. Запропоновані напрями відрізняються від вже існуючих трансформацією контролюючої ролі держави в партнерську на етапі формування інвестиційної екосистеми, визнанням цифровізації як базового інструменту та врахуванням завдань антикризового управління.

Практичне значення одержаних наукових результатів. Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій і науково-методичних підходів; головні висновки та пропозиції, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані діяльністю державних органів влади, органів місцевого самоврядування, установ та організацій.

Результати дисертаційного дослідження використані в практичній діяльності: ТОВ «КУА «УАЙТ» (довідка про впровадження №130126/01 від 13.01.2026 р.), що сприяло мінімізації впливу інфляційних чинників та обмеженості ресурсів, забезпечуючи підґрунтя для стабілізації ринкових позицій компанії та формування передумов для повоєнного відновлення економіки; ТОВ «ФК «ОМЕГА ФІНАНС» (довідка про впровадження №26/01/26-1 від 26.01.2026) при використанні запропонованих у дисертаційному дослідженні підходів з метою зростання ефективності залучення, оцінювання та використання інвестиційних ресурсів в умовах підвищеної макроекономічної нестабільності; Агенції регіонального розвитку Чернігівської області (довідка про впровадження №42 від 20.03.2026) для стратегічних напрацювань в контексті нарощення інвестиційного потенціалу Чернігівського регіону.

Основні теоретичні та методичні положення і висновки проведеного дослідження використано в навчальному процесі кафедри економіки, обліку і

оподаткування Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України, зокрема, при розробці методичних матеріалів, а також під час проведення лекційних та практичних занять з навчальних дисциплін «Еколого-економічний аналіз інвестиційних проєктів» і «Моделювання та прогнозування розвитку соціально-економічних систем» (довідка № 203/08-723 від 23.04.2026р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним завершеним дослідженням, у якому розкрито авторський підхід до обґрунтування теоретико-методичних положень формування стратегії нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою. Наукові результати, розробки, висновки та рекомендації, які викладені в роботі й виносяться на захист, одержані автором особисто. Авторський внесок у працях, опублікованих у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати, що викладені в дисертації, оприлюднені на 10 міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Multidisciplinary conference for young researchers «Sustainable Development in Wartime Ukraine and the World» (м. Прага, Чехія, 25 листопада 2022 р.), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі» (м. Чернігів, 21 квітня 2023 р.), XIII Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р.), IX Міжнародній науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу» (м. Житомир, 09-10 листопада 2023 р.), Міжнародній науково-практичній

конференції «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів» (м. Івано-Франківськ, 02-03 листопада 2023 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі» (м. Чернігів, 19 квітня 2024 р.), X Міжнародній науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Чернігів, 25 листопада 2024 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі» (м. Чернігів, 20 березня 2025 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 17 наукових праць, з яких 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття, що включена до міжнародної наукометричної бази Web of Science, 1 стаття у зарубіжному виданні, що включена до міжнародної наукометричної бази Scopus, 10 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 262 сторінки, з них основного тексту 213 сторінок. Робота містить 39 таблиць, 31 рисунків, 8 додатків. Список використаних джерел становить 204 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

1.1. Сутність інвестиційного потенціалу як економічної категорії та його роль в антикризовому управлінні національною економікою

Сучасні реалії функціонування економіки України в умовах війни демонструють тенденцію кризових проявів, що актуалізує проблематику формування та реалізації відповідних інструментів протидії такому стану. В цьому контексті важливого значення набуває використання інвестиційного потенціалу для подолання кризових явищ в національній економіці та подальшого повоєнного відновлення країни. В умовах бюджетної неспроможності самостійного виходу з економічної кризи нарощення інвестиційного потенціалу, як інструменту антикризового управління вітчизняною економікою, розглядається нами як стратегічний шлях подолання економічних наслідків війни та геополітичної кризи на світовому рівні.

Походження дефініції «потенціал» часто пов'язують зі значенням латинського слова «*potentia*», що може бути перекладене, як «сила», «спроможність», «інтенсивність». «Енциклопедія сучасної України» трактує потенціал в економічному контексті як «сукупність наявних і придатних до мобілізації економічних ресурсів, оптимальне використання яких сприятиме досягненню поставлених цілей та вирішенню конкретних завдань соціально-економічного розвитку» [1].

Українські науковці надають цьому терміну узагальнене тлумачення певних можливостей, наявних спроможностей, резервів, інструментів, які потенційно можуть бути застосовані, а також як ступінь потужностей, набір інструментів, які є необхідними для певного виду діяльності [2].

В часи становлення ринкової економіки трактування поняття потенціалу набуло нового значення, а саме – як здатності використовувати ті резерви, які є в розпорядженні для отримання бажаного ефекту. Прийнято виокремлювати такі ключові напрями для визначення цього терміну:

- 1) набір ресурсів різного походження, призначених для підтримки розвитку та існування певної системи (суб'єкта);
- 2) сукупність матеріально-технічних та трудових чинників, які надають можливість досягнення цілей виробничої діяльності;
- 3) спроможність економічної системи досягати встановленої мети через відповідний набір ресурсів [3].

Окремі вітчизняні науковці-економісти ідентифікують потенціал як систему фактичних або неявних можливостей, які на даний момент не проявлені, або як спроможність проявляти дію і вплив у відповідних напрямках [4].

Узагальнюючи, можна надати наступне визначення поняттю потенціал – наявність фактичних та прихованих резервів, що визначають спроможність певного суб'єкта до здійснення певних дій або активності з метою досягнення бажаного результату чи ефекту.

Для розкриття сутності поняття інвестиційного ресурсу важливим є відстеження етимології терміну «інвестиції». Ця дефініція має досить широку варіативність трактування, а тому потребує систематизації наукових поглядів щодо її ідентифікації.

Досить розповсюдженим є твердження, що інвестиції являють собою грошові вкладення на довготривалій основі задля досягнення додаткового майбутнього доходу. Так, Г. Александер, Дж. Бейлі, У. Шарп під інвестиціями розуміють вилучення певної частини доходу з метою отримання ймовірно в подальшому певної додаткової вигоди [5].

Таке визначення також є достатньо обмеженим і не охоплює всього спектру значень даної категорії, оскільки існує не тільки грошова форма інвестування, таке трактування зовсім не відображає реальних інвестицій та вкладень нематеріальних активів.

Серед українських вчених часто зустрічається визначення інвестицій через зв'язок вкладень з отриманням доходу в майбутньому. Наприклад, В. Федоренко [6] ідентифікує інвестиції через здійснення капітальних вкладень для забезпечення майбутнього дохідного зростання, одночасно акцентуючи на тому, що такий приріст дохідності є винагородою за інфляційний ризик та втрачену можливість отримання доходу від банківського депозиту як альтернативи інвестиціям.

Схожих висновків дійшли Л. Борщ і С. Герасимова, висловлюючи позицію, що інвестиції слід визначати як процес цілеспрямованого відкладення поточного споживання економічних благ задля їх перетворення в майбутні капітальні ресурси, а також заощадження [7].

Інвестиції як складову фінансів в контексті інвестиційної діяльності визначають П. Сокурєнко та О. Кришан [8]. Автори пояснюють таке трактування тим, що фінансові ресурси виступають універсальним засобом обміну для придбання інших видів ресурсів, в тому числі інвестиційних, якщо мова йде про реальні інвестиції.

Макроекономічний підхід застосовує А. Мороз, коли ідентифікує інвестиції як систему витрат, виражену через вкладення капіталу довгострокового характеру в різні сектори національного господарства задля досягнення економічного ефекту у формі дивідендів, прибутку або підприємницького доходу [9].

Вітчизняне законодавство трактує поняття інвестицій як різноманітність видів матеріальних та нематеріальних активів, що спрямовуються в комерційну або інший вид діяльності, генеруючи нову вартість або певний соціальний результат. Реалізація інвестицій відбувається під час здійснення інвестиційної діяльності, що передбачає сукупність дій економічних суб'єктів, які здійснюють вкладення різних видів ресурсів (матеріальних, фінансових, інших майнових) для отримання додаткового доходу.

Узагальнена систематизація наукових підходів до інтерпретації дефініції «інвестиції» представлена в Додатку А.

Наведена порівняльна характеристика різноманітних поглядів на зазначений термін обумовила визначення узагальнюючих ознак поняття, характерних для всіх визначень, а також відмінних тверджень, зокрема:

1) загальними рисами в переважній більшості визначень є:

- довгостроковий характер та призначення нарощувати фінансовий результат або модернізувати основні засоби;
- ідентифікація інвестицій, як різновиду ресурсів;
- трактування інвестицій через систему дій або процесів;
- отримання економічного або соціального результату.

2) різниця змістовних трактувань полягає у відмінностях визначення інвестицій або як певного методу вкладання ресурсів для отримання економічного ефекту, або як набору певних активів, які вкладають з конкретною метою, або ж як окремий вид господарських операцій [10].

В подальшому звернемося до визначення категорії інвестиційного потенціалу, як вихідного поняття з дефініції «інвестиції».

Змістовне наповнення терміну «інвестиційний потенціал» неодноразово ставало предметом наукових дискусій та дослідницьких пошуків, адже єдиного універсального визначення цього поняття немає ні в українській науковій літературі, ні в напрацюваннях зарубіжних дослідників. А тому доцільною є систематизація наукових підходів дефініційного трактування даної категорії наступним чином [30]:

1) ресурсний підхід передбачає трактування інвестиційного потенціалу як набору фактично наявних власних ресурсів та можливостей суб'єктів економічних відносин;

2) ймовірнісний підхід пояснює зміст інвестиційного потенціалу через сукупність потенційних можливостей здійснення інвестицій, які ґрунтуються на взаємозв'язку відповідних факторів й умов, та втілюються через рух інвестиційних ресурсів;

3) ринковий підхід ідентифікує інвестиційний потенціал через потенційну потребу у фінансових ресурсах в умовах ринку та надає йому значення

результату ринкової взаємодії попиту та пропозиції щодо інвестицій в межах передбачених інвестиційним проєктом умов (прибутковість, величина ризиків, швидкість окупності і т.д.);

4) ємнісний підхід визначає термін «інвестиційний потенціал» як спроможність суб'єкта інвестиційних відносин, наприклад, громади, галузі, підприємства, країни, ефективно використовувати інвестиційний ресурс (капітал), враховуючи вплив ендогенного та екзогенного походження;

5) структурний підхід надає визначення інвестиційному потенціалу як одному зі структурних компонентів сукупності потенціалів (як надбудови), що включає також інноваційний потенціал, ресурсний, інтелектуальний, трудовий та інші види потенціалів;

6) результативний підхід фокусується на трактуванні інвестиційного ресурсу в аспекті спроможності суб'єкта досягти конкретного результату від залученого капіталу, відповідно індикатором для оцінювання інвестиційного потенціалу виступає максимальний результативний показник, якого можливо досягти в процесі використання наявних інвестиційних ресурсів.

Групування трактувань терміну «інвестиційний потенціал» в різних джерелах за наведеними вище підходами відображено в таблиці 1.1.

Наведемо декілька найбільш вагомих, на нашу думку, визначень, з якими ми частково погоджуємось та спираємось в поглибленні свого дослідження щодо етимології поняття інвестиційного потенціалу як економічної категорії.

Так, зокрема, Б. Москаленко дає визначення інвестиційному потенціалу національної економіки як складній категорії, що має прямий взаємозв'язок з динамікою активності на інвестиційному ринку. Також науковець зауважує на вагомості впливу не тільки факторів макросередовища та екзогенних чинників, а й відмічає роль інвестиційної активності населення, що визначається його здатністю до створення інвестиційних потоків та їх спрямування [31].

Таблиця 1.1

**Систематизація наукових підходів до визначення дефініції
«інвестиційний потенціал»***

Науковий підхід	Джерело	Зміст визначення
1	2	3
<i>Ресурсний</i>	В. Бодров	Консолідована сукупність активів суб'єктів господарювання, що функціонує як комплексна платформа для інноваційного оновлення виробничої та соціальної інфраструктури. Така детермінація ресурсів є стратегічною передумовою досягнення параметрів стійкого економічного зростання територіальної системи
	О. Руденко	Інтегрована сукупність ресурсів, що мають здатність до трансформації в реальні інвестиційні активи для забезпечення потреб суспільного відтворення та посилення функціональної ролі інвестиційних ринків в умовах системних трансформацій
	С. Сілюкова	Сукупність капіталу приватних домогосподарств, суб'єктів підприємництва, державного сектору та іноземних інвесторів (нерезидентів), які володіють потенціалом до трансформації в реальні та фінансові інвестиційні активи
	Г. Шамота	Складна динамічна система, що становить інтегровану сукупність матеріальних і нематеріальних активів, функціональних потужностей та управлінських прерогатив. Їхня когерентна взаємодія спрямована на реалізацію стратегічних пріоритетів інвестування та максимізацію економічного ефекту
<i>Ринковий</i>	Б. Москаленко	Складна категорія, що має прямий взаємозв'язок з динамікою активності на інвестиційному ринку, зокрема, інвестиційної активності населення, що визначається його здатністю до створення інвестиційних потоків та їх спрямування
<i>Ємнісний</i>	В. Марцин	Ієрархічно структурована сукупність ендегенних та екзогенних економічних можливостей, що формують інституційне та ресурсне підґрунтя для реалізації стратегічних орієнтирів та тактичних завдань суб'єкта господарювання. Він становить консолідований обсяг необхідних активів та компетенцій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку підприємства через механізми інвестиційної діяльності
	О. Мітал	Інтегральна якісна характеристика національної економіки, що детермінує специфіку та інтенсивність розгортання відтворювальних процесів. Вона проявляється через функціональну взаємодію суб'єктів на макро-, мезо- та мікрорівнях, визначаючи траєкторію економічної трансформації

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
	О. Сакун	Максимально детермінована здатність суб'єктів господарювання до конвертації фінансових ресурсів у капітальні активи. Такий процес забезпечує якісне нарощування факторів суспільного виробництва та модернізацію суспільної інфраструктури як базису сталого економічного зростання
<i>Результативний</i>	О. Батура, К. Комаров	Упорядкована соціо-економічна система, де синергетичний ефект досягається через комплементарну взаємодію інвестиційних ресурсів. Таке структурне поєднання забезпечує приріст загальної ефективності, що перевищує просту суму потенціалів окремих елементів системи
	І. Спіфанова, О. Бардадин	Впорядкований перелік фактичних фінансових ресурсів та спроможність до розвитку економічного суб'єкта, основою якої є акумулювання інвестиційних ресурсів внутрішнього та зовнішнього походження з метою реалізації стратегічних та поточних завдань шляхом інвестиційної діяльності
	І. Крейдич	Спроможність реалізовувати інвестиційну діяльність задля отримання ефекту сталості в національній економіці
	У. Нечитайло	Здатність до досягнення стратегічних цілей шляхом ефективної реалізації та менеджменту інвестиційних можливостей, імplementованих у ресурсній базі. Це трансформується у формування сприятливого інвестиційного клімату, що є засадничим фактором забезпечення інвестиційної привабливості територіальних громад, регіонів та держави в цілому
	В. Шевчук, П. Рогожин	Спроможність отримати необхідний ефект шляхом використання та менеджменту інвестиційних можливостей, які надаються інвестиційними ресурсами
<i>Структурний</i>	Р. Качур	Складова наявних у суб'єкта майнових активів в будь-якій формі, яка ймовірно спрямовуватиметься на досягнення інвестиційних завдань, що не суперечить забезпеченню поточних потреб в стратегічному значенні
<i>Ймовірнісний</i>	О. Ворсовський	Цілісна система взаємопов'язаних елементів, впорядкованих у відповідних соціально-економічних формах. Функціональна готовність цих ресурсів до досягнення цілей інвестування обумовлена станом та векторною спрямованістю чинників макро- та мікросередовища
	З. Кобеля, Н. Кутаренко, К. Рудько, А. Бабчук	Інтегрована сукупність можливостей щодо акумуляції капіталу та його стратегічно орієнтованої алокації в національну економіку
	О. Коюда	Сукупність детермінованих можливостей щодо розміщення капіталу з метою його подальшої самозростаючої вартості

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
	Г. Кучерук, О. Вовк	Динамічна комбінація внутрішніх активів та зовнішніх преференцій, що формує поле стратегічного розвитку підприємства в умовах невизначеності.
	Т. Макух	Комплексний інвестиційний ресурсний базис, який через синергію виробничих потужностей та організаційно-управлінського інструментарію характеризує потенційну місткість суб'єкта щодо сприйняття зовнішнього капіталу
	В. Матвєєв, В. Щелкунов та ін.	Перелік можливостей, матеріальних та нематеріальних ресурсів, що обумовлюють інвестиційну діяльність та знижують інвестиційні ризики
	О. Шевередіна	Сукупний макроекономічний ресурс країни, що містить неявні можливості для залучення та ефективного розміщення капіталу. Рівень розвитку макроекономічних індикаторів у цьому контексті виступає базисом, що детермінує межі інвестиційної місткості національної господарської системи та перспективну динаміку її розвитку

*Джерело систематизовано автором на основі [31-50]

Проведений аналіз наукових підходів дає можливість виокремити ключові ознаки, характерні для категорії інвестиційного потенціалу:

- консолідованість, більшість підходів декларує інвестиційний потенціал як сукупність, набір, систему або сполучення певних об'єктів – ресурсів (ресурсний підхід), можливостей (ймовірнісний підхід), факторів (ємнісний підхід) і т.д.;

- вимірюваність – більшість визначень характеризують інвестиційний потенціал, як певну величину, яку можна виміряти і яка надає певну характеристику (ресурсів, активів, спроможності, потенційних інвестиційних можливостей тощо);

- трансформованість, що полягає у здатності інвестиційного потенціалу (згідно проаналізованих визначень) перетворювати вкладені ресурси в новостворену вартість у формі додаткового прибутку, доходу, дивідендів або певного соціально значущого результату;

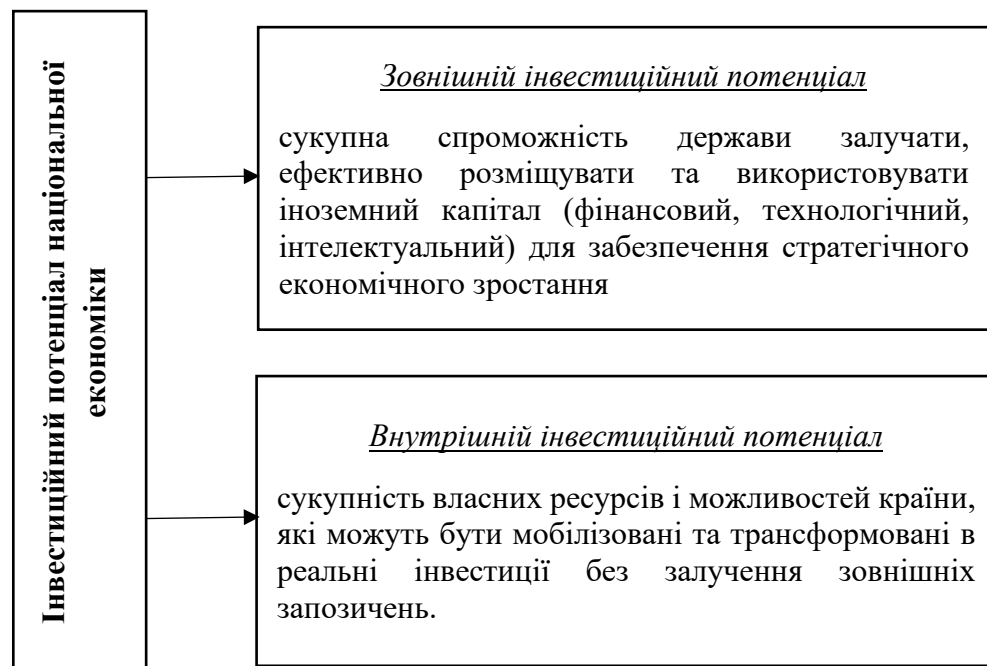
- результативність виходить із природи інвестиційного потенціалу генерувати певний фінансовий результат або соціальний ефект через процеси трансформування інвестиційних ресурсів;

- динамічність, оскільки інвестиційний потенціал не є сталою величиною та перебуває під впливом факторів, що постійно змінюються як на рівні національної економіки, так і світового економічного простору;

- синергетичність – здатність інвестиційного потенціалу до поєднання різних видів ресурсів (матеріальних, фінансових, інтелектуальних), що спричиняє новий якісний стан, який дає значно вищий ефект, ніж якби ці ресурси використовувалися окремо, оскільки він представляє собою динамічну систему, що постійно змінюється;

- адаптивність – здатність гнучко реагувати на трансформації зовнішнього та внутрішнього середовища, зберігаючи при цьому стабільність та ефективність інвестиційної діяльності.

Виходячи з природи інвестиційного потенціалу, спектру визначених нами ознак та відповідно джерел формування доцільно відокремити такі види інвестиційного потенціалу, як зовнішній та внутрішній (рис.1.1).

Рис. 1.1. Внутрішній та зовнішній інвестиційний потенціал національної економіки*

*Джерело: побудовано автором

Склад інвестиційного потенціалу національної економіки в сучасних наукових дискурсах дуже часто інтерпретується як комплексна система макроекономічних детермінант. Вона охоплює динаміку економічного зростання, структурні пропорції між споживанням та нагромадженням, вартість запозичень (кредитні ставки), а також рівень інфляційного тиску та платоспроможний попит. Крім того, значущими чинниками виступають ресурсна забезпеченість виробництва, норма прибутковості капіталу та інституційна зрілість інфраструктурного середовища. Відповідно до значень цих індикаторів розглядається структура інвестиційного потенціалу.

Це зумовлено відсутністю чіткої усталеної методики аналізу та оцінювання інвестиційного потенціалу, а тому його структуру досить часто відображають таким чином, щоб його складові були релевантні відповідним показникам для можливості реалізації порівняльного аналізу та оцінки.

Так, О. Руденко запропонувала в контексті діагностики стану інноваційного потенціалу національної економіки досліджувати його склад за трьома категоріями потенціалів, формування яких відповідає спроможностям та векторам нарощення інвестиційного потенціалу держави загалом. До першої групи належать «базові потенціали», які дають характеристику фактичним ресурсним можливостям та чинникам розвитку та включають природно-ресурсний, трудовий та виробничий потенціали. Другу групу складають трансформаційні потенціали та визначають можливості нарощення інвестиційного потенціалу в періоди економічних перетворень. Ця група формується через тіньовий потенціал, інформаційний, інфляційний, політичний та іміджевий потенціали. Третя група включає потенціали розвитку економіки, до яких належать науково-технічний, ринково-фінансовий та управлінський потенціали [33].

Дослідження інвестиційного потенціалу національної економіки потребує комплексного підходу, що передбачає врахування всієї сукупності його структурних компонентів. Обмеження аналізу лише динамічними статистичними показниками економічного розвитку є недостатнім, оскільки

останні підвладні часовим коливанням та відображають лише трансформаційну специфіку поточного періоду, не розкриваючи глибинної сутності потенціалу

Більш деталізовану структуру інвестиційного потенціалу та відповідні індикатори вимірювання складових елементів розкриває в своєму дослідженні О. Мітал. На її думку, архітектура інвестиційного потенціалу національної економіки постає як багатовимірна ієрархія часткових потенціалів, кожен з яких характеризує специфічний аспект ресурсного чи інституційного забезпечення. Досліджений перелік детермінант охоплює як природно-базисні фактори (ресурсно-сировинний, земельний, енергетичний), так і соціально-технологічні компоненти (інтелектуальний, інноваційний, споживчий). Окрім того, вагоме значення мають середовищні чинники: інфраструктурний, комунікаційний, інституційний та правовий. Наведена декомпозиція свідчить про домінування аддитивного підходу до оцінки інвестиційного потенціалу України, де підсумковий результат формується як кумулятивна сума переважно кількісних вимірників [3].

Проте аддитивна оцінка (узагальнена сума потенціалів), яка наводиться, часто не враховує характерну для інвестиційного потенціалу синергічність, про яку було згадано вище. У реальній економіці слабкий правовий потенціал може звести нанівець потужний ресурсно-сировинний потенціал, а тому акумулювання кількісних показників не є релевантним для відображення реальної спроможності національної економіки залучати капітал.

Інвестиційний потенціал, за умови його дослідження у динамічній ретроспективі та перспективі, постає не як механічна сукупність окремих елементів, а як результуюча інтенсивної взаємодії різнопланових компонентів інвестиційного процесу. Фундаментальне значення має концепт так званої «критичної маси» інвестиційного середовища: лише за умови досягнення достатнього обсягу та якості відповідних ресурсів, інституційних умов та факторів виробництва забезпечується необхідна динаміка й кінцева результативність системи [3]. У випадку дефіциту цих складників синергетичні зв'язки між ланками інвестиційного циклу суттєво послаблюються, що

унеможлиблює їхню якісну трансформацію у повноцінний інвестиційний потенціал, здатний генерувати очікувані економічні ефекти. Подібна деструктивна тенденція спостерігалася в національній економіці України, коли фрагментарність соціально-економічних перетворень та несформованість критичної маси інвестиційних чинників не лише не створили підґрунтя для подолання виробничої рецесії, а й завадили переходу до фази сталого економічного піднесення.

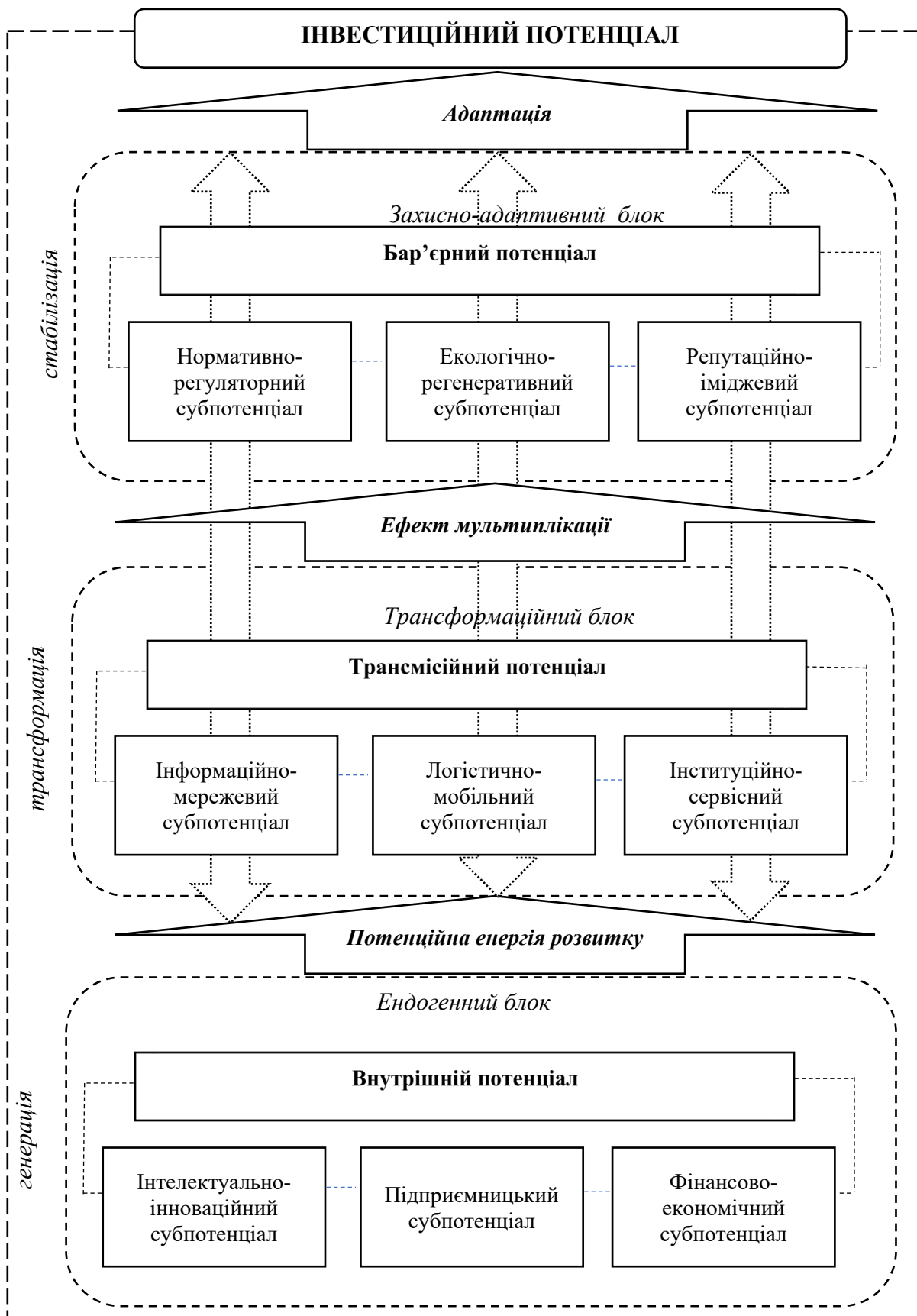
Для візуалізації системної взаємодії елементів інвестиційного потенціалу національної економіки варто відійти від лінійних списків і перейти до динамічної моделі функціонування. В основі цієї системи лежить не просто наявність ресурсів, а ефективність їх взаємодії. З огляду на це нами запропоновано функціонально-реляційну структуру інвестиційного потенціалу національної економіки (рис.1.2).

Первинним елементом виступає внутрішній потенціал, що ґрунтується таких субпотенціалах:

- інтелектуально-інноваційний, що характеризує здатність населення країни генерувати та розвивати інновації (креативний капітал);
- підприємницький субпотенціал, який відображається через ділову активність, здатність суб'єктів господарювання до підприємницького ризику та рівень управлінської культури;
- фінансово-економічний субпотенціал передбачає миттєву ліквідність в контексті інвестування.

Наступною складовою є трансмісійний потенціал, який забезпечує рух інвестиційних ресурсів для подальшого перетворення та складається з таких компонент:

- інформаційно-мережевий субпотенціал, що виражається через рівень проникнення ІТ-технологій у бізнес-моделі, швидкість обміну даними та якість електронної комерції;
- логістично-мобільний субпотенціал означає здатність фізично переміщувати ресурси та товари з мінімальними трансакційними витратами;

Рис.1.2. Функціонально-реляційна структура інвестиційного потенціалу національної економіки*

*Джерело: побудовано автором

- інституційно-сервісний субпотенціал відображає якість банківського обслуговування, страхування та консалтингу, що супроводжують інвестиції.

Третім компонентом нами пропонується визначити бар'єрний потенціал, який виконує захисну функцію та забезпечується такими субпотенціалами:

- нормативно-регуляторний субпотенціал відображається через прозорість правового поля та реальний (а не задекларований) захист інвестора;
- екологічно-регенеративний субпотенціал свідчить про відповідність вимогам сталого розвитку та здатність до відновлення природного капіталу.
- репутаційно-іміджевий субпотенціал характеризує рівень довіри глобальних ринків, що конвертується у зниження вартості запозичень.

Системна взаємодія в межах запропонованої архітектури інвестиційного потенціалу ґрунтується на принципах циклічності, провідності та динамічної рівноваги. Замість простого механічного додавання елементів, тут виникає складна мережа прямих і зворотних зв'язків, де кожен блок виконує свою специфічну трансформаційну роль.

Первинний і найбільш критичний вектор взаємодії відбувається, коли внутрішній потенціал (інтелект, капітал, ресурси) генерує потенційну енергію розвитку. Однак без трансмісійного механізму (цифрові мережі, логістика, фінансовий сервіс) ця енергія залишається статичною. Цифровізація та якісна інфраструктура виступають каталізатором для інтелектуального капіталу. Чим вищою є провідність трансмісії, то швидше ідея перетворюється на реальний інвестиційний проєкт, як наслідок виникає ефект мультиплікації, коли обмежений обсяг інвестиційних ресурсів дає значний економічний результат завдяки високій швидкості їхнього обігу.

Бар'єрний потенціал (правове поле, інституції) діє як регулятор пропускну здатності трансмісійних каналів. Міцний бар'єрний захист (захист прав власності) очищує канали трансмісії від ризиків. Ефективний захист робить трансмісію «дешевшою» і привабливішою для капіталу.

Якість середовища безпосередньо впливає на здатність системи до самовідновлення. Завдяки реінвестуванню формується позитивна спіраль

розвитку. Надійне правове та репутаційне середовище стимулює приплив нових інтелектуальних та фінансових ресурсів, сприяючи нарощенню інвестиційного потенціалу.

Центральним моментом є точка, де всі три вектори перетинаються. Це і є момент виникнення реального інвестиційного потенціалу. Лише при синхронізації цих трьох потенціалів виникає адаптивність — здатність системи не просто реагувати на зовнішні зміни, а використовувати їх для посилення внутрішнього потенціалу.

У цій моделі інвестиційний потенціал постає як потік, а не як статична категорія. Його потужність залежить не від кількісних показників накопичених ресурсів, а від того, наскільки ефективно вони циркулюють через «трансмisiю» за сприятливих інституційних умов.

Розвиток інвестиційного потенціалу неможливий без впровадження інноваційних методик прийняття рішень, що спираються на багаторівневий аналіз економічних умов та сценарії майбутнього розвитку. Ключовим інструментом тут виступає стратегічне прогнозування, яке дозволяє інтегрувати інвестиційну стратегію в єдиний контур державної політики, забезпечуючи системність та цілеспрямованість управлінського впливу [36].

Наукові розробки вітчизняних дослідників підтверджують наявність прямої мультиплікативної залежності між обсягами інвестування та динамікою ВВП [51]. Водночас виявлено, що ефективність цього взаємозв'язку суттєво нівелюється під впливом чинників макроекономічної та геополітичної нестабільності. За таких обставин стратегічного значення набуває забезпечення комплексного суспільно-політичного та економічного консенсусу, що дозволить сформувати рівноважне середовище для функціонування господарського комплексу. Це, у свою чергу, стимулюватиме нарощення інвестиційного потенціалу через системну детінізацію економічних процесів, покращення інвестиційного клімату та зміцнення міжнародного іміджу держави як реципієнта капіталу.

Системна криза в економіці диктує вимогу впровадження антикризових стратегій на мікро- та макрорівнях. Об'єктивна складність сучасних умов вимагає використання специфічних методів стабілізації, спрямованих на відновлення інвестиційного потенціалу та забезпечення життєздатності всіх ланок національної економічної системи.

Інструментарій антикризового управління охоплює повний цикл протидії загрозам — від ранньої діагностики та запобігання фазі спаду до оперативного подолання деструктивних процесів і відновлення макроекономічної рівноваги.

У сучасній економічній думці відсутня єдина позиція щодо змістовного наповнення категорії «антикризове управління». Багатоаспектність цієї дефініції зумовлює наявність широкого спектра інтерпретацій, які нами було класифіковано та систематизовано за трьома засадничими підходами:

1. Реактивно-реабілітаційний підхід (екстремальний менеджмент). У межах цієї концепції антикризове управління розглядається виключно як специфічна форма управлінської діяльності, що ініціюється суб'єктом господарювання у фазі гострої кризи, яка вже фактично настала. Основний вектор зусиль спрямовується на пошук механізмів виходу з критичного стану та подальше стратегічне відновлення економічних показників. Найчастіше такий інструментарій застосовується підприємствами, що перебувають у стані фактичної неплатоспроможності або на межі банкрутства. За таких умов самостійне подолання деструктивних процесів стає неможливим, що актуалізує необхідність зовнішнього втручання (арбітражного управління, інституційної підтримки) для проведення процедур санації або ліквідації.

2. Превентивно-профілактичний підхід (стратегічний моніторинг). Дана точка зору базується на розумінні антикризового управління як системи випереджаючих заходів, що реалізуються ще в докризовий період. Головним завданням тут постає не боротьба з наслідками, а рання ідентифікація латентних загроз та ймовірних точок дестабілізації. Впровадження специфічних методів діагностики та прогнозних процедур дозволяє завчасно виявити симптоми майбутніх кризових явищ на стадії їхнього зародження. Таким чином,

управлінський вплив спрямовується на мінімізацію ризиків розвитку негативних сценаріїв, що дозволяє зберегти стійкість системи та уникнути переходу в фазу рецесії.

3. Інтегративно-холістичний підхід (комплексна парадигма). Цей підхід є найбільш виваженим, оскільки синтезує в собі переваги двох попередніх трактувань. У цій інтерпретації антикризове управління постає як цілісна, безперервна система управлінських процедур і стратегічних дій. Вона гармонійно поєднує в собі методи раннього попередження та профілактики деструктивних явищ із набором алгоритмів оперативного реагування на прямі прояви кризи. Це дозволяє суб'єкту управління бути готовим до будь-якої фази циклу: від підтримки стабільного функціонування до антикризового прориву в умовах активної турбулентності [52].

Прихильником інтегративного підходу є О.Терещенко, який акцентує увагу на пріоритетності превентивного інструментарію у процесі мінімізації фінансових загроз. Автор обґрунтовує доцільність реалізації комплексу випереджаючих заходів, зокрема проведення регулярного стратегічного аудиту сильних та слабких сторін суб'єкта господарювання, а також попередню оцінку ймовірності настання неплатоспроможності. У цьому контексті стратегічного значення набуває ризик-менеджмент, що постає як структурована система ідентифікації, кількісного та якісного оцінювання і нівелювання деструктивного впливу фінансових ризиків, інтегрована в загальний контур превентивного управління [53].

Група вчених у складі В. Гобели, З. Живко, Г. Леськіва та С. Мельника пропонує розглядати антикризове управління як комплексну ієрархічну систему, що охоплює діагностику, превенцію, нейтралізацію та ліквідацію деструктивних наслідків кризових явищ, а також усунення першопричин їх виникнення на всіх рівнях управління. Автори обґрунтовують тезу, що методологічним фундаментом такої діяльності слугують універсальні принципи та інструменти управлінського процесу. При цьому цільова спрямованість антикризового менеджменту, згідно з їхньою концепцією, полягає у підтримці фінансової

стійкості суб'єкта господарювання через адаптивне реагування на динамічні трансформації зовнішнього середовища (глобальні економічні, геополітичні та соціальні зрушення) та оперативне впровадження спеціалізованого інструментарію для зменшення ознак неплатоспроможності [54].

Згідно з концепцією О. Шатайла, антикризове управління інтерпретується як динамічна система, питома вага якої в загальному контурі управління зростає пропорційно до поглиблення кризових деформацій. Автор наголошує на трансформаційній природі цього процесу, де класичні функції управління підпорядковуються специфічним вимогам кризового середовища. Такий підхід дозволяє забезпечити гнучке поєднання превентивних та реабілітаційних заходів, адаптуючи управлінський інструментарій до масштабів наявних загроз [55].

З позиції Т. Воронкової та Я. Приймак, антикризове управління постає як відокремлена галузь управлінської науки зі специфічним набором засобів подолання рецесійних трендів. Науковці виокремлюють у його складі функціональну тріаду: превентивне управління, що спрямоване на ранню діагностику ризиків; реактивне — для негайного нівелювання кризових проявів; та реабілітаційне — з метою реструктуризації та регенерації потенціалу суб'єкта господарювання у посткризовий період [56].

А. Олешко інтерпретує антикризове управління національної економіки як векторну діяльність органів державної влади, що полягає у здійсненні системного та цілеспрямованого впливу на економічні процеси [57]. Головним завданням такого регулювання є превенція, недопущення розгортання та нівелювання деструктивних наслідків кризових явищ. Кінцевою метою за даною концепцією постає формування інституційного середовища, здатного забезпечити траєкторію сталого та безпечного економічного поступу держави.

Окремі дослідники інтерпретують антикризове управління як системне поєднання сформованих регламентів та рекомендованих до впровадження управлінських процесів. Метою такого функціонального комплексу є відновлення макро- чи мікроекономічної рівноваги. Особливого значення при

цьому набуває кореляція між антикризовими інтервенціями та рівнем економічної безпеки: стабілізація досягається через зміцнення захисних механізмів системи, що дозволяє не лише нівелювати поточну кризу, а й посилити загальний безпековий потенціал економіки [58].

Результати аналізу трактування поняття антикризового управління за різноманітними науковими джерелами представлено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

**Порівняльний аналіз визначення терміну
«антикризове управління»***

Джерело	Трактування
1	3
Т. Воронкова, Я. Приймак	Відокремлена галузь управлінської науки зі специфічним набором засобів подолання рецесійних трендів.
В. Гобела, З. Живко, Г. Леськів, С. Мельник	Комплексна ієрархічна система, що охоплює діагностику, превенцію, нейтралізацію та ліквідацію деструктивних наслідків кризових явищ, а також усунення першопричин їх виникнення на всіх рівнях управління.
Ж. Дерій, І. Кичко, І. Єфремов, О. Мініна	Забезпеченні фазової детермінації та керованості процесу трансформації економічної системи: від стадії макроекономічної стабілізації до етапу її комплексного відновлення.
І. Єпіфанова, Д. Болотнов	Системне поєднання управлінських технологій та превентивних процедур, що мають на меті гармонізацію фінансового стану підприємства. В основі такого підходу лежить імператив підвищення рівня економічної безпеки, що трансформує антикризовий вплив із реактивного інструменту подолання збитків у стратегічний засіб підтримки життєздатності та інвестиційної привабливості організації
О. Коваленко	Динамічний процес управління, що поєднує в собі превентивні механізми попередження загроз та адаптивні інструменти пом'якшення гострих фаз кризи.
І. Малий	Багаторівнева архітектура, де домінуючим фактором є синергетичне узгодження регуляторної політики, інституційного середовища та ресурсного забезпечення.
Н. Носань, О. Борисенко, Т. Назаренко	Специфічна сукупність стратегічних ініціатив та оперативних управлінських рішень, спрямованих на екстрену ідентифікацію та нейтралізацію критичних загроз.
А. Олешко	Цілеспрямована діяльність органів державної влади, що полягає у здійсненні системного та цілеспрямованого впливу на економічні процеси.
Б. Паттерсон	Регламентована програма стратегічних та оперативних заходів, що підлягають невідкладній імплементації в момент ідентифікації кризового стану.

Продовження таблиці 1.2

1	2
А. Ткаченко	Особливим чином структурована система стратегічного й оперативного управління, що має виражений комплексний характер і концентрується на попередньому виявленні симптомів економічної розбалансованості. Основним завданням цієї системи є генерація адаптивних управлінських впливів, що дозволяють оперативно нейтралізувати кризові чинники та забезпечити стале відновлення функціональних параметрів діяльності суб'єкта. Реалізація такого підходу дозволяє нівелювати загрози фінансового краху, підтримувати функціонування суб'єкта економічної діяльності та вибудовувати багатоступінчатий захист, спрямований на мінімізацію ймовірності виникнення майбутніх кризових ознак.
О. Шатайло	Динамічна система, питома вага якої в загальному контурі управління зростає пропорційно до поглиблення кризових деформацій.
О. Юринець	Функціональний апарат термінового реагування, орієнтований на нейтралізацію та мінімізацію негативної волатильності, спричиненої кризовими явищами.

*Джерело систематизовано автором на основі [54-57;61-68]

Отже, системний аналіз дозволяє визначити антикризове управління як інтегративне поняття, змістовне наповнення якого варіюється залежно від обраної дослідницької парадигми.

Беручи до уваги сучасні реалії функціонування економіки України в період війни та подальшу необхідність повоєнного подолання кризових наслідків й відновлення, вважаємо за доцільне запропонувати наступне авторське визначення терміну антикризове управління національною економікою: це стратегічно орієнтована, багаторівнева система управління, що базується на попередній діагностиці загроз та імплементації невідкладних і адаптивних інструментів, спрямованих на збереження критичних ресурсів економічної системи, стабілізацію її інвестиційного потенціалу та забезпечення керованого фазового переходу від функціонального виживання до комплексної інституційної реконструкції в умовах геополітичної та воєнної турбулентності.

Для України в умовах воєнної агресії та світової нестабільності впровадження антикризової моделі управління перетворюється на безальтернативний інструмент збереження економічного суверенітету. Важливо, щоб цей процес охоплював як адаптацію до екстремальних умов сьогодення, так і розробку превентивних механізмів для майбутнього відновлення, що дозволить

конвертувати накопичений досвід протидії кризам у потенціал подальшого економічного зростання.

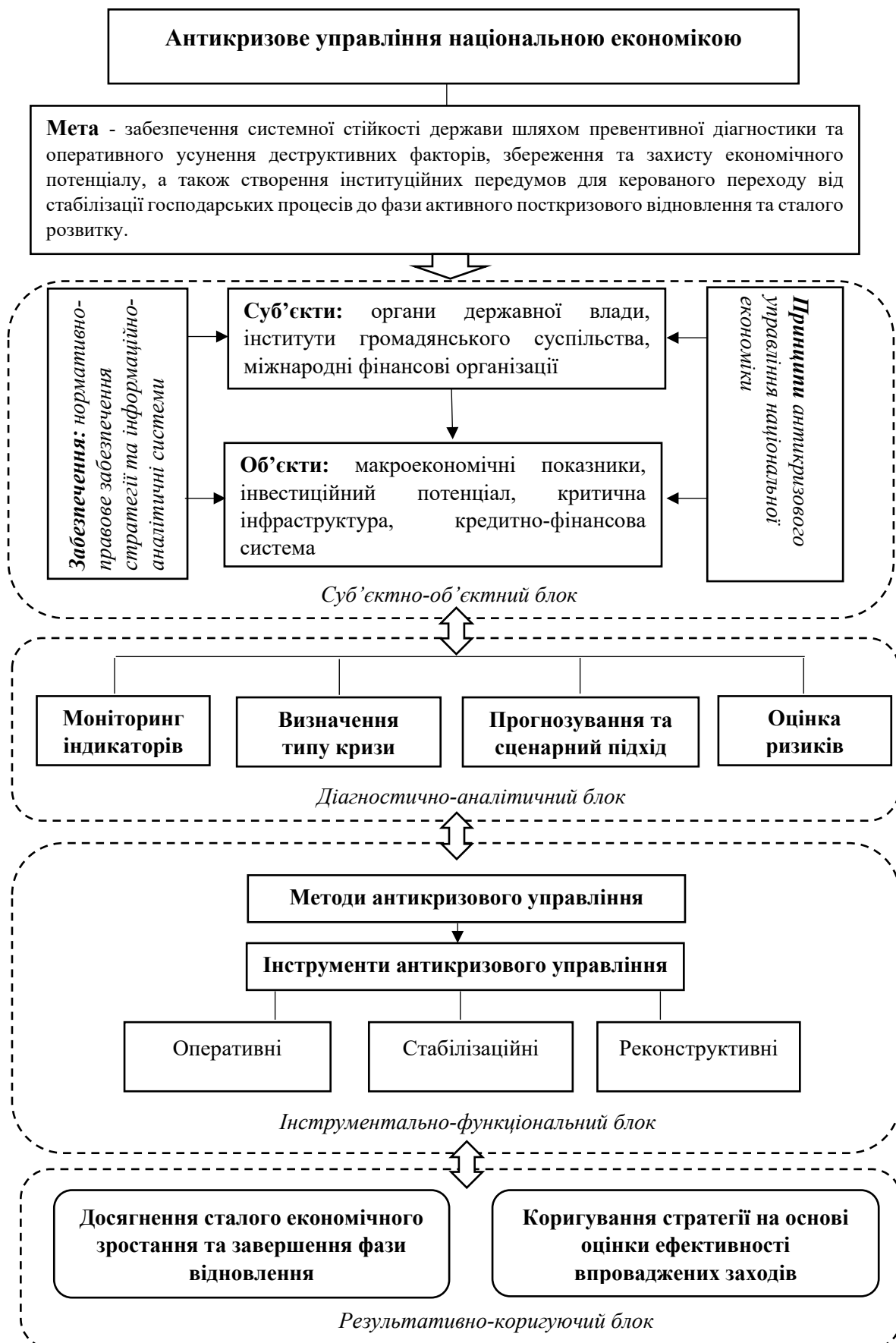
З огляду на ці завдання нами запропонована логічно-структурна схема архітекτονіки антикризового управління національної економіки, що передбачає взаємодію чотирьох ключових блоків (рис.1.3):

1. Суб'єктно-об'єктний блок включає суб'єкти – органи державної влади (Кабінет Міністрів, Національний банк України, профільні міністерства), інститути громадянського суспільства, міжнародні фінансові організації (Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Міжнародний банк реконструкції та розвитку тощо); об'єкти – макроекономічні показники (ВВП, інфляція), інвестиційний потенціал, критична інфраструктура, кредитно-фінансова система; нормативно-правове забезпечення (законодавчі та нормативні документи, стратегії відновлення, стратегії та плани відбудови, стратегія стійкості) та інформаційно-аналітичні системи моніторингу.

2. Діагностично-аналітичний блок передбачає виявлення та ідентифікацію загроз та включає моніторинг індикаторів (відстеження порогів економічної безпеки); визначення типу кризи (циклічна, структурна, воєнна і т.д.); прогнозування та сценарний підхід; оцінку ризиків.

3. Інструментально-функціональний блок поділяється за часовим та цільовим вектором та передбачає застосування відповідних методів та інструментів – оперативних (прямі державні інтервенції; релокація підприємств; фіксація валютного курсу або введення капітальних обмежень), стабілізаційних інструментів (податкові пільги для інвесторів, програми пільгового кредитування, державні гарантії під інвестиційні проекти), реконструктивних інструментів стратегічного характеру (цифровізація державних послуг з метою мінімізування бюрократичних проявів, гармонізація законодавства з вимогами ЄС, створення фондів стратегічного розвитку).

4. Результативно-коригуючий блок відображає ступінь досягнення сталого економічного зростання та завершення фази відновлення та коригування стратегії на основі оцінки ефективності впроваджених заходів.

Рис.1.3. Логічно-структурна схема архітектури антикризового управління національною економікою *

*Джерело: побудовано автором

Перспектива набуття повноправного членства в ЄС, попри виклики воєнного часу, створює стратегічне вікно можливостей для інтенсифікації інвестиційних процесів в Україні. Очікуваний приплив капіталу детермінується системним реформуванням національного господарства та глибинною модернізацією його ключових секторів. Фундамент цього процесу було закладено ще у 2014 році з підписанням Угоди про асоціацію, яка визначила імперативи гармонізації вітчизняного законодавства із європейськими стандартами та адаптації регуляторної політики. Водночас динаміка імплементації зазначених реформ стримується комплексом деструктивних чинників, серед яких домінують прямі наслідки воєнної агресії, макроекономічне виснаження та хронічні інституційні вади, зокрема корупція.

Ефективність реалізації інвестиційного потенціалу суттєво обмежується відсутністю системної стратегії його інтеграції в антикризову політику держави. Поділяючи думку В. П. Лещинського, варто зазначити, що стратегічне управління інвестиційним процесом вимагає створення уніфікованої методології дослідження відтворення ресурсів. Ключовим аспектом тут постає збалансування об'єктивного попиту галузей на капітальні вкладення з фізичною спроможністю суспільного виробництва забезпечити їх необхідним обладнанням та матеріалами. Фактично, йдеться про синхронізацію задач технічного оновлення виробничих потужностей із потенціалом вітчизняного інвестиційного сектору, що є критичним для відновлення економіки у довготривалій перспективі [59].

Підсумовуючи, слід наголосити, що фундаментальним завданням у межах забезпечення ефективної реалізації інвестиційного потенціалу в парадигмі антикризового управління є досягнення динамічної рівноваги у фінансовій, зовнішньоекономічній, політичній та соціальній сферах. Формування такого стабілізаційного базису виступає умовою сталого розвитку національного господарства та слугує каталізатором приросту інвестиційних ресурсів. Досягнення цього ефекту передбачається через синергію процесів зміцнення

інвестиційного іміджу держави, системну детінізацію економічних відносин та інтенсифікацію припливу іноземного капіталу.

В даному контексті інвестиційний потенціал національної економіки можна визначити, як динамічну, багаторівневу систему ендогенних ресурсів та інституційних спроможностей економічної системи, що визначає її здатність акумулювати, трансформувати та ефективно спрямовувати капітал у пріоритетні сфери розвитку. В умовах антикризового управління він постає не лише як сукупність наявних активів, а як керований об'єкт державного стратегування, що потребує захисту (стабілізації) у фазі кризи та цілеспрямованої активації для забезпечення переходу до етапу системного відновлення.

Проблематиці висвітлення ролі інвестиційного потенціалу у впровадженні антикризового управління національною економікою були присвячені наукові дослідження В. Худолей та А. Олішевської [69; 70]. Авторки стверджують, що фрагментарність інвестиційних заходів у кризові періоди є наслідком відсутності комплексного бачення, що лише поглиблює структурну розбалансованість системи. Виходом із цієї ситуації є формування багаторівневої стратегічної структури управління, яка дозволяє систематизувати антикризовий інструментарій за цільовим призначенням та горизонтами планування. Таке методологічне рішення дає змогу гармонізувати невідкладні кроки з підтримання життєздатності економіки із довгостроковими проектами відновлення. Це мінімізує ризики взаємовиключних управлінських впливів та підвищує кумулятивний ефект від реалізації державної інвестиційної політики. Ключовою тезою зазначених досліджень є те, що в українських реаліях нарощення інвестиційного потенціалу стає потужним інструментарієм антикризового управління лише за умови одночасної мінімізації ризиків, поновлення фінансових потоків, зростання ефективності інвестиційних проектів та сприяння структурній модернізації економіки в цілому [70], з чим ми цілком погоджуємось.

У науковому дискурсі існує підхід, що трактує роль інвестиційного ресурсу в реалізації антикризового управління крізь призму детермінованих

причинно-наслідкових зв'язків. За цією концепцією, синергія високої інституційної якості та безперешкодного доступу до капіталу виступає каталізатором інвестиційної активності, нівелюючи стримуючий вплив безпекових ризиків. Спрямування капіталовкладень у відновлення критичної інфраструктури та технологічне оновлення виробничих потужностей генерує потужний мультиплікативний ефект, що проявляється у розширенні зайнятості, зміцненні фіскального базису та зростанні загальної продуктивності факторів виробництва. Як наслідок, знижується системна вразливість національної економіки до майбутніх зовнішніх загроз, а в післявоєнний період закладається фундамент сталої моделі розвитку з вираженими структурними трансформаціями [68].

На нашу думку, інвестиційний потенціал в контексті його ролі в антикризовому управлінні національною економікою доцільно розглядати як багатофакторну макроекономічну категорію, що є центральною ланкою антикризової системи (Додаток Б).

Оскільки в кризовий період кругообіг капіталу переривається, а відповідно порушується цикл відтворення, значення інвестиційного капіталу полягає у його відновленні, виступаючи джерелом необхідних ресурсів для відновлення виробничих процесів та перезапуску циклу відтворення капіталу. З боку державного регулювання це може відбуватись через податкові стимули, інструменти рефінансування тощо.

Економічне значення інвестиційного потенціалу для антикризового управління полягає у створенні мультиплікативного ефекту, про який вже зазначалось вище. Кожна одиниця інвестиційного ресурсу, збережена або залучена під час кризи, генерує кумулятивний приріст сукупного попиту.

З позиції неоінституціоналізму, роль інвестиційного потенціалу в боротьбі з кризою національної економіки полягає у зниженні ризиків та невизначеності, які унеможлиблюють рух капіталу під час кризи. Інвестиційний потенціал включає в себе не лише гроші, а й інституційну спроможність. Криза зазвичай різко підвищує трансакційні витрати (ризики невиконання контрактів, корупція,

безпека). Завдання антикризового управління трансформувати інвестиційне середовище із пасивного стану в активний, роблячи ризик інвестування прийнятним для приватного капіталу.

Також можна стверджувати, що антикризове управління через інвестиційний потенціал здійснює селективну підтримку нових технологічних укладів, оскільки функція інвестиційного потенціалу полягає у фінансуванні переходу від застарілих енергоємних галузей до інноваційних секторів (цифрові технології, штучний інтелект, «зелені технології» тощо). В цьому аспекті також значне місце відведене державному регулюванню в контексті повоєнного відновлення, адже пріоритет перерозподілу ресурсного потенціалу може бути відведено високоефективним проектам відбудови.

На основі вищенаведеного особливості функціонування інвестиційного потенціалу в системі антикризового управління національної економіки представлено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

**Матриця функціонування інвестиційного потенціалу в системі
антикризового управління***

Функція інвестиційного потенціалу	Роль у системі антикризового управління	Інструментарій управління на рівні держави	Очікуваний макроекономічний ефект
1	2	3	4
<i>Акумуляція капіталу</i>	Концентрація ресурсів для підтримки життєздатності економіки	Створення Державного фонду відновлення, цільові емісійні механізми НБУ, залучення макрофінансової допомоги від міжнародних партнерів	Запобігання капітальному виснаженню та дефолту системи.
<i>Алокація ресурсів</i>	Спрямування капіталу у «вузькі місця» економіки.	Державне замовлення, субсидування відсоткових ставок, грантова підтримка стратегічних галузей.	Усунення структурних диспропорцій та відновлення логістичних ланцюгів.
<i>Мультиплікація доходів</i>	Запуск ланцюгової реакції економічного зростання.	Інвестиції в інфраструктурні проекти з високим ступенем локалізації (будівництво, енергетика), стимулювання внутрішнього попиту.	Кумулятивне зростання ВВП, розширення податкової бази та рівня зайнятості.

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4
<i>Інституційна трансформація</i>	Зниження трансакційних витрат та ризиків.	Цифровізація, гармонізація законодавства з нормами ЄС, запровадження страхування інвестицій від воєнно-політичних ризиків.	Підвищення інвестиційної привабливості та детінізація капіталу.
<i>Санація та модернізація</i>	Виведення неефективних активів та оновлення фондів.	Механізми приватизації, банкрутства та націоналізації, стимулювання імпорту високих технологій (податкові стимули).	Технологічне оновлення виробництва

*Джерело: складено автором

Враховуючи вищезазначені детермінанти, стратегія нарощення інвестиційного потенціалу України має бути імплементована як фундаментальний вектор у загальній системі антикризового управління національної економіки, зокрема для досягнення стратегічних орієнтирів повоєнної відбудови.

Активізація та масштабування інвестиційної діяльності здатні виступити високоефективним механізмом акумуляції фінансових ресурсів, що слугуватиме базисом не лише для компенсації фізичних руйнувань та матеріальних активів, а й для системної санації та стабілізації господарського комплексу [60]. Це забезпечується через створення сприятливих умов для генерації інноваційних видів бізнесу та диверсифікації діяльності існуючих потужностей. Водночас покращення інвестиційної привабливості держави критично потребує глибокої трансформації нормативно-правового поля, мінімізації бюрократичних бар'єрів у процедурах інвестування, забезпечення абсолютної транспарентності бізнес-процесів та нівелювання корупційних ризиків. Впровадження дієвих стимулів для суб'єктів інвестування в поєднанні з інституційними реформами справить кумулятивний позитивний вплив на макроекономічну ситуацію, сприяючи відновленню загальної рівноваги системи.

1.2. Державне регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу

Сучасний стан української економіки характеризується системною кризою, спровокованою військовими чинниками: від територіальних втрат до критичного навантаження на бюджет через видатки на оборону. Кумулятивний ефект від руйнування виробничих потужностей та вимушеної міграції населення потребує негайної трансформації управлінської парадигми. Об'єктивною передумовою переходу від фази виживання до фази відновлення є формування цілісної вертикалі антикризового управління, здатної забезпечити інституційну стійкість та ресурсну підтримку національного господарства в умовах екстремальної невизначеності [71].

Процеси формування і нарощення інвестиційного потенціалу на рівні національної економіки передбачають цілеспрямований вплив держави на взаємовідносини інвесторів, реципієнтів та інших суб'єктів інвестиційної діяльності через інформування, законодавче регламентування, нівелювання або мінімізацію впливу ризиків інвестування, надання преференцій та стимулів з метою залучення інвестиційного капіталу безпосередньо в економіку країни.

На наш погляд, доцільно розмежувати поняття державного управління в контексті формування та нарощення інвестиційного потенціалу.

Сутність державного управління розкривається через механізм імплементації владних повноважень, що забезпечує прямий детермінуючий вплив суб'єкта на об'єкти управління. Цей процес базується на легітимному застосуванні розпорядчого інструментарію з метою спрямування діяльності підконтрольних одиниць у русло визначених державних інтересів [72].

Державне регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу має широкий спектр впливу в частині поведінкових аспектів та відносин між іноземними та вітчизняними інвесторами, суб'єктами господарювання, державними органами влади, органами місцевого

самоврядування, громадянами країни та її резидентами. Дана категорія розглядається з позиції декількох підходів, зокрема:

- як сферу науки, що являє собою поєднання вчень та наукових думок щодо процесів та дій інвестиційного характеру, які перебувають в безпосередній зоні впливу органів влади держави;

- як процес здійснення впливу на формування та зростання інвестиційного потенціалу в країні, як запоруки її економічної стійкості перед кризовими загрозами та подальшого сталого розвитку;

- як багаторівневу систему, яка ґрунтується на узгодженості дій всіх гілок влади і впроваджується через конкретні норми та інструменти впливу на інвестиційне середовище. Вона функціонує як нормативно-методологічний базис, що регламентує взаємозв'язки між державним апаратом та учасниками інвестиційних процесів задля підвищення рівня інвестиційного потенціалу національної економіки.

В економічному контексті та безпосередньо з позиції впливу на інвестиційні процеси категорія «державне регулювання» піддається широкому спектру наукових трактувань.

Згідно з підходом О. Лесної, державне регулювання економічних та підприємницьких процесів дефініюється як цілісний комплекс нормативно-правових, виконавчих та моніторингових інструментів. Ці заходи реалізуються компетентними державними інституціями та громадськими інститутами задля підтримання макроекономічної стабільності та забезпечення гнучкої адаптації національної господарської системи до динамічних трансформацій зовнішнього та внутрішнього середовища [73].

За визначенням Д. Починкова, державне регулювання є синтезом адміністративно-правових та економічних заходів, спрямованих на стабілізацію соціально-економічної системи. Дослідник акцентує увагу на важливості ієрархічного підходу, стверджуючи, що ефективний регуляторний вплив має здійснюватися суб'єктами управління на мікро-, мезо- та макрорівнях економічного середовища [74].

Д. Бабіч [75] акцентує увагу на тому, що ключовим завданням держави у сфері інвестицій є усунення поточних деструктивних чинників, що стримують капіталовкладення. Завдяки оптимізації витрат на управління інвестиційними процесами, державне регулювання створює сприятливе середовище для імплементації портфельних стратегій, що корелюють із довгостроковими цілями національної економічної політики.

З боку окремих дослідників державне регулювання національної економіки розглядається як багатофункціональна система, що реалізується через триєдиний вектор діяльності: підтримуючий, компенсаційний та регулюючий. Такий інструментальний комплекс дозволяє державі не лише коригувати ринкові процеси, а й створювати умови для збереження стійкості господарської системи та нівелювання кризових проявів [76].

В інституційному вимірі регулювання інвестицій полягає у формуванні нормативно-методологічного базису, який встановлює чіткі межі та принципи взаємодії інвесторів. Таке правове впорядкування умов інвестування є необхідним для створення ефективної інституційної інфраструктури, здатної регулювати конфлікти інтересів та забезпечувати легітимність відносин між усіма суб'єктами ринку [77].

На думку О. Сакун [10] зміст державного регулювання інвестиційних процесів передбачає формування сприятливих умов функціонування інвестиційного середовища без обмежень ринкового механізму та відповідних принципів його реалізації.

Віддаючи належне науковому внеску зазначених науковців в збагачення економічної теорії та управлінської науки, слід зауважити на певних неточностях цих визначень. Проведений аналіз наведених дефініцій, дозволяє виокремити спільні риси та, водночас, ідентифікувати низку концептуальних недоліків, особливо в контексті сучасних викликів національній економіці України.

Так, більшість авторів розглядають державне регулювання як «систему заходів» або «сукупність норм». Такий підхід ігнорує динамічну природу інвестиційних процесів. В умовах воєнного стану та глибокої кризи регулювання

має бути не статичним набором інструментів, а гнучким процесом із постійним зворотним зв'язком. Також зі змістовного наповнення досліджених традиційних дефініцій видимою стає відсутність врахування безпекового чинника та воєнних ризиків. Поняття «забезпечення стабільності» в даному аспекті має класичний макроекономічний характер, тоді як сучасна українська реальність потребує фізичного захисту та відновлення активів.

Досить часто запропоновані визначення фокусуються на функції державного регулювання, як підтримуючої сили, а не стимулюючої до підвищення рівня інвестиційної активності. Трактуювання Д. Бабіча є недостатньо повним, оскільки фокусується на мінімізації бар'єрів та ризиків щодо реалізації інвестиційної діяльності, однак звужує цим самим площину впливу держави на процеси формування інвестиційного потенціалу. Інвестиційний потенціал трактується як похідна від регулювання, а не як його базис. Визначення не показують, як саме державне регулювання має захищати та нарощувати внутрішню складову потенціалу в моменти гострої фази кризи. Таким чином, інвестиційна політика виглядає відірваною від загальної системи антикризової стійкості держави.

Сформульовані раніше визначення часто базуються на класичних адміністративно-правових методах та не враховують сучасні напрями в державному управлінні, такі як цифровізація та євроінтеграція. А тому проаналізовані визначення мають певні обмеження в контексті сучасного цифрового суспільства та міжнародних стандартів прозорості інвестиційних процесів.

З огляду на вищенаведене, пропонуємо розглядати державне регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки як цілеспрямовану діяльність органів державної влади, яка передбачає формування інституційно-правових умов та використання важелів впливу для мобілізації інвестиційних ресурсів ендogenous та екзогенного походження, перетворення їх в продуктивні активи та забезпечення високої ефективності функціонування економічної системи. Цей процес

направлений на зміцнення внутрішньої економічної стійкості та забезпечення стратегічних резервів розвитку навіть за умов кризових проявів.

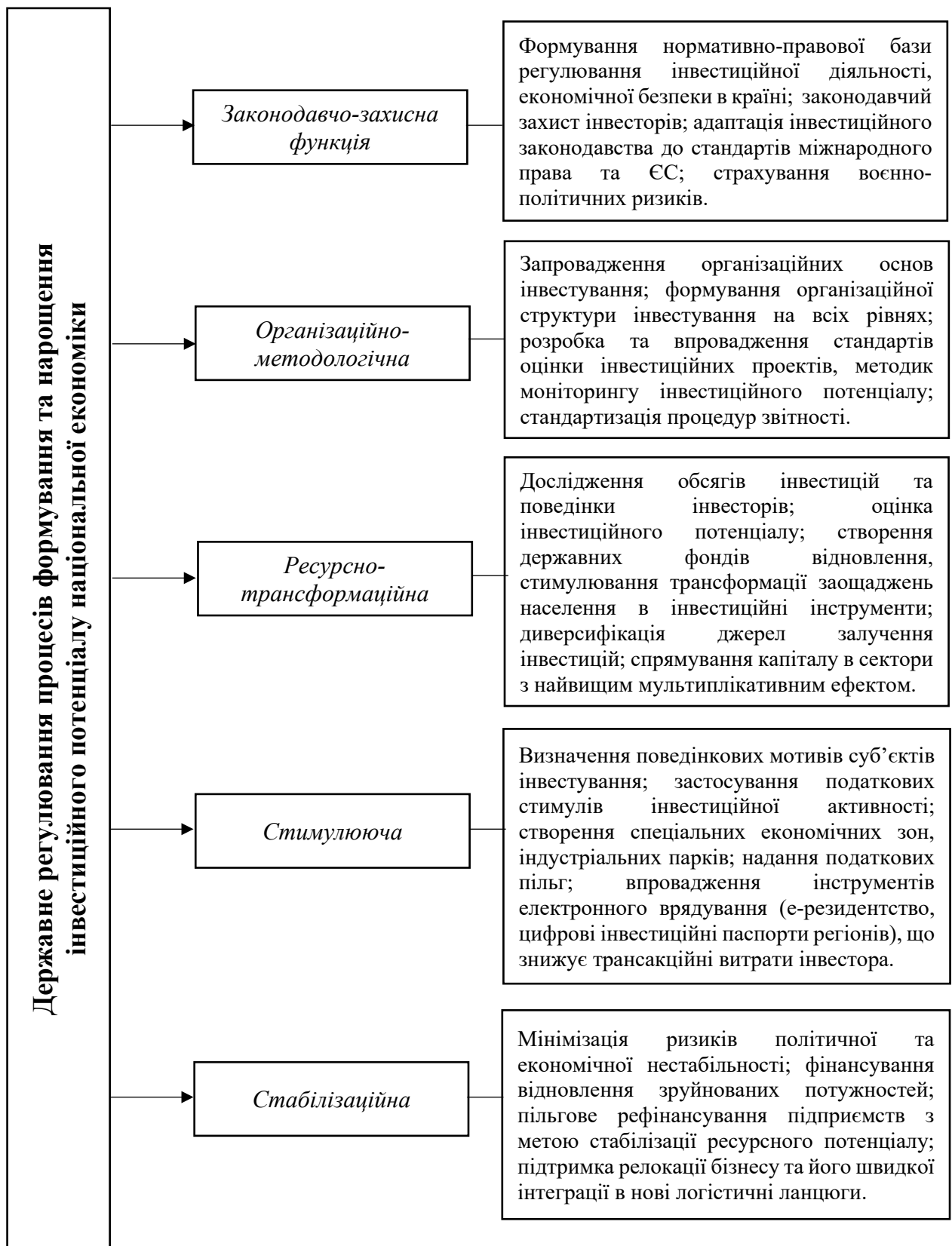
Під процесом формування інвестиційного потенціалу національної економіки ми розуміємо сукупність всіх дій спрямованих на створення та мобілізацію інвестиційних ресурсів та інституційних можливостей економічної системи.

Поняття нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки означає його збільшення, зростання та примноження в контексті активізації інвестиційної діяльності в країні та підвищення її інвестиційного іміджу в міжнародному значенні.

Застосовані державою принципи, методи, форми та інструменти впливу на передумови та чинники формування інвестиційного потенціалу повинні враховувати ризики кризових проявів в національній економіці. В цьому аспекті важливим є поєднання методів безпосереднього впливу (законодавче регулювання, адміністративні методи, економічні важелі впливу) та інструментів опосередкованої дії (соціально-політичні важелі, діджиталізація, гармонізація з міжнародними та європейськими нормами права та стандартами інвестиційної діяльності тощо).

Зважаючи на специфіку мети та завдань державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу доцільно виокремити наступні функції, які виконує держава при його здійсненні – законодавчо-захисна, організаційно-методологічна, ресурсно-трансформаційна, стимулююча та стабілізаційна. Специфіка кожної із зазначених функцій відображена на рисунку 1.4.

Законодавчо-захисна функція полягає першочергово у формуванні нормативно-правової бази регулювання інвестиційної діяльності, економічної безпеки в країні, захисті інтересів та майнових прав інвесторів, водночас податкове регулювання їх доходів, адаптація інвестиційного законодавства до стандартів міжнародного права та ЄС; страхування воєнно-політичних ризиків.

Рис.1.4. Функції держави щодо формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки *

*Джерело: побудовано автором

Організаційно-методологічна функція реалізується через запровадження організаційних основ інвестування, формування організаційної структури інвестиційних процесів на всіх рівнях, розробку та впровадження стандартів оцінки інвестиційних проектів, методик моніторингу інвестиційного потенціалу, стандартизацію процедур звітності щодо інвестиційної діяльності (в тому числі їх цифровізацію).

Ресурсно-трансформаційна функція включає здійснення державою досліджень обсягів інвестицій та поведінки інвесторів, оцінку інвестиційного потенціалу, створення державних фондів відновлення, стимулювання трансформації заощаджень населення в інвестиційні інструменти (цільові депозити, облігації внутрішньої державної позики тощо), національні інвестиційні програми, диверсифікацію джерел залучення та спрямування інвестицій, спрямування інвестиційних ресурсів в сектори з найвищим мультиплікативним ефектом.

Стимулююча функція відображає визначення поведінкових мотивів суб'єктів інвестування, застосування податкових стимулів інвестиційної активності, створення спеціальних економічних зон, індустріальних парків, надання податкових пільг, запровадження «інвестнянь», застосування інструментів електронного врядування (е-резидентство, цифрові інвестиційні паспорти регіонів), що знижує трансакційні витрати інвестора та робить процес інвестування більш прозорим та безпечним для інвестора для впливу на його рішення, підвищення інвестиційного іміджу країни через спеціально створені віртуальні інвестиційні платформи, агенції та офіси інвестиційного розвитку, формування вітчизняного бренду та його просування для нарощення інвестиційного попиту, надання гарантій, субсидіювання через бюджетні інструменти регулювання.

Специфічною функцією, яку варто виокремити в контексті державного регулювання формування та нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою, є стабілізаційна функція. Вона включає вплив держави на мінімізацію ризиків політичної та економічної

нестабільності, фінансування відновлення зруйнованих потужностей для збереження ресурсного потенціалу (кадрового, технологічного, інноваційного і т.д.), пільгове рефінансування підприємств з метою стабілізації функціонування господарських процесів, підтримка релокації бізнесу та його швидкої інтеграції в нові логістичні ланцюги.

Охарактеризовані функції виконання державного регулювання формування і нарощення інвестиційного потенціалу супроводжуються відповідними формами державного впливу (таблиця 1. 4).

Таблиця 1.4

Форми державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки*

Форма державного регулювання	Зміст
1	2
Фіскальна	Регулюючий вплив виконавчої влади на економічні процеси, що реалізується через механізми бюджетного планування, акумулювання державних коштів та підвищення ефективності фіскальної політики
Монетарна	Діяльність центрального банку щодо реалізації грошово-кредитної політики в межах, якої регулятор застосовує сукупність важелів впливу на обсяги грошової маси та умови кредитування
Соціально-демографічна	Реалізація регуляторних заходів, спрямованих на задоволення суспільних запитів, вирішення демографічних проблем, збереження та зростання людського потенціалу країни
Структурна	Дія державних органів влади, спрямована на подолання структурних диспропорцій та підтримання збалансованого розвитку всіх сегментів господарського комплексу відповідно до стратегічних цілей держави
Протекціоністська	Цілеспрямовані дії держави щодо захисту інтересів та посилення конкурентних позицій національних виробників на міжнародних ринках, провадження протекціоністської зовнішньоекономічної політики, забезпечення стабільності національної валюти

*Джерело: складено автором на основі [78]

Посилення та розвиток охарактеризованих форм регулятивного впливу держави на процеси формування та нарощення інвестиційного потенціалу сприятимуть подальшій економічній стійкості та конкурентоспроможності

країни, що водночас посилить її здатність до протистояння кризовим проявам в майбутньому.

Згідно Закону України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» визначено такі форми реалізації державного регулювання ринку капіталу: затвердження нормативно-правових актів Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, ліцензування, правозастосування, координаційно-методологічний супровід підвищення рівня фінансової грамотності інвесторів, захисту прав споживачів фінансових послуг і т.д. [79]. Однак, слід зауважити, що ці форми носять специфічний характер та не набули достатнього поширення, як і високого рівня ефективності для національної економіки в цілому.

Реалізація державного регулятивного впливу на формування та нарощення інвестиційного ресурсу спирається на відповідні принципи, що є підґрунтям для побудови стійкої моделі економічного розвитку країни.

Деталізація принципів державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки дає можливість чітко сформулювати мету та завдання реалізації державного впливу, визначити методи, інструменти та форми регулятивних дій в умовах динамічної трансформації інвестиційного середовища.

Принципи державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, на наш погляд, доцільно систематизувати за двома групами: загальні, що є універсальними для системи державного регулювання в цілому та спеціальні – ті, які відповідають регулятивним функціям держави в інвестиційній площині та спираються на сучасні економічні реалії нашої держави (рис. 1.5).

У якості загальних принципів державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки доцільно виокремити [80]:

- принцип цілісності, що впроваджується через формування та затвердження відповідних програмних документів щодо регіонального розвитку у соціально-економічній сфері коротко- та середньострокового характеру;

Рис. 1.5. Систематизація принципів державного регулювання формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки*

*Джерело: побудовано автором на основі [72; 80;81]

- принцип комплексності відображається через наявність причинно-наслідкових зв'язків між всіма компонентами системи державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу, що спрямовуються на підвищення рівня інвестиційної активності та ресурсного резерву національної економіки у протистояння тенденціям кризової нестабільності;

- принцип системності полягає у трактуванні державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, як інтегровану систему взаємопов'язаних компонент чітко визначеного специфічного функціоналу (моніторинг та діагностика стану інвестиційного ресурсу, мінімізація ризиків інвестування, захист прав інвесторів, дотримання національних інтересів залучення інвестицій, підвищення інвестиційного іміджу країни тощо);

- принцип об'єктивності проявляється у використанні для формування відповідних програмних, прогнозних документів, директив та змін в нормативно-правове забезпечення щодо інвестиційних процесів інформаційно-аналітичного забезпечення, сформованого за офіційними даними державних джерел. Такий підхід зумовлений необхідністю надання об'єктивної інформації всім учасникам інвестиційного процесу;

- принцип реальності застосовується для визначення стратегічних напрямів нарощення інвестиційного потенціалу з урахуванням особливостей перебігу економічних процесів в країні, ознак кризового стану та реалій війни;

- принцип пріоритетності цілей характеризує формування системи пріоритетів для спрямування інвестиційних потоків у стратегічно важливі галузі національної економіки;

- принцип узгодженості політик наголошує на необхідності гармонізації та додержання спільного вектору інвестиційного розвитку на різних рівнях управління з дотриманням інтересів всіх суб'єктів інвестиційних відносин;

- принцип відкритості й доступності інформації у сфері інвестування характеризується об'єктивною необхідністю забезпечення державою прозорості

інвестиційних процесів, повного неупередженого інформування інвесторів та ефективності процедур звітування;

- принцип гласності передбачає максимальну відкритість та прозорість діяльності органів державної влади щодо розробки, ухвалення та реалізації управлінських рішень у сфері формування та нарощення інвестиційного потенціалу. Це знаходить прояв через вільний доступ зацікавлених осіб до інформації про стан національної економіки, напрями використання бюджетних коштів та стратегічні плани розвитку;

- принцип обґрунтованості забезпечує здійснення державного регулювання шляхом дотримання гарантованих законом прав та інтересів учасників інвестиційної діяльності;

- принцип контролю ґрунтується на здатності системи державного регулювання вносити зміни в процесі реалізації інвестиційної політики, оперативно реагуючи на вимоги поточного економічного, геополітичного стану країни.

До спеціальних принципів державного регулювання формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки варто віднести:

- принцип самостійності надає забезпечення відсутності стороннього впливу або примусової неправомірної дії на учасників інвестиційного процесу;

- принцип мінімізації трансакційних витрат інвестора забезпечує оптимальну структуру витрат суб'єктів інвестиційної діяльності, обумовлених ринковими механізмами;

- принцип рівних умов доступу до інвестиційних ресурсів декларує однакові права доступу національних і закордонних інвесторів до інформації та можливостей реалізації інвестиційної діяльності;

- принцип дотримання загальнодержавних інтересів передбачає відповідність державного регулювання формування і нарощення інвестиційного потенціалу загальнодержавній політиці на засадах захисту національних інтересів;

- принцип ефективності наголошує на тому, що державне регулювання формування та нарощення інвестиційного потенціалу повинно узгоджуватись з загальноприйнятими завданнями ефективності (оптимізація витрат, висока результативність). Даний принцип заснований інтегрованому оцінюванні кількісних та якісних параметрів впливу регуляторних чинників на показники макроекономічної динаміки. Його суть полягає у встановленні прямих взаємозв'язків між суб'єктами державного регулювання різних рівнів для забезпечення високого рівня координованості дій та результатів реалізації інвестиційної політики шляхом узгодження стратегічних цілей та оперативних заходів;

- принцип інноваційності передбачає застосування інноваційних підходів, сучасних методик та інформаційних технологій (діджиталізація, електронне урядування) при здійсненні державного регулювання формування та нарощення інвестиційного потенціалу;

- принцип врахування стратегічних цілей знаходить прояв через формування стратегічних шляхів та завдань економічного розвитку, а також встановлення послідовності дій з їх виконання;

- принцип гнучкості, який в умовах невизначеності інвестиційного середовища передбачає здатність швидко відповідати на виклики (в т.ч. кризові) за рахунок гнучкості та адаптивності регулятивних заходів та рішень;

- принцип диверсифікації використання інвестиційного потенціалу полягає у застосуванні стратегічних підходів до розподілу інвестиційних ресурсів за різними напрямками, галузями, регіонами та активами з метою зниження сукупного ризику та підвищення загальної стійкості національної економіки до внутрішніх і зовнішніх загроз [72];

- принцип превентивності застосовується в частині спрямування державного регулювання не тільки в межах поточного стану інвестиційного потенціалу, а й з врахуванням стратегічної перспективи щодо попередження можливих викликів або кризових явищ в національній економіці;

- принцип інвестиційного мультиплікатора застосовується в контексті надання підтримки тим інвестиційним проектам, які приносять не тільки економічний, а і соціальний ефект довгострокового характеру.

Реалізація державного впливу на формування і зростання інвестиційного потенціалу в національній економіці повинна бути спрямована на досягнення позитивних результатів впровадження затвердженої інвестиційної політики, водночас дотримуючись принципів функціонування вільного ринку та стимулювання інвестиційної активності приватного сектору.

Спираючись на успішний досвід зарубіжних країн, слід зазначити, що ключовим завданням державного сектору з позиції регулювання інвестиційних процесів має стати формування цілісної системи стимулювання та сприяння процесам залучення інвестиційних ресурсів ендogenous та екзогенного походження в ті сфери та проекти, які є провідними для розвитку національної економіки, повоєнного відновлення країни та зміцнення її стійкості в контексті подальших кризових загроз.

Досягнення окреслених результатів потребує розробки та впровадження ефективних стратегічних рішень щодо примноження інвестиційного потенціалу національної економіки в умовах антикризового управління. Для цього важливою є побудова єдиної взаємоузгодженої системи державного регулювання, яка передбачає узгодженість функцій, методів та інструментів державного регулятивного впливу не в ієрархічній (вертикальній), а функціональній (горизонтальній) структурі для забезпечення універсальності застосування та рівномірності дії.

На рисунку 1.6 відображено структурну схему взаємозв'язку попередньо охарактеризованих нами функцій державних органів влади в контексті регулятивного впливу на формування і нарощення інвестиційного потенціалу з методами та інструментами реалізації державного регулювання щодо інвестиційного потенціалу. Потрібно зазначити, що наведена систематизація дає можливість в подальшому сформувати стратегічні напрями формування і нарощення інвестиційного потенціалу в аспекті антикризового управління.

Рис. 1.6. Методи та інструменти державного регулювання формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки*

*Джерело: побудовано автором

В межах попередньо визначених функцій держави щодо впливу з позиції регулювання на процеси формування та нарощення інвестиційного потенціалу було систематизовано методи державного регулювання за такими групами: правові методи, адміністративні методи, економічні методи, активізуючі методи та протекціоністську методи відповідно до сьогоденних реалій економічної кризи, спричиненої повномасштабною війною.

Кожна група методів передбачає певний набір інструментів державного регулювання на формування та зростання інвестиційного потенціалу, однак зауважимо, що розподіл інструментів є досить умовним, оскільки один і той самий інструмент може відповідати одночасно декільком групам. Так наприклад, податкові пільги та преференції можуть бути віднесені до групи економічних інструментів за природою їх дії, до активізуючих методів, оскільки вони можуть бути використані як стимули активізації інвестиційної діяльності (податкові пільги для іноземних інвесторів), а також до протекціоністських методів у разі надання таких пільг чи преференцій вітчизняним інвесторам або за окремою галуззю для інвестування.

Нормативну основу здійснення державного регулювання інвестиційного потенціалу формує група правових методів, які реалізуються через закони, підзаконні нормативні акти, укази Президента України, постанови і рішення Кабінету Міністрів України, Податковий кодекс України, Митний кодекс України, Положення Національного банку України, нормативні акти органів місцевого самоврядування. Дана група методів встановлює правові основи не тільки державного регулювання, а і безпосередньо здійснення інвестиційної діяльності. Серед ключових законодавчих актів державного регулювання процесів формування і нарощення інвестиційного потенціалу слід визначити Закон України «Про інвестиційну діяльність» [24], Постанова Кабінету Міністрів України «Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки» [82], Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» [83], Закон України «Про інститути спільного інвестування» [84], Закон України «Про режим іноземного інвестування» [85],

Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» [86], Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку воєнних та політичних ризиків та Умов і порядку страхування (перестраховування) воєнних та політичних ризиків під час здійснення видів діяльності Експортно-кредитного агентства» [87], Закон України «Про індустриальні парки» [88].

Детальна характеристика нормативно-правового забезпечення державного регулювання формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки представлена в Додатку В.

Наступну групу методів регулятивного впливу на процеси створення і зростання інвестиційного потенціалу становлять адміністративні, що включають такі інструменти, як стандарти, норми, нормативи та квоти; державна експертиза інвестиційних проєктів; цільові програми; організаційне забезпечення; методичне забезпечення; стандарти оцінки інвестиційних проєктів; методика моніторингу інвестиційного потенціалу; стандартизація звітності щодо інвестиційної діяльності.

Проведення державної експертизи інвестиційних проєктів регламентується відповідним Порядком проведення державної експертизи інвестиційних проєктів [89], згідно з яким залежно від рівня поширення дії проєкту (регіональний, загальнодержавний, інфраструктурний) проведення експертизи та надання висновку за її результатами здійснюють центральними органами виконавчої влади або головний розпорядник коштів державного бюджету. Процедури реалізації експертизи інвестиційних проєктів, які впроваджуються за фінансування бюджетними ресурсами, державними підприємствами, установами й організаціями, а також за шляхом кредитування під державні гарантії, здійснюються у відповідності до затвердженої методики [90]. Ключовим аспектом в такій оцінці виступає визначення ефективності використання бюджетних коштів.

Окремий механізм передбачено для державних цифрових проєктів. Відбір проєктів для фінансування здійснюється через єдину цифрову систему

управління публічними інвестиціями «DREAM». Міністерство цифрової трансформації України формує вимоги, параметри відбору, а також строки для подання проєктних заявок. Після подання проєктів через систему та присвоєння йому автоматично унікального ідентифікатора задля забезпечення прозорості Міністерство цифрової трансформації України проводить попередню оцінку та відхиляє частину проєктів, після чого решта проєктів оцінюється спеціалізованою комісією за бальною системою. Ключовими критеріями є стратегічна відповідність, антикорупційний ефект, соціальний та економічний вплив, а також технічна готовність команди до реалізації. Отримані бали стають основою автоматичного рейтингу, за результатами якого відбувається розподіл фінансування [91].

Такі зміни в оцінюванні інвестиційних проєктів свідчать про зусилля уряду на шляху до забезпечення прозорості та об'єктивності інвестиційних процесів, що сприятиме розвитку і зростанню інвестиційного потенціалу ендегенного походження.

Група економічних методів представлена найбільш широким переліком інструментів, оскільки включає важелі податкового, грошово-кредитного впливу та бюджетне регулювання. Грошово-кредитні інструменти держави виступають ключовим чинником формування сприятливого інвестиційного клімату, впливаючи на ефективність використання ресурсів та впровадження інновацій. Наразі стратегічно доцільним є застосування кредитної експансії, яка на відміну від стримуючої рестрикції, орієнтована на розширення ліквідності економіки та пожвавлення ділової динаміки. Найбільш дієвими інструментами нарощення інвестиційного потенціалу виступають процентна та курсова політики, механізми рефінансування банківського сектора, а також регулювання норми обов'язкових резервів і активні операції з державними цінними паперами [72].

При підвищенні нормативів обов'язкового резервування відбувається зростання банківських резервів, відповідно пропозиція грошей на ринку скорочується, тим самим зменшуючи інвестиційний потенціал в частині кредитування.

Бюджетне регулювання виступає дієвим важелем нарощення інвестиційного потенціалу через механізми стратегічного прогнозування та нівелювання інституційних бар'єрів на шляху до економічного зростання. Це реалізується шляхом інтенсифікації державних видатків на розбудову та модернізацію інституційного середовища, а також через стимулювання сукупного попиту шляхом фінансування соціальних і адміністративних потреб. При цьому глибина та результативність бюджетного впливу безпосередньо корелюють із рівнем консолідації доходів у бюджетах усіх рівнів [72; 92; 93].

Фінансово-кредитні засоби державного регулювання інвестиційного потенціалу передбачають застосування прискореної амортизації, державні гарантії, субсидіювання та дотації для інвестицій в пріоритетні галузі і т.д. [94].

Податкові інструменти здійснюють регулятивний вплив через ставки оподаткування збільшуючи або зменшуючи прибуток та обсяг оборотних коштів, що безпосередньо впливає на потенціальну спроможність суб'єктів господарювання інвестувати [95].

Податкові пільги виступають водночас інструментом стимулювання нарощення інвестиційного потенціалу в умовах економічної кризи. Так, вже під час повномасштабного вторгнення в Україні було запроваджено підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями. Серед значного переліку важелів сприяння інвестиційній активності, зокрема, для інвесторів надаються податкові канікули за податком на прибуток підприємств протягом п'яти років, звільнення від сплати податку на додану вартість від імпорту технологічного оснащення, звільнення від сплати мита при імпортуванні устаткування, зниження ставки земельного податку та суми орендної плати за землі, що знаходяться у державної та комунальної власності, звільнення від сплати земельного податку. Такі податкові преференції надаються на вибір інвесторам в обсязі до 30% від суми значних інвестицій [86].

Для стимулювання інвестиційної активності резидентів індустриальних парків (що теж сприяє зростанню інвестиційного потенціалу) державою встановлені наступні податкові та митні пільги:

- податкові канікули за податком на прибуток протягом десяти років, якщо цей прибуток буде реінвестовано в інвестиційний проєкт;
- звільнення від сплати податку на додану вартість та ввізного мита для імпорту нового обладнання з метою подальшого користування;
- надання пільгових ставок податку на нерухомість та земельного податку [88].

Операції на відкритому ринку є гнучким інструментом регулювання інвестиційного потенціалу: купівля цінних паперів НБУ генерує додаткову ліквідність і розширює доступ до інвестиційних кредитів, тоді як їх продаж діє у зворотному напрямі, обмежуючи фінансову базу для нарощення інвестиційного капіталу [96].

Серед активізуючих методів держави, покликаних стимулювати інвестиційну діяльність в Україні варто відзначити економічні стимули утворення індустріальних парків через відміну відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, якщо земельна ділянка буде використана для побудови індустріального парку [88].

Для стимулювання інвесторів до реалізації проєктів зі значними інвестиціями використовується бюджетне фінансування або компенсація будівництва інженерно-транспортної інфраструктури, застосовується спрощена процедура надання у користування (оренду) земельної ділянки державної або комунальної власності, надається пріоритетне право придбання такої земельної ділянки у власність після закінчення терміну дії спеціального інвестиційного договору, покриваються державою витрати на підключення та приєднання до інженерно-транспортної інфраструктури, відсутність зобов'язань відшкодування втрат лісогосподарського виробництва [86].

Серед протекціоністських інструментів, які запровадила держава з метою захисту інвесторів під час економічної кризи, спричиненої воєнним станом країни важливу роль відіграє страхування прямих інвестицій та інвестиційних кредитів, для підтримки експорторієнтованих компаній. При спрямуванні інвестицій на побудову об'єктів та інфраструктури експортної галузі та

переробної промисловості вітчизняного походження буде застосовано страхування інвестицій від ризиків, які можуть бути спричинені війною [97].

Важливим кроком формування інструментів захисту інвесторів стало затвердження Кабінетом Міністрів України переліку воєнних та політичних ризиків, а також умови і порядок страхування від них. Так, було визначено, що для укладання договору страхування інвестицій необхідними умовами є: обов'язкове розміщення об'єкту на території України, побудова об'єктів інфраструктури, призначених для розвитку переробної промисловості та експорту товарів національних виробників [87].

Також інструментом реалізації протекціоністських методів державного регулювання в Україні є надання державних гарантій про відсутність змін законодавства протягом п'ятнадцяти років в питаннях відшкодування збитків від державних органів в контексті проєктів зі значними інвестиціями [86].

Важливе значення в державному стимулюванні нарощення інвестиційного потенціалу на сучасному етапі загострення кризових явищ має підтримка вітчизняного бізнесу. Взаємообумовленість інвестиційного потенціалу та якості ділового середовища формує замкнений цикл економічного зростання: розвинений бізнес підвищує інвестиційний імідж країни, а сприятливі умови для інвестування стимулюють розширення підприємництва. У цій системі ключова роль належить внутрішньому інвестиційному ресурсу. Відтак, санація та підтримка українських компаній є базовою умовою активізації зростання інвестиційного потенціалу, адже саме національний виробник та населення є основними донорами капіталу, здатними забезпечити сталий розвиток економіки через механізми самофінансування та кредитування.

Відмічаючи позитивно в цілому ті зрушення в законодавчих, стимулюючих та цифрових аспектах, які відбулися за останній період в державному регулюванні інвестиційних процесів за умов війни та економічної кризи, вважаємо за доцільне запропонувати напрями удосконалення державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки. Таке удосконалення повинно спричинити

трансформацію пасивного державного стимулювання на активне стратегічне проектування. Під час розробки зазначених напрямів було враховано загрози воєнного часу та перспективи подальшого повоєнного відновлення, а також необхідність подолання наслідків економічної кризи. В таблиці 1.5. представлено деталізацію напрямів та ключових інструментів у формі матриці.

Таблиця 1.5

**Матриця стратегічних напрямів удосконалення державного
регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного
потенціалу національної економіки***

Напрямок	Ключовий інструмент	Об'єкт впливу	Показник ефективності
1	2	3	4
Інституційний	<p>1. Приведення у відповідність вітчизняного законодавства до правових норм ЄС, а саме в частині захисту прав власності інвестора та корпоративного управління.</p> <p>2. Зміна системи страхування від воєнних та політичних ризиків шляхом створення або залучення посередників (агентств), як гарантів безпеки капіталу за нестабільності зовнішньої кон'юнктури.</p> <p>3. Створення інтерактивної інвестиційної мапи, яка б включала інформацію геокадастру та данні про цільове призначення земельних ресурсів.</p> <p>4. Ведення реєстру прав власності за допомогою блокчейн-технології, що забезпечить неможливість зміни даних, як гарантія безпеки інвесторів від рейдерства.</p> <p>5. Розширення дії умов Дія.City щодо спеціального податкового і правового режимів для промислових проєктів.</p>	Права власності інвестора, безпека капіталовкладень	<p>- мінімізація ризиків інституційного характеру для іноземних компаній та фондів;</p> <p>- зростання довіри інвесторів;</p> <p>- зменшення вартості страхування інвестиційних ризиків</p>
Фіскальний	<p>1. Впровадження інвестиційно-податкового кредиту, що передбачає зменшення податку на прибуток підприємств відповідно до суми реальних інвестицій</p> <p>2. Зміна субсидювання на фінансування спільної інфраструктури підприємств і держави (хаби, логістичні центри, індустріальні парки)</p> <p>3. Надання державою гарантій на портфельні кредити.</p>	Рентабельність та швидкість окупності	Зростання частини прибутку, що спрямовується на реінвестування

Продовження таблиці 1.5

1	2	3	4
Монетарний	<p>1. Використання валютних свопів для хеджування валютних ризиків.</p> <p>2. Поширення дії програми «Доступні кредити 5-7-9%» на реальні інвестиції.</p> <p>3. Забезпечення реальних причинно-наслідкових зв'язків між зниженням ставки НБУ та банківськими відсотковими ставками.</p> <p>4. Розвиток ринку венчурного капіталу та фондового ринку, як альтернатив кредитному ринку.</p> <p>5. Забезпечення стабільності та прогнозованості курсової політики для залучення довгострокових інвестицій.</p> <p>6. Поступове впровадження репатріації прибутку для залучення іноземних інвесторів.</p>	Вартість інвестиційних ресурсів та їх ліквідність	Забезпечення доступу до довгострокового капіталу, зростання інвестиційного потенціалу
Цифровий	<p>1. Створення єдиного інвестиційного порталу для зручності інвестора, де буде зібрана вся інформація для його потреб і запитів (інформація про ресурси, вільні площі, пільги тощо).</p> <p>2. Запровадження електронного врядування в інвестиційній сфері (перенесення всіх дозвоільних процедур цифровий режим), Це зменшить час, виключить корупційний фактор та знизить бюрократію.</p> <p>3. Запровадження BigData-моніторингу для створення аналітичних систем оцінки інвестиційного потенціалу кожної громади в реальному часі.</p> <p>4. Сприяння держави включення вітчизняних підприємств в глобальні ланцюги створення вартості через цифрові платформи.</p> <p>5. Використання технологій Smart-Management для супроводження інвестиційних проєктів (відстеження всіх процедур в реальному часі).</p>	Прозорість, транзакційні витрати інвестора	Забезпечення прозорості та зниження транзакційних витрат інвесторів, зростання швидкості реалізації проєктів
Соціальний	<p>1. Формування кадрового потенціалу під запити інвестиційних проєктів</p> <p>2. Житлові пільги для молодих фахівців</p> <p>3. Розвиток та поширення дуальної форми освіти в партнерстві з бізнесом через спрощення дозвоільних та ліцензійних процедур для її впровадження.</p>	Людський ресурс (як ендогенний компонент інвестиційного потенціалу)	Розвиток фахових компетенцій, збереження трудових та інтелектуальних ресурсів

* Джерело: складено автором

Запропонована матриця напрямів стратегічного удосконалення державного регулювання формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки являє собою інтегральний інструмент, що дає можливість впорядкувати дії державних органів влади за окремими напрямками, трансформуючи визначені нами теоретичні принципи регулятивного впливу держави на інвестиційний потенціал в конкретизовані управлінські дії, спрямовані на подолання наслідків кризи та формування траєкторії сталого розвитку.

Незважаючи на всю складність воєнного стану варто зазначити, що вітчизняна економіка володіє потужним прихованим інвестиційним резервом, частина якого сформована в умовах повномасштабного вторгнення та кризи. Для України важливим є наявність сприятливих першопричин формування інвестиційного потенціалу та його подальшого зростання, що багато в чому визначається ефективним державним управлінням, однією з ключових функцій якого є регулююча.

Сильною стороною української економіки в контексті розширення інвестиційного потенціалу є здатність долати наявні кризові явища та реалізувати повоєнну відбудову. Навіть на сучасному етапі відмічається інтерес закордонних інвесторів та тенденція до подальшої зацікавленості й спрямування інвестиційних потоків в такі галузі, як будівництво, енергетика, аграрний сектор, зокрема агропереробні технології, медичні інноваційні технології (протезування, трансплантація, реабілітаційні техніки та методики), оборонний сектор та роботизовані технології військової промисловості, де наша країна вимушено стала лідером через необхідність ведення війни [98]. Згадані сфери в перспективі можуть стати основою для нарощення інвестиційного потенціалу за рахунок свого стратегічного значення та унікальних досягнень в нашій країні.

Таким чином, кризові прояви військового часу можуть стати для національної економіки України каталізатором розвитку інвестиційної діяльності та нарощення інвестиційного потенціалу за умови ефективного державного регулювання.

1.3. Методичні підходи до оцінки стану інвестиційного потенціалу національної економіки

Формування стратегічних рішень щодо формування та підвищення рівня інвестиційного потенціалу економіки країни повинно базуватись на аналітичній оцінці стану інвестиційного потенціалу країни, який дає змогу визначити ключові фактори впливу, бар'єри та проблеми його зростання, а також приховані резерви нарощення. Відповідно об'єктивною необхідністю є розробка методичного інструментарію оцінювання стану інвестиційного потенціалу в поточному періоді з можливістю подальшого прогнозування.

Наразі державою не затверджено офіційної методики або порядку здійснення аналізу та оцінки інвестиційного потенціалу національної економіки.

Статистична організація Європейської Комісії, Євростат (European Statistical Office, Eurostat) для оцінки інвестиційного потенціалу застосовує показник інвестиційної норми, що визначається за витратним підходом. Відповідно до методики розрахунку даний індикатор знаходиться шляхом відношення обсягу валового нагромадження основного капіталу до обсягу валової доданої вартості. Таким чином, даний показник характеризує питому вагу капітальних інвестицій суб'єктів господарювання в згенерованій за результатами їх основної діяльності доданій вартості [99;100]. Однак, на нашу думку, цей показник лише частково відображає реальний стан інвестиційного потенціалу країни, оскільки враховує лише інвестиційну активність підприємств, коли поза увагою залишається інвестиційна спроможність населення, а також відсутнє визначення впливу інших складових (зокрема інтелектуально-інноваційний та фінансовий аспекти внутрішньої складової, а також трансмісійний та бар'єрний компоненти).

Дана проблематика неодноразово ставала предметом дискусії вітчизняних науковців. Так, І. Мірошніченко пропонує методичний підхід оцінювання інвестиційного потенціалу країни через комплексну економіко-математичну модель, яка передбачає три рівні оцінки: перший – оцінка інвестиційного

потенціалу на основі нечіткої логіки, другий рівень передбачає застосування штучної нейромережі, заснованої на використанні карт Т. Кохонена, а третій – оцінка інвестиційного потенціалу за 41 показником, що розроблені за різними джерелами [101]. Даний методичний підхід передбачає нерозривність оцінки інвестиційного потенціалу України разом з іншими країнами світу, що, що, на наш погляд, є дуже трудомістким, а також більше зміщує фокус оцінювання зі специфічних властивостей інвестиційного потенціалу та економічних обставин досліджуваної країни в бік узагальнення та порівняння, що розмиває принцип об'єктивності такої оцінки.

М. Крупка та Н. Демчишак розробили систему показників для оцінювання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності, яка містить відносний показник фінансового потенціалу інвестиційної діяльності, рівень використання такого потенціалу, рівень інвестиційної привабливості, індикатор відпливу фінансово-інвестиційного капіталу, ступінь відкритості фінансового потенціалу інвестиційної діяльності, показник автономності цього потенціалу та індикатор мобільності використання [102]. Дана методика є досить зручною для оцінки структури та динаміки фінансового потенціалу інвестиційної діяльності, проте не враховує вплив нефінансових факторів на формування інвестиційного потенціалу національної економіки (соціальних, інноваційних, підприємницьких тощо).

Пропонована нами модель оцінювання стану інвестиційного потенціалу національної економіки передбачає послідовність аналітичних дій з п'яти етапів (рис. 1.7) та ґрунтується на поєднанні статистичного, індексного та інтегрального методів оцінювання. Методичний інструментарій поєднано в єдиний науково-дослідний алгоритм для кількісної оцінки спроможності національної економіки акумулювати та ефективно використовувати інвестиції. Охарактеризуємо більш детально кожен етап даної аналітичної моделі.

Підготовчий етап передбачає визначення мети і завдань оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки, обрання методичних підходів проведення оцінки та формування інформаційної бази для розрахунку.

Рис. 1.7. Модель оцінювання стану інвестиційного потенціалу національної економіки*

*Джерело: побудовано автором

Метою оцінювання слід визначити кількісний та якісний вимір спроможності національної економіки в цілому, чи окремих секторів, територій, регіонів мобілізувати та ефективно трансформувати інвестиційні ресурси в матеріальні та нематеріальні активи, ідентифікація рівня стійкості такого потенціалу до проявів кризи з метою формування стратегічних напрацювань його зростання. Сформульована мета обумовлює постановку таких завдань:

- аналітичні завдання передбачають аналіз структури інвестиційного потенціалу, виявлення основних трендів динаміки інвестиційного потенціалу протягом певного періоду, порівняння рівня інвестиційного потенціалу за регіонами (областями), економічними галузями для виявлення точок зростання та спаду відповідно;

- діагностичні завдання включають ідентифікацію диспропорцій в ресурсному забезпеченні та використанні, оцінку ризиків та стійкості до зовнішніх загроз, визначення факторів-стимуляторів та дестимуляторів;

- прогностично-управлінські завдання спрямовані на формування інформаційно-аналітичного забезпечення для ухвалення ефективних управлінських рішень та розробки рекомендацій щодо стратегічних напрямів нарощення інвестиційного потенціалу.

Вибір методичних підходів для оцінювання було сформовано шляхом поєднання статистичного, індексного та інтегрального методів. Вважаємо, що така інтегрована система оцінювання підвищить рівень ефективності аналізу, об'єктивності здійснених оцінок та нівелює ризик недостатності інформаційного забезпечення. Оскільки формування інформаційної бази розрахунків здійснюється на основі даних Державної служби статистики України, що забезпечує достовірність та повноту джерел необхідної статистичної інформації.

Другий етап включає безпосередньо оцінювання стану інвестиційного потенціалу національної економіки за заздалегідь розробленою системою показників (індексів та субіндексів), аналіз отриманих результатів та формулювання висновків щодо стану інвестиційного потенціалу національної економіки. На рисунку 1.8 представлена послідовність здійснення оцінювання.

Рис.1.8. Послідовність оцінки інвестиційного потенціалу національної економіки*

*Джерело: побудовано автором

Даний етап починається з визначення факторів впливу на інвестиційний потенціал національної економіки. Під факторами слід розуміти силу впливу на розвиток інвестиційного потенціалу [103].

При відборі факторів впливу на інвестиційний потенціал національної економіки за основу було взято критерії відбору за можливістю кількісного виміру та отримання даних з офіційних статистичних джерел. За результатами попереднього аналізу відповідно до зазначених критеріїв було виокремлено такі групи факторів – ресурсного забезпечення, фінансової спроможності, інвестиційної активності та інноваційного оновлення.

За кожною групою факторів було визначено відповідні показники офіційних статистичних даних (таблиця 1.6).

Таблиця 1.6

Систематизація факторів інвестиційного потенціалу національної економіки*

Фактори	Показник	Зміст показника
1	2	3
<i>Ресурсного забезпечення</i>	Валовий внутрішній продукт (ВВП)	Визначає загальний обсяг товарів і послуг, вироблених в країні за певний період (рік) та характеризує купівельну спроможність населення
	Середньомісячна заробітна плата	Характеризує вартість робочої сили та рівень якості людського потенціалу
	Чисельність населення	Характеризує внутрішній обсяг споживчого ринку та трудовий потенціал
<i>Фінансової спроможності</i>	Фінансовий результат діяльності підприємств до оподаткування	Визначається як ключове джерело самофінансування національної економіки
	Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств	Характеризує привабливість різних галузей економіки для інвестування
	Питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, в загальній кількості підприємств	Визначає рівень стабільності бізнес-середовища та рівень ризику банкрутств підприємств країни
<i>Інвестиційної активності</i>	Обсяг капітальних інвестицій	Характеризує розміри та напрями інвестування в країні
	Індекс капітальних інвестицій	Визначає динаміку інвестиційних потоків в національній економіці
	Обсяг прямих іноземних інвестицій	Характеризує рівень привабливості національної економіки для інвестування

Продовження таблиці 1.6

1	2	3
<i>Інноваційного оновлення</i>	Витрати на інновації	Характеризує рівень інтелектуалізації інвестиційного процесу
	Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості	Визначає реальний рівень інноваційності бізнес-середовища
	Обсяг реалізованої інноваційної продукції	Відображає ефективність інвестицій, спрямованих в інноваційну діяльність

*Джерело: складено автором на основі показників Державної служби статистики України

Наведена систематизація є досить умовною, адже деякі показники можуть відноситись до кількох факторів одночасно, а тому таке їх представлення є концептуальним баченням автора. Наданий розподіл ґрунтується, в першу чергу, на встановленні взаємозв'язку запропонованих показників ресурсного забезпечення, фінансової спроможності, інвестиційної активності та інноваційного оновлення з процесами формування та подальшого зростання інвестиційного потенціалу національної економіки.

До факторів ресурсного забезпечення, на нашу думку, доцільно віднести показники валового внутрішнього продукту (ВВП), середньомісячної заробітної плати та чисельності населення.

Фактори фінансової спроможності інвестиційного потенціалу свідчать про здатність національної економіки до реалізації інвестиційної діяльності та відображається через показники фінансового результату діяльності підприємств до оподаткування, рівня рентабельності операційної діяльності підприємств та частки підприємств, які отримали прибуток за певний період, в загальній кількості підприємств.

Безпосередньо динаміка інвестиційних процесів країни визначається факторами інвестиційної активності, які можуть бути представлені такими показниками як обсяг капітальних інвестицій, індекс капітальних інвестицій,

обсяг прямих іноземних інвестицій для відображення рівня привабливості країни на зовнішніх ринках.

Вибір методів оцінювання в розрізі запропонованої нами моделі оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки передбачає використання статистичного, індексного та інтегрального методів.

Статистичні методи дослідження мають на меті узагальнення інформації та виявлення певних закономірностей явищ та процесів у визначених місці та періоді часу, що проявляється лише в масовості перебігу [104].

Індексний метод передбачає побудову спеціальних показників – індексів, що дають можливість проаналізувати відносні зрушення між різними групами показників для розуміння ключових трендів, динаміки змін в різні часові проміжки [105]. Саме цей метод став ядром запропонованої моделі оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки та використовується для визначення чотирьох субіндексів відповідно до попередньо сформованих груп статистичних показників.

Інтегральний метод обраний нами для визначення індексу стану інвестиційного потенціалу національної економіки, як такий, що враховує взаємозв'язки між різними групами факторів при визначенні результативного показника [106; 107]. Саме такий метод дає можливість врахувати ті групи факторів, що були систематизовані вище, у взаємозв'язку та впливі на загальний стан інвестиційного ресурсу національної економіки.

Наступним кроком є визначення показників – субіндексів та їх структури. Відповідно до попередньо визначених груп факторів для характеристики стану інвестиційного потенціалу національної економіки було виокремлено чотири субіндекси: субіндекс ресурсного забезпечення (I_r), що характеризує стійкість економічного середовища та визначає основу інвестиційного потенціалу; субіндекс фінансової спроможності (I_f), який відображає внутрішню здатність економічної системи до розвитку та визначає рівень фінансової автономії національної економіки; субіндекс інвестиційної активності (I_{ia}), передбачає надання характеристики фактичної реалізації інвестиційного потенціалу через

оцінку стану трансформації фінансових ресурсів в матеріальні та нематеріальні активи; субіндекс інноваційного оновлення (I_{in}), що характеризує якість інвестиційного потенціалу та виражає перспективу розвитку національної економіки. Для розрахунку кожного субіндексу здійснено підбір статистичних показників, які оприлюднені на офіційному сайті Державної служби статистики України (табл.1.7).

Таблиця 1.7

**Показники субіндексів оцінювання стану інвестиційного потенціалу
національної економіки***

Субіндекс	Значення	Статистичні показники
1	2	3
Субіндекс ресурсного забезпечення (I_r)	Характеризує стійкість економічного середовища та визначає макроекономічну базу (підґрунтя) інвестиційного потенціалу	Валовий внутрішній продукт (ВВП);
		Середньомісячна заробітна плата
		Чисельність населення
Субіндекс фінансової спроможності (I_f)	Характеризує внутрішню здатність економічної системи до розвитку та визначає рівень фінансової автономії національної економіки	Фінансовий результат діяльності підприємств до оподаткування
		Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств
		Питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, в загальній кількості підприємств
Субіндекс інвестиційної активності (I_{ia})	Характеризує фактичну реалізацію інвестиційного потенціалу та відображає стан трансформації фінансових ресурсів в матеріальні та нематеріальні активи	Обсяг капітальних інвестицій
		Індекс капітальних інвестицій
		Обсяг прямих іноземних інвестицій
Субіндекс інноваційного оновлення (I_{in})	Характеризує якість інвестиційного потенціалу та виражає перспективу розвитку національної економіки.	Витрати на інновації
		Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості
		Обсяг реалізованої інноваційної продукції

*Джерело: складено автором

Підібрані показники мають різні одиниці виміру, а тому для здійснення розрахунків субіндексів їх необхідно привести до єдиного виміру. Для цього

доцільно використати метод лінійної трансформації – мінімаксне нормування (Min-Max). Такий метод дає можливість привести всі дані до єдиного діапазону в межах 0 та 1.

Для показників-стимуляторів, які сприяють зростанню інвестиційного потенціалу необхідно використовувати формулу 1.1:

$$Z_{ij} = \frac{x_{ij} - x_{minj}}{x_{maxj} - x_{minj}}, \quad (1.1)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення статистичного показника;

x_{minj} та x_{maxj} – відповідно мінімальне та максимальне значення показника;

$x_{maxj} - x_{minj}$ – діапазон значень статистичного показника.

Для показників-дестимуляторів, які стримують зростання інвестиційного потенціалу необхідно використовувати формулу 1.2:

$$Z_{ij} = \frac{x_{maxj} - x_{ij}}{x_{maxj} - x_{minj}}, \quad (1.2)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення статистичного показника;

x_{minj} та x_{maxj} – відповідно мінімальне та максимальне значення показника;

$x_{maxj} - x_{minj}$ – діапазон значень статистичного показника.

Використання даного методу, незважаючи на певну складність розрахунків, дає можливість більш точно вказати діапазон розходжень відповідного показника. Також мінімаксне нормування допомагає краще здійснити приведення величини до єдиного виміру в тому разі, коли статистичні дані наближені один до одного по областях.

Важливим етапом розрахунку субіндексів інвестиційного потенціалу національної економіки є визначення вагових коефіцієнтів для кожного

статистичного показника. Ваговий коефіцієнт відображає ступінь впливу кожного показника на результуючий субіндекс та відповідно субіндексу на узагальнений інтегральний показник інвестиційного потенціалу, що є актуальним враховуючи контекст антикризового управління національної економіки.

Вагові коефіцієнти можуть бути визначені за одним із наступних підходів:

1. Метод пропорційного розподілу є найпростішим і передбачає, що всі показники є рівнозначними ($w = 1/n$). Використовується у тих випадках, коли складно або неможливо визначити пріоритетність показників, які здійснюють вплив. В таких випадках спочатку вплив розраховується пропорційно частці кожного показника у відхиленні результативного показника. Спочатку розраховується частка кожного показника в сумі їх приросту, а потім визначається добуток цього значення на приріст результативного показника загалом [108].

2. Метод аналізу ієрархій (Т. Сааті) заснований на парному порівнянні показників. Для цього використовується шкала парних порівнянь. Перевагою цього методу є те, що він не потребує унормування показників до єдиного виміру [109].

3. Метод (правило) Фішберна, що дозволяє визначити рівень вагомості показників шляхом їх ранжування [110]. Для цього слід використовувати формулу 1.3 для i -го показника:

$$w_i = \frac{2 \cdot (n - i + 1)}{n \cdot (n + 1)}, \quad (1.3)$$

де w_i — ваговий коефіцієнт i -го показника сукупності;

n — загальна кількість показників;

i — порядковий номер показника за пріоритетністю (рангом) (від найважливішого до найменш важливого).

Наступним етапом є розрахунок субіндексів, як середньозважених величин за формулою 1.4.

$$I_{sub} = \sum_{i=1}^n z_i \cdot w_i, \quad (1.4)$$

де w_i – ваговий коефіцієнт показника;

z_i – значення i -го показника;

I_{sub} – субіндекс.

Подальшим кроком є розрахунок узагальненого інтегрального показника інвестиційного потенціалу національної економіки. Який розраховується за формулою 1.5:

$$I_{ip} = I_r^{w_r} \cdot I_f^{w_f} \cdot I_{ia}^{w_{ia}} \cdot I_{in}^{w_{in}}, \quad (1.5)$$

де I_{ip} – інтегральний індекс інвестиційного потенціалу національної економіки;

I_r – субіндекс ресурсного забезпечення;

I_f – субіндекс фінансової спроможності;

I_{ia} – субіндекс інвестиційної активності;

I_{in} – субіндекс інноваційного оновлення;

w_r, w_f, w_{ia}, w_{in} – вагові коефіцієнти відповідних субіндексів.

При цьому сума всіх вагових коефіцієнтів обов'язково повинна дорівнювати 1.

Таким чином, інтегральний індекс інвестиційного потенціалу національної економіки розраховується як середня геометрична зважена субіндексів. Застосування вагових коефіцієнтів дозволяє врахувати різну величину впливу чинників на стан інвестиційного потенціалу.

Для здійснення інтерпретації значень індексу стану інвестиційного потенціалу національної економіки та формування відповідних висновків й подальших рекомендацій, доцільно використовувати шкалу від 0 до 1.

Враховуючи значення вагових коефіцієнтів кожен відрізок шкали відповідає конкретизованому аналітичному змісту, оскільки значення на шкалі в контексті інвестиційного потенціалу залежать не просто від середнього арифметичного, а від значень найбільш вагомих показників.

Детальна шкала трактування значень інтегрального індексу інвестиційного потенціалу національної економіки представлена в таблиці 1.8.

Таблиця 1.8

**Шкала інтерпретації інтегрального індексу інвестиційного
потенціалу національної економіки***

Інтервал значень інтегрального індексу інвестиційного потенціалу (I_{ip})	Стан потенціалу	Значення та вплив показників
1	2	3
0,81-1,0	Високо динамічний	Інвестиційний потенціал сформований, реалізується та має тенденцію до розвитку. Чинники-стимулятори демонструють позитивну тенденцію зростання. Ознакою є висока внутрішня капіталізація та інвестиційна привабливість національної економіки. Всі складові інвестиційного потенціалу знаходяться у збалансованій взаємодії. Таким чином, інвестиційний потенціал національної економіки демонструє здатність до розширеного відтворення.
0,61-0,80	Стабільно стійкий	Потенціал сформований та демонструє стабільну динаміку. Внутрішня компонента забезпечує стабільне зростання, проте існують незадіяні резерви, які потребують удосконалення інвестиційної політики. Кризові ознаки або значні диспропорції відсутні. Інвестиційна система здатна до розширеного відтворення.
0,41-0,60	Обмежено-інертний	Нерівномірність та несбалансованість окремих складових інвестиційного потенціалу. Інвестиційна система вразлива до ризиків та кризових проявів, що потребує удосконалення державного управління з позиції стимулювання інвестиційної активності. Наявні резерви зростання інвестиційного потенціалу. Присутні внутрішні бар'єри реалізації наявних ресурсів.

1	2	3
0,21-0,40	Виснажено-кризовий	Інвестиційний потенціал має ознаки кризового стану, що вимагає невідкладних дій. Стрімке падіння значень показників, що мають високий ваговий коефіцієнт. Скорочується здатність до самофінансування інвестиційних потреб. Послаблення взаємозв'язків між компонентами інвестиційного потенціалу. Внутрішні резерви мають надзвичайно низький рівень.
0,00-0,20	Регресивно-деструктивний	Інвестиційний потенціал не має здатності до самовідтворення та розвитку, внутрішні ресурси та джерела формування інвестиційного потенціалу виснажені. Повна деградація всіх чинників. Втрата ресурсної та інноваційної складових інвестиційного потенціалу. Здатність до інвестиційної діяльності відсутня без зовнішнього фінансування національної економіки.

*Джерело: складено автором

Розроблена шкала надає можливість оцінювання не просто поточної кон'юнктури інвестиційного ринку, а внутрішню спроможність інвестиційної системи країни. Так, перехід від стабільно-стійкого стану до обмежено-інертного стану інвестиційного потенціалу може свідчити про появу структурних перешкод, які унеможливають трансформацію внутрішніх резервів в реальні активи.

Запропонований методичний підхід має суттєве практичне значення для визначення стратегічних напрямів розвитку і нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, зниження ризиків інвестиційної діяльності в контексті антикризового управління. Також слід зазначити, що сформований методичний інструментарій може бути застосований не тільки на рівні країни, а й на рівні окремих областей, оскільки базується на універсальних показниках статистичних даних.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дисертаційної роботи розглянуто теоретико-методичні засади формування інвестиційного потенціалу в контексті антикризового управління національною економікою. За результатами здійсненого дослідження доцільно зробити такі висновки:

1. На основі аналізу наукових підходів до трактування поняття інвестиційного потенціалу національної економіки визначено характерні ключові ознаки, а саме: консолідованість, трансформованість, результативність, динамічність, синергетичність, адаптивність.

2. Запропоновано функціонально-реляційну структуру інвестиційного потенціалу національної економіки, первинним елементом якої виступає внутрішній потенціал, що ґрунтується на інтелектуально-інноваційному, підприємницькому та фінансово-економічному субпотенціалах; наступною складовою є трансмісійний потенціал, який включає: інформаційно-мережевий, логістично-мобільний і інституційно-сервісний субпотенціал; третім компонентом є бар'єрний потенціал, який забезпечується такими субпотенціалами, як нормативно-регуляторний, екологічно-регенеративний, репутаційно-іміджевий субпотенціал. Системна взаємодія в межах запропонованої архітектури інвестиційного потенціалу ґрунтується на принципах циклічності, провідності та динамічної рівноваги. Замість простого механічного додавання елементів, тут виникає складна мережа прямих і зворотних зв'язків, де кожен блок виконує свою специфічну трансформаційну роль.

3. Розроблено авторське визначення терміну антикризового управління національною економікою, як стратегічно орієнтованої, багаторівневої системи управління, що базується на попередній діагностиці загроз та імплементації невідкладних і адаптивних інструментів, спрямованих на збереження критичних ресурсів економічної системи, стабілізацію її інвестиційного потенціалу та забезпечення керованого фазового переходу від функціонального виживання до

комплексної інституційної реконструкції в умовах геополітичної та воєнної турбулентності.

4. Побудована логічно-структурна схема архітекτονіки антикризового управління національної економіки, що передбачає взаємодію чотирьох ключових блоків: суб'єктно-об'єктний блок включає суб'єкти – органи державної влади, інститути громадянського суспільства, міжнародні фінансові організації; об'єкти – макроекономічні показники, інвестиційний потенціал, критична інфраструктура, кредитно-фінансова система; нормативно-правове забезпечення та інформаційно-аналітичні системи моніторингу; діагностично-аналітичний блок передбачає виявлення та ідентифікацію загроз та включає моніторинг індикаторів; визначення типу кризи; прогнозування та сценарний підхід; оцінку ризиків; інструментально-функціональний блок поділяється за часовим та цільовим вектором та передбачає застосування відповідних методів та інструментів – оперативних, стабілізаційних інструментів, реконструктивних інструментів стратегічного характеру; результативно-коригуючий блок відображає ступінь досягнення сталого економічного зростання та завершення фази відновлення та коригування стратегії на основі оцінки ефективності впроваджених заходів.

5. Обґрунтовано, що інвестиційний потенціал національної економіки можна визначити, як динамічну, багаторівневу систему ендогенних ресурсів та інституційних спроможностей економічної системи, що визначає її здатність акумулювати, трансформувати та ефективно спрямовувати капітал у пріоритетні сфери розвитку. В умовах антикризового управління він постає не лише як сукупність наявних активів, а як керований об'єкт державного стратегування, що потребує захисту (стабілізації) у фазі кризи та цілеспрямованої активації для забезпечення переходу до етапу системного відновлення.

6. Доведено, що інвестиційний потенціал в контексті його ролі в антикризовому управлінні національною економікою доцільно розглядати як багатофакторну макроекономічну категорію, що є центральною ланкою антикризової системи.

7. Запропоновано розглядати державне регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки як цілеспрямовану діяльність органів державної влади, яка передбачає формування інституційно-правових умов та використання важелів впливу для мобілізації інвестиційних ресурсів ендogenous та екзогенного походження, перетворення їх в продуктивні активи та забезпечення високої ефективності функціонування економічної системи. Цей процес направлений на зміцнення внутрішньої економічної стійкості та забезпечення стратегічних резервів розвитку навіть за умов кризових проявів.

8. Визначено наступні функції, які виконує держава при здійсненні державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу, – законодавчо-захисна, організаційно-методологічна, ресурсно-трансформаційна, стимулююча та стабілізаційна.

9. Систематизовано принципи державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки за двома групами: загальні (цілісності, комплексності, системності, об'єктивності, реальності, пріоритетності цілей, узгодженості політик, відкритості та доступності інформації, гласності, обґрунтованості, контролю), що є універсальними для системи державного регулювання в цілому та спеціальні (самостійності, мінімізації трансакційних витрат інвестора, рівних умов доступу до інвестиційних ресурсів, дотримання загальнодержавних інтересів, ефективності, інноваційності, врахування стратегічних цілей, гнучкості, диверсифікації використання інвестиційного потенціалу, превентивності, інвестиційного мультиплікатора) – ті, які відповідають регулятивним функціям держави в інвестиційній площині та спираються на сучасні економічні реалії нашої держави.

10. Сформована матриця напрямів стратегічного удосконалення державного регулювання формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, яка являє собою інтегральний інструмент, що дає можливість впорядкувати дії державних органів влади за окремими напрямками,

трансформуючи визначені нами теоретичні принципи регулятивного впливу держави на інвестиційний потенціал в конкретизовані управлінські дії, спрямовані на подолання наслідків кризи та формування траєкторії сталого розвитку.

11. Розроблена модель оцінювання стану інвестиційного потенціалу національної економіки, що передбачає послідовність аналітичних дій з п'яти етапів та ґрунтується на поєднанні статистичного, індексного та інтегрального методів оцінювання. Методичний інструментарій поєднано в єдиний науково-дослідний алгоритм для кількісної оцінки спроможності національної економіки акумулювати та ефективно використовувати інвестиції.

Результати досліджень 1 розділу опубліковано в наукових працях автора [52; 60; 71; 81; 107].

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРАМЕТРІВ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз макроекономічних чинників формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки

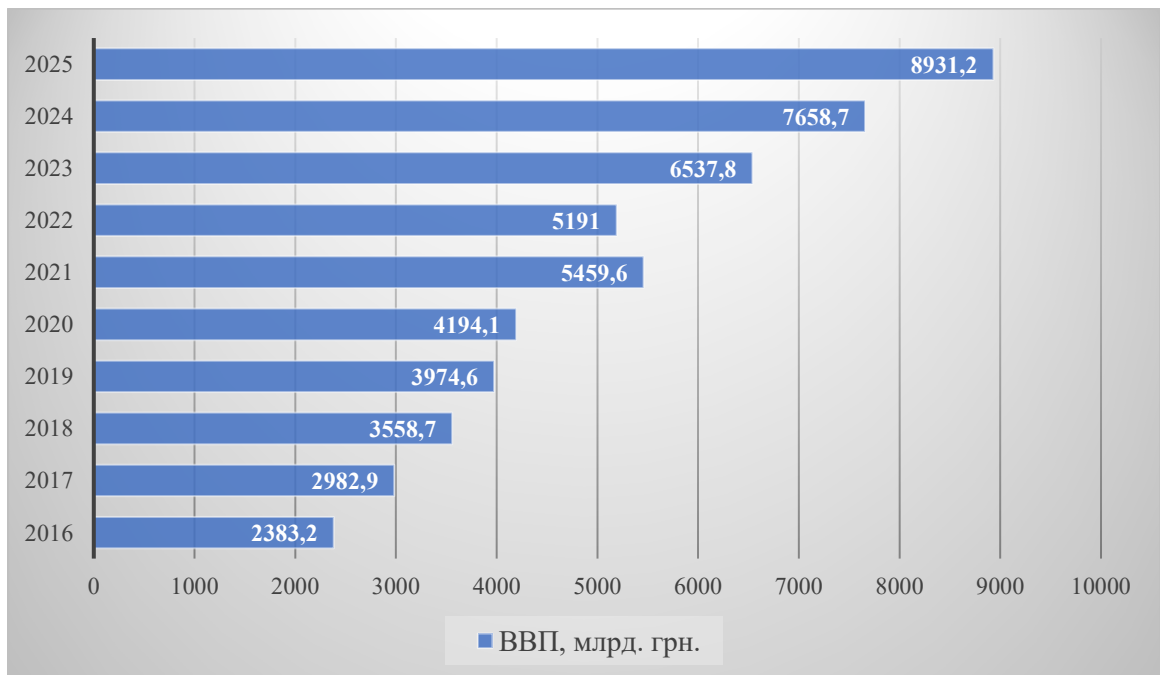
Як було доведено нами в попередньому розділі інвестиційний потенціал національної економіки являє собою динамічну, багаторівневу систему ендогенних ресурсів та інституційних спроможностей економічної системи, що визначає її здатність акумулювати, трансформувати та ефективно спрямовувати капітал у пріоритетні сфери розвитку. Ця система перебуває під впливом значної кількості різноманітних чинників, в тому числі, макроекономічних, оскільки саме вони визначають економічну основу реалізації інвестиційного потенціалу. Макроекономічне середовище визначає здатність національної економіки до інвестиційної активності. В свою чергу, економічний розвиток країни є неможливим без інвестиційних вливань. Таким чином, взаємообумовленість зв'язків макроекономічного стану та формування і подальшого нарощення інвестиційного потенціалу є очевидною.

В даному аспекті значна роль належить державному регулюванню в частині створення сприятливих умов та реалізації стимулюючої інвестиційної політики, яка б підвищувала інвестиційну привабливість країни та сприяла притоку інвестиційного ресурсу, одночасно підвищуючи рівень економічного розвитку.

Вищенаведене доводить необхідність дослідження макроекономічних чинників формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки для поглибленого розуміння сучасних обставин його функціонування та формування аналітичної основи подальшого оцінювання його стану за запропонованою в попередньому параграфі методикою.

До макроекономічних індикаторів, що безпосередньо впливають на формування та розвиток інвестиційного потенціалу країни, належать показники валового внутрішнього продукту, рівня інфляції, стабільності національної валюти, безробіття, доходів та заощаджень населення, його чисельність і т.д. Відповідно до наведеного переліку доцільно виконати аналіз кожного із зазначених показників та охарактеризувати отримані результати у взаємозв'язку з їх впливом на інвестиційний потенціал, а також ознаками кризового стану національної економіки.

Дослідження динаміки обсягу валового внутрішнього продукту (ВВП) протягом останніх десяти років представлено на рисунку 2.1.

**Рис.2.1. Динаміка обсягу ВВП України в період 2016-2025 рр.*,
млрд. грн.**

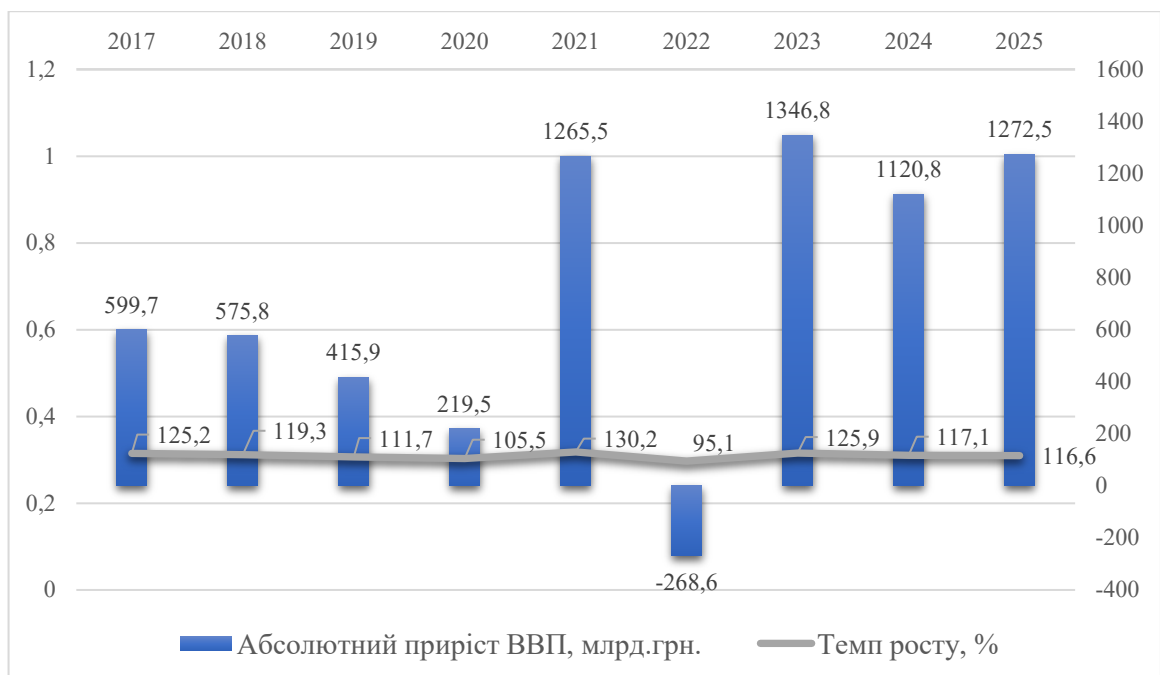
*Джерело: побудовано автором на основі [111]

Згідно з наведеними даними обсяг номінального ВВП до 2022 року мав тенденцію до зростання. У 2016-2019 рр. це зумовлено поступовою стабілізацією економіки після подій 2014 року, економічні суб'єкти отримували стабільний дохід, зростання було прогнозованим, що позитивно впливало на інвестиційну активність в Україні та її інвестиційний імідж. Під час пандемії COVID-19 у

2020-2021 рр. суб'єкти господарювання змогли досить швидко адаптуватись та перевести діяльність в цифровий формат, що в подальшому під час повномасштабного вторгнення стало позитивним досвідом стійкості в кризових умовах. Через повномасштабне вторгнення росії у лютому 2022 року, значні руйнування, ведення бойових дій, тимчасову окупацію окремих територій, галопуючу інфляцію, втрату традиційних ринків збуту та пошкодження транспортно-логістичної інфраструктури обсяг ВВП впав до рівня 5191 млрд. грн. Інвестиційний потенціал швидкими темпами досяг виснаження. Внутрішні джерела інвестицій практично вичерпались, а залежність від зовнішнього фінансування стала очевидною. Період 2023-2025 рр. демонструє адаптацію національної економіки до військового стану не без зарубіжної фінансової допомоги, однак ВВП почав зростати, а інвестиційний потенціал вийшов з критичного стану.

Для глибшого аналізу реального стану національної економіки та його впливу на інвестиційний потенціал в динаміці розглянемо зміни темпу росту ВВП та його абсолютного приросту протягом обраного періоду десяти років (рис.2.2).

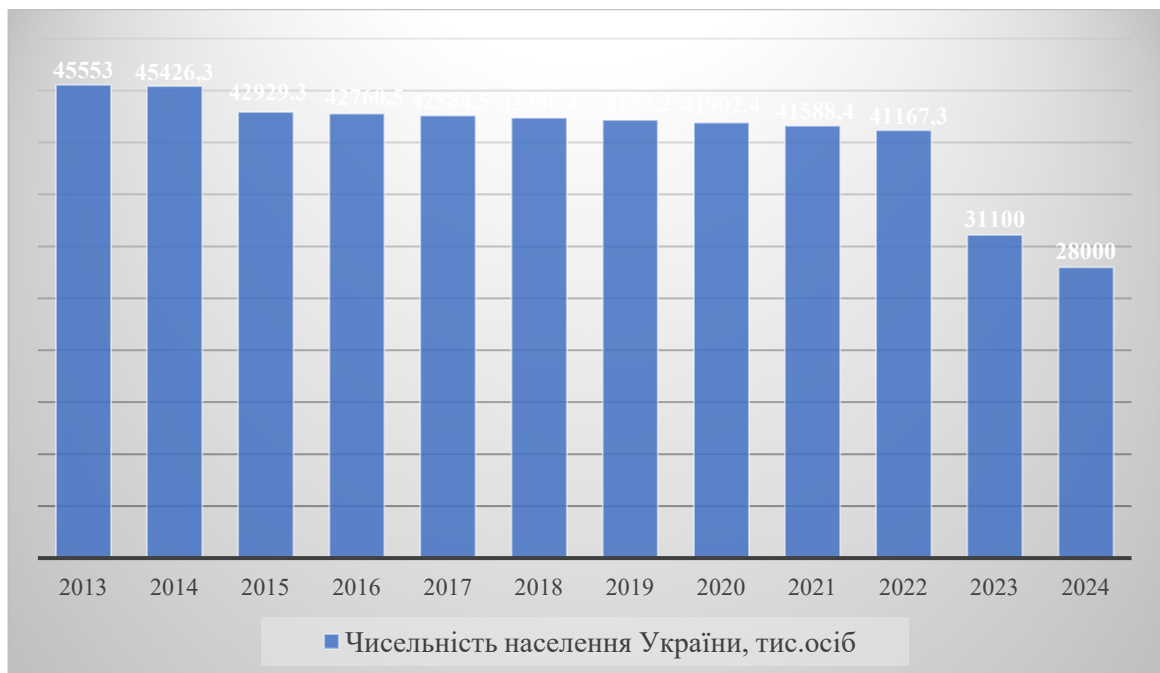

Рис.2.2. Динаміка темпу росту та абсолютного приросту ВВП України в період 2016-2025 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі [111]

Як бачимо, спостерігається тенденція зниження як темпу росту так і абсолютного відхилення протягом періоду 2017-2021 рр., що свідчить про те, що економічна система не змогла подолати до кінця наслідки кризи 2013-2014 рр. У 2021 році відзначається значний економічний підйом (ВВП зріс на 1265,5 млрд. грн.), який змінився різким спадом, спричиненим початком повномасштабної війни у 2022 році. В подальші роки національна економіка за допомогою міжнародної підтримки, гнучкої державної політики та високої адаптивності бізнес-сектору поступово нарощує абсолютний приріст ВВП, однак це не має системного характеру, а темп зростання продовжує знижуватись. В контексті впливу на інвестиційний потенціал це говорить про поступове нарощування його внутрішніх ресурсів, однак потреба в зовнішньому фінансуванні є наразі критичною.

Чисельність населення є тим макроекономічним показником, який характеризує внутрішній обсяг споживчого ринку та трудовий потенціал. На сьогодні через вимушену міграцію, людські втрати на фронті, загибелі цивільних внаслідок бойових дій чисельність населення України значно скоротилась (рис.2.3).

**Рис.2.3. Динаміка чисельності населення України
в період 2013-2024 рр.***

*Джерело: побудовано автором на основі [112-114]

На початку повномасштабного вторгнення Державна служба статистики України припинила оприлюднення офіційної інформації щодо чисельності населення України.

Станом на липень 2024 року відповідно до даних Стратегії демографічного розвитку за результатами попереднього оцінювання Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук України на підконтрольній Україні території налічувалось 31 100 тис. осіб [113]. Згодом Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук України оприлюднив оцінку чисельності населення України, що складала 28-29 000 тис. осіб [114].

З метою компенсування інформаційних прогалин щодо реальної чисельності населення України в період з 2023 року дослідниками Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук України було розроблено спеціалізований методичний інструментарій, зокрема запропоновано методику та впроваджено моніторинг розміщення населення територією України за допомогою даних з нетрадиційних джерел інформації: операторів мобільного зв'язку (Київстар, Vodafone Україна, Lifecell) та офіційних реєстрів (Міністерства юстиції, Пенсійного фонду, Державної податкової служби, Міністерства освіти і науки, системи eHealth) [115].

Рисунок 2.3 яскраво демонструє тенденцію до зниження кількості населення, що спричинене низьким рівнем народжуваності на фоні зростання рівня смертності та вимушеною еміграцією. Графік відображає різке скорочення чисельності населення у на початок 2015 року (на 2,497 млн. осіб) та на початок 2023 року (на 11,167 млн. осіб). Таким чином, найбільші втрати людського ресурсу викликані окупацією територій та веденням бойових дій. Дослідження Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук України протягом 2023-2024 років визначили реальний резерв зростання пропозиції робочої сили в Україні на рівні 700 тисяч осіб [115].

Однак, на думку, Е. Лібанової, директора Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук України, для нівелювання наслідків депопуляції необхідною є трансформація української економічної моделі в бік високопродуктивної та менш трудомісткої, що в епоху цифровізації та штучного інтелекту має досить реальне обґрунтування. В цьому контексті державне управління має набрати більших ознак залучення реальної практики публічно-приватного партнерства та полісуб'єктності через поєднання зацікавленості різних суб'єктів управління для досягнення однієї мети. Також науковиця вважає, що економічні, політичні та демографічні умови вимагають зміни територіальної організації населення та створення просторових кластерів замість традиційного адміністративно-територіального устрою [115].

Зниження чисельності населення в таких масштабах є не лише демографічною катастрофою для України, а й критичним обмеженням інвестиційного потенціалу національної економіки, оскільки людський капітал являє собою базовий ресурс економічного зростання. Його зменшення спричиняє зниження рівня споживання, що скорочує попит на товари і послуги, а отже, національний ринок стає менш привабливим для потенційних інвесторів. Дефіцит трудових ресурсів призводить зростання вартості робочої сили, а отже знижує конкурентоспроможність інвестиційних проєктів через невідповідність очікувань інвесторів щодо доступу до робочої сили.

Також скорочення чисельності населення знижує фінансову складову інвестиційного потенціалу, що пояснюється зменшенням кількості платників податків, а значить, і бюджетних надходжень. Це впливає на зростання державних витрат на соціальне забезпечення, які компенсуються за рахунок скорочення інших напрямів, зокрема інвестиційного. Зниження активного споживання та кадрового забезпечення стає причиною зменшення прибутковості бізнесу, як ключового джерела внутрішніх інвестицій.

Масовий відтік молодих фахівців, учнівської та студентської молоді впливає на зниження темпів інноваційного розвитку. Адже саме ця частина населення є найбільш гнучкою та креативною, а отже саме ця категорія

населення генерує нові підходи, інноваційні ідеї та впроваджує нові технології, одночасно будучи і ключовим споживачем більшості таких інновацій. Брак інноваційних рішень та одночасно попиту на них є також є деструктивним фактором нарощення інвестиційного потенціалу.

Таким чином, демографічний чинник в сучасних українських реаліях стає критичним обмеженням росту інвестиційного потенціалу, що пояснюється дисбалансом між наявними фінансовими ресурсами та спроможністю економічної системи до їх перетворення в інвестиції.

Важливим макроекономічним показником, який також суттєво впливає на формування та зростання інвестиційного потенціалу є рівень безробіття в країні. Адже трудові ресурси є одним із ключових факторів, що становлять інтерес для інвесторів під час ухвалення рішення щодо капіталовкладень.

Рівень безробіття являє собою кількісний показник, який розраховується шляхом відношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни, одиницями виміру якого є відсотки [116].

Офіційні дані Державної служби статистики України обмежуються часовим періодом до 2021 року включно. З початком повномасштабного російського вторгнення у 2022 році інформація не оновлюється. Відповідно до наведених даних в період 2015-2021 рр. зниження рівня безробіття відбувалось протягом 2018-2019 рр. (9,1% та 8,6% відповідно). Це пояснюється економічним підйомом внаслідок відновлення та стабілізації економічних процесів після подій 2013-2014 рр.

Найвищий рівень безробіття зафіксовано у 2021 році – 10,3%, що пов'язано з економічними наслідками пандемії COVID-19, адже під час карантинних обмежень велика кількість людей втратила роботу, що ґрунтувалась виключно на оф-лайн форматі (сфера розваг, туризму, готельно-ресторанний бізнес, сфера культури тощо) (рис.2.4).

Рис.2.4. Рівень безробіття в Україні протягом 2015-2021 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі даних [117]

Більш вичерпну інформацію щодо стану безробіття в Україні в період після 2022 року надає показник кількості зареєстрованих в Україні безробітних [118].

Як видно з рисунку 2.5 за останні десять років найбільша кількість безробітних була зареєстрована у 2020 році – 459,2 тис. осіб, що пов'язано з економічним спадом, викликаним карантинними обмеженнями від пандемії COVID-19 та неготовністю певних галузей до онлайн-формату ведення бізнесу, у зв'язку з чим люди масово втрачали роботу або змушені були змінити напрям діяльності.

**Рис.2.5. Кількість зареєстрованих в Україні безробітних
за період 2016-2025 рр.***

*Джерело: побудовано автором на основі даних [118]

В період з 2022 року спостерігається зниження кількості зареєстрованих безробітних осіб в Україні: у 2023 році – 96,1 тис. осіб, що на 90,1 тис. осіб менше, ніж у 2022 році; у 2024 році – 94, 2 тис. осіб; у 2025 – 88, 3 тис. осіб. Слід зауважити, що такі статистичні дані, хоч і носять офіційний характер, проте їх об'єктивність є спірною, оскільки значна частина населення емігрувала у зв'язку з війною та відповідно не зареєстрована офіційно як безробітні, проте і не здійснює трудову діяльність в Україні, також окремі території є тимчасово окупованими, а тому інформацію про осіб, які там проживають наразі відсутня і не врахована офіційною статистикою. Також значна кількість осіб не реєструється як безробітні, зокрема, у зв'язку з мобілізаційними заходами в країні або працюють не офіційно, не сплачуючи при цьому податки.

Виходячи з останнього твердження доцільно проаналізувати динаміку такого показника, як середньомісячна заробітна плата в Україні за період останніх десяти років в розрізі областей.

Таблиця 2.1

**Динаміка середньомісячної заробітної плати в Україні
за період 2016-2025 рр.*, грн.**

Область	Період									
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Вінницька	5153	7613	9255	10661	12251	15472	12555	-	-	26598
Волинська	5151	7249	8868	10333	11625	14568	11735	-	-	26336
Дніпропетровська	5913	8247	10188	12084	13163	15791	14479	-	-	27784
Донецька	7111	9886	11298	13177	14720	17191	15480	-	-	29897
Житомирська	4997	7207	8624	9832	11806	14621	12123	-	-	24767
Закарпатська	5597	8127	9946	11005	13106	15776	12115	-	-	29018
Запорізька	6125	8305	10435	12249	13620	16867	14510	-	-	28620
Івано-Франківська	4993	6935	8334	9625	12088	13988	11827	-	-	23260
Київська	6406	8719	11146	13259	14300	17409	15152	-	-	31200
Кіровоградська	4927	6798	8190	9450	11392	13331	11658	-	-	22110
Луганська	6009	7484	8731	10195	12765	15783	12266	-	-	45160
Львівська	5623	7879	9172	10415	12518	15262	12936	-	-	27183
Миколаївська	6448	8828	10197	12833	14605	18414	14382	-	-	29709
Одеська	6535	8297	9564	11103	12553	15379	12960	-	-	26553
Полтавська	5673	7839	10003	10906	12711	15990	13412	-	-	25897
Рівненська	5703	7676	9558	11552	14088	17202	13358	-	-	27989
Сумська	5129	7359	8454	9701	11974	14602	12119	-	-	26630
Тернопільська	4781	6828	8307	9651	11945	14384	11455	-	-	23261
Харківська	5499	7447	9072	10410	11969	14843	12510	-	-	26064
Херсонська	5259	7206	8495	9828	11586	14253	11778	-	-	29922
Хмельницька	5315	7559	8976	10844	12951	16194	12352	-	-	25764
Черкаська	5089	7267	8628	10008	11646	14421	12311	-	-	25010
Чернівецька	5058	7265	9025	9608	11853	14323	11326	-	-	22450
Чернігівська	4804	6656	8005	8851	10921	13537	11853	-	-	22752
м. Київ	11094	14035	16546	18869	21812	26759	21347	-	-	48449
Україна	6475	8777	10573	12264	14179	17453	14577	-	-	30926

*Джерело: складено автором на основі даних [119]

З початком повномасштабної війни в Україні Державна служба статистики припинила публікацію даних про заробітну плату. Відповідно офіційні дані станом на кінець 2022 року, за 2023 і 2024 роки відсутні. У 2025 році публікацію цієї інформації відновлено. Данні про середню заробітну плату в Україні загалом надані Пенсійним фондом України [119].

Аналіз даних в таблиці 2.1 говорить про те, що до 2022 року середньомісячна зарплата в Україні по всіх областях мала тенденцію до зростання. У 2022 році через шоковий стан економіки, спричинений війною, відбулось зниження у порівнянні з попереднім роком у всіх без виключення

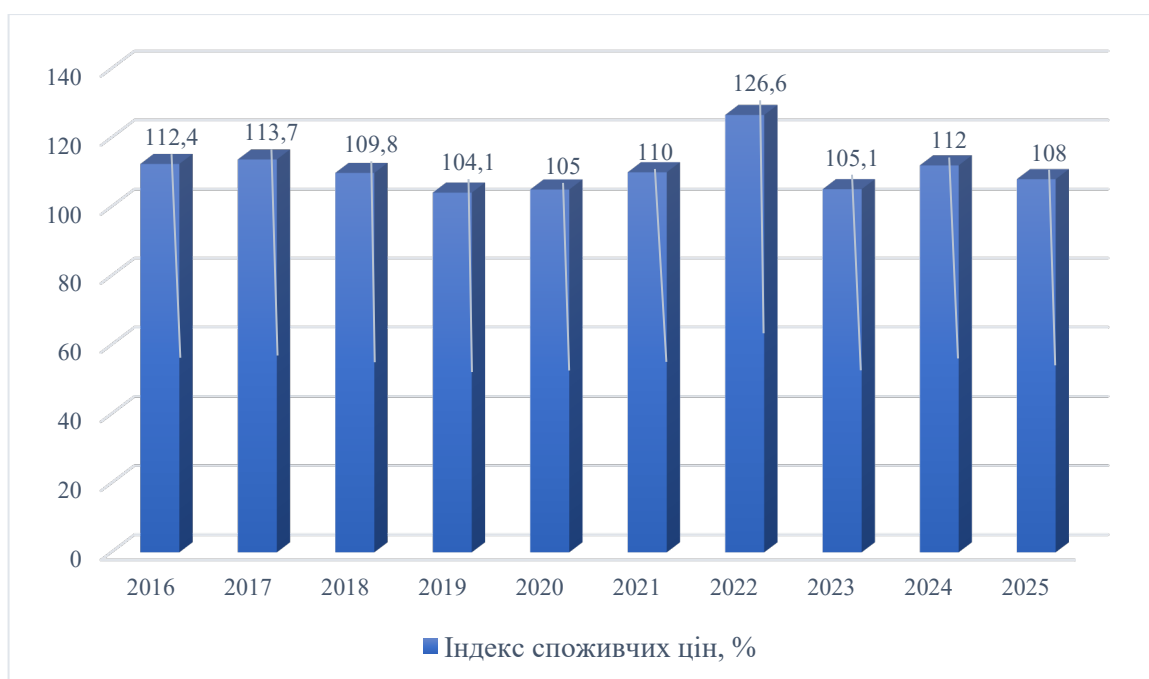

регіонах. Інформація про середню зарплату в місяць у 2025 році демонструє більше, ніж на 50% за попередні три роки, однак слід враховувати галопуючий темп інфляційних процесів та падіння реальної купівельної спроможності.

В розрізі областей слід також відзначити явну регіональну диспропорцію розмірів оплати праці в Україні, що спостерігається протягом всього досліджуваного періоду. Так, найвищий рівень середньомісячної заробітної плати зафіксовано в м. Києві, Київській, Миколаївській, Закарпатській та Херсонській, Запорізькій областях, а найменший розмір середньомісячної оплати праці спостерігається в Кіровоградській, Чернігівській, Чернівецькій, Івано-Франківській та Тернопільській областях. Нерівномірність рівня оплати праці, а отже купівельної спроможності та рівня можливостей інвестування населення особливо в період повномасштабної війни є деструктивним чинником для формування інвестиційного потенціалу національної економіки, адже такі локальні особливості, як географічна наближеність до зон бойових дій, лінії фронту, кордонам з країною-агресором є суттєвими бар'єрами щодо залучення інвестиційних ресурсів та зменшують зацікавленість інвесторів щодо капіталовкладень на таких територіях.

Загалом рівень оплати праці визначає вартість робочої сили та рівень якості людського потенціалу, які є невід'ємними складниками ендогенної складової інвестиційного потенціалу національної економіки. Зростання рівня середньої зарплати за умови стабільно низького рівня інфляції позитивно впливає на автономію та незалежність інвестиційного потенціалу від зовнішніх джерел. Це пояснюється тим, що зростання доходів населення дає можливість трансформувати його частину в інвестиційні ресурси, забезпечуючи тим самим національну економіку внутрішніми джерелами інвестування.

Виходячи з важливості співставлення рівня оплати праці та обсягів ВВП з індикаторами інфляційних процесів, доцільним є дослідити індекс споживчих цін, як макроекономічний показник, який демонструє рівень інфляції як фактор-дестимулятор інвестиційної спроможності (рис.2.6).

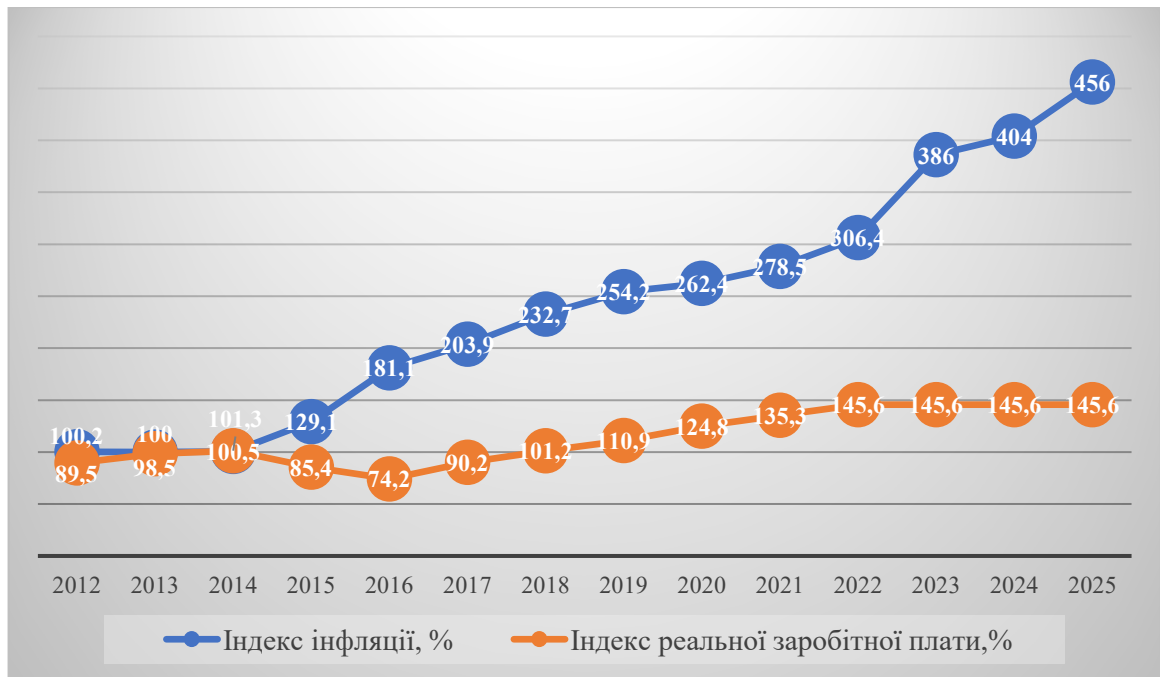
Рис.2.6. Динаміка індексу споживчих цін в Україні за період 2016-2025 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі даних [120]

Діаграма на рисунку 2.6 відображає хвилеподібну динаміку змін інфляційних процесів в Україні протягом останніх десяти років. Період зниження індексу споживчих цін спостерігається протягом 2018-2020 років, коли рівень інфляції становив 109,8%, 104,1% та 105% відповідно. В подальшому (2021-2024 роки) наслідки впливу пандемії COVID-19 на стан економіки та початок повномасштабного вторгнення росії викликали інфляційне зростання більше, ніж на 16% за рік у 2022 році, та на майже 7% у 2024 році.

Зростання інфляції перешкоджає трансформації заощаджень в інвестиційні ресурси через подорожчання ресурсів та скорочення реальних прибутків, то б то здатність до самофінансування внутрішніми ресурсами скорочується, що і відбулося в Україні у 2022 році.

Зміна структури споживання через падіння реальної купівельної спроможності переходить в бік задоволення базових потреб, що призводить до зниження заощаджень та унеможливорює інвестиційну активність населення (рис. 2.7).

Рис.2.7. Динаміка зміни індексів інфляції та реальної заробітної плати в Україні за період 2012-2025 рр. (зростаючим підсумком)*

*Джерело: побудовано автором на основі даних: [121]

Як видно з рисунку 2.7, починаючи з 2014 року графіки індексу інфляції та реальної заробітної плати розходяться за різними напрямками, де інфляція зростає швидшими темпами, ніж реальна заробітна плата в Україні. При цьому найбільшу різницю між цими показниками демонструє період останніх чотирьох років, які ведеться повномасштабна війна. Це відображає негативний вплив на формування інвестиційного потенціалу та пояснює неможливість національної економіки до його формування без міжнародної фінансової допомоги.

Високий рівень інфляції формує стан економічної невизначеності. Оскільки в умовах нестабільності планування та прогнозування є вкрай ускладненими для інвесторів довгострокові інвестиційні проєкти складають значні ризики, яких вони прагнуть уникнути, а тому віддають перевагу короткотерміновим фінансовим операціям, що знижує інвестиційну активність, а отже, скорочує потенціал інвестування в країні.

Зростання індексу споживчих цін призводить до підвищення відсоткових ставок, що збільшує вартість банківського кредитування. Це знижує

рентабельність інвестицій, оскільки вартість капіталовкладень стає більшою за очікуваний прибуток від інвестицій.

В цьому контексті важливо дослідити зміни облікової ставки НБУ, як фактору ціноутворення на ринку капіталів (табл.2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка облікової ставки Національного банку України
протягом 2016-2025 рр.***

Період	% річних	Період	% річних	Період	% річних
2016 рік		2019 рік		2022 рік	
01.01-21.04	22,0	01.02-25.04	18,0	01.01-20.01	9,0
27.05-23.06	18,0	26.04-18.07	17,5	21.01-02.06	10,0
24.06-28.07	16,5	19.07-05.09	17,0	03.06-31.12	25,0
29.07-15.09	15,5	06.09-24.10	16,5	2023 рік	
16.09-27.10	15,0	25.10-12.12	15,5	01.01-27.07	25,0
28.10-31.12	14,0	13.12-31.12	13,5	28.07-14.09	22,0
2017 рік		2020 рік		15.09-26.10	20,0
01.01-13.04	14,0	01.01-30.01	13,5	27.10-14.12	16,0
14.04-25.05	13,0	31.01-12.03	11,0	15.12-31.12	15,0
26.05-16.10	12,5	13.03-23.04	10,0	2024 рік	
27.10-14.12	13,5	24.04-11.06	8,0	01.01-14.03	15,0
15.12-31.12	14,5	12.06-31.12	6,0	15.03-25.04	14,5
2018 рік		2021 рік		26.04-13.06	13,5
26.01-01.03	16,0	01.01-04.03	6,0	14.06-12.12	13,0
02.03-12.07	17,0	05.03-15.04	6,5	13.12-31.12	13,5
13.07-06.09	17,5	16.04-22.07	7,5	2025 рік	
07.09-31.12	18,0	23.07-09.09	8,0	01.01-06.03	14,5
		10.09-09.12	8,5	07.03-31.12	15,5
		10.12-31.12	9,0		

*Джерело: складено автором за даними [122]

Облікова ставка НБУ, як ключовий інструмент грошово-кредитної політики, набуває значення цінового фільтра інвестиційних проєктів, оскільки її динаміка є індикатором збалансованості економічної стабільності та темпу капіталізації внутрішніх ресурсів, коли кожна зміна відсоткового пункту відповідає рівню доступності інвестиційних ресурсів для підприємств.

Як бачимо, досліджуваний період відзначається значними коливаннями значення облікової ставки. Найбільш різка зміна зафіксована у 2022 році, коли в період лютий-березень зростання склало 15 відсоткових пунктів. Протягом 2023

року відбулось поступове зниження з 25% до 15%., що свідчить про певну стабілізацію та вирівнювання вартості капіталу. У 2025 році значення облікової ставки НБУ зберігалось на рівні початку 2024 року, проте зросло на декілька відсоткових пунктів порівняно другою половиною попереднього року.

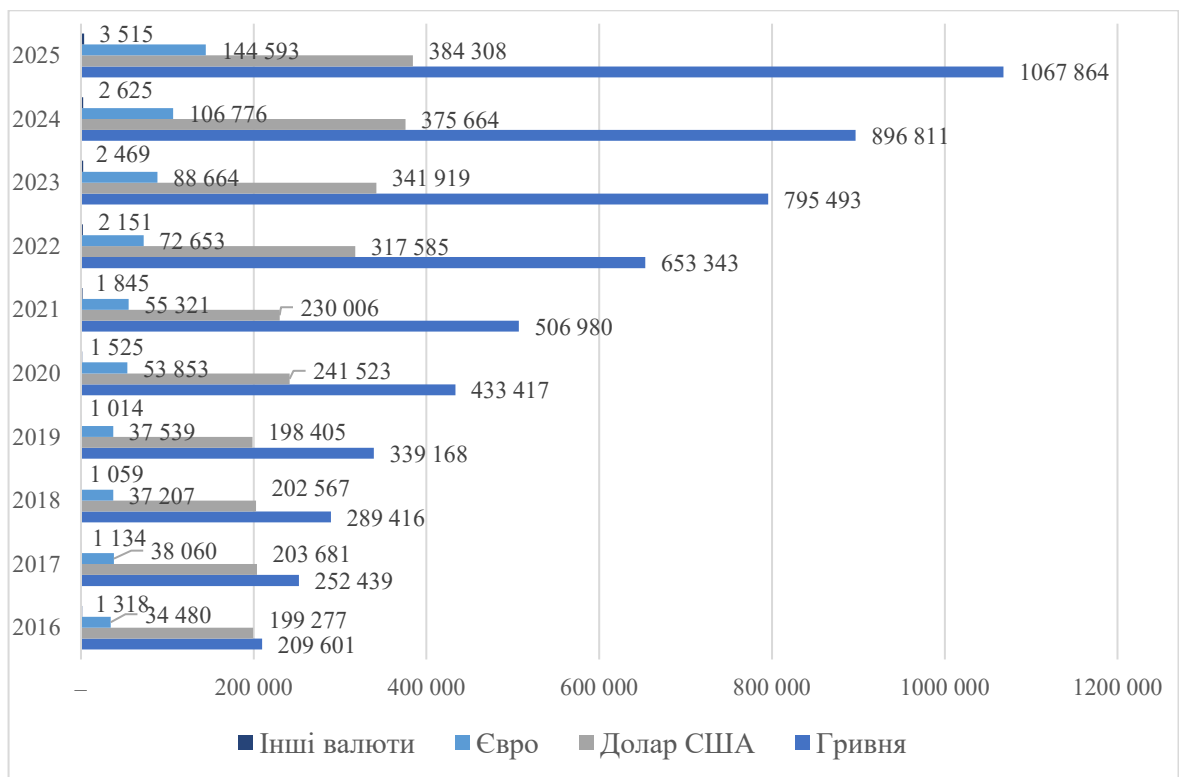
Для інвестиційного потенціалу період з повномасштабного вторгнення в контексті таких значень облікової ставки означає критичний стан на початку 2022 року, а згодом поступову стабілізацію вартості інвестиційних ресурсів, проте не без підтримки зовнішнього фінансування, яке відіграло ключову роль у відновленні фінансової спроможності національної економіки. Адже різкі зміни ставки свідчать про дестабілізацію ринку, а поступове зниження ставки є індикатором відновлення економіки, врегулювання інфляційних процесів та зниження ризиків.

Слід зауважити, що прогнозована політика НБУ щодо облікової ставки розширює горизонт планування, що створює сприятливі умови для масштабних інвестиційних впливів в національну економіку.

Іншим важливим макроекономічним індикатором грошово-кредитної сфери є показник обсягу депозитів. Адже спроможність населення до заощаджень свідчить про потенційну здатність інвестувати та наявність інвестиційних резервів у формі депозитних вкладів. Також за структурою заощаджень у розрізі валют можна зробити висновки про рівень довіри населення до національної валюти. Як відображено на рисунку 2.8, за останні роки зріс обсяг депозитів в євро, проте переважна більшість депозитів в іноземній валюті конвертована в долар США.

Загалом показник обсягу депозитів домашніх господарств має позитивну динаміку зростання за весь досліджуваний період. Однак, слід зауважити, що таке зростання переважає при аналізі зміни обсягів депозитів в іноземній валюті, що свідчить про високий рівень недовіри до національної валюти. Протягом останніх десяти років рішення щодо зберігання заощаджень в іноземній валюті зросло, що демонструє наведений графік. Це говорить не тільки про

невпевненість людей у власне стабільності грошової одиниці, а і про загальну неувпевненість в економічній ситуації в країні.

Рис. 2.8. Динаміка обсягів депозитів домашніх господарств за період 2016-2025 рр.*, млн. грн.

*Джерело: побудовано автором на основі даних [123]

Варто зауважити, що така тенденція в бік зберігання заощаджень населення в іноземній валюті має деструктивний вплив на курс національної валюти та спонукає Національний банк України застосовувати інструменти стримування та зниження попиту на іноземну валюту задля недопущення знецінення національної валюти.

Щодо впливу обсягу депозитів населення на формування та подальше зростання інвестиційного потенціалу, то слід зазначити, що депозитний портфель посилює інвестиційну активність, оскільки він стабілізує фінансову систему, посилюючи її спроможність фінансувати великі інвестиційні проекти без залучення зовнішніх капіталовкладень.

Одним із показників стримування реалізації інвестиційного потенціалу національної економіки є відсоток державного боргу у ВВП.

Державний борг є сукупністю всіх боргових зобов'язань держави перед всіма кредиторами, а саме: фізичними особами, суб'єктами господарювання, іноземними державами, міжнародними організаціями і т.д. До складу державного боргу належать заборгованість центрального уряду, регіональних та місцевих органів влади, а також заборгованість усіх компаній з державною участю, відповідно до частки держави в їх капіталі [124].

В умовах воєнного стану його зростання призводить до деформації фінансової складової інвестиційного потенціалу, оскільки в такому випадку проявляється ефект витіснення приватного капіталу та зниження державних можливостей стимулювання інноваційного розвитку.

Динаміка зазначеного індикатора за період 2016-2025 рр. представлена на рис. 2.9.

Рис.2.9. Динаміка відсотку державного боргу у ВВП України за період 2016-2025 рр. *, %

*Джерело: побудовано автором на основі даних [124]

Відповідно до наведених даних, за період повномасштабного вторгнення частка державного боргу досягла більше, ніж 100%, що є критичним з точки зору впливу на інвестиційний потенціал національної економіки. В таких умовах рівень прямих іноземних інвестицій знижується, а вартість зовнішніх запозичень для приватного сектору підвищується. Це становить суттєву перешкоду для розвитку інвестиційного потенціалу у зв'язку з дефіцитом зовнішнього фінансування.

Для оцінювання факторів впливу на формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки важливим є дослідження міжнародних рейтингів, які характеризують макроекономічні процеси або окремі їх напрями. Виявлення змін позиції країни в таких рейтингах свідчить про ті перетворення, які відбуваються в національній економіці та безпосередньо впливають на формування інвестиційного потенціалу.

Для оцінки впливу на інвестиційний потенціал економіки України нами було виокремлено наступні міжнародні рейтинги:

- індекс інвестиційної привабливості Європейської Бізнес Асоціації [125];
- рейтинг умов ведення бізнесу (Doing Business) [127];
- індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) [132];

Такий показник, як індекс інвестиційної привабливості визначається шляхом розрахунку середнього арифметичного оцінок п'яти складових інвестиційного клімату. Оцінки визначаються через опитування, в яких надається можливість обрати тільки одну відповідь, та які можливо проаналізувати за п'ятибальною системою.

Європейська Бізнес Асоціація здійснює дослідження індексу інвестиційної привабливості України протягом останніх вісімнадцяти років. За цей час показник не досяг більшого значення ніж 4 бали. В опитуванні за 2025 рік взяли участь 88 представники найпотужніших вітчизняних та міжнародних підприємств. За масштабами діяльності переважну більшість (43%) склав середній бізнес, великий та малий бізнес в рівних частках були репрезентовані з часткою по 28,5% [125].

На рисунку 2.10 представлена динаміка індексу інвестиційної привабливості України протягом 2016-2025 років.

Рис.2.10. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України протягом 2016-2025 років*

*Джерело: побудовано автором на основі даних [125]

Індекс інвестиційної привабливості України у 2025 році склав був на рівні 2,70, що є більшим, ніж у попередньому році (2,49). Так, значення індексу майже досягло рівня 2021 року, то б то в період до повномасштабного російського вторгнення. При цьому слід зауважити, що починаючи з 2018 року індекс мав постійну тенденцію до зниження, що свідчить про погіршення стану інвестиційного потенціалу.

Відповідно до результатів опитування серед чинників сприяння інвестиційній привабливості національної економіки слід виокремити євроінтеграційне спрямування в політиці, преференції в міжнародній торгівлі, цифровізацію та прозорість державних послуг [126].

До перешкоджаючих чинників належать повномасштабна війна, корупційні прояви, недосконалість судової системи, дефіцит трудових ресурсів та пошкодження енергетичних систем внаслідок війни. Також 78% учасників

опитування відзначили, що обмеження валютних операцій негативно впливає на рівень інвестиційної привабливості [126].

Рейтинг Світового банку Doing Business надає оцінку нормативно-правового забезпечення здійснення підприємницької діяльності на всіх етапах життєвого циклу бізнесу. Оцінювання за рейтингом здійснювалось з 2002 до 2020 року. Наразі данні рейтингу не оновлюються [127].

На зміну індексу Doing Business було впроваджено новий рейтинг за індексом B-Ready (Business-Ready). Перша публікація цього рейтингу була оприлюднена в жовтні 2024 року. Україна поки що не була представлена в першому звіті, оскільки він надав дослідження лише 50 країн [128]. Оцінювання за рейтингом Doing Business здійснювалась за такими напрямками:

- реєстрація нових підприємств;
- отримання дозволів на будівництво;
- доступність електричної енергії;
- реєстрація прав власності на нерухомість;
- доступність кредитування для бізнесу;
- захист прав інвестора;
- умови оподаткування;
- міжнародна торгівля;
- виконання договірних зобов'язань;
- визнання неплатоспроможності (ліквідація) підприємств [129].

Індекс Doing Business при оцінюванні України у 2020 році склав 70,2, що на 1,1% більше порівняно з попереднім роком. Загальне місце України в світовому рейтингу у 2020 році становило 64-й номер. Для України це був найвищий результат за весь період участі у світовому рейтингу. Динаміка сумарного індексу та його складових за наведеними напрямками представлена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Динаміка індексу України в рейтингу Doing Business та його структура
протягом періоду 2010-2020 рр.***

Показник	Рік										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Сумарний індекс	39,35	43,82	44,01	48,32	59,41	62,22	62,77	63,9	67,31	68,25	70,2
Реєстрація нових підприємств	67,94	77,35	79,84	83,77	85,53	87,35	93,88	94,40	91,05	91,1	91,1
Отримання дозволів на будівництво	1,33	12,0	12,00	12,00	60,58	75,29	61,36	61,42	75,81	76,91	81,1
Доступність електричної енергії	32,25	32,20	32,39	32,54	52,04	32,65	54,84	58,45	58,80	59,17	62,5
Реєстрація прав власності на нерухомість	51,29	47,46	47,87	55,87	68,21	74,82	69,44	69,61	69,61	69,74	71,3
Доступність кредитування для бізнесу	56,25	81,25	81,25	81,25	75,00	75,0	75,0	75,00	75,00	75,00	75,0
Захист прав інвестора	40,00	40,00	40,00	40,0	46,67	48,33	53,33	56,67	55,00	58,33	68,0
Умови оподаткування	17,98	20,91	20,05	49,13	54,88	70,33	70,69	72,72	80,77	79,35	78,1
Міжнародна торгівля	48,29	50,38	48,80	51,0	53,44	53,96	63,72	64,26	72,96	77,62	80,1
Виконання договірних зобов'язань	67,19	67,19	67,19	67,19	66,25	66,25	57,11	58,96	58,96	63,59	63,6
Визнання неплатоспроможності (ліквідація) підприємств	10,95	9,48	10,69	10,43	31,47	31,69	31,55	31,08	31,37	31,72	31,4

*Джерело: складено автором на основі [130]

Слід зауважити, що всі показники України в зазначеному рейтингу, окрім визнання неплатоспроможності підприємств, мають позитивну динаміку зростання, що свідчить про значний прогрес сприяння розвитку бізнесу, а, отже, і нарощенню інвестиційного потенціалу національної економіки в період до повномасштабного вторгнення.

Так, сумарний індекс сприяння бізнесу зріс майже у два рази за 11 років: у 2010 році він становив 39,35, в той час, як у 2020 році він досяг значення 70,2.

Проаналізуємо більш детально показники, які свідчать про полегшення процедур ведення бізнесу в Україні. Індекс спрощення процесів отримання дозволів на будівництво за досліджуваний період виріс з 1,33 до 81,1, що є максимальним значенням для України за весь час участі в рейтингу. Показник доступності електричної енергії для підприємств демонструє зростання майже на 50% (32,25 у 2010 році та 62,5 у 2020 році). Індикатор, що відображає оцінку реєстрації прав власності на нерухомість, має хвилеподібну динаміку, при цьому найвищий показник (74,82) зафіксовано у 2015 році. Це пояснюється тим, що в цей період Кабінетом Міністрів України було затверджено Порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень [131], що стало важливим фактором врегулювання та спрощення процедур фіксації майнових прав. Оцінка доступності кредитування для бізнесу залишалась незмінною на рівні 75,0, що є достатньо високим показником, але очевидно неактуальним після повномасштабного вторгнення. Індекс захисту прав інвестора після стабільного значення 40,0 протягом 2010-2013 років почав зростати та досяг максимального значення у 2020 році – 68, що свідчить про необхідність удосконалення державного регулювання цього напрямку та є ознакою резерву зростання інвестиційного потенціалу.

Порівняння в загальному світовому рейтингу Doing Business дозволяє відзначити успіхи України у забезпеченні сприятливих умов для ведення бізнесу. Опинившись серед десятки таких країн, як Мексика (60-е місце), Болгарія (61-е), Саудівська Аравія (62-е), Індія (63-е), Пуерто-Ріко (65-е), Бруней-Даруссалам (66-е), Колумбія (67-е), Оман (68-е), Узбекистан (69-е) та В'єтнам (70-е місце).

При цьому Люксембург опинився на 72-му місці. Найкращі умови ведення бізнесу за оцінкою Світового банку були сформовані у Новій Зеландії, Сінгапурі, Гонконзі, Китаї, Данії, Республіці Корея та Сполучених Штатах Америки.

В цілому слід зауважити, що в період до повномасштабного вторгнення за даними рейтингу Doing Business Україна суттєво покращила свої позиції в сприянні підприємницькій діяльності, а це мало позитивний вплив інвестиційний потенціал національної економіки. Оскільки потенційні інвестори звертають увагу на описані чинники, які формують інвестиційну привабливість національної економіки.

Рейтинг «Економічна свобода у світі», публікується Fraser Institute для 179 країн [132].

Економічну свободу можна трактувати як базове право кожної особи розпоряджатися своєю працею та майном. Вільні в економічному контексті суспільства надають людям самостійність та свободу вибору фаху та місця роботи, шляхів інвестування, напрямів витрат, що гарантується та захищається державою. Також ознаками економічної свободи в країні є вільний рух капіталу, товарів і трудових ресурсів без тиску та регуляторний характер державного втручання.

Індекс відображає оцінку країни за допомогою п'яти показників: розмір уряду, верховенство права та захист власності, стабільність валюти, свобода міжнародної торгівлі, регулювання бізнесу й ринку праці [132].

Останні данні, що стали основою формування рейтингу оцінювання економічної свободи, яскраво відображають наслідки повномасштабної війни. Це проявляється через скорочення рівня стабільності регуляторного простору, підвищення значення держави в економічній системі та обмеження міжнародної торгівлі. Втрата пріоритетності законодавчих змін щодо верховенства права, розвитку підприємництва, залучення інвестицій [133].

Динаміка індексу економічної свободи в Україні протягом останніх десяти років представлена на рисунку 2.11.

**Рис.2.11. Позиція України в рейтингу економічної свободи
протягом 2016-2023 років***

*Джерело: побудовано автором на основі даних [132]

За оцінкою від 1 до 10, що відображає максимальну свободу, Україна має наступні результати ключових індикаторів: за розміром уряду відбулось зниження з 5,83 до 5,80; верховенство права та захист власності – зниження з 4,58 до 4,57; стабільність валюти демонструє підвищення показників з 4,68 до 5,26; індикатор свободи міжнародної торгівлі відмічає зниження з 6,05 до 5,99; показник регулювання бізнесу й ринку праці знизився з 4,67 до 4,58.

Слід зазначити, що позиція України дуже низька, і незначне підвищення, якого їй вдалося досягти у 2020 році, було нівельовано наслідками війни та відкинули нашу країну на 40 позицій назад.

Якщо говорити про лідерів рейтингу, то найбільш вільними в економічному плані визнано Гонконг, Сінгапур, Нову Зеландію, Швейцарію та США. Найнижчі позиції займають Чад, Лівія, Сирія, Аргентина, М'янма, Іран, Алжир, Судан, Зімбабве та Венесуела [132].

Таким чином, аналіз макроекономічних чинників формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки показав, що

зниження переважної більшості факторів-стимуляторів обумовлено наслідками повномасштабної війни. Особливо сильно це відобразилось через демографічну кризу та зниження реальної заробітної плати. Одночасно ці процеси супроводжуються позитивною динамікою чинників-дестимуляторів: зростання індексу інфляції, безробіття, частки державного боргу в структурі ВВП, зниження позицій України в міжнародних рейтингах. Результати проведеного дослідження підсилюють тезу про те, що Україні необхідно запровадження комплексної стратегії формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, яка б поєднувала регулятивну роль держави з ринковими механізмами та використанням особливостей розвитку української економічної системи.

2.2. Оцінка сучасного стану інвестиційного потенціалу національної економіки

Сучасний стан інвестиційного потенціалу економіки України відображає рівень її інвестиційної складової, а отже, і рівень можливостей розвитку. Ключовими факторами впливу інвестиційного потенціалу на активізацію розвитку національної економіки є зростання зайнятості населення, інноваційний розвиток реального сектору економіки та зростання її конкурентоспроможності.

За допомогою представленої в попередньому розділі методики оцінки стану інвестиційного потенціалу визначимо інтегральний показник стану інвестиційного потенціалу національної економіки.

Варто зазначити, що інтегральне оцінювання суттєво розширює аналітичні можливості, ґрунтуючись на застосуванні традиційних методів оцінювання і системі показників. Суттєвою перевагою є можливість використання даних показників, що мають різні вимірники [134].

Інтегральний показник стану інвестиційного потенціалу визначається через множину субіндексів з урахуванням величини їх значення. Вони надають загальну характеристику в сукупності ознак результативності в цілому. Ключовим завданням інтегрального оцінювання є співвідношення завдань нарощення інвестиційного потенціалу з його поточним станом під час стратегічного планування [107].

Початковим етапом є формування набору вхідних даних за обраними показниками кожного субіндексу, що було частково реалізовано в попередньому підрозділі (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Вхідні дані для визначення субіндексу ресурсного забезпечення (І_г) інвестиційного потенціалу національної економіки*

Роки	Показники субіндексу ресурсного забезпечення (І _г) інвестиційного потенціалу національної економіки		
	Валовий внутрішній продукт (ВВП), млрд. грн.	Середньомісячна заробітна плата, грн.	Чисельність населення, тис. осіб
2016	2 383,2	6 475,0	42 760,5
2017	2 982,9	8 777,0	42 584,5
2018	3 558,7	10 573,0	42 386,4
2019	3 974,6	12 264,0	42 153,2
2020	4 194,1	14 179,0	41 902,4
2021	5 459,6	17 453,0	41 588,4
2022	5 191,0	14 577,0	41 167,3
2023	6 537,8	-	31 100,0
2024	7 658,7	-	28 000,0
2025	8 931,2	30 926,0	-

*Джерело: складено автором на основі даних [111; 112-115; 119]

Наведені показники мають різні одиниці виміру, а тому для здійснення розрахунків субіндексу їх необхідно привести до єдиного виміру. Для цього доцільно використати метод лінійної трансформації – мінімаксне нормування (Min-Max). Такий метод дає можливість привести всі дані до єдиного діапазону в межах 0 та 1.

Стандартизовані значення показників ресурсного субіндексу представлені нами в таблиці 2.5. Слід зауважити, що в даному випадку всі показники є чинниками-стимуляторами та до них застосовувалась формула 1.1.

Таблиця 2.5

Стандартизовані значення показників ресурсного субіндексу*

Роки	Стандартизовані значення показників субіндексу ресурсного забезпечення (Іг) інвестиційного потенціалу національної економіки		
	Валовий внутрішній продукт (ВВП)	Середньомісячна заробітна плата	Чисельність населення
2016	0,0000	0,0000	1,0000
2017	0,0915	0,0942	0,9881
2018	0,1795	0,1676	0,9747
2019	0,2430	0,2368	0,9589
2020	0,2766	0,3151	0,9419
2021	0,4698	0,4490	0,9206
2022	0,4288	0,3314	0,8921
2023	0,6345	-	0,2100
2024	0,8057	-	0,0000
2025	1,0000	1,0000	-

*Джерело: розраховано автором

Наступним кроком є визначення вагових коефіцієнтів для кожного показника. Відповідно до запропонованого в попередньому розділі методу Сааті. Для розрахунку вагових коефіцієнтів за цим методом слід побудувати матрицю попарних порівнянь. Відповідно до часового діапазону дослідження (2016-2025 рр.) пріоритетність індикаторів буде ідентифікуватись за їх значенням у забезпеченні стійкості національної економіки до кризових проявів.

Для побудови матриці попарних порівнянь (табл. 2.6) необхідно застосувати шкалу інтенсивності Сааті (від 1 до 9), ґрунтуючись на наступних логічних твердженнях щодо визначення субіндексу ресурсного забезпечення інвестиційного потенціалу економіки України:

- пріоритетним за важливістю є показник ВВП, оскільки він характеризує загальну місткість ринку та складає основу ресурсного відтворення.
- показник середньомісячної заробітної плати є важливим для оцінювання якості людського капіталу, а також внутрішнього попиту та інвестиційної

спроможності, проте є вторинним для характеристики реального сектору економіки;

- індикатор чисельності населення країни в період 2022-2025 став критичним обмеженням, однак в контексті ресурсного субіндексу його роль поступається показнику ВВП.

Таблиця 2.6

**Матриця попарних порівнянь для визначення вагових коефіцієнтів
показників ресурсного забезпечення інвестиційного потенціалу***

Показники	ВВП	Середньомісячна заробітна плата	Чисельність населення
ВВП	1	3	5
Середньомісячна заробітна плата	1/3	1	2
Чисельність населення	1/5	1/2	1
Сума стовпця (Si)	1,5333	4,5000	8,0000

*Джерело: розраховано автором

Для визначення вагових коефіцієнтів необхідно обчислити середнє геометричне за відповідними рядками матриці та унормувати отримані значення.

Знаходимо добуток за рядками матриці (P_i):

$$P_{\text{ВВП}} = 1 \times 3 \times 5 = 15;$$

$$P_{\text{сзп}} = 0,333 \times 1 \times 2 = 0,666;$$

$$P_{\text{чн}} = 0,2 \times 0,5 \times 1 = 0,1$$

Наступною дією є вилучення кореня n-го ступеня ($n=3$):

$$V_{\text{ВВП}} = \sqrt[3]{15} = 2,4662;$$

$$V_{\text{сзп}} = \sqrt[3]{0,666} = 0,8733;$$

$$V_{\text{чн}} = \sqrt[3]{0,1} = 0,4642.$$

$$S = 2,4662 + 0,8733 + 0,4642 = 3,8037$$

Надалі здійснюємо нормування отриманих вагових коефіцієнтів:

$$W_{\text{ввп}}=2,4662/3,8037=0,6484;$$

$$W_{\text{сзп}}=0,8733/3,8037=0,2296;$$

$$W_{\text{чп}}=0,4642/3,8037=0,1220.$$

Здійснимо перевірку правильності розрахунку вагових коефіцієнтів. Оскільки сума вагових коефіцієнтів повинна дорівнювати одиниці, здійснимо відповідні обчислення:

$$0,6484+0,2296+0,1220=1,0000$$

Визначимо індекс узгодженості (формула 2.1):

$$I_y=(\lambda_{\text{max}} - n)/(n - 1), \quad (2.1)$$

де: λ_{max} – власне число матриці, що являє собою суму добутків суми кожного стовпця матриці та відповідного вагового коефіцієнта.

Розрахуємо власне число матриці (λ_{max}):

$$\lambda_{\text{max}}=(1,5333 \times 0,6484)+(4,5000 \times 0,2296)+(8,0000 \times 0,1220)=3,0034$$

Власне число λ_{max} завжди повинно бути більшим або рівним кількості показників (n). Даному випадку $n=3$. Якщо $\lambda_{\text{max}}=3$, то матриця ідеально узгоджена. Значення $\lambda_{\text{max}} = 3,0034$ є дуже близьким значенням до ідеалу, а це свідчить про високу логічність викладених суджень під час порівняння показників.

Наступним кроком є обчислення індексу узгодженості:

$$I_y=(\lambda_{\text{max}} - n)/(n - 1)=(3,0034-3)/(3-1)=0,0017$$

Розраховуємо відношення узгодженості (B_y) шляхом ділення індексу узгодженості на табличний коефіцієнт (0,58):

$$B_y = 0,0017 / 0,58 = 0,0029 \text{ (або } 0,29\%)$$

Оскільки $0,29\% < 10\%$, то визначені вагові коефіцієнти можна вважати науково достовірними.

Наведені розрахунки та висновки дають можливість визначити субіндекс ресурсного забезпечення інвестиційного потенціалу економіки України відповідно до формули 1.4 за запропонованою в попередньому розділі методикою. Результати обчислень субіндексу ресурсного забезпечення за період 2016-2025 наведено в таблиці 2.7.

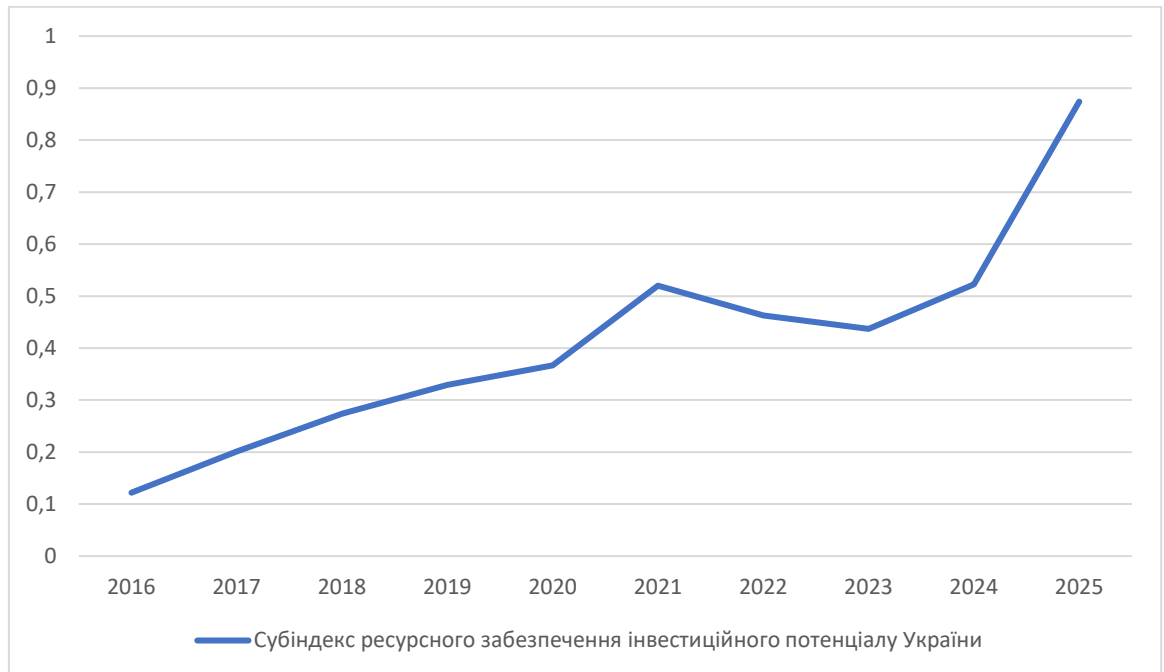
Таблиця 2.7

Результати обчислення субіндексу ресурсного забезпечення інвестиційного потенціалу економіки України за період 2016-2025 рр.*

Роки	Стандартизовані значення показників субіндексу ресурсного забезпечення (I_r), помножені на ваговий коефіцієнт (w_i)			Субіндекс ресурсного забезпечення інвестиційного потенціалу (I_r)
	Валовий внутрішній продукт (ВВП)	Середньомісячна заробітна плата	Чисельність населення	
2016	0,0000	0,0000	0,1220	0,1220
2017	0,0593	0,0216	0,1205	0,2014
2018	0,1164	0,0385	0,1189	0,2738
2019	0,1576	0,0544	0,1170	0,3290
2020	0,1794	0,0724	0,1149	0,3667
2021	0,3046	0,1031	0,1123	0,5200
2022	0,2780	0,0761	0,1088	0,4629
2023	0,4114	-	0,0256	0,4370
2024	0,5224	-	0,0000	0,5224
2025	0,6484	0,2296	-	0,8780

*Джерело: розраховано автором

За результатами, наведеними в таблиці 2.7, побудуємо лінію тренду субіндексу ресурсного забезпечення інвестиційного потенціалу економіки України за досліджуваний період (рис. 2.12).

Рис.2.12. Лінія тренду значень субіндексу ресурсного забезпечення інвестиційного потенціалу України за період 2016-2025 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Як бачимо, лінія тренду є висхідною, що свідчить про позитивну динаміку субіндексу ресурсного забезпечення інвестиційного потенціалу, хоча вона не є плавною – спостерігається зниження у 2023 та 2024 роках, що пояснюється зниженням макроекономічних показників внаслідок економічної кризи, зумовленої повномасштабною війною.

Наступним етапом є формування інформаційної бази за показниками субіндексу фінансової спроможності (I_f). Значення показників фінансового результату діяльності підприємств до оподаткування, рівня рентабельності операційної діяльності підприємств та питомої ваги підприємств, які отримали прибуток, в загальній кількості підприємств, представлено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

**Вхідні дані для визначення субіндексу фінансової спроможності (I_f)
інвестиційного потенціалу національної економіки***

Роки	Показники субіндексу фінансової спроможності (I_f) інвестиційного потенціалу національної економіки		
	Фінансовий результат діяльності підприємств до оподаткування, млн. грн.	Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств, %	Питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, в загальній кількості підприємств, %
2016	69 887,8073	7,4	73,4
2017	236 952,0714	8,8	72,8
2018	369 212, 2617	8,1	74,3
2019	613 044,0355	10,2	74,0
2020	134 734,3131	6,2	71,4
2021	1 034 012,7632	12,6	73,3
2022	-216 594,8235	3,3	66,1
2023	563 114,6848	8,0	71,1
2024	819 802,1078	5,7	71,9
2025	655 200, 0000	7,6	74,3

*Джерело: складено автором на основі даних [135; 136; 137]

Як видно з вищенаведених даних фінансовий результат діяльності підприємств до оподаткування, окрім 2022 року є позитивним, то б то підприємства отримували прибуток. Динаміка цього прибутку мала різкі точки спаду за обсягом у 2020 році, що пов'язано з наслідками пандемії COVID-19, а також у 2022 році, причиною якого стало повномасштабне вторгнення росії. Слід зауважити, що станом на 2025 рік бізнес-сектор України не зміг вийти на довоєнний рівень фінансового результату, що є ознакою продовження стану економічної кризи. З такими трендами корелює і показник рентабельності операційної діяльності підприємств України протягом досліджуваного періоду. Так, рівень рентабельності операційної діяльності вітчизняних підприємств скоротився майже вдвічі у 2020 році (з 10,2% у 2019 році до 6,2% у 2020 році), а також у 2022 році, коли рентабельність операційної діяльності підприємств становила лише 3,3%. Показник питомої ваги підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, в загальній кількості підприємств, має більш плавну лінію тренду, зберігаючи при цьому ті ж самі точки зниження на часовій шкалі – зниження у 2020 році (з 74 % до 71,4%), а

також у 2022 році (з 73,3% до 66,1%). Однак, слід зауважити, що цей показник досяг рівня значень докризового періоду і у 2025 році досяг значення 74,3%.

Оскільки показники є різними за вимірюваністю, для визначення субіндексу фінансової спроможності інвестиційного потенціалу їх необхідно стандартизувати за використання методу мінімаксного нормування.

Стандартизовані значення показників субіндексу фінансової спроможності наведені в таблиці 2.9. Всі показники є стимуляторами, а тому до них застосовувалась формула 1.1.

Таблиця 2.9

**Стандартизовані значення показників субіндексу
фінансової спроможності ***

Роки	Стандартизовані значення показників субіндексу фінансової спроможності (I_f) інвестиційного потенціалу національної економіки		
	Фінансовий результат діяльності підприємств до оподаткування	Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств	Питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, в загальній кількості підприємств
2016	0,2291	0,4409	0,8902
2017	0,3627	0,5914	0,8171
2018	0,4684	0,5161	1,0000
2019	0,6634	0,7419	0,9634
2020	0,2809	0,3118	0,6463
2021	1,0000	1,0000	0,8780
2022	0,0000	0,0000	0,0000
2023	0,6235	0,5054	0,6098
2024	0,8287	0,2581	0,7073
2025	0,6971	0,4624	1,0000

*Джерело: розраховано автором

В подальшому необхідно здійснити розподіл вагових коефіцієнтів за кожним показником шляхом застосування методу Сааті. В таблиці 2.10 представлено матрицю попарних порівнянь. В контексті інвестиційного потенціалу економіки України доцільно розподілити пріоритетність таким чином: фінансовий результат діяльності підприємств до оподаткування, найбільш пріоритетним з позиції оцінювання, оскільки він формує реальний інвестиційний ресурс; рівень

рентабельності операційної діяльності підприємств має помірний пріоритет, адже є показником ефективності; питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, в загальній кількості підприємств є важливою для оцінки масовості прибуткового бізнесу, але має найменшу вагу порівняно з обсягом фінансових ресурсів.

Таблиця 2.10

**Матриця попарних порівнянь для визначення вагових коефіцієнтів
показників субіндексу фінансової спроможності інвестиційного
потенціалу***

Показники	Фінансовий результат діяльності підприємств до оподаткування	Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств	Питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, в загальній кількості підприємств
Фінансовий результат діяльності підприємств до оподаткування	1	3	5
Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств	1/3	1	3
Питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, в загальній кількості підприємств	1/5	1/3	1
Сума стовпця (Si)	1,5333	4,3333	9,0000

*Джерело: розраховано автором

Для визначення вагових коефіцієнтів необхідно обчислити середнє геометричне за відповідними рядками матриці та унормувати отримані значення.

Знаходимо добуток за рядками матриці (P_i):

$$P_{\text{фр}} = 1 \times 3 \times 5 = 15;$$

$$P_{\text{ро}} = 0,333 \times 1 \times 3 = 1,0;$$

$$P_{\text{пп}} = 0,2 \times 0,333 \times 1 = 0,0666$$

Вилучення кореня n-го ступеня (n=3):

$$V_{\text{фр}} = \sqrt[3]{15} = 2,4662;$$

$$V_{\text{ро}} = \sqrt[3]{1} = 1;$$

$$V_{\text{шт}} = \sqrt[3]{0,0666} = 0,4054;$$

$$S = 2,4662 + 1,0 + 0,4054 = 3,8716$$

Проводимо нормування отриманих вагових коефіцієнтів:

$$W_{\text{фр}} = 2,4662 / 3,8716 = 0,6370;$$

$$W_{\text{ро}} = 1,0 / 3,8716 = 0,2583;$$

$$W_{\text{шт}} = 0,4054 / 3,8716 = 0,1047$$

Перевіримо правильність визначення вагових коефіцієнтів:

$$0,6370 + 0,2583 + 0,1047 = 1,0000$$

Розрахуємо власне число матриці (λ_{max}):

$$\lambda_{\text{max}} = (1,5333 \times 0,6370) + (4,3333 \times 0,2583) + (9,0000 \times 0,1047) = 3,038$$

Значення $\lambda_{\text{max}} = 3,038$ є дуже близьким значенням до ідеалу, а це свідчить про високу логічність викладених суджень під час порівняння показників.

Визначимо індекс узгодженості:

$$I_y = (\lambda_{\text{max}} - n) / (n - 1) = (3,038 - 3) / (3 - 1) = 0,019$$

Відношення узгодженості (B_y) визначається:

$$B_y = 0,019 / 0,58 = 0,032 \text{ (або 3,2\%)}$$

Враховуючи, що $3,2\% < 10\%$, то визначені вагові коефіцієнти можна вважати коректними.

Подальшим етапом є розрахунок субіндексу фінансової спроможності інвестиційного потенціалу економіки України. Результати обчислень субіндексу фінансової спроможності за період 2016-2025 наведено в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

**Результати обчислення субіндексу фінансової спроможності
інвестиційного потенціалу економіки України за період 2016-2025 рр.***

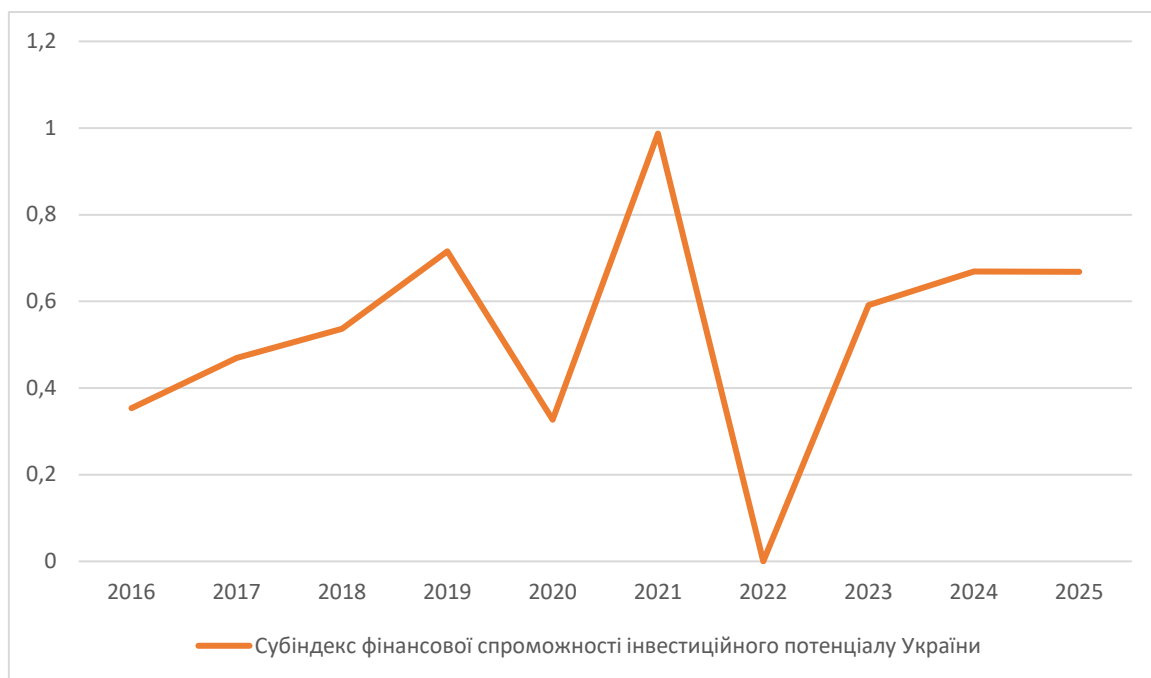
Роки	Стандартизовані значення показників субіндексу фінансової спроможності (If), помножені на ваговий коефіцієнт (w_i)			Субіндекс фінансової спроможності інвестиційного потенціалу (If)
	Фінансовий результат діяльності підприємств до оподаткування	Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств	Питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, в загальній кількості підприємств	
2016	0,1459	0,1138	0,0935	0,3532
2017	0,2310	0,1526	0,0858	0,4694
2018	0,2984	0,1332	0,1050	0,5366
2019	0,4226	0,1914	0,1012	0,7152
2020	0,1789	0,0804	0,0679	0,3272
2021	0,6370	0,2580	0,0922	0,9872
2022	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
2023	0,3972	0,1304	0,0640	0,5916
2024	0,5279	0,0666	0,0743	0,6688
2025	0,4441	0,1193	0,1050	0,6684

*Джерело: розраховано автором

За даними таблиці 2.11 всі показники для 2022 року дорівнюють 0, що означає глибокий кризовий стан та падіння інвестиційного потенціалу до критичного стану. Найвищим показникам відповідає період 2021 року, коли субіндекс досяг значення 0,9872. Це означає максимально сприятливу фінансову ситуацію для розвитку інвестиційного потенціалу. Повоєнний період відзначається поступовим відновленням та стабілізацією росту фінансової

спроможності в контексті інвестиційної діяльності, що може свідчити про підвищення рівня адаптивності української економіки та результативність антикризового управління.

За результатами визначення субіндексу фінансової спроможності інвестиційного потенціалу побудуємо лінію тренду за досліджуваний період (рис. 2.13).

Рис.2.13. Лінія тренду значень субіндексу фінансової спроможності інвестиційного потенціалу України за період 2016-2025 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

З рисунку 2.13 видно, що лінія тренду має зигзагоподібний характер, що зумовлено двома «кризовими» точками, а першою – у 2020 році через кризові прояви, викликані карантинними обмеженнями внаслідок пандемії COVID-19, коли фінансова спроможність інвестувати значно знизилась через падіння прибутковості вітчизняного бізнесу, а отже скоротився внутрішній інвестиційний потенціал. Другою точкою, яка призвела до падіння всіх параметрів на нульове значення став рік повномасштабного вторгнення, коли фінансова криза призвела до критичного скорочення інвестиційного потенціалу.

Після такого спаду відбувся поступовий підйом, який демонструє досить стабільний тренд помірного зростання.

Надалі визначимо субіндекс інвестиційної активності (I_{ia}), що характеризує фактичну реалізацію інвестиційного потенціалу та відображає стан трансформації фінансових ресурсів в матеріальні та нематеріальні активи.

Вхідні дані за статистичними показниками обсягу капітальних інвестицій, індексу капітальних інвестицій та обсягу прямих іноземних інвестицій відображено в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

**Вхідні дані для визначення субіндексу інвестиційної активності (I_{ia})
інвестиційного потенціалу національної економіки***

Роки	Показники субіндексу інвестиційної активності (I_{ia}) інвестиційного потенціалу національної економіки		
	Обсяг капітальних інвестицій, тис. грн.	Індекс капітальних інвестицій, %	Обсяг прямих іноземних інвестицій, млн. дол. США
2016	359 216 132	118,0	3 810
2017	448 461 518	122,0	3 692
2018	578 726 385	116,4	4 455
2019	623 978 935	115,5	5 860
2020	508 217 042	61,8	-868
2021	673 899 339	115,8	6 687
2022	409 659 973	60,8	1 152
2023	627 280 766	92,1	4 247
2024	743 016 315	103,1	3 329
2025	669 300 000	125,2	2 602

*Джерело: складено автором на основі даних [138;139;140]

Наведені данні свідчать про поступове відновлення інвестиційної активності після кризового стану у 2020 та 2022 роках. Так, станом на 2025 рік обсяг капітальних інвестицій досяг рівня 2021 року і склав 669 300 млн. грн., водночас індекс капітальних інвестицій свідчить про повільне нарощення інвестиційної спроможності – у 2023 році він досяг лише 92,1%. Обсяг прямих іноземних інвестицій демонструє загальну тенденцію зниження, що пояснюється дуже високими інвестиційними ризиками, спричиненими бойовими діями, високим рівнем інфляції та економічною невизначеністю.

Враховуючи різні одиниці виміру відображених показників, доцільно застосувати їх стандартизацію для забезпечення подальших коректних розрахунків субіндексу інвестиційної активності та загального інтегрального показника стану інвестиційного потенціалу України.

Стандартизовані значення показників субіндексу інвестиційної активності наведені в таблиці 2.13. Всі показники є стимуляторами, а тому до них застосовувалась формула 1.1.

Таблиця 2.13

**Стандартизовані значення показників субіндексу
інвестиційної активності ***

Роки	Стандартизовані значення показників субіндексу інвестиційної активності (I_{ia}) інвестиційного потенціалу національної економіки		
	Обсяг капітальних інвестицій	Індекс капітальних інвестицій	Обсяг прямих іноземних інвестицій
2016	0,0000	0,8882	0,6192
2017	0,2325	0,9503	0,6036
2018	0,5719	0,8634	0,7046
2019	0,6899	0,8494	0,8905
2020	0,3882	0,0155	0,0000
2021	0,8200	0,8540	1,0000
2022	0,1314	0,0000	0,2674
2023	0,6985	0,4860	0,6770
2024	1,0000	0,6568	0,5555
2025	0,8079	1,0000	0,4593

*Джерело: розраховано автором

Як видно з даних таблиці 2.13 максимальне значення обсягу капітальних інвестицій досягнуто у 2024 році, що свідчить про активізацію процесів відновлення інфраструктури та виробничих потужностей підприємств. Найнижчий показник обсягу прямих іноземних інвестицій був у 2020 році, а найбільше значення у 2021 році, як наслідок відновлення інвестиційної активності після пандемії. Це також свідчить про те, що рівень інвестиційної привабливості України ще не досяг рівня періоду до повномасштабного вторгнення. Індекс капітальних інвестицій має найнижчий показник у 2022 році, адже це період різкого призупинення діючих на той момент більшості інвестиційних проєктів.

Надалі розрахуємо вагові коефіцієнти кожного показника. В таблиці 2.14 наведено матрицю попарних порівнянь. За ієрархією інвестиційної активності пріоритети доцільно визначити наступним чином: прямі іноземні інвестиції мають найбільшу вагу, оскільки вони є показником міжнародної довіри та джерелом значних фінансових вкладень; обсяг капітальних інвестицій є другим за важливістю, оскільки виражає загальний масштаб внутрішнього оновлення; індекс капітальних інвестицій є помірно менш значущим відносно абсолютних обсягів.

Таблиця 2.14

**Матриця попарних порівнянь для визначення вагових коефіцієнтів
показників субіндексу інвестиційної активності***

Показники	Обсяг капітальних інвестицій	Індекс капітальних інвестицій	Обсяг прямих іноземних інвестицій
Обсяг капітальних інвестицій	1	3	5
Індекс капітальних інвестицій	1/3	1	2
Обсяг прямих іноземних інвестицій	1/5	1/2	1
Сума стовпця (Si)	1,5333	4,5000	8,0000

*Джерело: розраховано автором

Для визначення вагових коефіцієнтів необхідно обчислити середнє геометричне за відповідними рядками матриці та унормувати отримані значення.

Знаходимо добуток за рядками матриці (P_i):

$$P_{ki} = 1 \times 3 \times 5 = 15;$$

$$P_{ii} = 0,333 \times 1 \times 2 = 0,666;$$

$$P_{iii} = 0,2 \times 0,5 \times 1 = 0,1$$

Вилучення кореня n-го ступеня ($n=3$):

$$V_{\phi p} = \sqrt[3]{15} = 2,4662;$$

$$V_{\pi\pi} = \sqrt[3]{0,666} = 0,8733;$$

$$V_{iii} = \sqrt[3]{0,1} = 0,4642;$$

$$S = 2,4662 + 0,8733 + 0,4642 = 3,8037$$

Проводимо нормування отриманих вагових коефіцієнтів:

$$W_{fp} = 2,4662 / 3,8037 = 0,6484;$$

$$W_{po} = 0,8733 / 3,8037 = 0,2296;$$

$$W_{шт} = 0,4642 / 3,8037 = 0,1220$$

Перевіримо правильність визначення вагових коефіцієнтів:

$$0,6484 + 0,2296 + 0,1220 = 1,0000$$

Розрахуємо власне число матриці (λ_{max}):

$$\lambda_{max} = (1,5333 \times 0,6484) + (4,5000 \times 0,2296) + (8,0000 \times 0,1220) = 3,003$$

Значення $\lambda_{max} = 3,003$ є дуже близьким значенням до ідеалу, а це свідчить про високу логічність викладених суджень під час порівняння показників.

Визначимо індекс узгодженості:

$$I_y = (\lambda_{max} - n) / (n - 1) = (3,003 - 3) / (3 - 1) = 0,0015$$

Відношення узгодженості (B_y) визначається:

$$B_y = 0,0015 / 0,58 = 0,0026 \text{ (або } 0,26\%)$$

Враховуючи, що $0,26\% < 10\%$, то визначені вагові коефіцієнти можна вважати коректними.

Наступним кроком є розрахунок субіндексу інвестиційної активності економіки України. Результати обчислень субіндексу інвестиційної активності за період 2016-2025 наведено в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

**Результати обчислення субіндексу інвестиційної активності
економіки України за період 2016-2025 рр.***

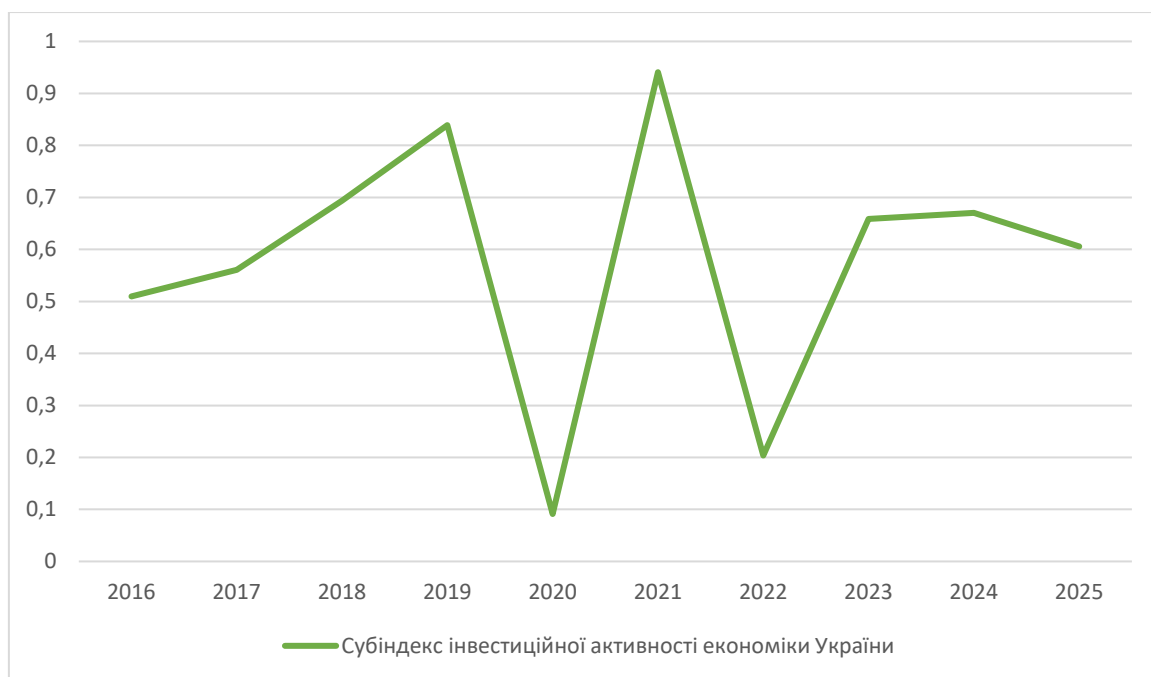
Роки	Стандартизовані значення показників субіндексу інвестиційної активності (I_{ia}), помножені на ваговий коефіцієнт (w_i)			Субіндекс інвестиційної активності (I_{ia})
	Обсяг капітальних інвестицій	Індекс капітальних інвестицій	Обсяг прямих іноземних інвестицій	
2016	0,0000	0,1084	0,4012	0,5096
2017	0,0535	0,1159	0,3911	0,5605
2018	0,1315	0,1053	0,4566	0,6934
2019	0,1587	0,1036	0,5770	0,8393
2020	0,0893	0,0019	0,0000	0,0912
2021	0,1886	0,1042	0,6480	0,9408
2022	0,0302	0,0000	0,1733	0,2035
2023	0,1607	0,0593	0,4387	0,6587
2024	0,2300	0,0801	0,3600	0,6701
2025	0,1858	0,1220	0,2976	0,6054

*Джерело: розраховано автором

Відповідно до інформації таблиці 2.15 найбільший рівень інвестиційної активності був у 2021 р. (субіндекс дорівнював 0,9408), оскільки обсяг прямих іноземних інвестицій в цей період складав 6,7 млрд дол. США, капітальні інвестиції також мали високий показник. Критичні рівні спаду активності відзначаються у 2020 р. через пандемію COVID-19 та у 2022 році у зв'язку з початком повномасштабного вторгнення, тоді відбувся відтік іноземного капіталу та зупинення реалізації інвестиційних проєктів. У 2025 р. субіндекс має значення на рівні 0,6054, що свідчить про перехід до фази стабільного відновлення, де основним драйвером стає темп росту інвестицій.

За результатами визначення субіндексу інвестиційної активності побудуємо лінію тренду за досліджуваний період (рис. 2.14).

Рис.2.14. Лінія тренду значень субіндексу інвестиційної активності економіки України за період 2016-2025 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

На рисунку 2.14 можна побачити три пікові точки підйому інвестиційної активності: у 2019, 2021 та 2023 роках, коли відзначаються найбільші значення субіндексу, та дві точки різкого спаду – у 2020 та 2022 роках відповідно. Наразі інвестиційна активність поступово відновлюється, однак значно нижчими темпами, ніж це відбувалось в попередні періоди. Для нарощення інвестиційного потенціалу економіки України доцільним є пришвидшення цих темпів через ефективну інвестиційну політику уряду.

Четвертою складовою є субіндекс інноваційного оновлення (I_{in}) інвестиційного потенціалу, розрахунок якого передбачає використання статистичних даних за такими показниками як витрати на інновації, частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості та обсяг реалізованої інноваційної продукції.

Вхідна інформація для визначення зазначеного субіндексу представлено в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Вхідні дані для визначення субіндексу інноваційного оновлення (I_{in}) інвестиційного потенціалу національної економіки*

Роки	Показники субіндексу інноваційного оновлення (I_{in}) інвестиційного потенціалу національної економіки		
	Витрати на інновації, тис. грн.	Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості, %	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.
2016	23 229 500,0	18,9	49 762,000
2017	9 117 500,0	16,2	17 714,200
2018	25 027 931,8	16,4	39 121,407
2019	14 220 900,0	15,8	43 322,400
2020	23 329 625,0	8,5	59 508,978
2021	10 171 700,0	9,6	36 838,400
2022	14 042 718,1	10,5	47 588,518
2023	6 989 200,0	8,8	19 381,800
2024	26 963 166,0	16,2	191 732, 821
2025	15 101 600,0	17,6	187 567,000

*Джерело: складено автором на основі даних [141; 142;143;144;145; 146]

Таблиця 2.16 відображає нерівномірний характер динаміки витрат підприємств на інновації. Частка інноваційно активних підприємств у загальній їх кількості має спадну тенденцію, що свідчить про зниження рівня інноваційної активності бізнесу, а відповідно інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України. Обсяг реалізованої інноваційної продукції за останні два роки показав суттєвий приріст, однак слід зауважити, що наведені данні в абсолютному грошовому вимірі не враховують інфляційні процеси та підвищення цін у порівнянні з попередніми періодами.

Достовірності та правильності розрахунків необхідно здійснити стандартизацію значень наведених показників та приведення їх до єдиної системи вимірників.

Стандартизовані значення показників субіндексу інноваційного оновлення наведені в таблиці 2.17. Всі показники є стимуляторами, а тому до них застосовувалась формула 1.1., наведена в попередньому розділі.

Таблиця 2.17

**Стандартизовані значення показників субіндексу
інноваційного оновлення ***

Роки	Стандартизовані значення показників субіндексу інноваційного оновлення (I_{in}) інвестиційного потенціалу національної економіки		
	Витрати на інновації	Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості	Обсяг реалізованої інноваційної продукції
2016	0,8131	1,0000	0,1842
2017	0,1066	0,7404	0,0000
2018	0,9031	0,7596	0,1230
2019	0,3621	0,7019	0,1472
2020	0,8181	0,0000	0,2402
2021	0,1593	0,1058	0,1099
2022	0,3531	0,1923	0,1717
2023	0,0000	0,0288	0,0096
2024	1,0000	0,7404	1,0000
2025	0,4061	0,8750	0,9761

*Джерело: розраховано автором

За даними таблиці 2.17 найбільше значення обсягу витрат на інновації припадає на 2024 рік, що свідчить про початок відновлення інноваційно-інвестиційних процесів в країні. Найбільша частка інноваційно активних підприємств зафіксована у 2016 році, а критично низьке значення цього показника відповідає 2020 року, що пояснюється спадом економічних процесів у зв'язку з карантинними обмеженнями, обумовленими всесвітньою пандемією. Показник обсягу реалізованої інноваційної продукції з найбільшим значенням відповідає періоду 2024 року, що може свідчити про високий рівень ефективності інноваційних рішень цього року.

Наступним кроком є визначення вагових коефіцієнтів кожного показника. В таблиці 2.18 відображено матрицю попарних порівнянь. Пріоритети розподілені, виходячи з важливості для оцінки інвестиційного потенціалу реальної результативності та здатності підприємств фінансувати впровадження інновацій.

А тому обсяг реалізованої інноваційної продукції має найвищий пріоритет, частка інноваційно активних підприємств відповідає

середньому рівню пріоритетності, витрати на інновації мають найнижчий пріоритет.

Таблиця 2.18

**Матриця попарних порівнянь для визначення вагових коефіцієнтів
показників субіндексу інноваційного оновлення ***

Показники	Витрати на інновації	Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості	Обсяг реалізованої інноваційної продукції
Витрати на інновації	1	3	5
Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості	1/3	1	3
Обсяг реалізованої інноваційної продукції	1/5	1/3	1
Сума стовпця (Si)	1,5333	4,3333	9,0000

*Джерело: розраховано автором

Для визначення вагових коефіцієнтів необхідно обчислити середнє геометричне за відповідними рядками матриці та унормувати отримані значення.

Знаходимо добуток за рядками матриці (P_i):

$$P_{bi} = 1 \times 3 \times 5 = 15;$$

$$P_{chiai} = 0,3333 \times 1 \times 3 = 0,9999;$$

$$P_{piii} = 0,2 \times 0,3333 \times 1 = 0,0666$$

Вилучення кореня n-го ступеня ($n=3$):

$$V_{bi} = \sqrt[3]{15} = 2,4662;$$

$$V_{chiai} = \sqrt[3]{0,9999} = 1,0000;$$

$$V_{piii} = \sqrt[3]{0,0666} = 0,4054;$$

$$S = 2,4662 + 1,0000 + 0,4054 = 3,8716$$

Проводимо нормування отриманих вагових коефіцієнтів:

$$W_{bi}=2,4662/3,8716=0,6370;$$

$$W_{чiап}=1,0000/3,8716=0,2583;$$

$$W_{пп}=0,4054/3,8716=0,1047$$

Перевіримо правильність визначення вагових коефіцієнтів:

$$0,6370+0,2583+0,1047=1,0000$$

Розрахуємо власне число матриці (λ_{max}):

$$\lambda_{max}=(1,5333 \times 0,6370)+(4,3333 \times 0,2583)+(9,0000 \times 0,1047)=3,0381$$

Значення $\lambda_{max} = 3,0381$ є дуже близьким значенням до ідеалу, а це свідчить про високу логічність викладених суджень під час порівняння показників.

Визначимо індекс узгодженості:

$$I_y=(\lambda_{max} - n)/(n - 1)=(3,0381-3)/(3-1)=0,01905$$

Відношення узгодженості (B_y) визначається:

$$B_y=0,01905/0,58=0,033 \text{ (або 3,3\%)}$$

Враховуючи, що $3,3\% < 10\%$, то визначені вагові коефіцієнти можна вважати коректними.

Наступним кроком є розрахунок субіндексу інноваційного оновлення економіки України. Результати обчислень субіндексу інноваційного оновлення за період 2016-2025 наведено в таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

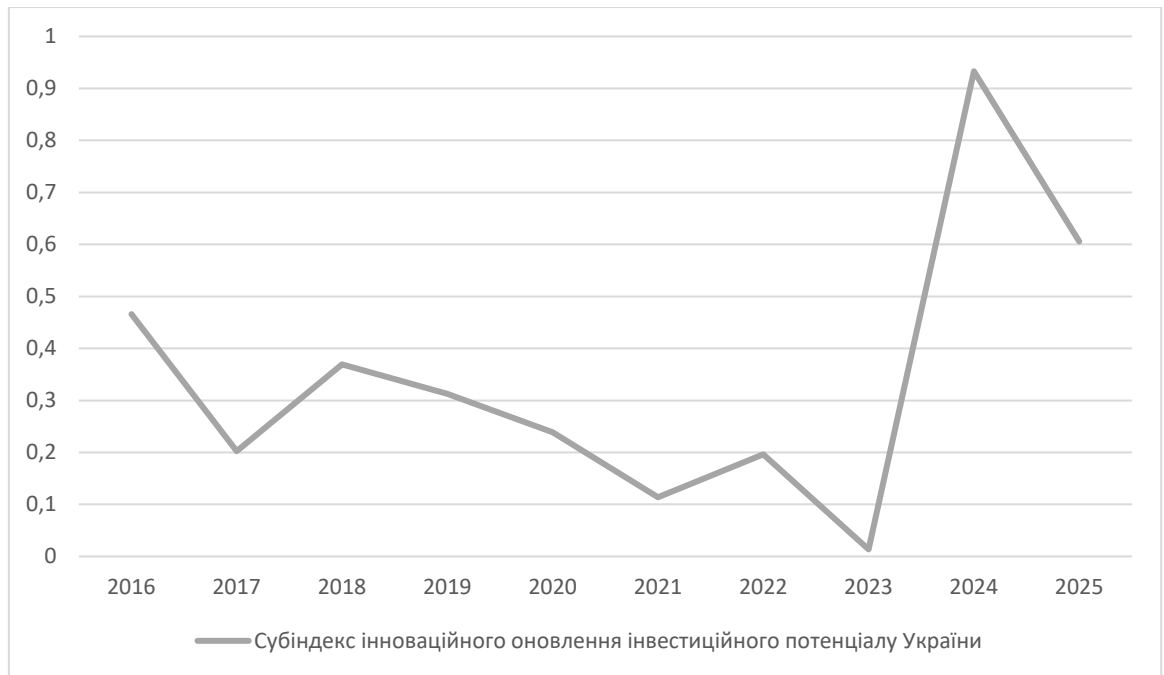
**Результати обчислення субіндексу інноваційного оновлення
економіки України за період 2016-2025 рр.***

Роки	Стандартизовані значення показників субіндексу інноваційного оновлення (I_{in}), помножені на ваговий коефіцієнт (w_i)			Субіндекс інноваційного оновлення (I_{in})
	Витрати на інновації	Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості	Обсяг реалізованої інноваційної продукції	
2016	0,0854	0,2580	0,1173	0,4607
2017	0,0112	0,1910	0,0000	0,2022
2018	0,0948	0,1960	0,0783	0,3691
2019	0,0380	0,1811	0,0938	0,3129
2020	0,0859	0,0000	0,1530	0,2389
2021	0,0167	0,0273	0,0700	0,1140
2022	0,0371	0,0496	0,1094	0,1961
2023	0,0000	0,0074	0,0061	0,0135
2024	0,1050	0,1910	0,6370	0,9330
2025	0,0426	0,2258	0,6218	0,8902

*Джерело: розраховано автором

За результатами в таблиці 2.19 найвищий рівень інноваційної активності був зафіксований у 2024 р. (субіндекс дорівнював 0,9330), оскільки витрати на інновації в цей період склали 26 963 166,0 тис. грн., частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості складала 16,2%, однак це не було максимальне значення цього показника за аналізований період. Обсяг реалізованої інноваційної продукції у 2024 році теж був максимальним показником за вказаний період часу і склав 191 732, 821 млн. грн. Слід зазначити, що у 2025 році відзначається певний спад інноваційної діяльності, що неминуче відобразиться на інвестиційній активності.

За результатами визначення субіндексу інноваційного оновлення побудуємо лінію тренду за досліджуваний період (рис. 2.15).

Рис.2.15. Лінія тренду значень субіндексу інноваційного оновлення інвестиційного потенціалу України за період 2016-2025 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

На рисунку 2.15 яскраво відображено сильний спад інноваційно-інвестиційної активності у 2023 році, а також підйом 2024 року. Непослідовність динаміки субіндексу інноваційного оновлення інвестиційного потенціалу свідчить про недостатній на сьогодні рівень інноваційного розвитку в країні в цілому, а також недостатній обсяг фінансування зазначеної сфери. Даний субіндекс характеризує якість інвестиційного потенціалу та виражає перспективу розвитку національної економіки. Перспектива є видимою за останні два роки, що свідчить про підйом після кризи повномасштабної війни. Інноваційність є вагомим рушійним фактором нарощення інвестиційного потенціалу, як за рахунок зовнішніх джерел інвестиційних впливів в інноваційні проекти, так і внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Подальшим кроком є розрахунок узагальненого інтегрального показника інвестиційного потенціалу національної економіки.

Щоб здійснити розрахунок інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економіки України необхідно визначити вагові коефіцієнти відповідних субіндексів. Зважаючи на досліджуваний період (2016-2025 рр.),

доцільно визначити ступінь впливу цих індикаторів на загальну стійкість національної економіки щодо кризових впливів, оскільки згаданий часовий проміжок охоплює наслідки початку вторгнення росії та перші окупаційні дії в східних областях та Автономній Республіці Крим, економічну кризу, викликану карантинними обмеженнями через всесвітню пандемію COVID-19, та сучасний етап повномасштабної війни в Україні, що несе щоденні виклики для економіки нашої країни.

Відповідно до матриці попарних порівнянь субіндексів за методом Сааті (таблиця 2.20), субіндекс фінансової спроможності має найбільший ваговий коефіцієнт, адже фінансові ресурси є першоосновою інвестиційної діяльності; субіндекс ресурсного забезпечення має другий за значенням ваговий коефіцієнт; субіндекс інвестиційної активності матиме середній пріоритет серед вагових коефіцієнтів, а субіндекс інноваційного оновлення відповідно найменший ваговий коефіцієнт, як довгостроковий фактор.

Таблиця 2.20

Матриця попарних порівнянь для визначення вагових коефіцієнтів субіндексів інтегрального індексу інвестиційного потенціалу *

Субіндекси	Субіндекс фінансової спроможності (If)	Субіндекс ресурсного забезпечення (Ir)	Субіндекс інвестиційної активності (Iia)	Субіндекс інноваційного оновлення (Iin)
Субіндекс фінансової спроможності (If)	1	2	3	5
Субіндекс ресурсного забезпечення (Ir)	1/2	1	2	4
Субіндекс інвестиційної активності (Iia)	1/3	1/2	1	3
Субіндекс інноваційного оновлення (Iin)	1/5	1/4	1/3	1
Сума стовпця (Si)	2,0333	3,75	6,3333	13

*Джерело: розраховано автором

Обчислимо середнє геометричне за відповідними рядками матриці та унормувати отримані значення.

Знаходимо добуток за рядками матриці (P_i):

$$P_{if} = 1 \times 2 \times 3 \times 5 = 30;$$

$$P_{ir} = 0,5 \times 1 \times 2 \times 4 = 4;$$

$$P_{ia} = 0,3333 \times 0,5 \times 1 \times 3 = 0,49995;$$

$$P_{in} = 0,2 \times 0,25 \times 0,3333 \times 1 = 0,0167$$

Вилучення кореня n-го ступеня ($n=4$):

$$V_{if} = \sqrt[4]{30} = 2,3403;$$

$$V_{ir} = \sqrt[4]{4} = 1,4142;$$

$$V_{ia} = \sqrt[4]{0,49995} = 0,8409;$$

$$V_{in} = \sqrt[4]{0,0167} = 0,3593;$$

$$S = 2,3403 + 1,4142 + 0,8409 + 0,3593 = 4,9547$$

Проводимо нормування отриманих вагових коефіцієнтів:

$$W_{if} = 2,3403 / 4,9547 = 0,472;$$

$$W_{ir} = 1,4142 / 4,9547 = 0,285;$$

$$W_{ia} = 0,8409 / 4,9547 = 0,170;$$

$$W_{in} = 0,3593 / 4,9547 = 0,073$$

Перевіримо правильність визначення вагових коефіцієнтів:

$$0,472 + 0,285 + 0,170 + 0,073 = 1,000$$

Розрахуємо власне число матриці ($\lambda_{\max}$):

$$\lambda_{\max} = (2,0333 \times 0,472) + (3,75 \times 0,285) + (6,3333 \times 0,170) + (13 \times 0,073) = 4,0542$$

Значення $\lambda_{\max} = 4,0542$ є дуже близьким значенням до ідеалу, а це свідчить про високу логічність викладених суджень під час порівняння показників.

Визначимо індекс узгодженості:

$$I_y = (\lambda_{\max} - n) / (n - 1) = (4,0542 - 4) / (4 - 1) = 0,0181$$

Відношення узгодженості (B_y) визначається:

$$B_y = 0,0181 / 0,9 = 0,02 \text{ (або 2\%)}$$

Оскільки $2\% < 10\%$, то визначені вагові коефіцієнти можна вважати вірними.

Наступним кроком є розрахунок інтегрального індексу інвестиційного потенціалу України, використовуючи формулу зваженої середньої геометричної згідно методики, наведеної у попередньому розділі:

$$I_{ip} = I_r^{0,285} \cdot I_f^{0,472} \cdot I_{ia}^{0,170} \cdot I_{in}^{0,073}$$

Результати обчислень інтегрального індексу інвестиційного потенціалу України за період 2016-2025 представлено в таблиці 2.21.

Таблиця 2.21

Результати обчислення інтегрального індексу інвестиційного потенціалу України за період 2016-2025 рр.*

Роки	Стандартизовані значення субіндексів				Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу національної економіки (I_{ip})
	Субіндекс фінансової спроможності (I_f)	Субіндекс ресурсного забезпечення (I_r)	Субіндекс інвестиційної активності (I_{ia})	Субіндекс інноваційного оновлення (I_{in})	
1	2	3	4	5	6
2016	0,3532	0,1220	0,5096	0,4607	0,281
2017	0,4694	0,2014	0,5605	0,2022	0,344
2018	0,5366	0,2738	0,6934	0,3691	0,438

Продовження таблиці 2.21

1	2	3	4	5	6
2019	0,7152	0,3290	0,8393	0,3129	0,535
2020	0,3272	0,3667	0,0912	0,2389	0,263
2021	0,9872	0,5200	0,9408	0,1140	0,683
2022	0,0000	0,4629	0,2035	0,1961	0,000
2023	0,5916	0,4370	0,6587	0,0135	0,387
2024	0,6688	0,5224	0,6701	0,9330	0,629
2025	0,6684	0,8780	0,6054	0,8902	0,724

*Джерело: розраховано автором

Для формування висновків за здійсненими аналітичними розрахунками необхідно використати шкала трактування значень інтегрального індексу інвестиційного потенціалу національної економіки, що була запропонована нами попередньо.

Детальна шкала трактування значень інтегрального індексу інвестиційного потенціалу національної економіки представлена в таблиці 2.22.

Таблиця 2.22

Шкала інтерпретації інтегрального індексу інвестиційного потенціалу національної економіки*

Інтервал значень інтегрального індексу інвестиційного потенціалу (I_{ip})	Стан потенціалу	Значення та вплив показників
1	2	3
0,81-1,0	Високо динамічний	Інвестиційний потенціал сформований, реалізується та має тенденцію до розвитку. Чинники-стимулятори демонструють позитивну тенденцію зростання. Ознакою є висока внутрішня капіталізація та інвестиційна привабливість національної економіки. Всі складові інвестиційного потенціалу знаходяться у збалансованій взаємодії. Таким чином, інвестиційний потенціал національної економіки демонструє здатність до розширеного відтворення.

Продовження таблиці 2.22

1	2	3
0,61-0,80	Стабільно стійкий	Потенціал сформований та демонструє стабільну динаміку. Внутрішня компонента забезпечує стабільне зростання, проте існують незадіяні резерви, які потребують удосконалення інвестиційної політики. Кризові ознаки або значні диспропорції відсутні. Інвестиційна система здатна до розширеного відтворення.
0,41-0,60	Обмежено-інертний	Нерівномірність та несбалансованість окремих складових інвестиційного потенціалу. Інвестиційна система вразлива до ризиків та кризових проявів, що потребує удосконалення державного управління з позиції стимулювання інвестиційної активності. Наявні резерви зростання інвестиційного потенціалу. Присутні внутрішні бар'єри реалізації наявних ресурсів.
0,21-0,40	Виснажено-кризовий	Інвестиційний потенціал має ознаки кризового стану, що вимагає невідкладних дій. Стрімке падіння значень показників, що мають високий ваговий коефіцієнт. Скорочується здатність до самофінансування інвестиційних потреб. Послаблення взаємозв'язків між компонентами інвестиційного потенціалу. Внутрішні резерви мають надзвичайно низький рівень.
0,00-0,20	Регресивно-деструктивний	Інвестиційний потенціал не має здатності до самовідтворення та розвитку, внутрішні ресурси та джерела формування інвестиційного потенціалу виснажені. Повна деградація всіх чинників. Втрата ресурсної та інноваційної складових інвестиційного потенціалу. Здатність до інвестиційної діяльності відсутня без зовнішнього фінансування національної економіки.

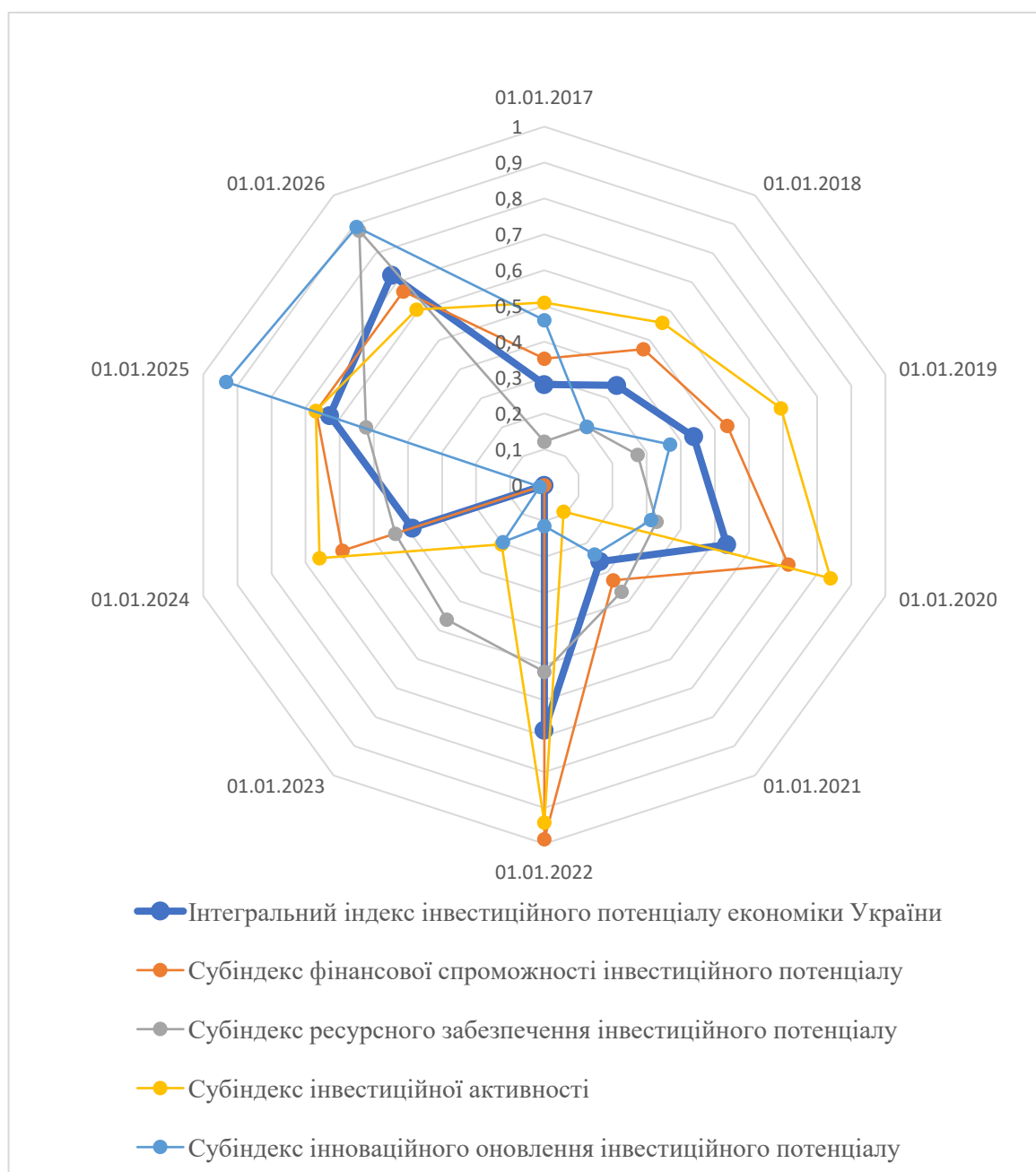
*Джерело: складено автором

Відповідно до наведеної шкали інтерпретації слід зауважити, що, не зважаючи на значення субіндексу ресурсного забезпечення на рівні 0,4629, нульове значення субіндексу фінансового забезпечення призвело до зведення до нуля інтегрального показника інвестиційного ресурсу. Це свідчить про чутливість запропонованої математичної моделі до реальних кризових проявів в національній економіці.

Перехід від виснажено-кризового стану інвестиційного потенціалу до стабільно стійкого спостерігається протягом 2023-2025 років, що говорить про

поступове післякризове відновлення національної економіки в цілому та інвестиційного потенціалу зокрема. При цьому слід зазначити, що такий результат спричинений зростанням субіндексів ресурсного забезпечення та інноваційного оновлення.

Графічної візуалізації результатів визначення інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економіки України представлено на рисунку 2.16.

Рис.2.16. Результати визначення інтегрального індексу інвестиційного потенціалу України за період 2016-2025 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Відповідно до отриманих значень інтегрального індексу інвестиційного потенціалу національної економіки доцільно виокремити декілька періодів, що характеризуються різними станами даного показника в Україні. Так, з 2016 по 2019 роки можна охарактеризувати, як період інерційного розвитку, коли відбувалось поступове зростання інтегрального індексу інвестиційного потенціалу з 0,281 до 0,535, що відображає підйом від глибокої кризи 2014-2015 років до обмежено інертного стану у 2019 році. Ключовим чинником зростання став субіндекс інвестиційної активності, значення якого досягло рівня 0,8393 шляхом стабілізації обсягів капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій. Про суттєві демографічні виклики та низьку ресурсну базу того періоду свідчить значення субіндексу ресурсного забезпечення на рівні 0,122-0,329.

Окремо слід проаналізувати 2020 рік, оскільки в цей період економічна криза, а отже і спад інвестиційної активності, були зумовлені карантинними обмеженнями через пандемію COVID-2019. Цей рік характеризується падінням інтегрального показника інвестиційного потенціалу до рівня 0,263, що відповідно до шкали інтерпретації є ознакою скорочення здатності до самофінансування інвестиційних потреб, послаблення взаємозв'язків між компонентами інвестиційного потенціалу, низький рівень внутрішніх резервів. Це є також ознакою відтоку іноземних інвестицій та призупинення діючих інвестиційних проєктів, про що свідчить зниження субіндексу інвестиційної активності до 0,0912. Проте подальше падіння стримав субіндекс ресурсного забезпечення інвестиційного потенціалу, що виріс до 0,3667.

У 2021 році спостерігалось максимальна реалізація та зростання інвестиційного потенціалу національної економіки ($I_{ip}=0,683$), що було спричинене високими фінансовими результатами діяльності суб'єктів господарювання ($I_f=0,9872$) і активного залучення капіталу.

У 2022 році інтегральний індекс інвестиційного потенціалу має значення нуль, що є наслідком критичного стану національної економіки через повномасштабне вторгнення росії. Саме від'ємне значення показника

фінансового результату підприємств до оподаткування спричинило нульовий результат інтегрального індексу, що підтверджує вплив фінансової стабільності в більшій мірі на стан інвестиційного потенціалу, ніж ресурсне забезпечення чи інноваційне оновлення.

Період 2023-2025 рр. можна визначити як етап антикризової адаптації та початку поступового відновлення. Зростання інтегрального індексу інвестиційного потенціалу до значення 0,724, що класифікується як ознака стабільно стійкого стану, є наслідком синергії зростання субіндексу ресурсного забезпечення (0,8780) та різкого підвищення субіндексу інноваційного оновлення (0,8902). Це пояснюється переорієнтацією української економіки в бік високотехнологічних оборонних та відновлювальних рішень.

Таким чином, слід зробити висновок, що в умовах антикризового управління національною економікою критичне падіння фінансової складової може бути частково компенсоване активізацією інноваційної активності та ефективним управлінням інвестиційними ресурсами, що сприяє поступовому виходу з кризового стану при наявності безпекових викликів. А тому доцільно в наступному параграфі детально проаналізувати наявні джерела та можливі резерви нарощення інвестиційного потенціалу.

2.3. Джерела нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою

Проведені в попередньому параграфі аналіз та оцінка сучасного стану інвестиційного потенціалу економіки України дають підстави констатувати початок етапу відновлення інвестиційної активності та нарощення інвестиційної спроможності в нашій країні. Однак слід зазначити, що в умовах ведення війни, що передбачає великі витрати держави на забезпечення обороноздатності, внутрішні інвестиційні ресурси є виснаженими та обмеженими, а тому для подальшого нарощення інвестиційного потенціалу та підтримки позитивної

динаміки його розвитку необхідним є пошук альтернативних джерел фінансування, а також ідентифікація прихованих резервів інвестиційних ресурсів. Для цього доцільно проаналізувати динаміку та структуру існуючих джерел формування і нарощення інвестиційного потенціалу вітчизняної економічної системи.

Серед основних джерел формування та зростання інвестиційного потенціалу в Україні слід виокремити ресурси державного бюджету, місцевих бюджетів, кошти підприємств та організацій, заощадження населення, іноземні інвестиції [72].

Згідно даних Державної служби статистики України до джерел фінансування капітальних інвестицій в Україні належать:

- кошти державного бюджету;
- кошти місцевих бюджетів;
- власні кошти підприємств та організацій;
- кредити банків та інших позик;
- кошти іноземних інвесторів;
- кошти населення на будівництво житла;
- інші джерела фінансування [147].

Структура джерел фінансування капітальних інвестицій в Україні за період 2016-2025 роки представлена в таблиці 2.23.

Наведені дані свідчать про певну усталену структуру джерел фінансування капітальних інвестицій, що не зазнала особливих змін протягом десяти останніх років. Найбільшу частку цих джерел формують власні кошти підприємств та організацій, що складає від 69,4% (у 2016 році) до 73,7% (у 2025 році). Такий високий рівень залежності від внутрішніх ресурсів, як показала практика, формує певну вразливість національної економіки, тому що в період кризи і, як наслідок, падіння фінансових результатів суб'єктів господарювання та доходів населення інші джерела неспроможні забезпечити попит на інвестиційні ресурси, а отже, інвестиційний потенціал національної економіки зазнає суттєвого скорочення.

Таблиця 2.23

Структура джерел фінансування капітальних інвестицій в Україні за період 2016-2025 рр.*

Показники		Роки									
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025**
Усього	млн. грн.	326163,7	412812,7	526341,8	584448,6	419836,7	528802,0	279597,8	395450,0	534417,1	280180,1
	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
у т.ч. за рахунок											
- коштів державного бюджету	млн. грн.	7468,9	14324,6	21036,7	29536,7	36512,5	48545,5	26374,0	38994,6	58178,3	15070,5
	%	2,3	3,5	4,0	5,0	8,7	9,2	9,4	9,9	10,9	5,4
- коштів місцевих бюджетів	млн. грн.	23225,1	38175,9	45743,1	56047,5	43558,3	44207,8	12766,5	28554,2	30666,2	10642,5
	%	7,1	9,2	8,7	9,6	10,4	8,4	4,6	7,2	5,7	3,8
- власних коштів підприємств та організацій	млн. грн.	226398,9	288644,2	375309,1	397771,5	279330,4	362693,0	203427,6	285674,9	379613,4	206443,3
	%	69,4	69,9	71,3	68,1	66,5	68,6	72,8	72,2	71,0	73,7
- кредитів банків та інших позик	млн. грн.	23249,5	21826,9	35299,8	40983,1	27894,5	26654,1	11822,1	11649,1	20473,9	13459,7
	%	7,1	5,3	6,7	7,0	6,7	5,0	4,2	2,9	3,8	4,8
- коштів іноземних інвесторів	млн. грн.	9416,7	5667,1	1540,2	3541,4	1729,2	779,0	92,2	290,3	240,8	633,9
	%	2,9	1,4	0,3	0,6	0,4	0,1	0,03	0,1	0,1	0,2
- коштів населення на будівництво житла	млн. грн.	29117,9	32288,1	33838,9	32666,4	20590,9	28576,2	17913,9	21788,8	32666,6	16635,3
	%	8,9	7,8	6,4	5,6	4,9	5,4	6,4	5,5	6,1	5,9
- інших джерел фінансування	млн. грн.	7286,7	11885,9	13574	23902	10220,9	17346,4	7201,5	8498,1	12578,0	17294,9
	%	2,3	2,9	2,6	4,1	2,4	3,3	2,6	2,1	2,4	6,2

*Джерело: складено автором на основі даних [147]

**Дані станом на січень-червень 2025 р.

Спостерігається скорочення частки коштів місцевих бюджетів у формуванні капітальних інвестицій: якщо у 2016 році цей показник складав 7,1%, то у 2024 році – 5,7%, а у першому півріччі 2025 року – 3,8%. Частка банківських кредитів та інших позикових коштів у фінансуванні капітальних інвестицій скоротилась майже вдвічі протягом досліджуваного періоду – з 7,1% у 2016 році до 4,8% у 2025 році.

Суттєвим резервом нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, на нашу думку, є кошти іноземних інвесторів. Саме іноземні інвестиції можуть стати ключовим джерелом інвестиційного потенціалу української економіки в період сучасної війни та післявоєнного відновлення країни. Протягом останніх десяти років частка іноземних інвестицій у фінансуванні капітальних інвестицій скоротилась з 2,9% до 0,2 %. Такий низький рівень залученості іноземних інвесторів свідчить про зниження рівня інвестиційної привабливості національної економіки за останнє десятиліття, особливо з початком повномасштабного вторгнення. Високі інвестиційні ризики, інфляційні процеси, економічна невизначеність, зруйнована інфраструктура та паливно-енергетична криза складають ключові бар'єри щодо залучення іноземного капіталу [148].

Кошти населення на будівництво житла в абсолютному значенні обсягів зазнали несуттєвих змін, а у відносному значенні їх питома вага також скоротилась. Найбільше значення було у 2016 році – 8,9%, а найменше – 4,9% у 2020 році.

Частка коштів державного бюджету у фінансуванні капітальних інвестицій значно зростає: у 2016 році вона складала 2,3%, у 2020 році почала зростати з 8,7% і досягла максимального значення на рівні 10,9% у 2024 році. Це пов'язано з активною участю держави у капітальному будівництві, пов'язаному з відновленням знищеної та пошкодженої інфраструктури внаслідок бойових дій, запровадженні державної програми доступного кредитування житла «ЄОселя» [149], фінансуванні державної програми компенсації за пошкоджене або знищене через війну житло «Відновлення» [150] і т.д.

Акцентуючи увагу на потребі збільшення обсягів іноземних інвестицій в національну економіку, як джерела нарощення інвестиційного потенціалу, проаналізуємо більш детально структуру прямих іноземних інвестицій протягом досліджуваного періоду.

Структура прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності представлена в таблиці 2.24.

Проаналізувавши наведені в таблиці 2.24 дані, слід зауважити, що структура прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності зазнала суттєво помітних змін після 2022 року. Тому доцільно розділити аналізований період на два умовні часові проміжки: 2016-2021 рр. та 2022-2025 рр.

Протягом 2016-2021 років найбільшу частку прямих іноземних інвестицій складали вкладення у промисловість; оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; фінансову та страхову діяльність; операції з нерухомим майном; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; інформація та телекомунікації та будівництво.

Період 2022-2025 років відзначається зміною структури прямих іноземних інвестицій в бік зростання питомої ваги оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів; зменшення частки промисловості та будівництва, що викликано воєнними ризиками та вразливістю цих сфер щодо руйнувань. Також в загальній структурі іноземного інвестування зросли частки капіталовкладень в сферу інформації та телекомунікацій, а також в фінансову та страхову діяльність. Після призупинення на початку повномасштабного вторгнення відновились інвестиції в операції з нерухомим майном, а потреби відновлення збільшили питому вагу інвестицій в професійну, наукову та технічну діяльність.

Варто констатувати, що протягом всього аналізованого періоду частки прямих іноземних інвестицій за напрямками освіти, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, мистецтва, спорту, розваг та відпочинку залишаються критично низькими.

Таблиця 2.24

**Структура прямих іноземних інвестицій в Україну за видами економічної діяльності
за період 2016-2025 рр.***

(млн. дол. США)

Вид економічної діяльності	Роки									
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Усього	32 122,5	31 230,3	31 606,4	32 905,1	35 809,6	65 746,8	1 152,0	4 247,0	3 509,3	2 602,5
Сільське, лісове та рибне господарство	502,2	586,2	578,6	451,9	542,1	300,4	145,2	424,7	422,4	-220,9
Промисловість	9 893,6	9 667,6	10 543,7	10 823,4	11 595,9	28 731,4	482,7	1 308,1	630,9	525,3
Будівництво	1 104,1	1 043,3	919,5	983,5	1 036,4	1 170,0	139,4	339,8	-206,4	12,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5 247,4	5 106,5	4 957,8	5 480,2	5 662,5	10 190,8	187,8	1 868,68	923,4	479,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1 088,0	1 086,0	985,3	1 043,0	1 088,4	2 172,0	30,0	513,9	76,4	81,7
Тимчасове розміщення й організація харчування	332,6	330,0	343,3	355,5	349,5	343,0	34,6	127,41	100,2	48,0

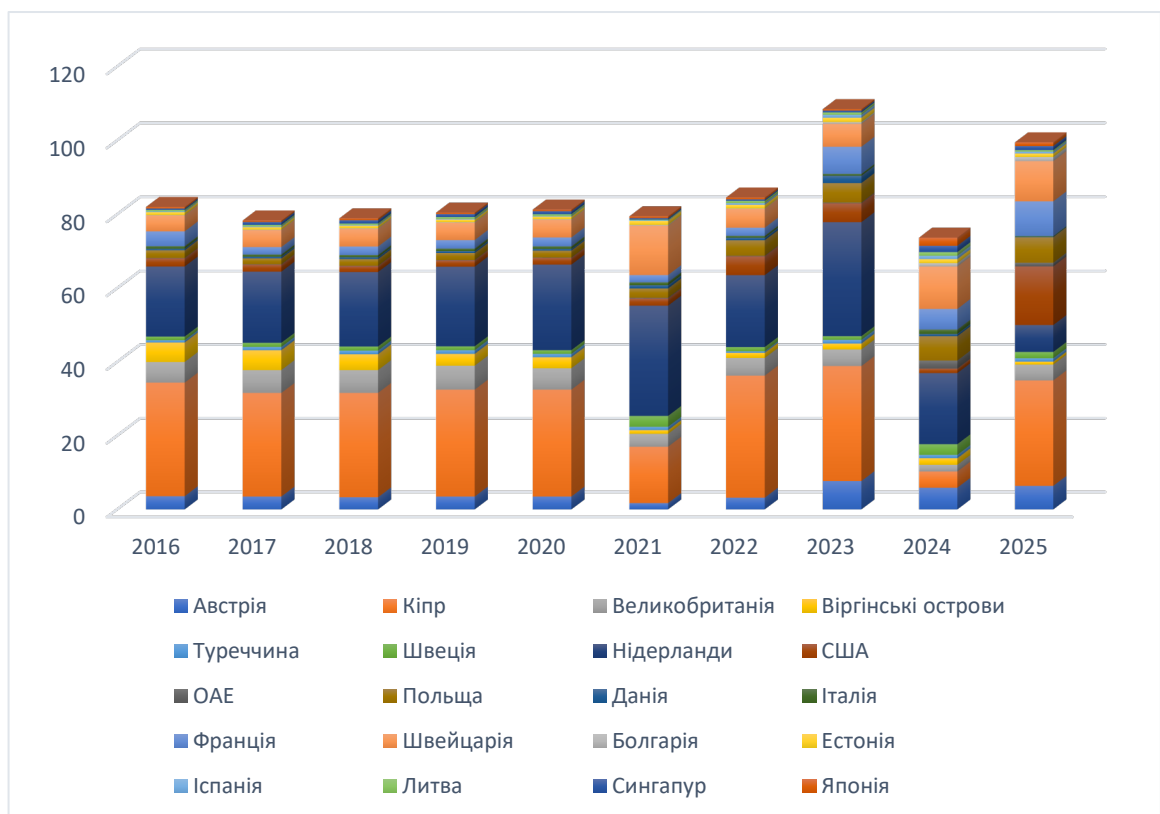
Продовження таблиці 2.24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Інформація та телекомунікації	2 089,4	2 075,7	2 100,1	2 201,1	2 939,6	2 910,0	47,2	976,81	215,5	487,8
Фінансова та страхова діяльність	4 350,1	3 627,4	3 526,3	3 641,1	4 557,6	5 785,7	93,3	1 571,4	774,3	820,0
Операції з нерухомим майном	3 882,1	3 764,4	3 796,3	4 258,2	4 495,7	5 031,0	40,3	148,7	254,4	346,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	2 222,6	2 253,5	2 131,1	2 096,9	2 223,0	1 810,0	46,1	200,29	250,0	19,8
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1 222,7	1 507,3	1 550,9	1 377,4	1 113,2	994,0	18,4	32,9	29,2	-23,4
Освіта	16,0	21,8	21,2	22,2	22,5	22,0	-1,3	-1,6	-1,8	-1,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	44,0	44,5	36,6	43,5	56,7	201,0	11,5	42,5	34,3	2,3
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	112,5	100,7	98,8	99,8	100,1	190,0	-10,1	-20,3	-38,8	-0,6

*Джерело: складено автором на основі даних [151-156]

Оскільки нами неодноразово наголошувалось на недостатності внутрішніх інвестиційних ресурсів у забезпеченні нарощення інвестиційного потенціалу економіки України, необхідним є аналіз структури інвестиційного ринку за країнами, що здійснюють капіталовкладення у вітчизняну економіку.

На рисунку 2.17 представлено структуру прямих іноземних інвестицій за країнами походження у період 2016-2025 роки.

Рис.2.17. Структура прямих іноземних інвестицій в Україну з країн світу за період 2016-2025 рр.*, %

*Джерело: побудовано автором на основі даних [151;152;156;157;158]

В структурі прямих іноземних інвестицій за країнами походження варто звернути увагу на наступні зміни: значне зростання інвестиційних надходжень з Австрії після 2022 року, скорочення капіталовкладень Кіпру спостерігається у 2021 та 2024 роках, однак у 2025 році ця країна знову стала одним з лідерів інвестиційної діяльності в Україні. Протягом останнього року значно скоротилась питома вага інвестицій з Нідерландів і водночас суттєво зросли інвестиції США на фоні значного скорочення інвестиційних надходжень з цієї

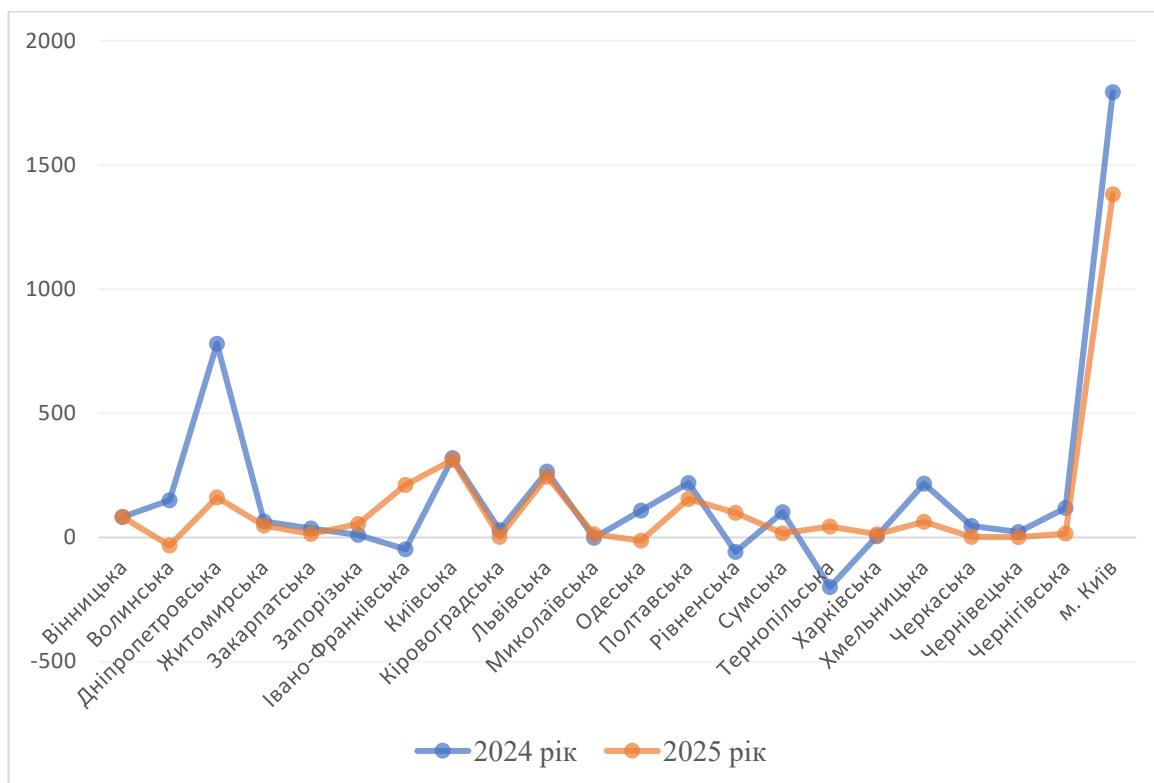
країни у 2024 році, що пояснюється припиненням фінансування більшості американських програм в Україні у зв'язку зі зміною політики уряду.

Слід зауважити що за період повномасштабної війни (2022-2025 рр.) відбулось зростання частки інвестицій від окремих європейських країн, зокрема, Польщі (у 2025 р – 6,9% проти 2,53% у 2021 році), Естонії (0,7% у 2020 році та 0,96% у 2025 році), Франції (9,4% у 2025 році, а у 2021 – 1,95%), Швейцарії (10,9% у 2025 році, коли у 2020 році – 4,8%). Це свідчить про розвиток інвестиційних взаємовідносин між нашою державою та згаданими країнами-членами ЄС, підвищення інвестиційної привабливості України навіть в умовах ведення війни, а також про просування нашої країни на шляху до євроінтеграції через економічну взаємодію.

Для виявлення рівномірності інвестиційного потенціалу національної економіки важливим виявлення наявності регіональних дисбалансів розподілу іноземних інвестицій між областями. Регіональний розріз спрямування іноземних інвестицій представлено на рисунку 2.18.

Дані щодо прямих інвестицій за 2022-2024 рр. були переглянуті за результатами відновлення обов'язкового подання статистичної звітності органам державної статистики під час дії воєнного стану (Закон України “Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни” від 03.03.2022 № 2115-IX зі змінами від 18.06.2025 №4505-IX) [159]. У зв'язку з чим для аналізу було обрано дані за останні звітні роки – 2024 та 2025.

Наведена діаграма демонструє ознаки регіональних диспропорцій в розподілі прямих іноземних інвестицій між областями. Так, найбільші суми інвестицій за останні два роки зосереджені в м. Києві – 1 792,9 млн. дол. США у 2024 році та 1 381,6 млн. дол. США у 2025 році. Київська область також отримувала значні капіталовкладення (320,5 млн. грн. та 311,9 млн. дол. США відповідно). Водночас Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Черкаська, Житомирська, Харківська області мають дуже низький рівень інвестиційних залучень в економіку.

Рис.2.18. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну у розрізі областей за період 2024-2025 рр.*, млн. дол. США

*Джерело: побудовано автором на основі даних [160]

Окрему увагу слід звернути на області, яких відбулося значне скорочення іноземних інвестицій протягом досліджуваного періоду. У Дніпропетровській області обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився від 779,6 млн. дол. США до 161,2 млн. дол. США, що майже в п'ять разів менше. Одеська область за рік отримала іноземних інвестицій на 121,2 млн. дол. США менше, що проявляється суттєвим дефіцитом інвестиційних ресурсів. Суттєво скоротився обсяг іноземних інвестицій в Хмельницькій області: з 217 млн. дол. США до 63,2 млн. дол. США, а також у Чернігівській області – зі 118,5 млн. дол. США до 16,2 млн. дол. США. Такі диспропорції є бар'єром в нарощенні інвестиційного потенціалу економіки України, а також свідчать про нерівномірність інвестиційної спроможності різних територій нашої країни. На сьогодні це, в першу чергу, пов'язано з географічним розташуванням областей, оскільки Харківська, Миколаївська, Чернігівська, Запорізька області є прикордонними до країни

агресора територіями, а також наближені до лінії фронту. Відповідно інвестиційні ризики таких областей є вищими, а враховуючи наслідки тимчасової окупації (замінування, пошкодження (знищення) інфраструктури, втрата традиційних ланцюгів збуту і постачання). Відповідно цим областям важче конкурувати за іноземний інвестиційний капітал у порівнянні з іншими областями. Цю особливість необхідно враховувати в процесі формування стратегії нарощення інвестиційного потенціалу України в сучасних реаліях та передбачити інструменти та механізми нівелювання зазначених перешкод для додаткової підтримки інвестиційної привабливості таких територій.

В контексті інвестиційних потреб та джерел фінансування повоєнного відновлення України слід зазначити, що відповідно до даних оцінювання, що було оприлюднено на початку 2026 року урядом спільно з Групою Світового банку, Європейською комісією та Організацією Об'єднаних Націй, потреба фінансування відбудови та відновлення нашої країни після війни становить близько 588 млрд. дол. США. П'ята оновлена спільна швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA5) передбачає визначення вартості завданої шкоди протягом періоду з 24 лютого 2022 р. по 31 грудня 2025 р. на рівні більшому, ніж 195 млрд. дол. США [161].

За результатами проведеного дослідження соціально-економічні втрати держави досягли значення 667 млрд. дол. США, що є відображенням вагомих негативних тенденцій щодо виробництва, ринку праці, платоспроможності населення та сфери послуг. Водночас безперервні масові руйнування та ускладнення відбудови критично необхідних систем унеможливають забезпечення соціального добробуту в Україні [162].

Серед галузей, що найбільше потребують відновлення транспорт, енергетичний комплекс, сектор житлової нерухомості, промисловість і торгівля, а також сільське господарство (рис. 2.19). В секторі енергетики зростання пошкоджень та руйнувань склало 21%, що включає об'єкти генерування, розподілу і передавання електроенергії, системи централізованого теплопостачання [163].

Рис.2.19. Структура потреб інвестицій на післявоєнне відновлення України станом на початок 2026 р.*

*Джерело: побудовано автором на основі даних [160]

На 24% збільшився обсяг фінансування відновлення транспортної сфери у зв'язку зі зростанням частоти атак на залізничний транспорт та порти України у 2025 році. Згідно з прогностичними оцінками у довгостроковому періоді капіталомісткість відновлення транспортної інфраструктури складатиме більше, ніж 96 млрд. дол. США.

Руйнування та пошкодження житла склало 14% станом на кінець 2025 року, зафіксована кількість постраждалих домогосподарств сягає більше 3 млн. [164].

Дослідження галузевих потреб відновлення відображають високий рівень потреб залучення інвестиційних ресурсів: відбудова енергетичної галузі передбачає витрати у розмірі 91 млрд. дол. США, будівництво об'єктів житлової нерухомості — 90 млрд. дол. США, відновлення промислового сектору — понад

63 млрд. дол. США, а сільське господарство потребує понад 55 млрд. дол. США. [162].

Окрему категорію витрат у програмі відновлення складає фінансове забезпечення на ліквідацію залишків руйнувань, а також управління вибухонебезпечними предметами, що складає близько 28 млрд. дол. США.

Критичний дефіцит ресурсів простежується у секторі теплозабезпечення, в якому рівень річної потреби у 1,6 млрд. дол. США складає менше 1%. Аналогічна тенденція обмеження фінансування характерна для транспортної галузі, енергетики та житлового будівництва, де забезпечено лише 33% від необхідного обсягу інвестицій [162].

П'ята оновлена спільна швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA5) наголошує на важливості приватних інвестицій і повоєнному відновленні України. Водночас документ містить твердження, що реалізація інвестиційного потенціалу приватного сектору можлива за умов реформування системи верховенства права в частині удосконалення бізнес-клімату, підвищення рівня конкуренції, доступності залучення інвестиційних ресурсів, ліквідація обмежень ринку трудових ресурсів, а також узгодження вимог до реалізації виробництва зі стандартами ЄС щодо збереження довкілля та цифрових рішень. Прогнозовано, що наступні десять років близько 40 % потреб відбудови буде фінансуватись шляхом залучення приватних інвестицій [163].

Формування необхідного обсягу фінансових ресурсів для ефективного відновлення передбачає комплексний підхід, що включає посилення і укріплення співпраці з міжнародними інституціями, забезпечення макрофінансової стабільності, а також впровадження прозорих механізмів управління діяльністю за активного залучення приватних інвестицій.

В межах реалізації пріоритетних завдань на 2026 рік уряд України спільно з міжнародними партнерами зосереджує зусилля на впровадженні програм підтримки та публічних інвестиційних проєктів. Наразі за період з лютого 2022 року на цілі відновлення було виділено більше 20 млрд. дол. США, що дало можливість провести масштабну відбудову житлової, енергетичної та освітньої

інфраструктури. Однак прогнозовані потреби на 2026 рік визначаються у розмірі 15,25 млрд. дол. США, а дефіцит необхідних ресурсів залишається на рівні близько 9,5 млрд дол. США [162;164].

В наведеній оцінці RDNA5 підкреслено намагання нашої країни у напрямку формування економічної системи, заснованої на засадах стійкості та інклюзивності, яка б забезпечила реалізацію післявоєнної відбудови та сталий економічний розвиток.

Важливого значення у відновлювальних процесах набуває євроінтеграційний вектор та реалізація структурних реформ, передбачених Ukraine Plan [165], а також програмами співпраці з МВФ та Світовим банком. Урядова стратегія «Ukraine Economy of the Future» (UEF) [166] визначає пріоритетами забезпечення макрофінансової стійкості, верховенство права, розвиток приватного підприємництва та відновлення інвестиційного потенціалу нашої країни. Поєднання цих ініціатив має на меті підвищення довіри інвесторів і партнерів, що є необхідною умовою для прискореної інтеграції до ЄС та забезпечення тривалого економічного зростання [167-168].

З метою нарощення інвестиційного потенціалу та забезпечення структурної трансформації економіки України необхідно активізувати консолідовану підтримку міжнародних партнерів [169]. Наведена оцінка потреб фінансування відбудови визначає не лише глибину деструктивних процесів, а й окреслює цільові орієнтири для інвестиційної діяльності. Навіть в умовах зростання фінансових потреб, реалізація масштабних програм відновлення вже сьогодні закладає інституційний фундамент для інтеграції країни в європейський економічний простір, в тому числі, з позиції підвищення інвестиційного іміджу нашої країни та розвитку інвестиційного потенціалу.

Висновки до розділу 2

У другому розділі дисертаційної роботи здійснено дослідження параметрів формування інвестиційного потенціалу України. За результатами проведеного дослідження доцільно зробити такі висновки:

1. Визначено, що через повномасштабне вторгнення росії у лютому 2022 року, значні руйнування, ведення бойових дій, тимчасову окупацію окремих територій, галопуючу інфляцію, втрату традиційних ринків збуту та пошкодження транспортно-логістичної інфраструктури обсяг ВВП впав до рівня 5191 млрд. грн. Інвестиційний потенціал швидкими темпами досяг виснаження. Внутрішні джерела інвестицій практично вичерпались, а залежність від зовнішнього фінансування стала очевидною. Період 2023-2025 рр. демонструє адаптацію національної економіки до військового стану не без зарубіжної фінансової допомоги, однак ВВП почав зростати, а інвестиційний потенціал вийшов з критичного стану.

2. З'ясовано, що скорочення чисельності населення знижує фінансову складову інвестиційного потенціалу, що пояснюється зменшенням кількості платників податків, а значить, і бюджетних надходжень. Це впливає на зростання державних витрат на соціальне забезпечення, які компенсуються за рахунок скорочення інших напрямів, зокрема інвестиційного. Зниження активного споживання та кадрового забезпечення стає причиною зменшення прибутковості бізнесу, як ключового джерела внутрішніх інвестицій. Таким чином, демографічний чинник в сучасних українських реаліях стає критичним обмеженням росту інвестиційного потенціалу, що пояснюється дисбалансом між наявними фінансовими ресурсами та спроможністю економічної системи до їх перетворення в інвестиції.

3. Обґрунтовано, що важливим макроекономічним показником, який також суттєво впливає на формування та зростання інвестиційного потенціалу є рівень безробіття в країні. Адже трудові ресурси є одним із ключових факторів, що становлять інтерес для інвесторів під час ухвалення рішення щодо капіталовкладень. В період з 2022 року спостерігається зниження кількості

zareєстрованих безробітних осіб в Україні: у 2023 році – 96,1 тис. осіб, що на 90.1 тис. осіб менше, ніж у 2022 році; у 2024 році – 94, 2 тис. осіб; у 2025 – 88, 3 тис. осіб. Слід зауважити, що такі статистичні дані, хоч і носять офіційний характер, проте їх об'єктивність є спірною, оскільки значна частина населення емігрувала у зв'язку з війною та відповідно не zareєстрована офіційно як безробітні, проте і не здійснює трудову діяльність в Україні, також окремі території є тимчасово окупованими, а тому інформацію про осіб, які там проживають наразі відсутня і не врахована офіційною статистикою. Також значна кількість осіб не реєструється як безробітні, зокрема, у зв'язку з мобілізаційними заходами в країні або працюють не офіційно, не сплачуючи при цьому податки.

4. Досліджено хвилеподібну динаміку змін інфляційних процесів в Україні протягом останніх десяти років. Період зниження індексу споживчих цін спостерігається протягом 2018-2020 років, коли рівень інфляції становив 109,8%, 104,1% та 105% відповідно. В подальшому (2021-2024 роки) наслідки впливу пандемії COVID-19 на стан економіки та початок повномасштабного вторгнення росії викликали інфляційне зростання більше, ніж на 16% за рік у 2022 році, та на майже 7% у 2024 році. Зростання інфляції перешкоджає трансформації заощаджень в інвестиційні ресурси через подорожчання ресурсів та скорочення реальних прибутків, то б то здатність до самофінансування внутрішніми ресурсами скорочується, що і відбулося в Україні у 2022 році. Зміна структури споживання через падіння реальної купівельної спроможності переходить в бік задоволення базових потреб, що призводить до зниження заощаджень та унеможливорює інвестиційну активність населення.

5. Доведено, що високий рівень інфляції формує стан економічної невизначеності. Оскільки в умовах нестабільності планування та прогнозування є вкрай ускладненими для інвесторів довгострокові інвестиційні проекти складають значні ризики, яких вони прагнуть уникнути, а тому віддають перевагу короткотерміновим фінансовим операціям, що знижує інвестиційну активність, а отже, скорочує потенціал інвестування в країні. Зростання індексу

споживчих цін призводить до підвищення відсоткових ставок, що збільшує вартість банківського кредитування. Це знижує рентабельність інвестицій, оскільки вартість капіталовкладень стає більшою за очікуваний прибуток від інвестицій.

6. Ідентифіковано, що відповідно до проаналізованих даних, за період повномасштабного вторгнення частка державного боргу досягла більше, ніж 100%, що є критичним з точки зору впливу на інвестиційний потенціал національної економіки. В таких умовах рівень прямих іноземних інвестицій знижується, а вартість зовнішніх запозичень для приватного сектору підвищується. Це становить суттєву перешкоду для розвитку інвестиційного потенціалу у зв'язку з дефіцитом зовнішнього фінансування.

7. Аналіз макроекономічних чинників формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки показав, що зниження переважної більшості факторів-стимуляторів обумовлено наслідками повномасштабної війни. Особливо сильно це відобразилось через демографічну кризу та зниження реальної заробітної плати. Одночасно ці процеси супроводжуються позитивною динамікою чинників-дестимуляторів: зростання індексу інфляції, безробіття, частки державного боргу в структурі ВВП, зниження позицій України в міжнародних рейтингах. Результати проведеного дослідження підсилюють тезу про те, що Україні необхідно запровадження комплексної стратегії формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, яка б поєднувала регулятивну роль держави з ринковими механізмами та використанням особливостей розвитку української економічної системи.

8. За допомогою розробленої методики визначення стану інвестиційного потенціалу національної економіки було розраховано інтегральний індекс інвестиційного потенціалу України. Відповідно до отриманих значень інтегрального індексу інвестиційного потенціалу національної економіки доцільно виокремити декілька періодів, що характеризуються різними станами даного показника в Україні. Так, з 2016 по 2019 роки можна охарактеризувати,

як період інерційного розвитку, коли відбувалось поступове зростання інтегрального індексу інвестиційного потенціалу. У 2020 році економічна криза, а отже і спад інвестиційної активності, були зумовлені карантинними обмеженнями через пандемію COVID-2019. Цей рік характеризується падінням інтегрального показника інвестиційного потенціалу до рівня 0,263, що відповідно до шкали інтерпретації є ознакою скорочення здатності до самофінансування інвестиційних потреб, послаблення взаємозв'язків між компонентами інвестиційного потенціалу, низький рівень внутрішніх резервів. Це є також ознакою відтоку іноземних інвестицій та призупинення діючих інвестиційних проєктів. У 2021 році спостерігалось максимальна реалізація та зростання інвестиційного потенціалу національної економіки ($I_{ip} = 0,683$). У 2022 році інтегральний індекс інвестиційного потенціалу має значення нуль, що є наслідком критичного стану національної економіки через повномасштабне вторгнення росії. Період 2023-2025 рр. можна визначити як етап антикризової адаптації та початку поступового відновлення. Зростання інтегрального індексу інвестиційного потенціалу до значення 0,724, що класифікується як ознака стабільно стійкого стану, є наслідком синергії зростання субіндексу ресурсного забезпечення (0,8780) та різкого підвищення субіндексу інноваційного оновлення (0,8902). Це пояснюється переорієнтацією української економіки в бік високотехнологічних оборонних та відновлювальних рішень.

9. Обґрунтовано, що в умовах ведення війни, що передбачає великі витрати держави на забезпечення обороноздатності, внутрішні інвестиційні ресурси є виснаженими та обмеженими, а тому для подальшого нарощення інвестиційного потенціалу та підтримки позитивної динаміки його розвитку необхідним є пошук альтернативних джерел фінансування, а також ідентифікація прихованих резервів інвестиційних ресурсів. Для цього доцільно проаналізувати динаміку та структуру існуючих джерел формування і нарощення інвестиційного потенціалу вітчизняної економічної системи.

10. Визначено, що суттєвим резервом нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, на нашу думку, є кошти іноземних

інвесторів. Саме іноземні інвестиції можуть стати ключовим джерелом інвестиційного потенціалу української економіки в період сучасної війни та післявоєнного відновлення країни. Протягом останніх десяти років частка іноземних інвестицій у фінансування капітальних інвестицій скоротилась з 2,9% до 0,2 %. Такий низький рівень залученості іноземних інвесторів свідчить про зниження рівня інвестиційної привабливості національної економіки за останнє десятиліття, особливо з початком повномасштабного вторгнення. Високі інвестиційні ризики, інфляційні процеси, економічна невизначеність, зруйнована інфраструктура та паливно-енергетична криза складають ключові бар'єри щодо залучення іноземного капіталу.

12. Доведено, що з метою нарощення інвестиційного потенціалу та забезпечення структурної трансформації економіки Україні необхідно активізувати консолідовану підтримку міжнародних партнерів. Наведена оцінка потреб фінансування відбудови визначає не лише глибину деструктивних процесів, а й окреслює цільові орієнтири для інвестиційної діяльності. Навіть в умовах зростання фінансових потреб, реалізація масштабних програм відновлення вже сьогодні закладає інституційний фундамент для інтеграції країни в європейський економічний простір, в тому числі, з позиції підвищення інвестиційного іміджу нашої країни та розвитку інвестиційного потенціалу.

Результати досліджень 2 розділу опубліковано в наукових працях автора [107; 148; 167; 168; 169].

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ НАРОЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

3.1. Концептуальні основи підвищення рівня інвестиційного потенціалу як інструменту антикризового управління економікою

Зростання рівня інвестиційного потенціалу економіки України в контексті його значення для антикризового управління повинно забезпечуватись формуванням чітко визначеною концептуалізацією підходів до реалізації таких процесів.

Розвиток промислового сектору, відновлення вітчизняного агропромислового комплексу, впровадження інноваційних підходів та цифрових рішень на шляху до виходу з повоєнної економічної кризи можливі лише за умови ефективної реалізації інвестиційного потенціалу, що потребує постійного нарощення. Саме тому, на нашу думку, інвестиційний потенціал виступає драйвером антикризового управління як в сучасних реаліях, так і в післявоєнний період відновлення національної економіки. А тому актуалізується питання нарощення інвестиційного потенціалу через підвищення інвестиційної привабливості нашої країни, стимулювання інвестиційної активності та залучення приватних інвестицій, посилення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями для розширення можливостей акумулювання іноземних інвестиційних ресурсів, удосконалення нормативно-правового забезпечення в частині прозорості інвестиційних процесів, захисту інвесторів та страхування їх ризиків в умовах воєнного стану, запровадження електронного врядування в інвестиційній сфері (перенесення всіх дозвільних процедур цифровий режим).

Потреба в стабілізації стану національної економіки та підвищенні рівня інвестиційного потенціалу за умов економічної невизначеності потребує

перетворення державної інвестиційної політики в ефективний інструмент антикризового управління. Забезпечення інвестиційної спроможності та акумулювання капіталу відповідно до стратегічних напрямів відновлення повинні розглядатись не як вузькогалузеве завдання, а як спільний пріоритет усіх векторів економічної політики в межах антикризової стратегії держави.

Організаційно-правовий аспект забезпечення трансформації національної економіки має фокусуватися на реалізації стратегічних пріоритетів нарощування інвестиційного потенціалу, що передбачає:

- формування цілісної та взаємоузгодженої нормативно-правової системи, що стимулює розширене відтворення інвестиційних ресурсів;
- ідентифікацію та усунення правових неузгодженостей та бар'єрів, що служить стримуючим фактором щодо капіталізації національних активів;
- правове закріплення фінансової автономії суб'єктів місцевого самоврядування в частині залучення інвестицій та формування інвестиційного іміджу територіальних громад (створення інтерактивної інвестиційної мапи);
- гарантування високого рівня прозорості та надійності механізмів захисту прав інвесторів;
- формування розгалуженої інституційної системи стратегічного управління інвестиційним потенціалом національної економіки;
- функціонування спеціалізованих інституцій інвестиційного посередництва для територіальних громад та супроводу глобальних інвестиційних проєктів (агентств, як гарантів безпеки капіталу);
- впровадження інструментів державного стимулювання з метою інтенсифікації інвестиційних процесів на основі публічно-приватного партнерства;
- імплементацію сучасних інноваційних моделей організації взаємодії з інвесторами для підвищення економічної динаміки.

Варто акцентувати на необхідності трансформації ролі держави з пасивного регулятора на активного архітектора побудови екосистеми сприяння стабільному зростанню інвестиційного потенціалу.

Нормативно-правова основа інвестиційної діяльності є стратегічним важелем державного регулювання, що спрямований на формування сприятливих умов для залучення капіталу та підвищення інтенсивності використання інвестиційного ресурсу, що є необхідним для подолання кризових викликів в національній економіці.

В сучасних умовах високих безпекових ризиків необхідним є удосконалення правового забезпечення в контексті сприяння інвестиційній активності в країні. А тому з метою стимулювання нарощення інвестиційного потенціалу та адаптації до реалій воєнного і поствоєнного часу, законодавча сфера в Україні потребує наступних заходів:

1) гармонізація та консолідація в єдину нормативно-правову систему: перехід від окремих неузгоджених нормативних актів, що нерідко суперечать один одному, до єдиної системи, яка забезпечує прозорий механізм акумулювання інвестиційних ресурсів для критично важливих секторів економіки;

2) адаптація до ризиків: запровадження спеціальних правових режимів, що враховують специфіку воєнних ризиків у сфері інвестування та надають додаткові гарантії захисту активів, залучених у процеси відбудови (розширення дії умов Дія.City щодо спеціального податкового і правового режимів для промислових проєктів);

3) усунення інституційних бар'єрів: ліквідація суперечливих норм, що уповільнюють оборотність інвестиційного ресурсу та створюють штучні перешкоди для входу міжнародного капіталу (запровадження електронного врядування в інвестиційній сфері, що зменшить час, виключить корупційний фактор та знизить бюрократію);

4) стимулювання трансформаційних інвестицій: закріплення на законодавчому рівні преференцій для інвестиційних проєктів, що спрямовуються на інноваційне оновлення та технологічну модернізацію підприємств;

5) удосконалення корпоративного права, як основи державної політики залучення інвестицій через чітке врегулювання процедур банкрутства, гарантування виплат дивідендів та посилення контролю за діями керівництва компаній, адже невизначеність питань захисту прав міноритаріїв та персональної відповідальності управлінців за неефективний інвестиційний менеджмент стримує приплив капіталу, необхідного для стабілізації економічної ситуації в країні та подальшого відновлення [170].

Наведені дії перетворюють українське законодавство в інвестиційній сфері в активний інструмент консолідації вітчизняної економіки та сприяння припливу інвестиційного капіталу в умовах дефіциту внутрішнього ресурсозабезпечення.

У контексті нарощування інвестиційного потенціалу в частині іноземного інвестування стратегічно важливим для України постає питання інвестиційної безпеки, оскільки поточні геополітичні та макроекономічні виклики створюють високий рівень невизначеності для міжнародного капіталу, що стає перешкодою для акумулювання іноземних інвестицій. Відповідно до результатів дослідження у попередньому розділі, які свідчать про регресивну динаміку залучення прямих іноземних інвестицій протягом останніх років, постає необхідність у чіткій систематизації ключових параметрів захисту прав інвесторів як фундаментальної умови відновлення довіри до вітчизняної економіки. Для цього необхідними діями, на нашу думку, є:

- забезпечення оперативного та безперешкодного доступу до кредитних ресурсів для представників бізнесу, насамперед, через механізми спеціалізованих кредитів розвитку та спільних з міжнародними фінансовими інституціями фондів, чия діяльність спрямована на стимулювання економічної динаміки країн;

- приведення у відповідність вітчизняного законодавства до правових норм ЄС, а саме в частині захисту прав власності інвестора та корпоративного управління;

- зміна системи страхування від воєнних та політичних ризиків шляхом створення або залучення посередників (агентств), як гарантів безпеки капіталу за нестабільності зовнішньої кон'юнктури;

- ведення реєстру прав власності за допомогою блокчейн-технології, що забезпечить неможливість зміни даних, як гарантія безпеки інвесторів від рейдерства;

- формування та імплементація дієвого інструментарію громадського моніторингу найбільш релевантних інвестиційних ініціатив у галузях промисловості з метою забезпечення їх соціально-економічної ефективності;

- впровадження інвестиційно-податкового кредиту, що передбачає зменшення податку на прибуток підприємств відповідно до суми реальних інвестицій;

- зміна субсидіювання на фінансування спільної інфраструктури підприємств і держави (хаби, логістичні центри, індустриальні парки);

- надання державою гарантій на портфельні кредити;

- поступове впровадження репатріації прибутку для залучення іноземних інвесторів;

- нормативне врегулювання процедур злиття та поглинання суб'єктів господарювання з позиції залучення капіталу, що супроводжується ефективним державним контролем для недопущення монополізації стратегічних галузей національної економіки транснаціональними корпораціями та іноземними групами впливу;

- запровадження системного аудиту спеціальних режимів стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності з метою уточнення прикладних аспектів їх реалізації, а також формування адаптивної нормативної бази для регулювання майнових та рентних правовідносин за участю зарубіжних інвестиційних партнерів [10];

- законодавче закріплення механізмів реорганізації та консолідації корпоративних і пайових інвестиційних фондів через їх об'єднання, що створить

необхідне правове підґрунтя для формування галузевих кластерів та посилення інтеграційних процесів у бізнес-середовищі;

- впровадження системи диверсифікованих преференцій для стимулювання венчурного фінансування високотехнологічних стартапів на ранніх етапах розвитку, що має супроводжуватися наданням міжнародним інвесторам дієвих гарантій захисту їхніх інтелектуальних прав та об'єктів авторського права у межах інноваційних проєктів;

- всебічне сприяння з боку держави поширенню практики угод типу Reverse Takeover (зворотне поглинання), що дозволяє вітчизняним структурам здійснювати викуп іноземних активів, зареєстрованих у європейських юрисдикціях, з метою підвищення міжнародної конкурентоспроможності та капіталізації українського бізнесу [171].

Управління інвестиційним потенціалом в контексті антикризового управління національної економіки трактується нами як безперервний процес виконання функцій планування, мотивації, організації, моніторингу, контролю та прогностичного моделювання динаміки потенціалу, а також його результуючого впливу на подолання депресивних економічних станів. Ключова мета такої управлінської діяльності полягає у проектуванні та створенні параметрів інвестиційного середовища, що здатні активізувати інвестиційні цикли, орієнтовані на задоволення стратегічних потреб відновлення економічної системи України, заснованих на принципах довгострокової стійкості та інтенсивного розвитку.

Нарощування інвестиційного потенціалу як дієвого інструменту антикризового управління національною економікою повинно ґрунтуватися на таких засадах:

- актуалізації ціннісних орієнтирів особистості та соціуму щодо пріоритетності людського ресурсу, які необхідно імплементувати в діяльність бізнес-середовища;

- розбудові інноваційного та цифрового базису постіндустріального типу;

- формуванні нової парадигми відтворювального впливу на екосистему з боку всіх учасників суспільного виробництва;

- впровадженні інноваційного механізму державного управління соціально-економічними процесами та створенні ефективних драйверів, здатних сформувати суспільну мотивацію до виробничої активності, що гарантувало б стійкий розвиток без рецесійних явищ (наявне штучне розмежування державного та ринкового інструментаріїв регулювання інвестиційної сфери в теорії та практиці зумовлює колосальні втрати суспільних ресурсів, що гальмує прогрес і породжує такі деструктивні для сучасного устрою явища, як корупція, бюрократія та тіньовий сектор) виключно через ринкову самостійність, оскільки вона спрямована на вирішення фінансових завдань локальних бізнес-структур, а не соціуму в цілому. З огляду на специфіку кризового етапу в Україні та глобальні інвестиційні тренди, держава має цілеспрямовано конструювати умови для реалізації процесів простого та розширеного відтворення [172].

Відповідно до вище зазначеного нами було розроблено концептуальну модель управління інвестиційним потенціалом економіки України з метою його нарощення (рис. 3.1) на основі встановлення національних пріоритетів післякризового відновлення економіки.

Запропонована концептуальна модель ґрунтується на принципах управління нарощенням інвестиційного потенціалу національної економіки, що включають:

- принцип мінімізації трансакційних витрат інвестора, що забезпечує оптимальну структуру витрат суб'єктів інвестиційної діяльності, обумовлених ринковими механізмами;

- принцип рівних умов доступу до інвестиційних ресурсів, який надає однакові права доступу національних і закордонних інвесторів до інформації та можливостей реалізації інвестиційної діяльності;

- принцип ефективності, що наголошує на узгодженні управління нарощенням інвестиційного потенціалу із загальноприйнятими завданнями ефективності (оптимізація витрат, висока результативність). Даний принцип

базується інтегрованому оцінюванні кількісних та якісних параметрів впливу регуляторних чинників на показники макроекономічної динаміки. Його сутність полягає у встановленні прямих взаємозв'язків між суб'єктами державного управління різних рівнів для забезпечення високого рівня злагодженості дій та результатів реалізації інвестиційної політики шляхом гармонізації стратегічних цілей та оперативних заходів;

- принцип інноваційності, який передбачає застосування інноваційних підходів, сучасних методик та інформаційних технологій (діджиталізація, електронне урядування, штучний інтелект) при здійсненні державного управління формуванням та нарощенням інвестиційного потенціалу;

- принцип врахування стратегічних цілей, що формує стратегічні завдання та напрями економічного розвитку, а також побудову алгоритмів дій з їх досягнення;

- принцип гнучкості, який в умовах невизначеності інвестиційного середовища передбачає здатність швидко відповідати на кризові виклики через гнучкість та адаптивність управлінських інструментів та рішень;

- принцип диверсифікації використання інвестиційного потенціалу, що передбачає застосування стратегічних підходів до розподілу інвестиційних ресурсів за різними напрямками, галузями, регіонами та активами з метою зниження сукупного ризику та підвищення загальної стійкості національної економіки до внутрішніх і зовнішніх загроз [72];

- принцип превентивності, який покликаний спрямовувати вектор впливу державного управління не тільки в межах поточного стану інвестиційного потенціалу, а й з враховувати стратегічні перспективи щодо попередження ймовірних викликів або кризових явищ в майбутньому національної економіки;

- принцип інвестиційного мультиплікатора, що має бути використаний в межах надання підтримки тим інвестиційним проєктам, які приносять не тільки економічний, а і соціальний ефект довгострокового характеру.

Рис. 3.1. Концептуальна модель управління інвестиційним потенціалом економіки України *

*Джерело: розроблено автором

Модель управління інвестиційним потенціалом економіки України повинна обов'язково враховувати напрями удосконалення державного регулювання процесів формування і нарощення інвестиційного потенціалу, оскільки регулювання є функцією управління.

Інституційний напрям передбачає глибинні трансформаційні процеси в частині інституційного забезпечення, як самих інвестиційних процесів, так і державного регулювання їх реалізації. Даний напрям передбачає набір наступних заходів:

1. Узгодження українського законодавства з правовими нормами ЄС, а саме в частині захисту прав власності інвестора та корпоративного управління.

2. Зміна системи страхування від воєнних та політичних ризиків шляхом створення або залучення посередників (агентств), як гарантів безпеки капіталу за нестабільності зовнішньої кон'юнктури.

3. Створення інтерактивної інвестиційної мапи (в післявоєнний період), яка б включала інформацію геокадастру та данні про цільове призначення земельних ресурсів. Для всебічної поінформованості інвесторів щодо можливостей капіталовкладень на певній території та особливостей ведення локального бізнесу.

4. Ведення реєстру прав власності за допомогою блокчейн-технології, що забезпечить неможливість зміни даних, як гарантія безпеки інвесторів від рейдерства.

Блокчейн (Blockchain) являє собою сформований у відповідності до специфічних правил дискретний послідовний ланцюжок інформаційних блоків, копії яких розташовуються для зберігання на множині незалежних один від одного пристроїв. Перша поява цього терміну пов'язана з необхідністю опису архітектури розподіленої бази даних для мережі біткоїн. Однак на сьогодні блокчейн-технологія розглядається не тільки як інструмент криптографічних фінансових операцій, а як універсальний метод організації децентралізованих ланцюжків даних, придатний для будь-якої інформаційної структури. Велике значення у поширенні блокчейну мала компанія «EU Blockchain Observatory»,

що була партнерським проєктом Європейської комісії та блокчейн-стартапу «ConsenSys» [173].

Основною перевагою цієї технології є захист від несанкціонованого доступу та можливість оновлювання онлайн через властивість децентралізованої мережі на множині пристроїв. А тому така технологія є найбільш ефективною та безпечною для збереження, захисту та перевірки даних [174].

Використання блокчейну гарантує конфіденційність та захищеність персональних даних при повній прозорості й неупередженості процесів, що верифікуються через механізм колективного консенсусу та зберігаються у криптографічно зашифрованому вигляді в цифровому реєстрі. Подібний формат обумовлює відмову від класичної категорії довіри чи недовіри до транзакцій, оскільки функція надійності інтегрована безпосередньо в архітектуру самої системи [175].

Безперечно, впровадження такої парадигми суттєво трансформує систему ведення реєстру майнових прав, що є безпосереднім відображенням діяльності суб'єкта інвестиційних відносин. У зв'язку з цим, використання технології блокчейн для зниження ризиків іноземних інвесторів та одночасного підвищення інвестиційної привабливості національної економіки становить особливий науковий інтерес та є надзвичайно перспективним вектором досліджень і розробок.

Для України блокчейн-технології для ведення реєстрів майнових прав, а також інших загальнодержавних банків даних є досить реальним інструментом з огляду на функціонування в нашій країні Науково-дослідного центру економіко-правових рішень у сфері застосування технологій розподіленого реєстру (НДЦ блокчейн-рішень), що є незалежним дослідно-експертним центром, заснованим українськими науковцями з метою популяризації технології розподіленого реєстру та формування нового цифрового економічно-правового простору [176]. Оскільки одним із напрямів роботи НДЦ блокчейн-рішень є розроблення індивідуальних рішень для державних органів влади, то застосування результатів

досліджень і розробок цього центру у співпраці з урядом може дати ефективний цифровий продукт, який сприятиме підвищенню рівня інвестиційної безпеки і водночас формуванню позитивного інвестиційного іміджу України, незважаючи на воєнний стан.

5. Розширення дії умов «Дія Сіті» щодо спеціального податкового і правового режимів для промислових проєктів.

Функціонування правового режиму «Дія Сіті» спрямоване на інтенсифікацію цифрових трансформацій в Україні через формування преференцій для інноваційного підприємництва та ІТ-сектору. Ця ініціатива покликана забезпечити приплив інвестицій в технологічний сектор, модернізацію цифрової інфраструктури та утримання висококваліфікованого людського капіталу в межах національної економіки [177]. Однак на сьогодні особливі пільгові умови розповсюджуються виключно на діяльність у сфері комп'ютерного програмування, консультування з питань інформатизації, видання комп'ютерних ігор, освіти у галузі інформаційних технологій, оброблення даних, кібербезпеки тощо.

На нашу думку, це й перелік необхідно доповнити галузями промисловості. На надати спеціальний правовий режим промисловим підприємствам для реалізації інноваційних проєктів за спеціальних умов, а саме: ставка податку на дохід фізичних осіб на рівні 5%; розрахунок єдиного соціального внеску у розмірі 22% від мінімальної заробітної плати; ставка військового збору становить 5%; ставка податку на «виведений капітал» складає 9% або 18% податку на прибуток [178].

Такі спеціальні правові та фіскальні умови суттєво посилили б інвестиційну привабливість реального сектора економіки, особливо в умовах ведення війни та високих інвестиційних ризиків, адже для інвесторів правовий режим «Дія Сіті» передбачає нульову ставку оподаткування на дохід у вигляді дивідендів, які нараховані компанією-резидентом, за умови їх виплати не частіше 1 разу на 2 роки; податкова знижка на суму вартості придбаної частки в українському стартапі. Крім того, для залучення іноземних інвестицій

застосовуються максимально прозорі та зрозумілі процедури інвестування з елементами міжнародного права, які відомі потенційними інвесторам.

Фіскальний напрям являє собою систему заходів в податковій сфері, спрямованих на сприяння зростанню інвестиційної активності в Україні. Для цього, на нашу думку, необхідним є:

1. Впровадження інвестиційно-податкового кредиту, що передбачає зменшення податку на прибуток підприємств відповідно до суми реальних інвестицій

2. Зміна субсидіювання на фінансування спільної інфраструктури підприємств і держави (хаби, логістичні центри, індустріальні парки)

3. Надання державою гарантій на портфельні кредити.

Монетарний напрям удосконалення державного регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу передбачає реалізацію таких заходів:

1. Використання валютних свопів для хеджування валютних ризиків.

2. Поширення дії програми «Доступні кредити 5-7-9%» на реальні інвестиції.

3. Забезпечення реальних причинно-наслідкових зв'язків між зниженням ставки НБУ та банківськими відсотковими ставками.

4. Розвиток ринку венчурного капіталу та фондового ринку, як альтернатив кредитному ринку.

5. Забезпечення стабільності та прогнозованості курсової політики для залучення довгострокових інвестицій.

6. Поступове впровадження репатріації прибутку для залучення іноземних інвесторів.

Цифровий напрям обумовлює застосування цифрових інструментів та рішень для удосконалення державного регулювання задля сприяння активізації інвестиційної діяльності через досягнення більшої прозорості, зручності та інноваційності інвестиційної сфери [179]:

1. Створення єдиного інвестиційного порталу для зручності інвестора, де буде зібрана вся інформація для його потреб і запитів (інформація про ресурси, вільні площі, пільги тощо).

2. Запровадження електронного врядування в інвестиційній сфері (перенесення всіх дозвільних процедур цифровий режим), Це зменшить час, виключить корупційний фактор та знизить бюрократію.

3. Запровадження BigData-моніторингу для створення аналітичних систем оцінки інвестиційного потенціалу кожної громади в реальному часі.

4. Сприяння держави включення вітчизняних підприємств в глобальні ланцюги створення вартості через цифрові платформи.

5. Використання технологій Smart-Management для супроводження інвестиційних проєктів (відстеження всіх процедур в реальному часі).

Соціальний напрям удосконалення державного регулювання дозволяє перевести інвестиційний потенціал з кількісної площини (обсяг грошей) у якісну (ефективність використання ресурсів). Цей напрям є фундаментом відтворення ресурсної складової інвестиційного потенціалу в частині інтелектуальних і трудових ресурсів, що досягається через такі вектори:

1. Формування кадрового потенціалу під запити інвестиційних проєктів. Впровадження податкових знижок для підприємств, які інвестують у перекваліфікацію персоналу відповідно до вимог Індустрії 4.0. Реалізація державних програм масового навчання цифровим навичкам, що дозволяє населенню стати частиною цифрової економіки (наприклад, через платформу «Дія»)

2. Формування інфраструктури та створення комфортних умов життя для молодих фахівців: житлові пільги для молоді; організаційне забезпечення залучення приватних інвестицій у будівництво лікарень, шкіл та спортивних об'єктів через державні гарантії інвестору щодо довгострокового соціального замовлення; запровадження спеціальних пакетів соціального страхування та житлових програм для фахівців, які залучені до реалізації стратегічних інвестиційних проєктів у депресивних або деокупованих регіонах.

3. Розвиток інтелектуально-освітнього потенціалу через поширення дуальної форми освіти в партнерстві з бізнесом через спрощення дозвільних та ліцензійних процедур щодо її впровадження; створення регіональних освітніх кластерів, де навчальні програми інтегровані з реальними інвестиційними проєктами, що нівелює ризик дефіциту кваліфікованих кадрів в майбутньому.

Наступною складовою концептуальної моделі управління інвестиційним потенціалом економіки виступає формування оптимальної структури інвестиційного потенціалу України, що відображає таку кореляцію його субпотенціалів, яка забезпечує гранично високу результативність від їх використання при дотриманні допустимого обсягу витрат. Водночас передбачається, що саме за умови дотримання такої структури потенціалу стане можливим досягнення поставлених цілей та реалізація фундаментальних стратегічних завдань щодо виходу національної економіки з кризового стану.

Завершальний етапом передбачено здійснення моніторингу та оцінювання стану інвестиційного потенціалу національної економіки. Оцінювання стані інвестиційного потенціалу доцільно проводити згідно розробленої методики, яка була представлена нами в підрозділі 1.3., та передбачає поєднання статистичного, індексного та інтегрального методів оцінювання. Методичний інструментарій сформовано як єдиний алгоритм аналітичного дослідження з метою кількісної характеристики здатності національної економіки мобілізувати та ефективно використовувати інвестиційні ресурси через розрахунок інтегрального індексу інвестиційного потенціалу з використанням спеціальної шкали інтерпретації отриманих розрахункових значень для характеристики його стану.

Практичне значення розробленої концептуальної моделі полягає у її можливості врахування основних екзогенних та ендогенних чинників, які безпосередньо здійснюють вплив на акумулювання інвестицій та зміцнення економічної стійкості країни в кризових умовах. Ключовими чинниками внутрішнього впливу є такі:

1) економічна криза, що була викликана повномасштабним вторгненням у 2022 році та стала несподіваним деструктивним паралізуючим фактором для національної економіки, справила вирішальний негативний вплив на стан інвестиційного потенціалу: відбувся масовий відтік іноземних інвестицій; діючі інвестиційні проєкти було зупинено; зростання інфляції скоротило внутрішню інвестиційну спроможність, також змінились споживчі вподобання та знизилась купівельна спроможність населення, що негативно відобразилось на вітчизняному бізнес-секторі, який, в свою чергу, зустрівся з такими викликами, як масові руйнування транспортно-логістичної інфраструктури, втрата традиційних ланцюгів постачання і збуту, дефіцит кваліфікованих кадрів через вимушену міграцію населення. Всі ці бар'єри стали критичними для формування і нарощення інвестиційного потенціалу. Однак, як вже було обґрунтовано нами в попередніх розділах, саме нарощення інвестиційного потенціалу української економіки є тим інструментом, який забезпечить необхідне фінансування потреб економічної стабілізації та відновлення;

2) ринок праці являє собою один із найбільш динамічних факторів, що впливає на кількісні та якісні параметри інвестиційного потенціалу національної економіки. Його значення виходить за межі забезпечення виробничих процесів робочою силою, та полягає у генеруванні доданої вартості, яка має безпосередній взаємозв'язок з інвестиційною привабливістю країни. Одночасно ринок праці виступає джерелом формування трудового ресурсу, як однієї зі складових інтелектуально-інноваційного субпотенціалу в структурі інвестиційного потенціалу. Стан ринку праці є показником соціальної стабільності, що має основоположний вплив на інвестиційну безпеку та визначає вектор рішення потенційних інвесторів, а його гнучкість мінімізує операційні ризики інвестора. Таким чином, в умовах антикризового управління національною економікою, ринок праці є значним фактором внутрішнього впливу, оскільки через міграцію та військові втрати дефіцит трудового ресурсу стає ключовою перешкодою для реалізації інвестиційного потенціалу та вимагає активного державного управління;

3) інфляційні процеси нівелюють систему економічних стимулів та знецінюють фінансові ресурси. Наявність високого рівня інфляції свідчить про макроекономічну нестабільність, що є для закордонних інвесторів ознакою високих ризиків, а отже інвестиційна привабливість економіки падає. Крім того, непередбачуваність зростання цін ускладнює економічне планування на довгостроковий період, чим зменшує можливості залучення інвестицій в масштабні довгострокові проекти;

4) зміна інвестиційного клімату є чинником, що реалізує пряму дію на рівень зростання інвестиційного потенціалу безпосередньо через зміну рівня інвестиційної активності як зарубіжних інвесторів, так і на внутрішньому інвестиційному ринку.

Зовнішні фактори впливу на формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, які враховує запропонована нами концептуальна модель, включають:

1) глобальний вплив цифровізації проявляється як потужний драйвер зміни інвестиційного потенціалу, обумовлюючи його перехід від традиційної ресурсно-сировинної моделі до архітектури, заснованої на знаннях, швидкості та інтелектуальних активах. Цифровізація надає інвестиційному потенціалу властивостей підвищеної мобільності, прозорості в частині процедур і процесів, а також технологічної орієнтованості. Для України це має ключове значення в контексті можливості підвищення інвестиційного потенціалу через наявність високого рівня ІТ-фахівців та цифровізацію державних послуг у якості компенсування дефіциту традиційного капіталу шляхом стрімкого зростання інноваційної складової;

2) світовий науково-технічний прогрес є інтенсифікуючим чинником інноваційного вектора соціально-економічного розвитку, тим самим формуючи структуру інвестиційного потенціалу національної економіки;

3) повномасштабна війна здійснює критичний та системний вплив на інвестиційний потенціал національної економіки. Обмежуючи ресурсні можливості та постійно збільшуючи витрати, вона докорінно змінює структуру

ризиків та пріоритетів державного управління. Через воєнний стан управління інвестиційним потенціалом вимушено перейшло у режим мобілізаційної економіки. При цьому ключовою метою є не просто акумулювання інвестиційних ресурсів, а й захист фізичного існування підприємств та організацій, формування системи страхування від воєнних ризиків, що є обов'язковою умовою відновлення інвестиційної активності;

4) трансформація світового інвестиційного ринку вимагає гнучкості в управлінні інвестиційним потенціалом для забезпечення його швидкого зростання, оскільки сьогодні глобальні інвестиції мають здатність миттєвого відтоку з ринку за будь-яких ознак дестабілізації, що ще раз підкреслює взаємозв'язок інвестиційної діяльності з антикризовим управлінням. Важливим глобальним трендом також є оцінка інвестиційного потенціалу країни не лише за показниками прибутковості, а й крізь призму екологічності та соціальної відповідальності. Також важливим аспектом є посилення контролю за іноземними інвестиціями у стратегічні галузі (напівпровідники, енергетика, ІІІ). За таких умов національна система управління інвестиційним потенціалом повинна передбачити механізми обмежень для попередження можливості втрати економічної незалежності через надмірний вплив іноземного капіталу.

Таким чином, варто зауважити, що запропонована концептуальна модель управління інвестиційним потенціалом економіки України комплексно враховує як загально світові тенденції, так і специфічні чинники впливу, притаманні виключно особливостям функціонування вітчизняної економіки. Вона включає напрями удосконалення та принципи реалізації державного управління та регулювання з метою нарощення інвестиційного потенціалу як інструменту подолання кризових проявів та подальшого ключового фактору фінансового забезпечення післявоєнної відбудови.

3.2. Стратегічні напрями нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління

Подальша реалізація концептуальних засад нарощення інвестиційного потенціалу в Україні потребує комплексного стратегічного підходу для консолідації зусиль всіх рівнів влади, бізнес-сектору, інститутів громадянського суспільства, міжнародних організацій та інституцій, а також формування єдиного вектору розвитку внутрішнього інвестиційного середовища.

Поняття «стратегія» являє собою багатогранну категорію, що має дуже широкий спектр трактувань та сфер застосування. Його походження має давньогрецьку основу, що перекладається як «мистецтво війни», а по суті трактувалось у якості узагальненого плану довгострокового характеру без конкретизації проміжних дій [180].

Л. Ліпич та Н. Грицюк визначають цей термін як план заходів, спрямованих на виконання довгострокових завдань за умов невизначеності, обмеження ресурсного забезпечення та під дією середовища функціонування [181].

С. Мочерний трактує економічну стратегію у якості довготермінового вектору економічного управління, спрямований на досягнення масштабних соціально-економічних цілей [182].

Деякі науковці надають тлумачення сутності економічної стратегії через поєднання дій суб'єкта в єдину систему, що передбачає досягнення цілей та першочергових завдань відтворювального характеру під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього походження в довготривалій перспективі [183].

Слід зауважити, що більшість визначень дефініції «стратегія» сфокусовані на мікроекономічному рівні трактування, то б то, суб'єктом виступає підприємство, в той час, як макроекономічний рівень з наданням суб'єктності державі зустрічається в небагатьох наукових працях.

А тому вважаємо найбільш релевантним до концепції стратегічного бачення нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки наступне

визначення економічної стратегії: вона є фундаментальною діловою концепцією на певний визначений тривалий період, що набуває форми довгострокової програми заходів, спрямованих на практичне впровадження цієї концепції та формування стійких конкурентних переваг для реалізації встановлених орієнтирів. Водночас ключовим фактором формування та реалізації обраної стратегії є чітка цільова спрямованість у процесі управління ресурсним потенціалом структури, що у підсумковому вимірі забезпечує набуття стратегічних конкурентних переваг та успішне досягнення встановлених цілей [180].

Для формування власного авторського бачення стратегічних орієнтирів нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки в умовах антикризового управління доцільним є аналіз існуючих стратегічних документів, які наразі реалізуються в нашій країні.

На сьогодні в Україні діють наступні документи стратегічного характеру, що впливають на формування та нарощення інвестиційного потенціалу вітчизняної економіки:

1. «Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну» була сформована за ініціативи Уряду України в межах реалізації Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Конкурентоспроможна економіка України». Розробниками виступили компанія «Ernst & Young» в Україні, Офіс Національної Інвестиційної Ради, Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України і Офіс із залучення та підтримки інвестицій «UkraineInvest» [185].

Дана стратегія включає науково обґрунтовані рекомендації щодо розвитку пріоритетних галузей економіки з високим рівнем інвестиційної привабливості та визначає інституційні механізми активізації залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. Документ позиціонується як дорожня карта для учасників міжнародного інвестиційного ринку та спеціалізованих державних інституцій, діяльність яких спрямована на залучення капіталу.

Зазначена стратегія ґрунтується на комплексному поєднанні міжсекторальних важелів (зокрема, приватизаційних процесів, стимулювання експорту, модернізації освітньої галузі та цифрової трансформації) із галузевими інструментами активізації залучення іноземних інвестицій. У ній сформовано прикладні рекомендації для підвищення рівня інвестиційної привабливості національної економіки, спрямовані на створення сприятливих умов як для релокації існуючих виробничих потужностей, так і для інституційного становлення нових суб'єктів господарювання в Україні. Стратегічний документ складається з трьох частин – макроекономічний аналіз прямих іноземних інвестицій, аналітичні документи секторального характеру, безпосередній план заходів (План Дій) та Візія до 2030 року [185].

2. «Стратегія розвитку фінансового сектору України» [186] розроблена Комітетом з фінансового розвитку при Раді з фінансової стабільності у 2023 році. У 2025 році було оновлено набір заходів в межах цієї стратегії, а у другій половині 2025 року затверджено оновлений стратегічний документ до 2027 року.

Цей стратегічний документ зосереджений на формуванні надійного фінансового підґрунтя для інвесторів. Передбачається, що імплементація заходів оновленої Стратегії створить сприятливі передумови зростання рівня ефективності та узгодження діяльності регуляторів фінансового ринку, що забезпечить макроекономічну і фінансову стабільність з метою акумулювання інвестиційних ресурсів та подальше просування євроінтеграційної діяльності України (повна узгодженість та відповідність регулювання банківського сектору нормам Європейського Союзу до 2027 року) [186].

Серед ключових змін, яких зазнала «Стратегія розвитку фінансового сектору України» слід відзначити:

- масштабування комплексних заходів щодо забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності включає впровадження нових ініціатив, спрямованих на інституційну трансформацію Фонду розвитку підприємництва, формування стратегічного підґрунтя для іпотечного кредитування та системне реформування соціального страхування. Особлива

увага приділяється посиленню безпекового складника через підвищення стійкості об'єктів критичної інфраструктури та імплементацію стандартів цифрової стійкості фінансового сектору. Зазначені вектори реформування мають на меті підвищення надійності та функціональної ефективності національної фінансової системи;

- оновлення інструментів стимулювання розвитку ринкової інфраструктури інвестування, що передбачає гармонізацію директивної моделі функціонування ринків капіталу зі стейкхолдерами, консолідацію облікової системи та інтенсифікацію співпраці з іноземними інвесторами. Цільова спрямованість зазначених змін полягає у трансформації ринкових умов задля максимальної реалізації можливостей акумулювання приватних інвестицій;

- інтенсифікація євроінтеграційних процесів через посилення співробітництва зі структурами ЄС, досягнення цілей програмних документів, активне залучення до переговорів та гармонізація правової бази з нормами ЄС, що є відображенням стратегічної спрямованості масштабного розвитку та входу вітчизняного фінансового сектору в європейський економічний простір.

З метою оперативного реагування на сучасні зовнішні виклики, оновлена Стратегія імплементує релевантний перелік ключових індикаторів, що мають пріоритетне значення у короткостроковому періоді. У межах актуалізації документа було здійснено конкретизацію п'яти існуючих індикаторів та впроваджено чотири нові показники, які фокусуються на інтенсифікації доступу до дистанційних фінансових і публічних сервісів через Систему BankID НБУ, вдосконаленні нормативно-правового регулювання інвестиційних фондів, модернізації системи добровільного пенсійного накопичення, а також розширенні інтеграції з іноземними депозитаріями щодо фінансових інструментів повоєнного відновлення. Окрім цього, у структурі документа представлено актуальний аналіз поточного стану фінансової системи України та сформульовано концептуальну візію параметрів її перспективного розвитку [186].

3. «Ukraine Facility» - програма фінансової допомоги Україні від Європейського Союзу на період 2024-2027 роки. Сума фінансування становить 50 млрд. євро, які мають цільове призначення щодо покриття дефіциту державного бюджету, стимулювання інвестиційної активності, а також технічне забезпечення реалізації програми [187].

Програма передбачає три складові (pillars), за якими здійснюється фінансування: 1) бюджетна підтримка, 2) інвестиційна складова, 3) кошти для субсидування відсоткових ставок та технічна допомога.

Бюджетна підтримка (Pillar I) включає 33 млрд. євро у формі позик та 5,27 млрд. євро у вигляді бюджетних грантів України. Строк таких позик складає 35 років, період початку виплати за основною сумою боргу починається з 2034 року. На потреби відбудови України на місцевому та регіональному рівні передбачено додаткові 20% грантів.

Інвестиційна складова (Pillar II) передбачає приблизно 6,97 млрд. євро специфічних інвестиційних ресурсів з метою страхування інвестиційних ризиків за найбільш критичними напрямками. Програма містить 16 інвестиційних показників, серед яких показники відновлення інфраструктури, розмінування, а також поновлюваної енергетики. Для підтримки малого і середнього бізнесів передбачено окремі 15% гарантій цільового спрямування, зокрема, існує інструментарій гарантування за кредитами в українських банках. Також окрема увага приділена проблемам кліматичних змін, біорізноманіття, захисту довкілля – для таких проєктів заплановано від 20% гарантій.

Ще однією складовою програми передбачено технічну допомогу для субсидіювання відсоткових виплат за кредитами, які надані ЄС Україні (Pillar III). Програма передбачає надання 4,76 млрд. євро для сплати відсотків за кредитами Україні, що включає, як нові позики, так і позики, які були надані у 2022-2023 роках, а також для покриття окремих витрат програми самого ЄС [188].

4. «Середньостроковий план пріоритетних публічних інвестицій» (2026–2028) було затверджено Стратегічною інвестиційною радою і нашим урядом під

час прийняття Бюджетної декларації на 2026–2028 роки. Затверджений план включає імплементацію нового механізму розподілу бюджетних коштів через Єдиний державний портфель публічних інвестицій. «Середньостроковий план» формує ключові пріоритети для ефективного спрямування бюджетних ресурсів з метою реалізації найбільш важливих проєктів для нашої країни. Цей план формує основу для створення та оцінки інвестиційних проєктів, а також для формування Єдиного державного портфеля публічних інвестицій. Передбачений обсяг фінансування на період 2026–2028 роки становить 581,3 млрд. грн. (з них 214,7 млрд. грн. передбачено на 2026 рік). План передбачає поєднання коштів державного бюджету, державних гарантій та фінансування від міжнародних фінансових організацій [189].

Головна мета «Середньострокового плану» полягає в оптимізації бюджетних інвестиційних витрат, підвищенні рівня прозорості процесів публічного інвестування та посиленні ролі інвестування в стратегічному плануванні на загальнодержавному рівні. Очікується, що це сприятиме більш чіткому та ефективному спрямуванню інвестиційних ресурсів на задоволення потреб населення через відповідні проєкти та програми.

Напрями, що кваліфікуються даним планом як пріоритетні зазначено наступне: сфера транспорту та енергетики, будівництво житла, місцева інфраструктура, сфера охорони здоров'я, освіта і наука, право та судочинство, публічні фінанси, екологія, публічні послуги, цифровізація, соціальна сфера та безпека у громадському секторі. Заплановано публічне інвестування за цими напрямками в наступні три роки. Пріоритетні напрями були визначені відповідно до дослідження потреб населення, спроможності державного бюджету та відповідних законодавчих норм. Окремо у Плані відновлення України [190], Державній стратегії регіонального розвитку [191] та відповідних секторальних стратегіях визначено 51 пріоритетний напрям, що включає енергоефективні технології, кліматичні зміни, дотримання гендерній рівності та безбар'єрності. Бюджетне фінансування отримають тільки ті проєкти, які відповідають

зазначеним напрямом та дотримують принципи прозорості та ефективності [189].

5. «Національна стратегія доходів до 2030 року» містить досить суперечливі для формування інвестиційного клімату положення, що пов'язано з приведенням вітчизняної податкової системи у повну відповідність до вимог ЄС та збільшенням внутрішніх надходжень бюджету. Зокрема, передбачається скасування пільг щодо податку на прибуток та зміна спеціального податкового режиму «Дія Сіті», якщо їх ефективність не буде доведена [192].

Аналіз наведених стратегічних документів говорить про намагання України перейти до моделі активного управління публічними інвестиціями з одночасною інтеграцією в європейський інвестиційний простір. Основним пріоритетом відзначається намагання формування прозорих механізмів страхування ризиків та фокусування на відновленні.

В таблиці 3.1 наведено аналіз ключових стратегічних документів станом на 2026 рік.

Таблиця 3.1

**Аналіз ключових стратегічних документів щодо нарощення
інвестиційного потенціалу України***

Назва документу	Ключова мета	Основний інструмент	Пріоритетні сектори економіки
1	2	3	4
«Ukraine Facility» (2024-2027)	Отримання фінансової підтримки від ЄС як наслідок структурних реформ	Спеціальний інвестиційний інструмент (Pillar II) для мінімізації інвестиційних ризиків	Енергетичний, логістичний, критична сировина, цифровізація.
«Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну» (оновлена до 2027 року)	Системне залучення іноземного капіталу та інтеграція в глобальні ланцюги вартості	Мультимодальне страхування воєнних ризиків та мережа інвестиційних агентств.	Оборонно-промисловий комплекс, глибока агропереробка, зелена металургія.
«Середньостроковий план пріоритетних публічних інвестицій» (2026–2028)	Ефективний розподіл бюджетних та донорських коштів на відновлення.	Єдиний державний портфель публічних інвестицій.	Транспортна інфраструктура, охорона здоров'я, енергоефективність.

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4
«Національна стратегія доходів до 2030 року»	Забезпечення фінансової стійкості та гармонізація податків з ЄС.	Реформа спрощеної системи оподаткування та перегляд інвестиційних пільг	Усі сектори (через призму фінансової прозорості).
«Стратегія розвитку фінансового сектору України»	Створення стійкої та сучасної фінансової системи для обслуговування інвестицій.	Гармонізація банківського нагляду з нормами ЄС, розвиток ринку капіталу.	Банківський сектор, страхування, фондовий ринок.

*Джерело: складено автором на основі [185-192]

Сучасний зміст стратегічних документів демонструє зміщення фокусу дій держави від загальних декларативних тез до впровадження конкретних фінансових інструментів страхування воєнних ризиків та жорсткої пріоритезації проєктів, що фінансуються коштом міжнародних партнерів. Найбільшим викликом залишається баланс між потребою у податкових пільгах для інвесторів та вимогами Національної стратегії доходів щодо розширення податкової бази.

Незважаючи на значний стратегічний доробок та впровадження ряду реформ та нововведень в системі управління інвестиційним потенціалом економіки, все ж в Україні наразі існує ряд перешкод і проблем, які блокують або суттєво знижують темп його нарощення. На основі проведеного оцінювання сучасного стану інвестиційного потенціалу та аналізу макроекономічних чинників його формування нами було систематизовано наявні проблеми та бар'єри його нарощення в такі основні групи:

1. Безпекові та геополітичні бар'єри становлять фундаментальну групу проблем, яка представляє найвищий рівень ризиків, пов'язаних з веденням повномасштабної війни, та робить вартість капіталу в Україні однією з найдорожчих у світі. Вони включають

- воєнні ризики, які є прямою загрозою фізичного знищення активів, транспортно-логістичної інфраструктури та нестабільність ланцюгів збуту і постачання;

- асиметрія страхування воєнних ризиків, яка проявляється в тому, що незважаючи на ініціативи, закріплені в «Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну», ринок страхування залишається нерозвиненим для об'єктів середньої капіталізації, адже більшість законодавчих ініціатив зосереджена на страхуванні ризиків проєктів зі значними інвестиціями;
- геополітична турбулентність впливає на спроможність національної економіки нарощувати інвестиційний потенціал, оскільки інвестиційний клімат залежить від обсягів міжнародної фінансової допомоги та прогресу євроінтеграції нашої країни.

Ця група факторів є первинною, оскільки вона формує критичний рівень невизначеності, що блокує довгострокове стратегічне планування в інвестиційній діяльності на макрорівні.

2. Інституційно-правові та регуляторні проблеми стосуються недосконалості нормативно-правового регулювання та здатності держави гарантувати захист прав та інтересів інвесторів, що проявляється через

- низьку довіру до судової системи, що залишається ключовим стримуючим фактором для великих іноземних інвесторів у зв'язку з відсутністю гарантій неупередженого захисту їх інтересів;
- неузгодженість, а в окремих випадках пряме протиріччя, законодавчих документів, наприклад, між положеннями «Національної стратегії доходів до 2030 року», які спрямовані на розширення податкової бази, та потребою у фіскальних стимулах для залучення інвестицій в умовах антикризового управління;
- складність дозвільних процедур підключення до мереж та отримання дозволів, що намагаються вирішити через індустріальні парки, але процес ще не став масовим, крім того окремі частини Закону «Про індустріальні парки» [88] зазнала змін в частині скорочення преференцій.

3. Фінансово-економічні бар'єри відображають проблеми, пов'язані з дефіцитом внутрішнього ресурсу та обмеженістю доступу до капіталу, серед них

- бюджетна неспроможність, що проявляється в неможливості держави самостійно фінансувати масштабні проєкти відновлення без залучення міжнародної фінансової допомоги і приватного капіталу;

- низька розвиненість фондового ринку через відсутність дієвих інструментів для трансформації заощаджень населення в інвестиційні активи (наразі законодавчі ініціативи щодо інвестиційних фондів носять фрагментарний характер);

- висока вартість запозичень, оскільки доступ до довгострокового пільгового кредитування для реального сектору є обмеженим, окрім програм типу «5-7-9%» [193], що робить інвестиції в реальний сектор низькорентабельними;

- валютна нестабільність через ризики девальвації та обмеження на репатріацію прибутку, що стримують залучення іноземних інвестицій;

- обмеженість внутрішнього інвестиційного ресурсу, оскільки низькими є купівельна спроможність та дефіцит механізмів трансформації заощаджень населення в інвестиційні інструменти (фондовий ринок).

4. Інфраструктурно-технологічні проблеми стосуються якості та наявності базових факторів виробництва, необхідних для реалізації інвестиційних проєктів, а саме

- зношеність інфраструктури, що спричиняє потребу в колосальних інвестиціях лише на відновлення базової критичної інфраструктури (енергетика, транспорт), що відволікає ресурси від розвитку нових технологій.

- переважання сировинно-експортної моделі, що ускладнює перехід до інноваційно орієнтованої економіки;

- нестабільність енергопостачання як критичного фактора для промислових об'єктів з високим енергоспоживанням;

- низька наукоємність існуючих виробництв, що ускладнює інтеграцію українських підприємств у глобальні ланцюги створення вартості.

5. Соціально-демографічні виклики відображають якісні характеристики людського капіталу, який є носієм інновацій, а отже складовою інвестиційного потенціалу. До них належать

- дефіцит людського капіталу, спричинений масштабною вимушеною міграцією та зміною структури ринку праці через війну. Це створює нестачу кваліфікованих кадрів для інноваційних виробництв;

- невідповідність освітньої системи, що проявляється через розрив між академічною підготовкою у закладах вищої освіти та реальними вимогами ринку праці;

- консервативність менеджменту на традиційних підприємствах, що уповільнює впровадження інноваційних моделей ведення бізнесу та діджиталізації, а це, в свою чергу» знижує інвестиційну привабливість вітчизняного бізнесу та є перешкодою для інтеграції в європейський економічний простір.

6. Репутаційно-інформаційні бар'єри впливають на сприйняття України як суб'єкта інвестиційного ринку на міжнародному рівні та включають

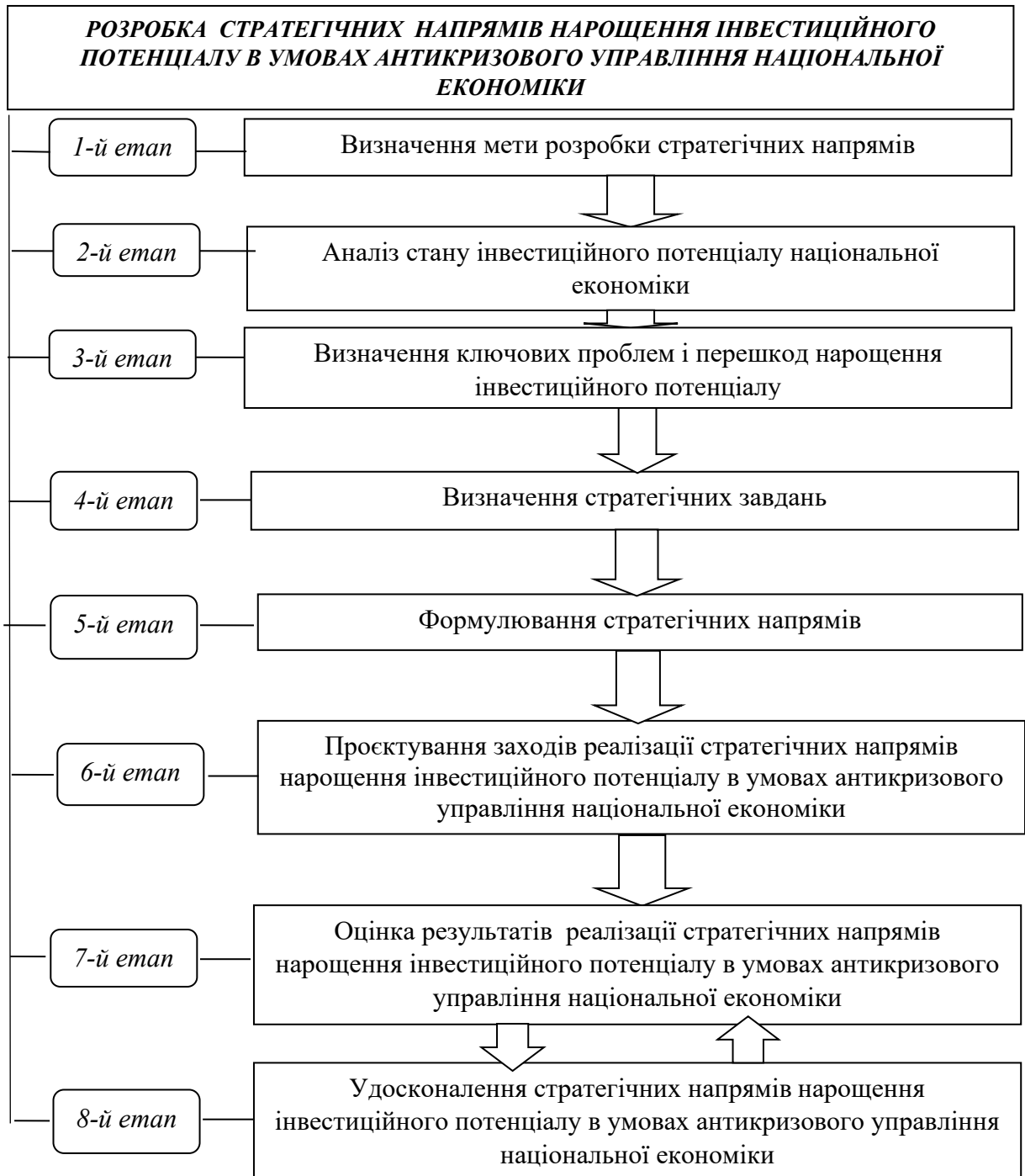
- складність доступу до якісних аналітичних даних про ринки, стан активів та реальних власників підприємств;

- недосконалість інвестиційного маркетингу територій: слабе просування інвестиційних можливостей конкретних громад та галузей на зовнішніх ринках;

- ризики корупційного сприйняття: стійкий негативний стереотип щодо корумпованості економічних процесів, що стає причиною недовіри інституційних інвесторів з суворим комплаєнсом.

Варто наголосити, що вирішення лише однієї групи проблем не може призвести до відчутного результату без подолання інших перешкод. Нарощення інвестиційного потенціалу потребує мультимодального підходу, де цифровізація та реформа фінансового сектору виступають наскрізними інструментами мінімізації зазначених проблем.

З огляду на вище зазначене пропонуємо сформулювати стратегічні напрями нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління, що потребує послідовності дій представлених на рисунку 3.2.

Рис. 3.2. Послідовність розробки стратегічних напрямів нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління*

*Джерело: побудовано автором

Метою розробки стратегічних напрямів нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління є формування стійкої, інвестиційно привабливої та інноваційно орієнтованої моделі національної економіки шляхом системного акумулювання внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів, мінімізації воєнно-політичних ризиків та створення високотехнологічної інфраструктури для забезпечення прискореного повоєнного відновлення та глобальної конкурентоспроможності України.

Сформульована мета потребує виконання таких стратегічних завдань щодо нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління економіки України:

1. Інституційне забезпечення та правовий захист інвестицій шляхом формування та підтримки об'єктивного правового середовища, що гарантує недоторканність прав власності та інвестицій. Як пріоритет цього напрямку можна визнати гармонізацію українського законодавства з нормами і стандартами ЄС (зокрема у межах виконання Плану для Програми «Ukraine Facility») та завершення судової реформи для нівелювання корупційних ризиків.

2. Створення та впровадження системи комплексного страхування ризиків через розробку та реалізацію єдиного комплексного механізму мультимодального страхування від воєнних та політичних загроз. Пріоритетом в цьому напрямі завдання є посилення співпраці з міжнародними інституціями та створення державного фонду гарантування інвестицій для середнього та малого бізнесу.

3. Цифрова трансформація інвестиційної екосистеми, що передбачає максимальну діджиталізацію взаємодії між інвестором і державою для усунення бюрократичних проявів. Ключовим напрямом в цьому аспекті може стати впровадження сервісів дистанційного інвестування через Систему BankID НБУ, запуск цифрових інвестиційних платформ та блокчейн-реєстрів для прозорого супроводження проєктів від ідеї до реалізації.

4. Фіскальне та фінансове стимулювання інвестиційної активності, що може бути реалізоване шляхом впровадження преференційних податкових та

кредитних умов для капіталомістких і високотехнологічних галузей (більш посилений розвиток мережі індустріальних парків, надання пільг на релокацію виробничих потужностей та розширення лінійки пільгового кредитування для інноваційних підприємств в реальному секторі).

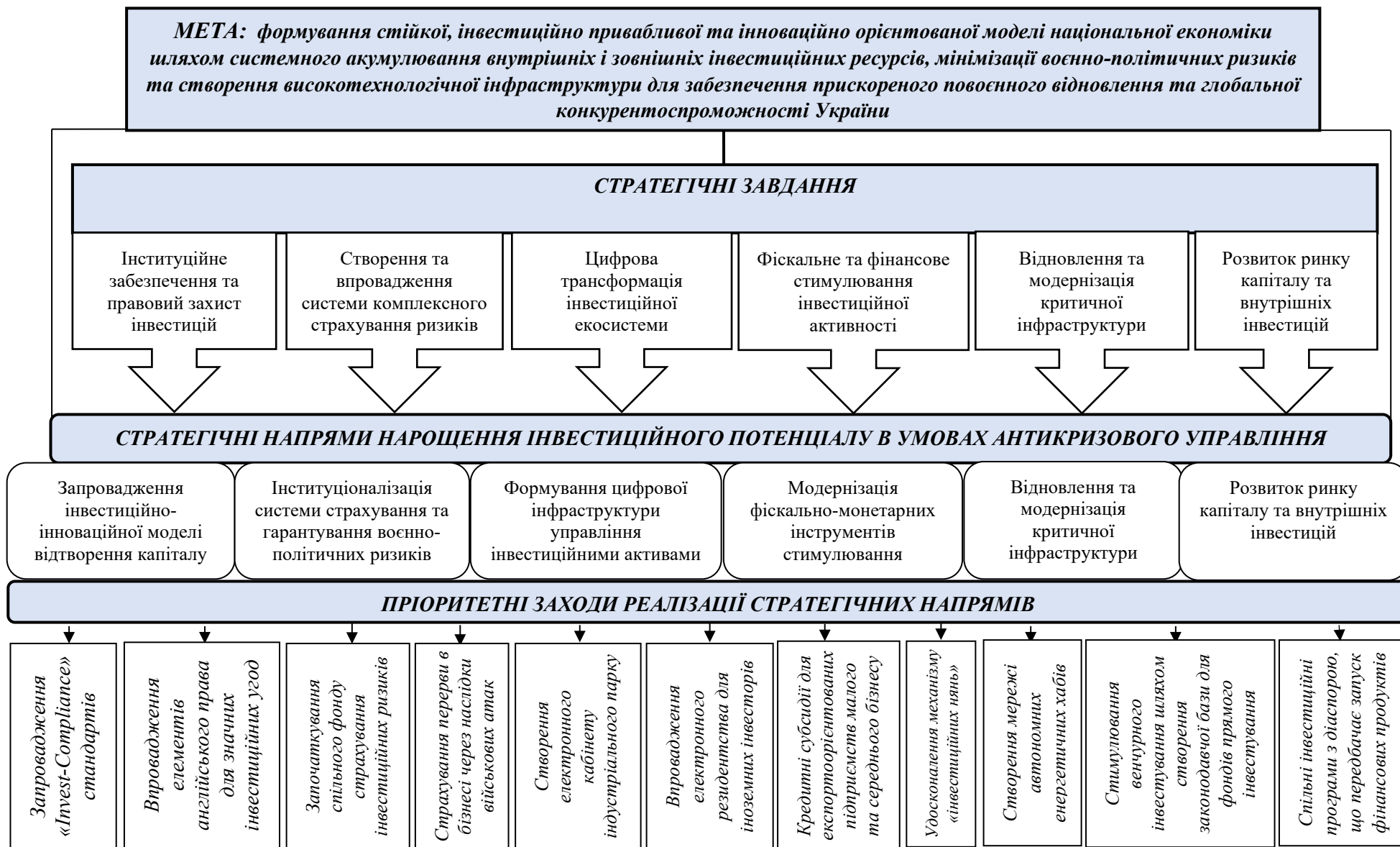
5. Відновлення та модернізація критичної інфраструктури може бути реалізоване через забезпечення фізичного підґрунтя для інвестицій через відновлення логістичних та енергетичних вузлів. Слід зробити пріоритетом підвищення цифрової та фізичної стійкості енергосистеми та транспортних коридорів, що є необхідною умовою для реалізації будь-яких промислових інвестиційних проєктів.

6. Розвиток ринку капіталу та внутрішніх інвестицій через посилення внутрішнього інвестиційного ресурсу та інтеграцію у світову фінансову систему. Цього можна досягти шляхом імплементації системи добровільного накопичувального пенсійного забезпечення, законодавче врегулювання діяльності інвестиційних фондів та розширення зв'язків з іноземними депозитаріями.

Серед стратегічних напрямів для досягнення поставлених завдань нами виокремлено шість ключових: запровадження інвестиційно-інноваційної моделі відтворення капіталу; інституціоналізація системи страхування та гарантування воєнно-політичних ризиків; формування цифрової інфраструктури управління інвестиційними активами; модернізація фіскально-монетарних інструментів стимулювання інвестицій; відновлення та модернізація критичної інфраструктури; Розвиток ринку капіталу та внутрішніх інвестицій.

Реалізація цих стратегічних напрямів сприятиме трансформації інвестиційного потенціалу з абстрактної теоретичної можливості в реальний інструмент антикризового управління, де кожна інвестиція стає драйвером технологічного оновлення країни та зміцнення її макроекономічної стабільності.

Конкретизація зазначених напрямів за відповідними тактичними заходами представлена на рисунку 3.3.

Рис.3.3.Стратегічні напрями нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління*

*Джерело: побудовано автором

Наведені на рис. 3.3 стратегічні завдання та напрями нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління можуть бути виконані шляхом виконання запропонованих тактичних заходів у поєднанні з традиційними інструментами державного управління. Репрезентовані заходи є прикладними інструментами трансформації економічних процесів, які охоплюють удосконалення нормативно-правового забезпечення, розробку стратегічних програмних документів та запровадження нових моделей управління інвестиційною діяльністю.

Охарактеризуємо більш детально кожен стратегічний напрям відповідно до передбачених для його реалізації заходів та інструментів.

1. Запровадження інвестиційно-інноваційної моделі відтворення капіталу. Сутність цього напрямку полягає у стимулюванні капіталовкладень у галузі з високою часткою доданої вартості та високим технологічним рівнем переробки сировини. Це дозволить трансформувати ресурсну складову інвестиційного потенціалу у технологічну, забезпечуючи експортну експансію не за рахунок обсягів сировини, а через інтелектуалізацію виробництва. Для реалізації зазначеного напрямку необхідними заходами, на нашу думку є:

- запровадження «Invest-Compliance» стандартів, що передбачає розробку державних рекомендацій щодо антикорупційного комплаєнсу для підприємств, які отримують державну підтримку. Це призведе до мінімізації ризиків рейдерства, корупції та зловживань;

- автоматизація земельних відносин шляхом переведення у виключно цифровий формат процедур зміни цільового призначення землі та реєстрації прав власності для уникнення людського фактору;

- впровадження елементів англійського права для значних інвестиційних угод шляхом законодавчого закріплення можливості регулювати договори між інвестором та державою (або великими приватними компаніями) нормам британського права в межах української юрисдикції [194].

2. Інституціоналізація системи страхування та гарантування воєнно-політичних ризиків передбачає впровадження спеціальних фінансових

механізмів, що мінімізують зовнішні загрози для інвесторів. За умов кризових проявів довіра інвестора є важливим фактором для залучення фінансування і, відповідно, держава повинна стати надійним гарантом, що можливо реалізувати через розподіл ризиків між багатосторонніми агентствами (наприклад, MIGA, DFC). Сутність нового підходу в даному аспекті полягає в зміні пасивного моніторингу ризиків на активне управління ними шляхом створення фондів цільового призначення та виконання таких заходів, зокрема:

- започаткування спільного фонду страхування інвестиційних ризиків з країнами-партнерами полягає в тому, що створення таких міжурядових фондів, в межах функціонування якого кожна країна гарантує інвестиції своїх компаній в Україну через спільний капітал;

- страхування перерви в бізнесі – як спеціальний інструмент, що включає розробку страхових продуктів для компенсації збитків від зупинки діяльності підприємства у зв'язку з обстріли, енергетичні перебоями або руйнування транспортно-логістичної інфраструктури;

- впровадження муніципальних інвестиційних гарантій через надання органам місцевого самоврядування права виступати субгарантами для іноземних інвесторів, які здійснюють капіталовкладення в конкретних громадах [195];

- випуск воєнних облігацій з вбудованим страхуванням виступає новим видом фінансових інструментів, коли частина доходу автоматично спрямовується на страховий преміальний фонд для захисту основного капіталу інвестора;

- імплементація синдикуваного страхування через комерційні банки, що представляє собою створення банківських продуктів, де страхування воєнних ризиків є частиною кредитного договору, а перестраховальником виступають міжнародні фінансові корпорації через прямі кореспондентські рахунки [196; 197];

- впровадження варрантів на відбудову – це випуск державних паперів, прикріплених до інвестиційних проєктів, де виплата прибутку гарантована заблокованими активами агресора (через міжнародні компенсаційні механізми);

- використання крос-кордонних страхових пулів шляхом укладання міжурядових угод про взаємне визнання страхових полісів, що дозволяє іноземним компаніям страхувати українські активи у своїх національних страховиків.

3. Формування цифрової інфраструктури управління інвестиційними активами. Використання цифрових рішень знижує рівень транзакційних витрат та мінімізує дефіцит інформації, що є ключовим чинником інвестиційної привабливості для глобальних фінансових ринків. Узагальнено цей напрям можна реалізувати через інтеграцію технологій блокчейн та смарт-контрактів у систему обліку господарської діяльності та ведення державних реєстрів. Ключовими заходами за даним напрямом є наступні:

- створення електронного кабінету індустріального парку, як інтегрованої системи для керуючих компаній та резидентів, що дозволяє в режимі реального часу здійснювати моніторинг використання пільг, обсягів виробництва та взаємодію з митними органами;

- запровадження геоінформаційної системи з візуалізацією всіх доступних ділянок, об'єктів приватизації з повною технічною документацією онлайн (доцільно запровадити в післявоєнний період з міркувань безпеки);

- впровадження електронного резидентства як шляху розширення програми для іноземних інвесторів, що дозволяє їм здійснювати управління бізнесом в Україні, сплачувати податки та підписувати контракти з будь-якої точки світу без фізичного візиту до нашої країни;

- надання AI-асистента для інвестора, що передбачає створення інтелектуальної системи підтримки, що надає миттєві консалтингові та інформаційні послуги щодо змін у законодавстві;

- автоматичне відкриття інвестиційних рахунків через BankID завдяки повній інтеграції банківської системи з державними реєстрами, що дозволяє нерезиденту відкрити рахунок і зареєструвати компанію в дуже короткий строк через мобільний додаток.

4. Модернізація фіскально-монетарних інструментів стимулювання інвестицій полягає у застосуванні вибіркового податкових пільг та механізмів цільового рефінансування інвестиційних проєктів. Зокрема, використання інвестиційних податкових кредитів та прискореної амортизації дозволяє підприємствам нарощувати внутрішній інвестиційний ресурс безпосередньо з прибутку. Цей напрям передбачає використання податків не як інструменту фіскального тиску з метою наповнення бюджету, а як інструмент стимулювання капіталізації бізнесу [196]. Цей стратегічний напрям може бути реалізований в межах виконання наведених заходів:

- удосконалення механізму так званих «інвестиційних нянь» [86] через зниження фінансової вимоги для отримання державної підтримки (наприклад, до 5 млн. євро, коли зараз мінімальний поріг становить 20 млн. євро), а також розширення переліку пільг на податок на додану вартість;

- запровадження механізму прискореної амортизації основних засобів через надання права інвесторам, які здійснюють капіталовкладення у високотехнологічні сектори, списувати вартість обладнання в прискореному режимі, що суттєво зменшує базу оподаткування в перші роки роботи;

- зобов'язання іноземних постачальників зброї та техніки інвестувати частину вартості контракту у створення спільних виробництв на території України;

- кредитні субсидії для експортоорієнтованих підприємств малого та середнього бізнесу шляхом повного або часткового відшкодування відсоткової ставки за кредитами, спрямованими на модернізацію виробництва за стандартами ЄС;

5. Відновлення та модернізація критичної інфраструктури обумовлено необхідністю стабілізації функціонування бізнесу в Україні та зміцнення її стійкості до загроз критичній інфраструктурі в умовах триваючої війни. Для цього необхідними є такі заходи:

- створення мережі автономних енергетичних хабів, що дозволить індустріальним зонам обмінюватися надлишками енергії між собою та залишатися автономними від загальної мережі;

- екологізація інфраструктури через впровадження очисних споруд та систем переробки відходів на рівні промислових вузлів, що підвищує інвестиційну привабливість для фондів, що орієнтовані на високі екологічні стандарти;

- надання дозволів інвесторам будувати власні енергетичні та логістичні мережі в межах промислових зон з правом продажу надлишків енергії в загальну мережу;

- обов'язкове впровадження систем кіберзахисту для фінансових та енергетичних об'єктів з метою гарантування стабільності транзакцій;

- залучення приватних інвестицій у модернізацію регіональної інфраструктури з виплатою винагороди інвестору з економії енергоресурсів.

6. Розвиток ринку капіталу та внутрішніх інвестицій є важливим напрямом в контексті відновлення внутрішньої інвестиційної спроможності та забезпечення фінансової незалежності країни від зовнішнього впливу інвестицій [199-202]. Для цього напрямку ключовими заходами реалізації є:

- стимулювання венчурного інвестування шляхом створення законодавчої бази для фондів прямого інвестування та інвесторів з податковими пільгами на дохід від приросту капіталу в інноваційні проєкти;

- спільні інвестиційні програми з діаспорою, що передбачає запуск фінансових продуктів (облігацій відновлення), орієнтованих на українську громаду за кордоном з державними гарантіями збереження коштів;

- розвиток фондового ринку через приватизацію шляхом продажу часток великих державних підприємств через публічне розміщення акцій на внутрішній біржі для стимулювання масового інвестування населення;

- створення накопичувальних фондів через приватні інституції через механізм запровадження системи добровільних пенсійних накопичень в

приватних інвестиційних компаніях, що супроводжується жорстким наглядом Національного банку України.

Запропоновані стратегічні напрями нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національної економіки ґрунтуються на неоінституційній теорії, що фокусується на зниженні ризиків та вартості транзакцій. Головними відмінностями запропонованого підходу стратегічних рішень від вже існуючих є надання державі суб'єктності, коли вона перетворюється на стратегічного партнера, визнання цифровізації як базового інструменту підвищення прозорості та невідчужуваності системи управління. Ці напрями забезпечують комплексне нарощення інвестиційного потенціалу, але не як єдиної мети, що має кількісні параметри, а як ключового інструменту подолання кризових проявів в національній економіці.

3.3. Прогностична оцінка динаміки інвестиційного потенціалу національної економіки України в умовах стратегічного відновлення

В умовах макроекономічної мінливості та геополітичної нестабільності аналіз та оцінювання актуального стану інвестиційного потенціалу національної економіки є надзвичайно важливим. Проте для формування стратегічних орієнтирів та деталізації тактичних заходів їх реалізації, підбору або розробки відповідних інструментів нарощення інвестиційного потенціалу необхідним є прогнозування його динаміки в майбутніх періодах.

Це можливо реалізувати за допомогою методів економіко-математичного моделювання.

Економіко-математичні моделі являють собою моделі економічних об'єктів або процесів, при описі яких використовуються математичні засоби. Цілі створення економіко-математичних моделей можуть бути різними: для аналізу тих чи інших передумов і положень економічної теорії, логічного обґрунтування

економічних закономірностей, обробки і приведення в систему емпіричних даних.

Також економіко-математичні моделі можуть використовуватись для визначення й опису залежності між показниками на основі спостережень. Вхідними даними для побудови таких моделей є динамічні ряди даних. Динамічним рядом називається послідовність спостережень за процесом чи об'єктом у рівновіддалених проміжках часу. Перед побудовою економіко-математичної моделі, яка описує деякі економічні процеси, необхідно провести аналіз рівнів динамічного ряду для визначення форми математичної залежності між змінними. Такий аналіз включає в себе на первинному етапі визначення абсолютних приростів значень функції, темпу росту, темпу приросту тощо [203].

Якщо абсолютний приріст функції є величиною сталою, то, для опису процесу використовується лінійна функція. При зміні абсолютного приросту на сталу величину (темп приросту – величина стала), то процес можна описувати (чи моделювати) параболічною функцією. Коли поведження ряду неоднорідне (наприклад стабільний пропорційний ріст чи спад, постійна зміна рівня ряду з деякою швидкістю і так далі), у такому випадку можливе застосування для математичного опису декількох функцій, що вирівнюють цей ряд. Вибір виду функції, як правило, проводиться в такому випадку по графічному зображенню вхідних даних [204].

Для визначення майбутніх тенденцій розвитку інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління використаємо метод побудови лінійної регресійної моделі часового ряду. Цей підхід дозволяє формалізувати стійку закономірність розвитку показника та нівелювати випадкові коливання, спричинені короткостроковими екзогенними впливами.

Для проведення прогностичної оцінки динаміки інвестиційного потенціалу економіки України необхідно:

1. Синтезувати трендову модель динаміки інвестиційного потенціалу економіки України.
2. Оцінити достовірність отриманої економетричної моделі.

3. Розрахувати прогноз динаміки інвестиційного потенціалу економіки України на найближчі 3 роки.

При здійсненні інтегральної оцінки стану інвестиційного потенціалу України та аналізі його динаміки в попередньому розділі дисертаційного дослідження нами було отримано наступні дані (табл. 3.2.)

Таблиця 3.2.

Результати обчислення інтегрального індексу інвестиційного потенціалу України за період 2016-2025 рр.*

Роки	Стандартизовані значення субіндексів				Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу національної економіки (I_{ip})
	Субіндекс фінансової спроможності (I_f)	Субіндекс ресурсного забезпечення (I_r)	Субіндекс інвестиційної активності (I_{ia})	Субіндекс інноваційного оновлення (I_{in})	
2016	0,3532	0,1220	0,5096	0,4607	0,281
2017	0,4694	0,2014	0,5605	0,2022	0,344
2018	0,5366	0,2738	0,6934	0,3691	0,438
2019	0,7152	0,3290	0,8393	0,3129	0,535
2020	0,3272	0,3667	0,0912	0,2389	0,263
2021	0,9872	0,5200	0,9408	0,1140	0,683
2022	0,0000	0,4629	0,2035	0,1961	0,000
2023	0,5916	0,4370	0,6587	0,0135	0,387
2024	0,6688	0,5224	0,6701	0,9330	0,629
2025	0,6684	0,8780	0,6054	0,8902	0,724

*Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Об'єктом моделювання виступає інтегральний індекс інвестиційного потенціалу (I_{ip}) за період 2016–2025 рр.. Математична модель описується рівнянням лінійної регресії (формула 3.1):

$$Y_t = b_0 + b_1 t + \varepsilon \quad (3.1)$$

де Y_t – прогнозний показник інтегрального індексу інвестиційного потенціалу;

t – фактор часу (порядковий номер року, $t = 1, 2, \dots, 10$);

b_0, b_1 – параметри моделі (функції);

ε – випадкова помилка моделі.

Для спрощення розрахунків параметрів функції введемо умовний час t таким чином, щоб $\sum t = 0$. Він вводиться в такий спосіб: за нульове значення часу (початок осі координат умовного часу t приймають середній рівень динамічного ряду). Від цього рівня вправо і вліво відкладаються значення умовного часу від ± 1 до $\pm n/2$, де n - число спостережень, число рівнів динамічного ряду. Якщо число рівнів динамічного ряду парне, то два середніх рівні ряду приймають значення відповідно рівними -1 та $+1$, а інші рівні нумеруються з урахуванням знаку вправо і вліво до кінця вибірки. При використанні способу умовного відліку часу параметри математичної функції легко визначаються по формулах:

$$b_0 = \frac{\sum y_i}{n}, \quad (3.2)$$

$$b_1 = \frac{\sum t_i y_i}{\sum t_i^2}, \quad (3.3)$$

Параметри b_k дають можливість синтезувати відповідну модель, яка описує відповідний економічний процес. Синтезована модель є аналітичною формою відповідної математичної залежності для даної задачі, або для даної вибірки значень функції. В синтезованій моделі описується залежність між функцією (y) та аргументом (t в даній задачі) за допомогою конкретних значень параметрів, розрахованих за формулами 3.1 – 3.3.

Підстановка в модель значень аргументів дозволить одержати розрахункові значення функцій або трендові рівні [204].

Для знаходження параметрів b_0, b_1 застосуємо метод найменших квадратів, який мінімізує суму квадратів відхилень фактичних значень від теоретичних (див. табл.3.3).

Таблиця 3.3

**Розрахункова таблиця на основі вихідних даних інтегрального індексу
інвестиційного потенціалу економіки України***

Роки	t	Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу економіки України, Y_t	$t_i \cdot y_i$	t_i^2
2016	1	0,281	0,281	1
2017	2	0,344	0,688	4
2018	3	0,438	1,314	9
2019	4	0,535	2,140	16
2020	5	0,263	1,315	25
2021	6	0,683	4,098	36
2022	7	0,000	0,000	49
2023	8	0,387	3,096	64
2024	9	0,629	5,661	81
2025	10	0,724	7,240	100
Σ	55	4,284	25,833	385

*Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Використовуємо дані розрахункової таблиці і знаходимо значення параметрів функції:

$$b_0 = 0,2772;$$

$$b_1 = 0,0275$$

Побудоване рівняння лінійного тренду матиме вигляд (3.4):

$$I_{ip} = 0,2772 + 0,0275 \cdot t, \quad (3.4)$$

На основі обчислених параметрів синтезуємо лінійну модель. Для цього підставимо в рівняння 3.1, 3.2; 3.3 замість загальних позначень параметрів (b_0 і b_1) їх чисельні значення (табл.3.4):

Таблиця 3.4

**Розрахункові значення синтезованої моделі інтегрального індексу
інвестиційного потенціалу економіки України***

Показники	Роки									
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу	0,3047	0,3322	0,3597	0,3872	0,4147	0,4422	0,4697	0,4972	0,5247	0,5522

*Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Для отримання прогностичних значень підставляємо значення часового фактору t для наступних періодів (11, 12 та 13 роки відповідно). Результати відображаємо в таблиці:

Таблиця 3.5

**Прогнозні значення моделі інтегрального індексу інвестиційного
потенціалу економіки України на період 2026-2028 рр*.**

Рік прогнозу	Прогнозне значення інтегрального індексу інвестиційного потенціалу
2026	0,5797
2027	0,6072
2028	0,6347

*Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Надійність рівня регресії узагальнено перевіримо за критерієм Фішера:

$$F_p = \frac{\sigma_{\hat{y}_t}^2}{\sigma_{\text{зали}_t}^2} = \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2}{(n-1)} : \frac{\sum_{i=1}^n (y_{ti} - y_i)^2}{(n-m)}, \quad (3.5)$$

де $\sigma_{\hat{y}_t}$ – середньоквадратичне відхилення;

$\sigma_{\text{зали}_t}$ – залишкове середньоквадратичне відхилення тренду, скоректоване по числу ступенів вільності;

n – число рівнів базисного ряду динаміки;

m – число параметрів відповідної моделі;

$n-m$ – число ступенів вільності.

Розраховане значення критерію порівнюється з табличним (критичним) при числі ступенів вільності $v_1=n-1$ і $v_2=n-m$.

Якщо $F_p \geq F_{табл}$, де $F_{табл}(\alpha, v_1, v_2)$ - табличне значення критерію при обраному рівні значущості α (як правило $\alpha=0.05$) і ступенях вільності $v_1=n-1$ і $v_2=n-m$, то рівняння регресії з імовірністю $P=1-\alpha$ є надійним.

Оскільки розрахункове $F_p \geq F_{табл}$, то модель вважається надійною і правильною.

Для перевірки адекватності та коректності отриманої прогнозової моделі проаналізуємо наступні параметри:

коефіцієнт детермінації:

$$R = \frac{(\sum(y_i - \bar{y})(\hat{y} - \bar{y}))^2}{\sum(y_i - \bar{y})^2 \sum(\hat{y} - \bar{y})^2}; \quad (3.6)$$

коефіцієнт множинної кореляції – R^2

стандартна похибка:

$$SE = \sqrt{\frac{\sum_{t=1}^n (Y_t - Y^u)^2}{n - k - 1}}; \quad (3.7)$$

Коефіцієнт кореляції вимірює тісноту лінійного зв'язку між фактором часу (t) та інтегральним індексом інвестиційного потенціалу (I_{ip}). За результатами обчислень: $R = 0,385$. Згідно зі шкалою Чеддока, значення свідчить про наявність помірного прямого зв'язку. Низьке значення зумовлене різкими аномальними падіннями індексу у 2020 та 2022 роках (до рівня 0,263\$ та 0,000 відповідно), що є наслідком зовнішніх викликів – пандемія та війна, а не системної деградації потенціалу.

Коефіцієнт детермінації демонструє, яка частка варіації інвестиційного потенціалу пояснюється обраною моделлю тренду. Значення 14,8 вказує на те, що динаміка індексу інвестиційного потенціалу лише частково залежить від фактору часу. Основний вплив на зміну індексу мають нелінійні фактори: фінансова спроможність та інноваційне оновлення, які продемонстрували стрімке зростання у 2024–2025 роках (до 0,933 та 0,890 відповідно). Це підтверджує гіпотезу про необхідність переходу від лінійного управління до антикризового регулювання.

Стандартна похибка характеризує середню величину відхилення фактичних даних від розрахованої лінії тренду. Попри помірні статистичні показники, модель визнається придатною для прогнозування, оскільки вона чітко вловлює вектор відновлення, що розпочався у 2023 році.

За допомогою побудованої моделі можна здійснити прогнозування залежної змінної Y .

Існує два види прогнозів – точковий і інтервальний. Точковий прогноз одержуємо шляхом підстановки в синтезоване рівняння регресії прогнозних значень фактора X_{gh} :

$$y^*_{np} = b_0 + b_1 x_{np} \quad (3.8)$$

Інтервальний прогноз містить у собі значення функції y^*_{np} при значенні фактора x_{np} і довірчого інтервалу прогнозу функції Δ :

$$y = y^*_{np} \pm \Delta \quad (3.9)$$

де Δ - напівширина довірчого інтервалу значення функції.

Величина інтервалу показує межі, у яких можуть знаходитись значення функції. Чим менше величина Δ , тим точніше прогноз. Величина інтервалу визначається за формулою:

$$\Delta = t_{\alpha} \sqrt{\frac{\sum (y_i - y_{ti})^2}{n-m}} * \sqrt{1 + \frac{1}{n} + \frac{(x_{n+k} - \bar{x})^2}{\sum (x_i - \bar{x})^2}}, \quad (3.10)$$

де t_{α} - коефіцієнт довіри по розподілу Стюдента для даного $\nu = n-m$.

k – період прогнозу [203].

Для розрахунку довірчого напівінтервалу даної залежності визначаємо, що при обраному рівні значущості α (як правило $\alpha=0,05$) і ступені вільності $\nu = n-m=3$ імовірність $P=1-\alpha=0,95$ коефіцієнт довіри по розподілу Стюдента дорівнює 2,306. Тоді для розрахунку даного показника побудуємо додаткові розрахункові таблиці (табл.. 3.6, 3,7):

Таблиця 3.6

**Розрахунок для визначення довірчого інтервалу значення
функції лінійної моделі***

Рік	y_i	y_{ti}	$(y_i - y_{ti})$	$(y_i - y_{ti})^2$
2016	0,281	0,3047	-0,0237	0,00056
2017	0,344	0,3322	+0,0118	0,00014
2018	0,438	0,3597	+0,0783	0,00613
2019	0,535	0,3872	+0,1478	0,02184
2020	0,263	0,4147	-0,1517	0,02301
2021	0,683	0,4422	+0,2408	0,05798
2022	0,000	0,4697	-0,4697	0,22062
2023	0,387	0,4972	-0,1102	0,01214
2024	0,629	0,5247	+0,1043	0,01088
2025	0,724	0,5522	+0,1718	0,02952
Сума	4,284	4,2845	-0,0005	0,38282

*Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Розрахуємо напівширина довірчого інтервалу значення функції, результати зведемо до таблиці 3.6.

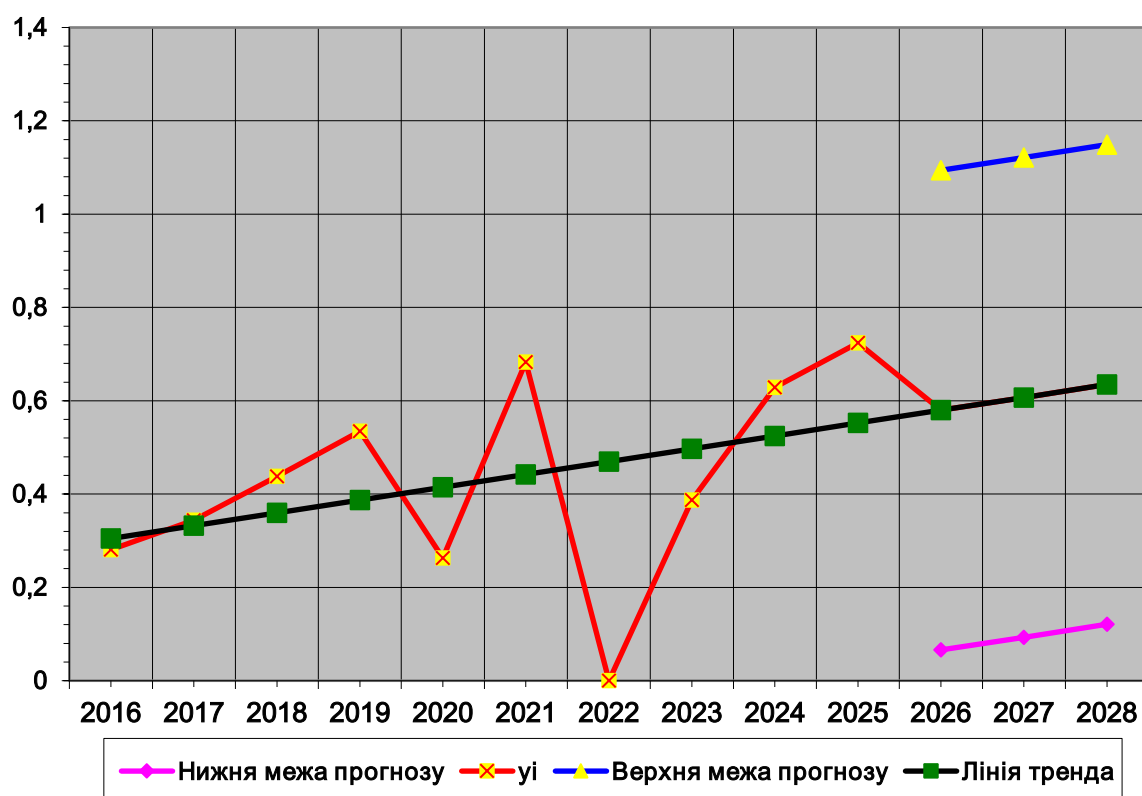
Таблиця 3.7

Розрахункові прогностичні значення інтегрального індексу інвестиційного потенціалу України на період 2026-2028 рр.*

Рік	у _{ті} (прогноз)	Нижня межа прогнозу	Верхня межа прогнозу
2026	0,580	0,066	1,094
2027	0,607	0,093	1,121
2028	0,635	0,121	1,149

*Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

За отриманими показниками побудуємо графічне зображення прогнозованих та фактичних значень за аналізовані роки. Проаналізуємо трендову лінію показників та інтервал прогнозованих значень інтегрального індексу інвестиційного потенціалу України на 2026-2028 рр. (рис.3.4)

Рис.3.4. Графічне відображення лінії тренду та прогностичних параметрів інтегрального індексу інвестиційного потенціалу України за період 2016-2028 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Таким чином, параметр тренду ($b = 0,0275$) свідчить про те, що незважаючи на критичні падіння у 2020 році (0,263) та 2022 році (0,000), загальна довгострокова тенденція інвестиційного потенціалу України є позитивною. Кожного року інтегральний індекс у середньому зростає на 0,0275 одиниці за рахунок адаптаційних процесів та відновлення фінансової спроможності.

Прогнозні значення демонструють поступове повернення до стабільно високих показників. Значення 0,6347 у 2028 році свідчить про вихід на рівень, що перевищує показники більшості попередніх років (окрім аномально високих 2021 та 2025 років).

Лінійна модель підтверджує, що економіка України володіє внутрішнім механізмом регенерації інвестиційного потенціалу. Проте для досягнення цільових значень понад 0,8 (рівень 2025 року) необхідно інтенсифікувати впровадження тактичних заходів, таких як страхування воєнних ризиків та цифровізація фінансових послуг, що дозволить змінити траєкторію з лінійної на випереджаючу.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дисертаційної роботи розкрито науково-практичні засади удосконалення процесу нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою. За результатами проведеного дослідження доцільно зробити такі висновки:

1. Обґрунтовано, що потреба в стабілізації стану національної економіки та підвищенні рівня інвестиційного потенціалу за умов економічної невизначеності потребує перетворення державної інвестиційної політики в ефективний інструмент антикризового управління. Забезпечення інвестиційної спроможності та акумулювання капіталу відповідно до стратегічних напрямів відновлення повинні розглядатись не як вузькогалузеве завдання, а як спільний пріоритет усіх векторів економічної політики в межах антикризової стратегії держави.

2. Визначено, що управління інвестиційним потенціалом в контексті антикризового управління національної економіки являє собою безперервний процес виконання функцій планування, мотивації, організації, моніторингу, контролю та прогностичного моделювання динаміки потенціалу, а також його результуючого впливу на подолання депресивних економічних станів. Ключова мета такої управлінської діяльності полягає у проектуванні та створенні параметрів інвестиційного середовища, що здатні активізувати інвестиційні цикли, орієнтовані на задоволення стратегічних потреб відновлення економічної системи України, заснованих на принципах довгострокової стійкості та інтенсивного розвитку.

3. Запропонована концептуальна модель управління інвестиційним потенціалом економіки України комплексно враховує як загально світові тенденції, так і специфічні чинники впливу, притаманні виключно особливостям функціонування вітчизняної економіки. Вона включає напрями удосконалення та принципи реалізації державного управління та регулювання з метою нарощення інвестиційного потенціалу як інструменту подолання кризових проявів та подальшого ключового фактору фінансового забезпечення післявоєнної відбудови.

4. З'ясовано, що сучасний зміст стратегічних документів демонструє зміщення фокусу дій держави від загальних декларативних тез до впровадження конкретних фінансових інструментів страхування воєнних ризиків та жорсткої пріоритезації проєктів, що фінансуються коштом міжнародних партнерів. Найбільшим викликом залишається баланс між потребою у податкових пільгах для інвесторів та вимогами Національної стратегії доходів щодо розширення податкової бази.

5. Доведено, що незважаючи на значний стратегічний доробок та впровадження ряду реформ та нововведень в системі управління інвестиційним потенціалом економіки, все ж в Україні наразі існує ряд перешкод і проблем, які блокують або суттєво знижують темп його нарощення. На основі проведеного оцінювання сучасного стану інвестиційного потенціалу та аналізу

макроекономічних чинників його формування нами було систематизовано наявні проблеми та бар'єри його нарощення в такі основні групи: безпекові та геополітичні бар'єри, інституційно-правові та регуляторні проблеми, фінансово-економічні бар'єри відображають проблеми, пов'язані з дефіцитом внутрішнього ресурсу та обмеженістю доступу до капіталу, інфраструктурно-технологічні проблеми стосуються якості та наявності базових факторів виробництва, необхідних для реалізації інвестиційних проєктів, соціально-демографічні виклики відображають якісні характеристики людського капіталу, репутаційно-інформаційні бар'єри.

6. Запропоновано стратегічні напрями нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національної економіки, які ґрунтуються на неоінституційній теорії, що фокусується на зниженні ризиків та вартості транзакцій. Головними відмінностями запропонованого підходу стратегічних рішень від вже існуючих є надання державі суб'єктності, коли вона перетворюється на стратегічного партнера, визнання цифровізації як базового інструменту підвищення прозорості та невідчужуваності системи управління.

7. Здійснено прогнозування індексу інвестиційного потенціалу економіки України на 2026-2028 роки. Визначено, що прогнозні значення демонструють поступове повернення до стабільно високих показників. Значення 0,6347 у 2028 році свідчить про вихід на рівень, що перевищує показники більшості попередніх років (окрім аномально високих 2021 та 2025 років). Лінійна модель підтверджує, що економіка України володіє внутрішнім механізмом регенерації інвестиційного потенціалу. Проте для досягнення цільових значень понад 0,8 (рівень 2025 року) необхідно інтенсифікувати впровадження тактичних заходів, таких як страхування воєнних ризиків та цифровізація фінансових послуг, що дозволить змінити траєкторію з лінійної на випереджаючу.

Результати досліджень 3 розділу опубліковано в наукових працях автора [198; 199; 200; 201; 202].

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження спрямоване на вирішення важливого економічного завдання – розробку теоретичних засад, методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування стратегії нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національної економіки. Результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати висновки та пропозиції теоретичного, методичного і практичного характеру.

1. Обґрунтовано, що інвестиційний потенціал національної економіки можна визначити, як динамічну, багаторівневу систему ендогенних ресурсів та інституційних спроможностей економічної системи, що визначає її здатність акумулювати, трансформувати та ефективно спрямовувати капітал у пріоритетні сфери розвитку. В умовах антикризового управління він постає не лише як сукупність наявних активів, а як керований об'єкт державного стратегування, що потребує захисту (стабілізації) у фазі кризи та цілеспрямованої активізації для забезпечення переходу до етапу системного відновлення.

2. Розроблено логічно-структурну схему архітекτονіки антикризового управління національної економіки, що передбачає взаємодію чотирьох ключових блоків: суб'єктно-об'єктний блок, який включає суб'єкти – органи державної влади, інститути громадянського суспільства, міжнародні фінансові організації; об'єкти – макроекономічні показники, інвестиційний потенціал, критична інфраструктура, кредитно-фінансова система; нормативно-правове забезпечення та інформаційно-аналітичні системи моніторингу; діагностично-аналітичний блок, який передбачає виявлення та ідентифікацію загроз та включає моніторинг індикаторів; визначення типу кризи; прогнозування та сценарний підхід; оцінку ризиків; інструментально-функціональний блок поділяється за часовим та цільовим вектором та передбачає застосування відповідних методів та інструментарію – оперативних, стабілізаційних, реконструктивних інструментів стратегічного характеру; результативно-коригуючий блок, що відображає ступінь досягнення сталого економічного

зростання та завершення фази відновлення та коригування стратегії на основі оцінки ефективності впроваджених заходів.

3. Запропоновано розглядати державне регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки як цілеспрямовану діяльність органів державної влади, яка передбачає формування інституційно-правових умов та використання важелів впливу для мобілізації інвестиційних ресурсів ендogenous та екзогенного походження, перетворення їх в продуктивні активи та забезпечення високої ефективності функціонування економічної системи. Цей процес направлений на зміцнення внутрішньої економічної стійкості та забезпечення стратегічних резервів розвитку навіть за умов кризових проявів.

4. Розроблено методичний підхід щодо оцінки стану інвестиційного потенціалу національної економіки, що, на відміну від існуючих, передбачає ідентифікацію значень таких складових, як субіндекс ресурсного забезпечення, який характеризує стійкість економічного середовища та визначає макроекономічну базу (підґрунтя) інвестиційного потенціалу; субіндекс фінансової спроможності, який відображає внутрішню здатність економічної системи до розвитку та визначає рівень фінансової автономії національної економіки; субіндекс інвестиційної активності, який передбачає надання характеристики фактичної реалізації інвестиційного потенціалу через оцінку стану трансформації фінансових ресурсів в матеріальні та нематеріальні активи; субіндекс інноваційного оновлення, що характеризує якість інвестиційного потенціалу та виражає перспективу розвитку національної економіки. Аналіз кожного субіндексу шляхом застосування розробленого підходу дозволив визначити інтегральний індекс інвестиційного потенціалу національної економіки та проаналізувати динаміку його стану відповідно до розробленої шкали інтерпретації.

5. Проаналізовано макроекономічні чинники формування та нарощення інвестиційного потенціалу економіки України та виявлено, що зниження переважної більшості факторів-стимуляторів обумовлено наслідками

повномасштабної війни. Особливо сильно це відобразилось через демографічну кризу та зниження реальної заробітної плати. Одночасно ці процеси супроводжуються позитивною динамікою чинників-дестимуляторів: зростання індексу інфляції, безробіття, частки державного боргу в структурі ВВП, зниження позицій України в міжнародних рейтингах. Результати проведеного дослідження підсилюють тезу про те, що Україні необхідно запровадження комплексної стратегії формування та нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, яка б поєднувала регулятивну роль держави з ринковими механізмами та використанням особливостей розвитку української економічної системи.

6. Визначено, що відповідно до отриманих значень інтегрального індексу інвестиційного потенціалу національної економіки доцільно виокремити декілька періодів, що характеризуються різними станами даного показника в Україні. Так, з 2016 по 2019 роки можна охарактеризувати, як період інерційного розвитку, коли відбувалось поступове зростання інтегрального індексу інвестиційного потенціалу. У 2020 році економічна криза, а отже і спад інвестиційної активності, були зумовлені карантинними обмеженнями через пандемію COVID-2019. Цей рік характеризується падінням інтегрального показника інвестиційного потенціалу до рівня 0,263, що відповідно до шкали інтерпретації є ознакою скорочення здатності до самофінансування інвестиційних потреб, послаблення взаємозв'язків між компонентами інвестиційного потенціалу, низький рівень внутрішніх резервів. Це є також ознакою відтоку іноземних інвестицій та призупинення діючих інвестиційних проєктів. У 2021 році спостерігалось максимальна реалізація та зростання інвестиційного потенціалу національної економіки ($I_{ip} = 0,683$). У 2022 році інтегральний індекс інвестиційного потенціалу має значення нуль, що є наслідком критичного стану національної економіки через повномасштабне вторгнення росії. Період 2023-2025 рр. можна визначити як етап антикризової адаптації та початку поступового відновлення. Зростання інтегрального індексу інвестиційного потенціалу до значення 0,724, що класифікується як ознака

стабільно стійкого стану, є наслідком синергії зростання субіндексу ресурсного забезпечення (0,8780) та різкого підвищення субіндексу інноваційного оновлення (0,8902). Це пояснюється переорієнтацією української економіки в бік високотехнологічних оборонних та відновлювальних рішень.

7. Ідентифіковано джерела нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою, серед яких суттєвим резервом нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки визначено кошти іноземних інвесторів. Саме іноземні інвестиції можуть стати ключовим джерелом інвестиційного потенціалу української економіки в період сучасної війни та післявоєнного відновлення країни. Протягом останніх десяти років частка іноземних інвестицій у фінансування капітальних інвестицій скоротилась з 2,9% до 0,2 %. Такий низький рівень залученості іноземних інвесторів свідчить про зниження рівня інвестиційної привабливості національної економіки за останнє десятиліття, особливо з початком повномасштабного вторгнення. Високі інвестиційні ризики, інфляційні процеси, економічна невизначеність, зруйнована інфраструктура та паливно-енергетична криза складають ключові бар'єри щодо залучення іноземного капіталу.

8. Побудована концептуальна модель управління інвестиційним потенціалом економіки України, яка комплексно включає як загально світові тенденції, так і специфічні чинники впливу, притаманні виключно особливостям функціонування вітчизняної економіки. Вона передбачає такі складові, як напрями удосконалення та принципи реалізації державного управління та регулювання з метою нарощення інвестиційного потенціалу як інструменту подолання кризових проявів та подальшого ключового фактору фінансового забезпечення післявоєнної відбудови.

9. Обґрунтовано стратегічні напрями нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління, а саме: запровадження інвестиційно-інноваційної моделі відтворення капіталу; інституціоналізація системи страхування та гарантування воєнно-політичних ризиків; формування цифрової інфраструктури управління інвестиційними активами; модернізація

фінансово-монетарних інструментів стимулювання інвестицій; відновлення та модернізація критичної інфраструктури; розвиток ринку капіталу та внутрішніх інвестицій. Запропоновані напрями відрізняються від вже існуючих трансформацією контролюючої ролі держави в партнерську на етапі формування інвестиційної екосистеми, визнанням цифровізації як базового інструменту та врахуванням завдань антикризового управління.

10. Запропоновано застосування методичного інструментарію прогнозування інвестиційного потенціалу національної економіки для цілей антикризового управління з використанням економіко-математичного моделювання для синтезування трендової моделі динаміки інвестиційного потенціалу економіки України та отримання прогнозних значень на наступні три роки. Побудована лінійна модель підтверджує, що економіка України володіє внутрішнім механізмом регенерації інвестиційного потенціалу. Проте для досягнення цільових значень понад 0,8 (рівень 2025 року) необхідно інтенсифікувати впровадження тактичних заходів, таких як страхування воєнних ризиків та цифровізація фінансових послуг, що дозволить змінити траєкторію з лінійної на випереджаючу

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Потенціал. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-890798>.
2. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 316 с.
3. Мітал О. Г. Державне регулювання розвитку інвестиційного потенціалу України: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Держ. навч.-наук. установа «Акад. фін. управління». Київ, 2013. 20 с.
4. Бабан Т. О. Застосування категорії «потенціал» у сучасних економічних дослідженнях. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства, «Економічні науки»*. 2012. Вип.127. С. 62-68.
5. William F. Sharpe, Gordon J. Alexander, Jeffery V. Bailey. Investments. Prentice Hall international editions. 1999. 969 p.
6. Федоренко В. Г. Менеджмент: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Алерта, 2014. 344 с.
7. Борщ Л.М., Герасимова С.В. Інвестування: теорія і практика: Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 685 с.
8. Сокурєнко П. І., Кришан О. Ф. Інвестиційна політика як ефективна форма управління ухваленням інвестиційних рішень. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2010. Вип.1(8). С. 208-214.
9. Банківська енциклопедія / під ред. д.е.н., проф.. А.М. Мороза. К.: ЕЛЬТОН, 1992. 330 с.
10. Сакун О.С. Формування інвестиційного ресурсу структурної модернізації економіки України: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / О. С. Сакун. Чернігів, 2020. 450 с.
11. Бланк І.А. Інвестиційний менеджмент: начальний курс. 2/е вид., перероб. і доп. К.: Ельга, Ника-Центр, 2006. 552 с.
12. Борщ Л.М., Герасимова С.В. Інвестування: теорія і практика: Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 685с.

13. Економічна енциклопедія: у трьох томах. / укл. Гаврилишин Б. Д., Устенко О. А.; ред. Мочерний С.В. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. Т.1. 864 с.
14. Гуторов О.І. Інвестування: навчальний посібник. Харків: Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2003. 293 с.
15. Словник-довідник фінансиста АПК / М.Я. Дем'яненко, П.Т. Саблук, В.М. Скупий. Київ, 1997 р. 234 с.
16. Дорошенко Т.В. Сутність інвестицій як економічної категорії. Фінанси України. 2000. № 11. С. 114-118.
17. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навч. посіб. 2-е вид. К.: Каравела, 2008. 432с.
18. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: монографія. К.: Вид-во НАДУ, 2005. 296 с.
19. Малий І.Й. Теорія розподілу суспільного продукту: Монографія. К.: КНЕУ, 2000. 248с.
21. Банківська енциклопедія / під ред. д.е.н., проф.. А.М. Мороза. К.: ЕЛЬТОН, 1992. 330с.
22. Економічна енциклопедія: У трьох томах /Ред. кол.: С.В. Мочерний (відп.ред.) та ін. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. Т.1.864с.
23. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> .
24. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
25. Федоренко В. Г. Менеджмент: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Алерта, 2014. 344 с.
26. Словник-довідник фінансового ринку/ за ред. В.В. Фещенко, О.О. Резнікова, О.В. Романченко, Л.В. Новошинська, Ф.Ф. Стасюк. К. : Українське агентство фінансового розвитку, 2005. 324 с.
27. Черваньов Д.В., Нейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України: Монографія. К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. 514с.

28. Шевченко С. Ю. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 1. С. 7-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2010_1_4.
29. Якуба К.І. Особливості інвестицій у людський капітал. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2013. № 5. С. 180-185.
30. Москаленко Б., Боровик О., Решетняк Я. Інвестиційний потенціал національної економіки: бібліографічний аналіз. *Вісник Економіки*, 2020. № 2. С.62-75. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.062>.
31. Москаленко Б.А. Соціально-політичні аспекти формування інвестиційного потенціалу національної економіки. *Actual trends of modern scientific research. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference*. MDPC Publishing. Munich, Germany. 2020. С. 21-27.
32. Бодров В.Г., Гусев В. О., Мартиненко В. Ф. Інноваційно-інвестиційна модель сталого розвитку національної економіки. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Упр. орг. фундам. та приклад. дослідж. К., 2009. 58 с.
33. Руденко О.А. Формування інвестиційного потенціалу національної економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: 08.00.03. Черкаси, 2018. 20 с.
34. Сілюкова С. Розвиток інвестиційного потенціалу регіону як об'єкт державного регулювання. *Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління*. Х.: Вид-во «ДокНаукДержУпр». 2013. Січень. Вип. 1 (13). 184 с.
35. Шамота Г. М. Особливості інвестиційного потенціалу України на сучасному етапі розвитку економіки. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_27.
36. Сакун О. С. Інвестиційний ресурс структурних перетворень в економіці. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 6. (264). Т. 2. С. 182-188.
37. Марцин В. С. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України. *Актуал. пробл. економіки*. 2007. № 5. С. 47 - 59.

38. Нечитайло У.П. Інвестиційний потенціал та інвестиційний клімат: особливості формування та співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2011. Випуск 2 (32). С. 97-103.
39. Крейдич І. М. Інвестиційна політика як основа моделі економічного зростання: монографія. Кіровоград: НТУУ „КПІ”, 2008. 380 с.
40. Батура О. В., Комарова К. В. Іноземні інвестиції в системі становлення ринкової економіки України. Д.: Наука і освіта, 2002. 180 с.
41. Шевчук В. Я., Рогожин П.С. Основи інвестиційної діяльності. К.: Генеза, 1997. 383 с.
42. Єпіфанова І. Ю., Бардадин О. А. Сутність інвестиційного потенціалу підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 14. С. 39–42.
43. Качур Р. Особливості стимулювання інвестиційних процесів у вітчизняній економіці. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2012. Вип. 19. С. 270 - 274.
44. Матвєєв В., Щелкунов В., Бондаренко В., Каракай Ю., Грамотнєв В. Маркетинг регіонів: інвестиційні аспекти. Київ: Наук. думка, 2005. 176 с.
45. Ворсовський О.Л. Теоретико-методичні основи інвестиційного потенціалу підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2007. № 15. С. 8–11.
46. Кучерук Г.Ю., Вовк О.М. Економічне обґрунтування комплексної оцінки інвестиційного потенціалу авіапідприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2008. №3. С.11–15.
47. Макух Т. О. Інвестиційний потенціал як фактор підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Сер. Економіка: зб. наук. пр.* 2008. Вип. 1 (41). С. 175-186.
48. Шевередіна О.В. Розвиток інвестиційного потенціалу України: правовий аспект. *Право і суспільство: господарське право і господарський процес*. 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_1.2_20 .

49. Кобеля З. І., Кутаренко Н. Я., Рудько К. І., Бабчук А. М. Інвестиційний потенціал України в умовах фінансово-економічної кризи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 22. С. 32-37.
50. Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко В. М., Коюда О. П. Інвестування: підручн. К.: Знання. 2008. 368 с.
51. Крамаренко І.С., Войт Д.С., Кравець Л.О. Ефективність використання інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті впливу на економічне зростання. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2019. № 1. С.403-412.
52. Тарчинець О.С. Роль інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т.1 С.264-269. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.19.264-269>.
53. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія. К. : КНЕУ, 2004. 268 с.
54. Гобела В. В., Живко З. Б., Леськів Г. З., Мельник С. І. Управління кризовими ситуаціями: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 228 с.
55. Шатайло О. А. Змістовна характеристика системи антикризового управління. *Бізнесінформ*. 2019. № 5. С.217.
56. Воронкова Т. Є., Приймак Я. В. Трансформація антикризового управління в сучасних економічних умовах. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9447>
57. Олешко А.А. Антикризове регулювання національної економіки: теорія і практика: монографія. Національний університет ДПС України. Ірпінь: Видавництво НУД ПСУ, 2012. 350 с.
58. Єпіфанова І., Болотнов Д. Місце стратегії в системі антикризового управління підприємствами. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С. 335–338.

59. Лещинський В.П. Загальна економічна ефективність та її вплив на розвиток інноваційного потенціалу галузей та регіонів. *Державне будівництво*. 2016. №2. С.1-6.

60. Тарчинець О.С. Інвестиційні аспекти антикризового управління в національній економіці як фактор повоєнного відновлення. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: Х Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 25 листопада 2024 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2024. С.166-167.

61. Ткаченко А. Антикризове управління як комплексна система запобігання кризовим ситуаціям. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 1. С. 220–225. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-30> .

62. Носань Н., Борисенко О., Назаренко Т. Антикризове управління та стратегічний розвиток підприємств у період війни. *Економіка та суспільство*. 2024. №68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-18> .

63. Спіфанова І., Болотнов Д. Місце стратегії в системі антикризового управління підприємствами. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С. 335–338.

64. Patterson B. Crisis impact on reputation management. *Public Relations Journal*. 1993. № 49/11. Р. 47–48.

65. Коваленко О. В. Теоретичні аспекти антикризового управління підприємством. *Економічний вісник Донбасу*. 2009. № 1 (15). С.140-143.

66. Юринець О.В. Сутність та значення ургентних інструментів антикризового управління підприємствами. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2021. №1(15). С.92-100.

67. Антикризове управління національною економікою: монографія / І. Малий, І. Радіонова, Л. Ємельяненко та ін.; за заг. ред. І. Малого. Київ: КНЕУ, 2017. 368 с.

68. Дерій Ж., Кичко І., Єфремов І., Мініна О. Інвестиційний потенціал як об'єкт стратегічного антикризового управління національною економікою. *Economic Synergy*. 2025. № 4. С. 66–78. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2025-4-5>

69. Худолей В., Олішевська А. Стратегічна архітектура антикризового управління інвестиційними процесами в національній економіці. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. № 4 (44). С.18–25. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-4\(44\)-18-25](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-4(44)-18-25) .

70. Худолей В., Олішевська А. Нарощення інвестиційного потенціалу як інструмент антикризового управління національною економікою. *Науковий вісник Полісся*. 2025. № 2 (31). С. 40–51. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-2\(31\)-40-51](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-2(31)-40-51) .

71. Тарчинець О.С. Сутність і значення антикризового управління в національній економіці. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених* (м. Чернігів, 20 березня 2025 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2025. С. 68-70.

72. Конакова, К. М. Формування інвестиційної привабливості національної економіки: дис. ... д-ра філософії : 051 / К. М. Конакова. Київ, 2021. 247 с.

73. Лесная О.С. Інституціональний механізм державного регулювання розвитку підприємництва: дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / О.С. Лесная. Харків, 2008. 203 с.

74. Починков Д.О. Механізм державного регулювання регіональної економіки в умовах ринкової трансформації: дис... канд. екон. наук: 08.00.01. Д.О. Починков. К., 2008.192 с.

75. Бабіч Д. В. Державне регулювання економіки в умовах ринку. Харків: Основа. 1997. 407 с.

76. Головка Я. Д. Вплив інвестицій на здійснення структурних зрушень в економіці України. *Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем*. Зб. наук. праць МННЦ ІтіС. Вип. 3. К.: 2012. С. 21-28.

77. Парфенюк І. Є. Державне регулювання інвестиційних процесів в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.14. С. 288-295.

78. Свінцов О. М., Ворончак І. О. Державне регулювання інвестиційної діяльності як передумова формування ефективної структури національної економіки. *Управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем: колективна монографія* / під заг. ред. Храпкіної В. В., Пічик К. В. ; Національний університет "Києво-Могилянська академія". Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2024. Підрозділ 1.3. С. 35-42.

79. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків: Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80> .

80. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14> .

81. Решетняк Я.В., Тарчинець О.С. Корупція та фінансова безпека: аналіз наукового підґрунтя та системних взаємозв'язків. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Економіка*. 2023. Том 28. Випуск 4(98). С.46-55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-98-7> .

82. Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.1995 № 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-95-%D0%BF> .

83. Про захист іноземних інвестицій на Україні Закон України від 10.09.1991 № 1540а-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12> .

84. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17> .

85. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80> .

86. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20> .

87. Про затвердження переліку воєнних та політичних ризиків та Умов і порядку страхування (перестрахування) воєнних та політичних ризиків під час здійснення видів діяльності Експортно-кредитного агентства: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.04.2024 № 388. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/388-2024-%D0%BF> .

88. Про індустріальні парки: Закон України від 21.06.2012 № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17> .

89. Про затвердження Порядку проведення державної експертизи інвестиційних проектів: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 09.06.2011 № 701. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/701-2011-%D0%BF> .

90. Про затвердження Методики проведення державної експертизи інвестиційних проектів та форми висновку за її результатами: Мінекономрозвитку України; Наказ від 13.03.2013 № 243. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0437-13> .

91. Прозорий відбір та фінансування: Уряд запускає новий механізм для державних цифрових проектів: Міністерство цифрової трансформації України. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prozoryi-vidbir-ta-finansuvannia-uriad-zapuskaie-novy-mekhanizm-dlia-derzhavnykh-tsyfrovykh-proiektiv> .

92. Затонацька Т. Г. Бюджетно-податкове регулювання інвестиційної діяльності в Україні : монографія. Київ : Задруга, 2012. 299 с.

93. Медведкова Н. С. Бюджетно-податкові важелі залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 4. С. 18–21.

94. Пшик Б. І. Удосконалення фінансово-кредитного стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : монографія / за наук. ред. канд. екон. наук, доц. Б. І. Пшика. Київ : УБС НБУ, 2010. 263 с.

95. Рекова Н. Ю., Талан Г. О. Інструменти регулювання інвестиційної діяльності в рамках податкової політики. *Економічний часопис – XXI*. 2014. № 1-2(2). С. 12-15.

96. Конакова К. М. Перспективи використання інструментів фінансової та грошово-кредитної політики при формуванні інвестиційної привабливості України. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 5 (17). С. 24-28.

97. Про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків: Закон України від 22.11.2023. № 3497-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3497-IX>.

98. Сакун О., Щур Р., Мацьків В., Білий М. Формування інвестиційного ресурсу структурної модернізації національної економіки як фактору відновлення в післявоєнний період. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. №1(19). С. 270–277. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.19.270-277>.

99. Eurostat. Official website of the European Union. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat?etrans=uk>.

100. Білоусова О. роль Інвестиційного та фінансового потенціалу у формуванні фінансово-економічної стабільності. *Економіка та суспільство*. 2022. № 4. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-1>.

101. Мірошніченко І. Модель оцінювання інвестиційного потенціалу країни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 7. С. 81-85.

102. Крупка М.І., Демчишак Н.Б. Аналіз формування й використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 26-37.

103. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2003. 556 с.

104. Статистичні методи досліджень: тексти лекцій для студентів Інституту журналістики. /Укл. С.В. Штефан. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/navch/StatMetodyDoslid.pdf>.

105. Домбровська Н.Р. Застосування індексного методу в економіко-статистичному аналізі діяльності підприємства. *Економічна аналітика: сучасні реалії та прогностичні можливості*: матеріали тез II Міжнародної науково-практичної конференції. Україна, Київ: КНЕУ, 2025. С.237-238.

106. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 639 с.

107. Tarchynets O., Sakun O., Marhasova V., Tarasiuk H., Vdovenko N., & Artemov S. The investment potential in the context of crisis management of the Ukraine economy. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2026. Vol. 1(66). P. 340–353. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.66.2026.5019>

108. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. І. Дацій; Акад. муніцип. упр. Д.: Біла К. О., 2014. 235 с.

109. Хомяков В.І. Менеджмент підприємства. Київ: Кондор. 2009. 434 с.

110. Стеценко С.П., Сорокіна Л.В., Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз та економічна діагностика: навч. посіб. Київ: КНУБА, 2019. 160 с.

111. Валовий внутрішній продукт України з 2012 по 2025 рр. *Мінфін: офіційний сайт*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>.

112. Чисельність та склад населення: Банк даних. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer>.

113. Про схвалення Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.09.2024 № 922-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-%D1%80>.

114. Е. Лібанова. Кількість населення на підконтрольній території України знизилася приблизно до 31,5 мільйона. *Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України*. URL: <https://idss.org.ua/index>.

115. Наш людський капітал: втрати й перспективи відродження. *Світ*. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». URL: <https://svit.kpi.ua/2025/03/08/>.

116. Рівень безробіття в Україні. Мінфін: офіційний сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>.

117. Рівень безробіття населення (за методологією МОП): Банк даних. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer?md5=194bf660a0d5c5abe36b67a41bfefb73>.

118. Кількість зареєстрованих безробітних. *Мінфін: офіційний сайт*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/>.

119. Середня зарплата в Україні. *Мінфін: офіційний сайт*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/>.

120. Зведена таблиця індексів споживчих цін з 2000 по 2026 рр. *Мінфін: офіційний сайт*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>.

121. Індекс реальної заробітної плати. *Мінфін: офіційний сайт*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/index/>.

122. Облікова ставка Національного банку. *Офіційне інтернет-представництво Національного банку України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish>.

123. Статистика фінансового сектору. *Офіційне інтернет-представництво Національного банку України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>.

124. Державний борг України. *Мінфін: офіційний сайт*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>.

125. Індекс інвестиційної привабливості. *Європейська бізнес асоціація*. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analitsiya/>.

126. Війна, корупція та слабка судова система – головні бар'єри для інвестицій. *Європейська бізнес асоціація*. URL: <https://eba.com.ua/vijna-korupsiya-ta-slabka-sudova-systema-golovni-bar-yery-dlya-investytsij/>.

127. Doing Business Archive. World Bank Group. URL: <https://archive.doingbusiness.org/en/doingbusiness> .

128. Романчук Я. B-Ready 2024 замість Doing Business. Чи є майбутнє у нового інструменту Світового банку, в який «забули» включити кілька найбільш економічно потужних країн? *Міжнародний Інститут Свободи (ILI): аналітичний центр*. URL: <https://www.ilibertyinstitute.org/articles/b-ready-2024-zamist-doing-business> .

129. Methodology: Doing Business Archive. World Bank Group. URL: <https://archive.doingbusiness.org/en/methodology> .

130. Ease of Doing Business in Ukraine. Doing Business Archive. World Bank Group. URL: <https://archive.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine>

131. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Перелік від 25.12.2015 № 1127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF>

132. Economic Freedom. Fraser Institute. URL: <https://www.efotw.org/?geozone=world&page=map&year=2023/>

133. Країна Несвободи. 150 місце зі 165 країн в Індексі економічної свободи Інституту Фрейзера. Україна ще ніколи в історії не була такою економічно невільною. Міжнародний Інститут Свободи (ILI): аналітичний центр. URL: <https://www.ilibertyinstitute.org/articles/economic-freedom-index-fraser-institute-2024> .

134. Мельник Ю. О. Управління ефективністю виробництва на підприємствах з переробки плодоовочевої продукції: дис... канд. екон. наук : 08.00.04. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 241 с.

135. Фінансові результати підприємств (річна): Банк даних. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer> .

136. Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств: Банк даних. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer> .

137. Питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, в загальній кількості підприємств: Банк даних. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer> .

138. Обсяг капітальних інвестицій: Банк даних. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer> .

139. Індекс капітальних інвестицій: Банк даних. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer> .

140. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. *Мінфін: офіційний сайт*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> .

141. Інноваційна діяльність підприємств: Банк даних. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer> .

142. Витрати на інновації за видами економічної діяльності. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> .

143. Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості. Інноваційна діяльність підприємств: Банк даних. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer>

144. Кількість інноваційно активних підприємств за видами економічної діяльності. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

145. Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг): Банк даних. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer>

146. Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг). *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> .

147. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> .

148. Artem Koldovsky, Oleksii Tarchynets. An assessment of Ukraine's investment potential in today's realities. *Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві*. Том 4 (50), 2023. С.16-24. (0,9 ум. друк. арк.). DOI: <https://doi.org/10.55643/ser.4.50.2023.536>

149. «Оселя – нова програма доступного кредитування житла. URL: <https://eoselia.diia.gov.ua/> .

150. «Відновлення – програма допомоги від держави для власників житла — пошкодженого або зруйнованого через бойові дії. URL: <https://erecovery.diia.gov.ua/>

151. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності: Архів. *Держстат: портал офіційної статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/datasets/investytsiyi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> .

152. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності (2015–2019). *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> .

153. Статистика зовнішнього сектору. *Офіційне інтернет-представництво Національного банку України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5> .

154. Сологуб І. Прямі іноземні інвестиції в Україні на кінець 2021 року. *Вокс Україна*. URL: <https://voxukraine.org/pryami-inozemni-investytsiyi-v-ukrayini-na-kinets-2021-roku> .

155. Інвестиційна діяльність в Україні за 2022 рік. Стан інвестиційної діяльності в Україні. *Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України*. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=b6d0940d244341c482ec86e6d2e56973&title=InvestitsiinaDiialnistVUkrainiZa2022-Rik> .

156. Савченко М. В., Степанюк В. Л. Залучення іноземних інвестицій в економіку України: тенденції, проблеми та перспективи повоєнного відновлення. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 6 (276). С. 6-16. DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-276-6-15.

157. Марусяк Н., Ратушняк Д., Кулько К. Роль прямих іноземних інвестицій в діяльності національних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-45> .

158. Тоцька О., Бурець О. Іноземне інвестування та фінансова підтримка України країнами ЄС в умовах військового стану. *Фінансово-кредитні системи:*

перспективи розвитку. 2025. Вип. 2(17). С.192-202. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-2-16> .

159. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20> .

160. Прямі іноземні інвестиції: операції за регіонами. Статистика зовнішнього сектору. *Офіційне інтернет-представництво Національного банку України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#2011-pryami-investytsii> .

161. Ukraine Rapid Damage And Needs Assessment (RDNA5): February 2022 – December 2025. The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. 2026. 76 p. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf> .

162. Оцінка потреб України на відновлення та відбудову. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/otsinka-potreb-ukrayiny-na-vidnovlennya-ta-vidbudovu-1> .

163. Оцінка збитків RDNA5: на 2026 рік Україна потребує \$15,25 млрд на відновлення, із яких 34% вже забезпечено держбюджетом та партнерами. Міністерство фінансів України. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/otsinka-zbytkiv-rdna5-na-2026-rik-ukraina-potrebuie-141-mlrd-na-vidnovlennia-iz-iakykh-34-vzhe-zabezpecheno-derzhbiudzheto-ta-partneramy> .

164. Ольга Зикова на бізнес-форумі Ukraine Resilience у Люксембурзі: Українська фінансова система зберігає передбачуваність в умовах невизначеності. *Міністерство фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/olga_zykova_at_the_ukraine_resilience_business_forum_in_luxembourg_ukraines_financial_system_maintains_predictability_amid_uncertainty-5622 .

165. Ukraine Plan: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 р. № 244-р. URL: <https://me.gov.ua/view/444634c4-aa4f-4bc7-8f8c-58247fbbe29e> .

166. Прем'єр-міністр назвав три складові формування української економіки. Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/premier-ministr-nazvav-try-skladovi-formuvannia-ukrainskoi-ekonomiky> .

167. Marhasova V., Tarchynets O. Forming of investment potential for the crisis management of national economy. *Sustainable Development in Wartime Ukraine and the World*: Multidisciplinary conference for young researchers (November 25, 2022). Prague, Czech Republic, 2022. P.58-59.

168. Тарчинець О.С. Нарощення інвестиційного потенціалу України задля повоєнного відновлення. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: IX Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С.125-127.

169. Тарчинець О.С. An evaluation of Ukraine's capacity for investment. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі*: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 19 квітня 2024 р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2024. С.90-91.

170. Величко О.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності. *Фінанси України*. 2000. № 10. С. 126-134.

171. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку/ Жилінська О. та ін. Видання друге. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.

172. Мартиненко В. Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: навч. посіб. К.: НАДУ, 2008. 300 с.

173. Blockchain. Цифрова трансформація бізнесу. *IT-Enterprise*. URL: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/blockchain> .

174. Балазюк О., Пилявець В. Технологія блокчейн: дослідження суті та аналіз сфер використання. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип.43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-13> .

175. Балазюк О. Вплив технології блокчейн на систему бухгалтерського обліку. *Економіка та управління в XXI ст.: виклики та перспективи розвитку* : зб. тез Міжн. наук.-практ. конф., м. Умань, 30 трав. 2019 р. Умань, 2019. С. 150–152.

176. Науково-дослідний центр економіко-правових рішень у сфері застосування технологій розподіленого реєстру: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.blockchainukraine.org/> .

177. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> .

178. Дія.City — це унікальний правовий та податковий простір для ІТ-компаній в Україні: офіційний інтернет-портал. URL: <https://city.diia.gov.ua/> .

179. Voznyi D., Garafonova O., Voinalovych I., Melnyk S., Zahorodnia K., Yankovoi R., & Tarchynets O. Competency-Oriented Management Model of Private Medical Institutions: Synergy of Business Leadership, Digital Transformation and Security. *Business Ethics and Leadership*. 2025. № 9(4), P. 180-194. DOI: [https://doi.org/10.61093/bel.9\(4\).180-194.2025](https://doi.org/10.61093/bel.9(4).180-194.2025) .

180. Страшинська, Л. В. Теоретико-методологічні підходи до визначення економічної стратегії як категорії економічної науки. *Продуктивні сили і регіональна економіка: зб. наук. праць*. К.: Рада по вивч. прод. сил України НАН України, 2007. Ч. I. С. 52–59.

181. Ліпич Л.Г., Грицюк Н.О. Підходи до визначення поняття стратегія. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 8. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2013/38.pdf/

183. Економічний словник-довідник (За ред. Мочерного С.В.) К.: "Femina". 1995. С.88.

184. Жаліло Я. Економічна стратегія як категорія сучасної економічної науки. Економіка України. № 1. 2005. С.19-27.

185. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. UkraineInvest – урядовий офіс із залучення та підтримки інвестицій: офіційний вебсайт. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/fdi-strategy/>.

186. Оновлена Стратегія розвитку фінансового сектору України: збереження стабільності, залучення інвестицій та євроінтеграція. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України: офіційний вебсайт. URL: <https://surl.li/uubabh>.

187. План для Ukraine Facility: задачі та зміст. Торгово-промислова палата України: офіційний вебсайт. URL: <https://surl.li/fdmqjh>.

188. Ukraine Facility: на що та на яких умовах будуть витрачені 50 млрд євро від ЄС. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/ukraine-facility-na-shho-ta-na-yakih-umovah-budut-vitracheni-50-mlrd-%D1%94vro-vid-%D1%94s/>

189. Уряд затвердив Середньостроковий план пріоритетних публічних інвестицій держави на 2026–2028 роки. Міністерство фінансів України: офіційний вебсайт. URL: <https://surl.li/xiguqf>.

190. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>.

191. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України; Стратегія від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF>.

192. Національна стратегія доходів до 2030 року. Міністерство фінансів України: офіційний вебсайт. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf

193. Про надання фінансової державної підтримки: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Критерії від 24.01.2020 № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF>.

194. Михайлюк Я. Що дає бізнесу англійське право. Українське корпоративне законодавство лібералізується та стає зрозумілішим іноземним

інвесторам. Портал *LIGA.net*. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/all/opinion/chto-daet-biznesu-angliyskoe-pravo> .

195. Залучення інвестицій у громаду: механізми, приклади і практичні поради. Громадська організація “Інформаційно-аналітичний центр “Громадський Простір”: офіційний сайт. URL: <https://www.prostir.ua/?library=zaluchennya-investytsij-u-hromadu-mehanizmy-pryklady-i-praktychni-porady> .

196. Білошапка В. С. Синдиковане кредитування на рівні регіональних банків. *Адміністративно-територіальні vs економічно-просторові кордони регіонів?* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 берез. 2020 р.) / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Київ: КНЕУ, 2020. С. 437–440.

197. Омельченко Л. С., Кравченко Т. Д. Синдиковане кредитування як інноваційний фінансовий інструмент для комерційних банків України. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*. 2018. №17. С.249-255.

198. Тарчинець О. Нарощення інвестиційного потенціалу для антикризового управління національною економікою. *Economic Synergy*. 2025. №. 4. С. 333–341. 2025. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2025-4-23> .

199. Тарчинець О.С. Використання інвестиційного потенціалу в системі антикризового управління національною економікою. *Економіка та підприємництво*. 2025. № 55. С. 106-115. DOI: <http://doi.org/10.33111/EE.2025.55.TarchynetsO> .

200. Тарчинець О.С. Значення інвестиційного потенціалу в антикризовому управлінні економікою. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі*: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 21 квітня 2023 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С.381-384.

201. Тарчинець О.С. Інвестиційний потенціал антикризового управління національною економікою: теоретичний аспект. *Сучасні виклики сталого*

розвитку бізнесу: тези виступів IV Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир: Житомирська політехніка, 2023. С.180-182.

202. Тарчинець О.С. Інвестиційний потенціал антикризового управління національною економікою. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ХДУ, 02-03 листопада 2023 р.) / за ред. А.І. Соловйова. Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. С.314-318.*

203. Козьменко О.В. Економіко-математичні методи та моделі (економетрика): навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2014. 406 с.

204. Зомчак М.Л., Комар М.І. Економіко-математичні методи і моделі: навч. посібник. Львів: Растр-7, 2024. 382 с.

ДОДАТКИ

Порівняльна характеристика визначення поняття «інвестиції»*

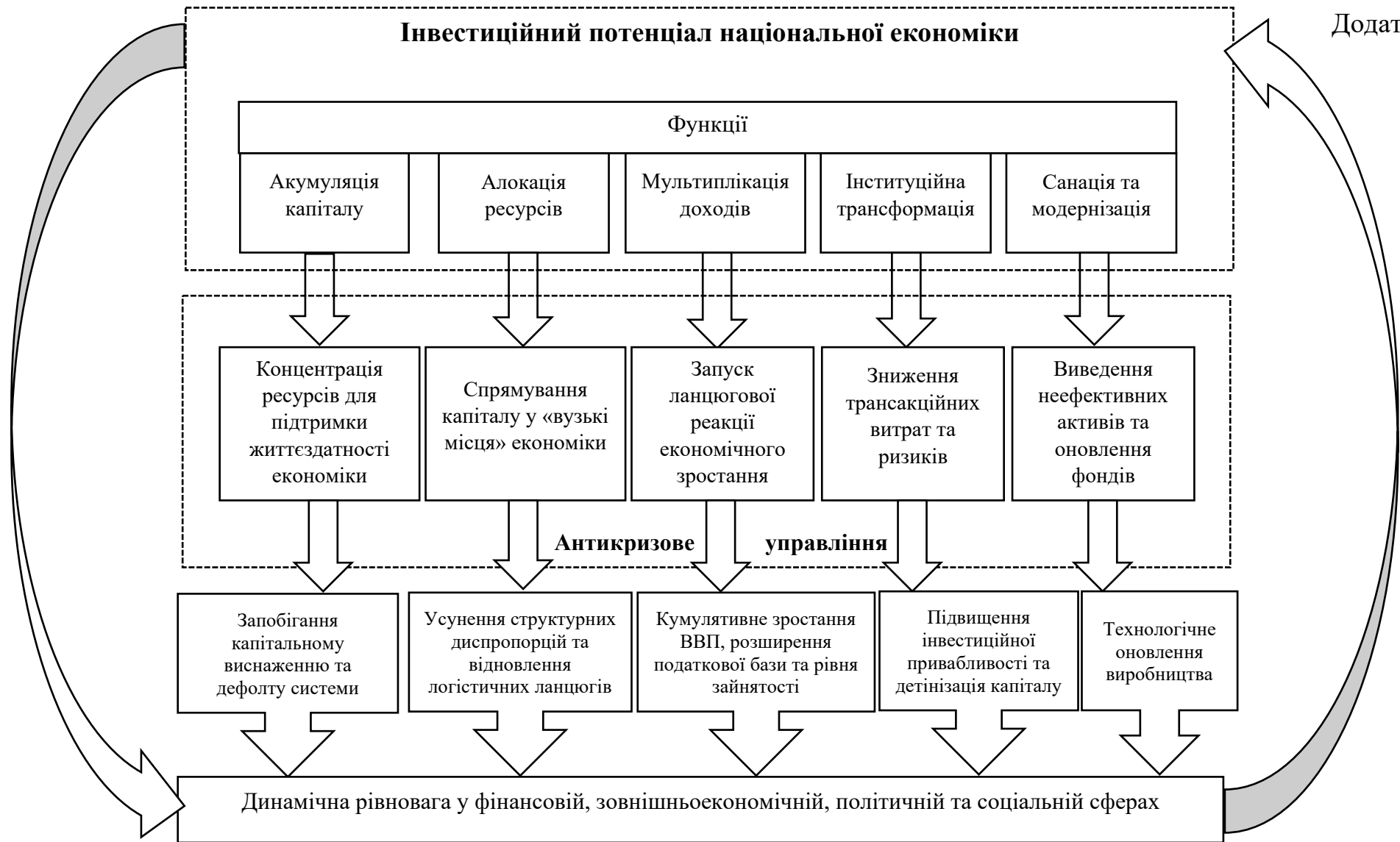
Джерело 1	Зміст 2
І. Бланк	Ринково-орієнтоване розміщення капітальних активів у господарські об'єкти, що має на меті максимізацію економічної корисності та досягнення неекономічних ефектів. Сутнісною ознакою такого вкладання є його стохастична природа, зумовлена впливом чинників ризику, часовою протяжністю та вимогою забезпечення належного рівня ліквідності інвестиційних інструментів
Л. Борщ, С. Герасимова	Акумуляція інвестиційних ресурсів шляхом вилучення частини поточного доходу з обороту споживання для його подальшої капіталізації. Даний механізм забезпечує створення інвестиційного базису, що виступає інструментом нарощення виробничих потужностей та формування стратегічних запасів для забезпечення континуальності економічного розвитку
Б. Гаврилишин, О. Устенко	Довгострокові капітальні вкладення, що характеризуються галузевою та географічною диверсифікацією в межах внутрішнього та зовнішнього інвестиційних просторів. Функціональною метою такої експансії капіталу є генерація стабільного прибутку та зміцнення ринкових позицій інвестора в глобальному економічному середовищі
О. Гуторов	Фундаментальна категорія розширеного відтворення, що виступає ключовим детермінантом формування оптимальних мікро- та макроекономічних пропорцій
М. Дем'яненко, П. Саблук, В. Скупий	Трансформація матеріальних та нематеріальних цінностей у капітальні ресурси господарюючих суб'єктів задля забезпечення їх майбутнього зростання
Т. Дорошенко	Сукупність фінансових, матеріальних та когнітивних цінностей, вкладення яких у реальні та фінансові активи здійснюється з метою генерування прибутку. Сутнісною ознакою, що дозволяє визначити інвестиційну природу вкладень та диференціювати їх від поточних витрат чи споживання, є імперативна орієнтація на отримання позитивного економічного результату
А. Дука	Сукупність економічних ресурсів, що мобілізуються для формування об'єктів капітального будівництва та технічного переозброєння з метою інтенсифікації відтворювальних циклів.
В. Мартиненко	Довгостроковий рух капіталу в реальному секторі економіки, що супроводжується зміною його функціонально-матеріальних форм задля нарощення потенціалу виробничої системи
І. Малий	Великий обсяг вкладень в широкий спектр галузей з метою одержання прибутку та досягнення певних соціальних результатів
А. Мороз	Система довгострокових витрат, що забезпечує розширене відтворення капіталу в різноманітних сегментах господарського комплексу. Функціональною метою такої діяльності є трансформація фінансових ресурсів у продуктивні активи задля максимізації рентабельності та отримання специфічних форм доходу (прибутку, процента чи ренти)

Продовження додатку А

1	2
С. Мочерний	Пролонговане вкладення капіталу у відтворювальні процеси на макро- та мезоекономічних рівнях за різними напрямками економічної діяльності задля отримання прибутку
Податковий кодекс України	Процес капітальних вкладень, що реалізується через систему господарських операцій з набуття прав власності на необоротні та фінансові активи
Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Інтегрована сукупність детермінованих майнових та інтелектуальних активів, що спрямовуються в об'єкти підприємницької та інших суспільно значущих видів діяльності, що в результаті генерує нову вартість у формі доходу або приносить певну соціальну користь.
Н.О. Татаренко та А.М. Поручника	Всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для отримання прибутку або досягнення певних соціальних ефектів. У першому випадку інвестиції розглядаються як засіб збільшення капіталу, у другому — як засіб надання соціальних послуг, які у кінцевому рахунку сприятимуть соціально-економічному розвитку суспільства [
В. Федоренко	Трансформація капіталу в інвестиційні активи з метою отримання прибутку, що виконує функцію фінансової компенсації за прийняття ризиків
В. Фещенко, О. Резнікова, О. Романченко, Л. Новошинська, Ф. Стасюк	Механізм вкладення активів матеріального та нематеріального характеру з метою їх збереження та примноження капіталу, а також зростання доходу
Д. Черваньов, Л. Нейкова	Система економічних відносин, що виникають у процесі цілеспрямованого вкладення майнових та інших видів активів у розширене відтворення виробничого потенціалу. Сутнісною ознакою інвестицій є їхня орієнтація на якісне вдосконалення операційної бази та диверсифікацію діяльності, що реалізується через механізм авансування ресурсів із наступним відшкодуванням їхньої вартості у формі прибутку чи соціальних преференцій
С. Шевченко	Механізм перетворення капіталу, що реалізується через цілеспрямовану трансформацію ліквідних ресурсів у стратегічні інвестиційні активи з метою отримання доданої вартості. Поняття поєднує в собі вкладення у реальний та фінансовий сектори, включаючи права власності та нематеріальні цінності, що в сукупності забезпечують розширене відтворення та гармонізацію економічних, екологічних і соціальних інтересів
К. Якуба	Інвестиційна вартість об'єкта як інтегрована сукупність капітальних та операційних витрат, що акумулюються протягом усього життєвого циклу проєкту

*Джерело: систематизовано автором на основі [11-29]

Функціональна схема ролі інвестиційного потенціалу в антикризовому управлінні національною економікою

**Характеристика нормативно-правового забезпечення державного
регулювання процесів формування та нарощення інвестиційного
потенціалу України***

Назва документу	Основні положення
1	2
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [24]	Визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України. Забезпечує рівний захист прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на ефективне інвестування економіки України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції.
Податковий кодекс України [23]	Регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків та зборів, а також відповідальність за порушення податкового законодавства. Надає визначення поняття інвестицій та їх класифікацію, визначає поняття інвестиційного прибутку, інвестиційної складової.
Закон України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» [79]	Цей Закон визначає правові засади здійснення державного регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків та державного контролю за емісією (видачею) і обігом, укладенням та виконанням фінансових інструментів в Україні. Завдання та форми здійснення Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку державного регулювання та нагляду за діяльністю на ринках капіталу та організованих товарних ринках. Діяльність на ринках капіталу та організованих товарних ринках, що підлягає ліцензуванню. Визначає повноваження, склад, процедури формування, обов'язки Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, порядок її взаємодії з іншими державними органами влади та міжнародне співробітництво.
Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [80]	Визначає правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку держави. Встановлюється загальний порядок розроблення, затвердження та виконання зазначених прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, а також права та відповідальність учасників державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку, в тому числі інвестиційного характеру та сприяння інвестиційній активності в країні.

Продовження додатку В

1	2
<p>Постанова Кабінету Міністрів України «Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки» [82]</p>	<p>Визначає державні пріоритети інвестиційної діяльності, принципи регулювання інвестиційної діяльності з урахуванням реальної економічної ситуації, перспективи залучення інвестицій та їх використання, шляхи залучення інвестицій, механізми реалізації інвестиційної політики. Метою впровадження Концепції в умовах ринкової трансформації економіки є створення конкурентного середовища, реалізація. Програми структурної перебудови економіки України, визначення пріоритетного спрямування інвестицій.</p>
<p>Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» [83]</p>	<p>Визначає, що інвестиції, прибутки, законні права та інтереси іноземних інвесторів на території України захищаються її законами; іноземні інвестори мають дотримуватися законодавства України та не завдавати шкоди її державним, соціальним та економічним інтересам; держава не може реквізувати іноземні інвестиції за винятком випадків стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій; рішення про реквізицію іноземних інвестицій приймає Кабінет Міністрів України; компенсація, що виплачується в цих випадках іноземному інвестору, має бути адекватною та ефективною; іноземним інвесторам гарантується перерахування за кордон їх прибутків та інших сум як в карбованцях, так і в іноземній валюті, що отримані на законних підставах; іноземні інвестори можуть реінвестувати прибутки на території України. Проголошує, що іноземні інвестори сплачують податки, встановлені законодавством України.</p>
<p>Закон України «Про інститути спільного інвестування» [84]</p>	<p>Регламентує забезпечення залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів і визначає правові та організаційні основи створення, діяльності, припинення суб'єктів спільного інвестування (корпоративний фонд, пайовий фонд), особливості управління активами зазначених суб'єктів, встановлює вимоги до складу, структури та зберігання таких активів, особливості емісії, обігу, обліку та викупу цінних паперів інститутів спільного інвестування, а також порядок розкриття інформації про їх діяльність.</p>
<p>Закон України «Про режим іноземного інвестування» [85]</p>	<p>Визначає особливості режиму іноземного інвестування на території України, виходячи з цілей, принципів і положень законодавства України. Встановлює види іноземних інвестицій та форми їх здійснення. Окреслює об'єкти іноземного інвестування, визначає процедури оцінки іноземних інвестицій, надання державних гарантій захисту іноземних інвестицій. Регламентує реалізацію контролю за здійсненням іноземних інвестицій. Характеризує підприємства з іноземними інвестиціями, іноземні інвестиції на основі концесійних договорів, договорів (контрактів) про виробничу кооперацію, спільне виробництво та інші види спільної інвестиційної діяльності. Визначає порядок здійснення іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах. Регламентує розгляд спорів щодо іноземних інвестицій.</p>

Продовження додатку В

1	2
Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» [86]	Визначає організаційні, правові та фінансові засади державної підтримки інвестиційних проектів з метою створення сприятливих умов для залучення в Україну значних інвестицій (внутрішніх і зовнішніх), створення нових робочих місць, стимулювання економічного розвитку регіонів та зростання конкурентоспроможності економіки України. Регламентує правові основи надання державної підтримки інвестиційних проектів із значними інвестиціями, процедури підготовки заявки та прийняття рішення про доцільність чи недоцільність укладення спеціального інвестиційного договору. Визначає зміст спеціального інвестиційного договору. Характеризує гарантії прав інвесторів із значними інвестиціями.
Закон України «Про індустриальні парки» [88]	Визначає правові та організаційні засади створення і функціонування індустриальних парків на території України з метою забезпечення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності територій, активізації інвестиційної діяльності, створення нових робочих місць, розвитку сучасної виробничої та ринкової інфраструктури. Характеризує державну підтримку інвесторів в межах створення та діяльності індустриальних парків. Регламентує процедури їх створення та ліквідації, а також основні права та обов'язки ініціатора створення, керуючої компанії індустриального парку, повноваження уповноваженого державного органу.
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення державної експертизи інвестиційних проектів» [89]	Визначає, що державна експертиза, підготовка і надання суб'єкту інвестиційної діяльності за її результатами висновку проводяться центральними органами виконавчої влади, які реалізують державну політику у сфері, якої стосується інвестиційний проект, або Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями у разі, коли інвестиційний проект стосується розвитку відповідного регіону. Визначено порядок та перелік подання документів для проведення такої експертизи, Охарактеризовано послідовність процесу проведення державної експертизи інвестиційних проектів, строки її проведення. Охарактеризовано висновки, які можуть бути отримані за результатами такої експертизи та їх структура.
Наказ Мінекономрозвитку України «Про затвердження Методики проведення державної експертизи інвестиційних проектів та форми висновку за її результатами» [90]	Відповідно до цієї Методики проводиться експертиза інвестиційних проектів, що реалізуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних підприємств, установ і організацій, а також за рахунок кредитів, наданих під державні гарантії. Визначено процедури та послідовність (стадії) проведення державної експертизи, показники, критерії, строки надання висновків.

Джерело: систематизовано автором

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в іноземних наукових виданнях:

1. Voznyi D., Garafonova O., Voinalovych I., Melnyk S., Zahorodnia K., Yankovoi R., & **Tarchynets O.** Competency-Oriented Management Model of Private Medical Institutions: Synergy of Business Leadership, Digital Transformation and Security. *Business Ethics and Leadership*. 2025. № 9(4), P. 180-194. DOI: [https://doi.org/10.61093/bel.9\(4\).180-194.2025](https://doi.org/10.61093/bel.9(4).180-194.2025) (1,7 ум. друк. арк.). (наукометрична база: SCOPUS). Особистий внесок: досліджено вплив діджиталізації на ефективність антикризового управління (0,25 ум. друк. арк.).

Статті в наукових фахових виданнях та виданнях, внесених до наукометричних баз даних:

2. **Tarchynets O.**, Sakun O., Marhasova V., Tarasiuk H., Vdovenko N., & Artemov S. The investment potential in the context of crisis management of the Ukraine economy. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2026. Vol. 1(66). P. 340–353. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.66.2026.5019> (1,2 ум. друк. арк.). (наукометрична база: Web of Science Core Collection). Особистий внесок: визначено сутність поняття інвестиційного потенціалу та уточнено його значення для антикризового управління національною економікою (0,25 ум. друк. арк.).

3. Тарчинець О.С. Роль інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т.1 С.264-269. (0,56 ум. друк. арк.). DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.19.264-269> .

4. Artem Koldovsky, **Oleksii Tarchynets**. An assessment of Ukraine's investment potential in today's realities. *Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві*. Том 4 (50), 2023. С.16-24. (0,9 ум. друк. арк.). DOI: <https://doi.org/10.55643/ser.4.50.2023.536> Особистий внесок: досліджено сутність

інвестиційного потенціалу як економічно категорії в контексті антикризового управління економікою країни та проведено аналіз його сучасного стану в Україні (0,5 ум. друк. арк.).

5. Решетняк Я.В., **Тарчинець О.С.** Корупція та фінансова безпека: аналіз наукового підґрунтя та системних взаємозв'язків. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Економіка*. 2023. Том 28. Випуск 4(98). С.46-55. (0,5 ум. друк. арк.). DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-98-7> . Особистий внесок: досліджено значення фінансово безпеки в контексті інвестиційної активності та забезпечення антикризового управління (0,25 ум. друк. арк.).

6. Тарчинець О.С. Використання інвестиційного потенціалу в системі антикризового управління національною економікою. *Економіка та підприємництво*. 2025. № 55. С. 106-115. (0,6 ум. друк. арк.). <http://doi.org/10.33111/EE.2025.55.TarchynetsO> .

7. Тарчинець О. Нарощення інвестиційного потенціалу для антикризового управління національною економікою. *Economic Synergy*. 2025. №. 4. С. 333–341. 2025. (0,52 ум. друк. арк.). DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2025-4-23> .

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Marhasova V., **Tarchynets O.** Forming of investment potential for the crisis management of national economy. *Sustainable Development in Wartime Ukraine and the World: Multidisciplinary conference for young researchers* (November 25, 2022). Prague, Czech Republic, 2022. P.58-59. (0,1 ум. друк. арк.). Особистий внесок: досліджено особливості формування інвестиційного потенціалу (0,05 ум. друк. арк.).

9. Тарчинець О.С. Значення внутрішнього аудиту в системі антикризового управління. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: VIII Міжнародна науково-практична конференція* (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С.77-79. (0,2 ум. друк.

арк.).

10. Тарчинець О.С. Значення інвестиційного потенціалу в антикризовому управлінні економікою. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі*: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 21 квітня 2023 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С.381-384. (0,1 ум. друк. арк.).

11. Тарчинець О.С. Теоретичні аспекти інвестиційного потенціалу національної економіки. *Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: збірник тез доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 46-47. (0,1 ум. друк. арк.).

12. Тарчинець О.С. Нарощення інвестиційного потенціалу України задля повоєнного відновлення. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: IX Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С.125-127. (0,2 ум. друк. арк.).

13. Тарчинець О.С. Інвестиційний потенціал антикризового управління національною економікою: теоретичний аспект. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу*: тези виступів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 09-10 листопада 2023 р.). Житомирська політехніка, 2023. С.180-182. (0,2 ум. друк. арк.).

14. Тарчинець О.С. Інвестиційний потенціал антикризового управління національною економікою. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ХДУ, 02-03 листопада 2023 р.) / за ред. А.І. Соловйова. Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. С.314-318. (0,2 ум. друк. арк.).

15. Тарчинець О.С. An evaluation of Ukraine's capacity for investment.

Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 19 квітня 2024 р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2024. С.90-91. (0,1 ум. друк. арк.).

16. Тарчинець О.С. Інвестиційні аспекти антикризового управління в національній економіці як фактор повоєнного відновлення. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: X Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 25 листопада 2024 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2024.С.166-167. (0,1 ум. друк. арк.).*

17. Тарчинець О.С. Сутність і значення антикризового управління в національній економіці. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі: збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 20 березня 2025 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2025. С. 68-70. (0,1 ум. друк. арк.).*

ТОВ "КУА "УАЙТ"
ЄДРПОУ 43314855
тел: +380 44 5929415
www.white-am.com.ua
04071, м. Київ,
вул. Щекавицька, буд. 9А

Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Вих. №130126/01
від 13 січня 2026 року

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи
аспіранта кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національного університету «Чернігівська політехніка»
Тарчинця Олексія Сергійовича
на тему «Стратегія нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління
національною економікою»

Результати дисертаційного дослідження Тарчинця О.С. на тему «Стратегія нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою» були впроваджені в практичній діяльності ТОВ «Компанія з управління активами «УАЙТ», задля підвищення рівня ефективності залучення інвестиційних ресурсів в національну економіку, що є одним з ключових факторів антикризового управління в сучасних умовах.

Наукові результати дисертаційного дослідження Тарчинця О.С. становлять значний інтерес для практичної діяльності ТОВ «Компанія з управління активами «УАЙТ», зокрема в частині стратегічного планування та нарощення інвестиційного потенціалу. Впровадження запропонованого автором методичного інструментарію дозволяє підвищити ефективність вимірювання інвестиційних ресурсів в умовах антикризового управління, що є критично важливим у період воєнного стану.

Використання розроблених стратегічних рішень сприяє мінімізації впливу інфляційних чинників та обмеженості ресурсів, забезпечуючи підґрунтя для стабілізації ринкових позицій компанії та формування передумов для повоєнного відновлення економіки. Запропоновані дисертантом підходи інтегровані в поточну діяльність ТОВ «Компанія з управління активами «УАЙТ» для прогнозування та реагування на сучасні виклики та загрози.

Директор ТОВ «КУА «УАЙТ»

М.П.

Іванченко М.Г.

IBAN: UA643220010000026501170000014 Банк: АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»

Ліцензія НКЦПФР на провадження професійної діяльності на ринках капіталу – діяльність з управління активами інституційних інвесторів (діяльність з управління активами); Рішення №28 від 28.01.2020 року

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ «ОМЕГА ФІНАНС»**

код ЄДРПОУ – 42436323, адреса місцезнаходження: 01042, м. Київ,
вул. Саперне поле, буд.12, офіс 1007, телефон: 0800-219-217, (044)364-92-17
адреса електронної пошти: info@omegafinance.com.ua

вих. 26/01/26-1

від 26.01.2026 р.

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи
аспіранта кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Тарчинця Олексія Сергійовича

на тему «Стратегія нарощення інвестиційного потенціалу в умовах
антикризового управління національною економікою»

Результати дисертаційного дослідження Тарчинця Олександра Сергійовича на тему «Стратегія нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою» впроваджені у практичну діяльність фінансової компанії ТОВ «ФК «ОМЕГА ФІНАНС» з метою підвищення ефективності залучення, оцінювання та використання інвестиційних ресурсів в умовах підвищеної макроекономічної нестабільності.

Наукові положення та прикладні рекомендації, розроблені в дисертації, використано у процесі стратегічного та фінансового планування, формування інвестиційної політики компанії, а також при ухваленні управлінських рішень в умовах антикризового управління. Зокрема, впроваджено запропонований автором методичний інструментарій оцінювання інвестиційного потенціалу, що дозволяє здійснювати комплексний аналіз обсягів і структури інвестиційних

Продовження додатку Е

ресурсів з урахуванням ризиків, інфляційних процесів та обмеженості фінансових джерел.

Запропоновані у дисертаційному дослідженні підходи інтегровані в поточну діяльність фінансової компанії та використовуються для прогнозування динаміки інвестиційних потоків, оцінювання ефективності інвестиційних проєктів і розроблення антикризових заходів.

За місцем вимоги.

Директор

ТОВ «ФК «ОМЕГА ФІНАНС»

Н.А. Саркісян

N 42 by 20.03.2026p.

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи
аспіранта кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Тарчинця Олексія Сергійовича

на тему «Стратегія нарощення інвестиційного потенціалу в умовах
антикризового управління національною економікою»

Ключові теоретичні положення та практичні рекомендації, викладені в дисертації Тарчинця О.С., були використані в діяльності Агенції регіонального розвитку Чернігівської області.

Особливої уваги заслуговують теоретико-прикладні аспекти щодо стратегічних напрямів формування та нарощення інвестиційного потенціалу, використання аналітичного інструментарію його вимірювання в контексті антикризового управління, що є надзвичайно актуальним в теперішніх реаліях воєнного часу.

Практичне використання отриманих в дисертаційному дослідженні наукових результатів за сучасних умов зростання бюджетних витрат, інфляційних процесів та обмеженості власних ресурсів може стати визначальним чинником відновлення української економіки. Для вітчизняної економіки з метою стабілізації світових позицій надзвичайно важливим є впровадження розроблених дисертантом стратегічних рішень антикризового управління як з метою відповіді сучасним викликам та загрозам, так і в подальшому для повоєнного відновлення та розвитку країни.

Таким чином, наукові результати дисертації, отримані Тарчинцем О.С. під час підготовки та написання дисертації, носять важливий та актуальний характер і будуть в подальшому використані в стратегічних напрацюваннях Агенції регіонального розвитку Чернігівської області.

Директор
Агенції регіонального
розвитку Чернігівської області

Ірина СИМОНОВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І
НАУКИ УКРАЇНИ

MINISTRY OF EDUCATION AND
SCIENCE OF UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

тел. +38(0462) 665-103;
факс +38(0462) 665-105
E-mail: estu@stu.cn.ua
www.stu.cn.ua
Код ЄДРПОУ 05460798

CHERNIHIV POLYTECHNIC
NATIONAL UNIVERSITY

вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14035,
Україна

95, Shevchenko str., Chernihiv, 14035,
Ukraine

23.04.2026 № 203/08-723

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Тарчинця Олексія Сергійовича на тему:
«Стратегія нарощення інвестиційного потенціалу
в умовах антикризового управління
національною економікою»

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Тарчинця Олексія Сергійовича на тему: «Стратегія нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою» використані при виконанні науково-дослідної роботи Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України «Формування організаційно-економічних засад запобігання загрозам сталого розвитку в умовах війни» (номер державної реєстрації 0122U201268, 2022-2026 рр.).

У межах зазначеної теми здобувачем запропоновано концептуалізацію підвищення рівня інвестиційного потенціалу як інструменту антикризового управління економікою. Заслугує на увагу переосмислення теоретико-прикладних засад управління інвестиційним потенціалом. Ключовим завданням стає не лише визначення напрямів його відтворення, а й формування адаптивної системи діагностики та вимірювання його параметрів. Це створює підґрунтя для прийняття ефективних управлінських рішень у межах антикризової стратегії держави, спрямованої на збереження та нарощення економічної стійкості.

Розроблені методичні підходи до оцінки стану інвестиційного потенціалу національної економіки полягають у формуванні комплексної системи індикаторів, що базується на поєднанні кількісних параметрів ресурсного забезпечення та якісних показників адаптивності інвестиційного середовища до кризових проявів.

Основні теоретичні та методичні положення і висновки щодо розробки стратегії нарощення інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління національною економікою, що розроблені в рамках підготовки дисертації Тарчинця Олексія Сергійовича, використані у навчальному процесі кафедри економіки, обліку і оподаткування Національного університету «Чернігівська політехніка» при розробці методичних матеріалів, а також під час проведення лекційних та практичних занять з навчальних дисциплін «Еколого-економічний аналіз інвестиційних проєктів» і «Моделювання та прогнозування розвитку соціально-економічних систем».

Проректор з наукової роботи

Анатолій ПРИСТУПА